

Bengüboz

Anadolu'dan Bir Tanık:
Bengüboz'un Objektifinden Mudurnu'da Erken
Cumhuriyet Dönemi Eyewitness from Anatolia:
Mudurnu in the Early Republican Era
Through the Lens of Bengüboz

Anadolu'dan Bir Tanık:
Bengüboz'un Objektifinden Mudurnu'da Erken Cumhuriyet Dönemi
Eyewitness from Anatolia:
Mudurnu in the Early Republican Era Through the Lens of Bengüboz

Sergi Küratörü ve Kitap Editörü / Exhibition Curator and Book Editor
Ayşe Ege Yıldırım

Araştırma Metinleri / Research Texts

Refik Akyüz
Serdar Darendeliler
Nuray Özdemir
Mehmet Tunçkol
Ayşe Ege Yıldırım

Proje Koordinasyon / Project Coordination

Güray Mercan
Celalettin Çelebi
Seçil Yılmaz

Çeviri / Translation

Ayşe Ege Yıldırım

İngilizce Düzelti / English Copy-Editing

Jason Wood

Güncel Fotoğraflar / Contemporary Photographs

Bekir Dindar
Semih Yolaçan

Kitap Tasarım / Book Design

Barek

Baskı / Printing

Pelin Ofset
İvedik Organize Sanayi Bölgesi Matbaacılar Sitesi
1514. Sokak No: 28 Yenimahalle, Ankara
T (312) 395 25 80

ISBN: 978-975-97802-X-X
Ankara, 2016

© Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi 2016

Her hakkı mahfuzdur. Bu yayının hiçbir bölümü kopya edilemez. Kaynak göstermeden alıntı yapılamaz. Koç Üniversitesi-VEKAM'ın izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ve benzeri yollarla kopya edilemez, yayınlanamaz.

Bu kitap 19-30 Nisan 2016 tarihleri arasında Ankara Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde, 12-30 Temmuz 2016 arasında İstanbul Tophane-i Amire Kültür ve Sanat Merkezi'nde gerçekleştirilen 'Anadolu'dan Bir Tanık: Bengüboz'un Objektifinden Mudurnu'da Erken Cumhuriyet Dönemi' sergisi kapsamında yayımlanmıştır.

© Koç University Vehbi Koç Ankara Studies Research Center 2016

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the permission of Koç University-VEKAM or quoted without acknowledgement of the source.

This book has been published within the scope of the exhibition 'Eyewitness from Anatolia: Mudurnu in the Early Republican Era Through the Lens of Bengüboz' held on 19-30 April 2016 in the Centre for Contemporary Art, Ankara and on 12-30 July 2016 in the Tophane-i Amire Culture and Arts Centre, Istanbul.

Koç Üniversitesi VEKAM

Vehbi Koç Ankara Araştırmaları
Uygulama ve Araştırma Merkezi

Pınarbaşı Mahallesi, Şehit Hakan Turan Sokak, No: 9
Keçiören 06290 Ankara
T (312) 355 20 27
F (312) 356 33 94
www.vekam.org.tr
VEKAM Yayın No: 36

Proje Ortakları / Project Partners

Koç Üniversitesi VEKAM
Koç University VEKAM



Mudurnu Belediyesi, Mudurnu Kaymakamlığı,
Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetimi
Mudurnu Municipality, Mudurnu District Governorship,
Mudurnu Cultural Heritage Site Management



Bolu Mudurnulular Derneği
Association of Mudurnu Citizens in Bolu



Destekleyen Kurumlar / Supporting Institutions

Bolu Ticaret ve Sanayi Odası
Bolu Chamber of Commerce and Industry



Çankaya Belediyesi
Çankaya Municipality



Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ)
Mimar Sinan Fine Arts University (MSFAU)



UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Turkish National Commission for UNESCO





İçindekiler

Sunuş	7	Mahmutbeyzade Selim Bey (Sarıbay)	114
Proje Ortakları Sunuşları	9	‘Arap Müddei’ Hasan Fehmi Bey	115
1. Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetimi ve Bengüboz Projesi	13	Mudurnu’da Sosyal ve Kamusal Yaşam	121
2. Savaş, Teknoloji Transferi ve Yerel Arşivcilik ..	19	Milli Bayramlar: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı	126
3. Ahmet İzzet Bengüboz ve Fotoğraf Koleksiyonu 31		Milli Bayramlar: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	128
Ahmet İzzet Bengüboz (1896-1969): Askerlikle	31	Milli Bayramlar: 30 Ağustos Zafer (ve Tayyare) Bayramı	129
Şekillenen bir Hayat	31	Yerel Bayramlar	131
Gündelik Yaşamda Bengüboz: Aile Hayatı,	40	Türk Ocağı ve Halkevi	136
Memuriyeti ve Fotoğrafçı Kimliği	40	Eğitim	140
“Çatı katından camlar geldi bize”: Bengüboz	52	“Bolu’ya, Adapazarı’na bando gidermiş Mudurnu’dan”: Müzik	147
Koleksiyonu Halk Eğitim’de Yeniden Hayat Buluyor ..	52	Kır ve Bahçe Eğlenceleri	150
4. Geçmişten Günümüze Mudurnu’ya Genel Bakış	55	Spor	152
Mudurnu’nun Kısa Tarihçesi, Tarihi Peyzajı ve Mimarisi	55	Kamusal Alan, Kurumlar ve Meslekler	153
UNESCO Dünya Mirası Yolunda ‘Mudurnu Tarihi Ahi Kenti’nin ‘Üstün Evrensel Değer’i	55	Ekonomik Yaşam	160
Antik Dönemlerden Osmanlı Devleti’ne Mudurnu ..	57	19. yüzyıl, 1916 ve 1925 Salnameleri’nde Mudurnu’nun Ekonomik Durumu	160
Mudurnu ve Çevresindeki Peyzaj ve Mimari	68	Ticaret ve Zanaat	164
Milli Mücadele ve Mudurnu	75	Panayır	167
Hilafet İsyancıları ve Mudurnu-Abant Cephesi	75	Sanayi	168
İbrahim Çolak (Çolak İbrahim Bey) (1881-1944) ..	81	Tarım	173
Özel Portre 1: Fatma Seher Erden (Kara Fatma) (1888-1955)	83	6. Mudurnu’dan Portreler: Bir Erken Cumhuriyet Anadolu Kasabası’nda Özel Yaşam	175
Cumhuriyet Döneminde Mudurnu	93	Kaynakça	222
5. Bir Erken Cumhuriyet Anadolu Kasabasında Sosyal ve Ekonomik Yaşam	99	Sergi, Kitap ve Arşiv Proje Ekibi	228
Giriş: Modern bir Kasaba	99		
Mudurnulu Önderler	100		
Kaymakam Abdurrahman Naili Bey (Boratav) (1873-1960)	103		
Özel Portre 2: Pertev Naili Boratav (1907-1998) ..	104		
Bayraktarzade Besim Efendi (Bayrak) (1878-1948) ..	112		
Sabri Karaçayır	113		

Table of Contents

Introduction	7	District Governor Abdurrahman Naili (Boratav) (1873-1960)	103
Introduction by Project Partners	9	Special Portrait 2: Pertev Naili Boratav (1907-1998)	104
1. Mudurnu Cultural Heritage Management and the Bengüboz Project	13	Bayraktarzade Besim Efendi (Bayrak) (1878-1948)	112
2. War, Technology Transfer and Local Archive-Keeping	19	Sabri Karaçayır	113
3. Ahmet İzzet Bengüboz and His Photograph Collection	31	Mahmutbeyzade Selim (Sarıbay)	114
Ahmet İzzet Bengüboz (1896-1969): A Life Molded by the Military	31	The ‘Arab Prosecutor’ Hasan Fehmi Bey	115
Bengüboz in Civilian Life: Family Man, Public Servant and Photographer	40	Social and Public Life in Mudurnu	121
“Glass plates came to us from the attic”: The Bengüboz Collection Finds New Life at the Public Education Centre	52	National Holidays: 29 October (Republic Day)	126
4. An Overview of Mudurnu, Past to Present	55	National Holidays: 23 April (National Sovereignty and Children’s Day)	128
Mudurnu: A Short History, Historic Landscape and Architecture	55	National Holidays: 30 August (Victory [and Aviation] Day)	129
Toward UNESCO World Heritage Candidacy: The Outstanding Universal Value of the ‘Historic Guild Town of Mudurnu’	55	Local Holidays	131
Mudurnu from Ancient Times to the Ottoman State	57	Türk Ocağı (Turkish Hearth Clubs) and Halkevi (People’s House)	136
Landscape and Architecture in and around Mudurnu	68	Education	140
Mudurnu and the National War of Independence	75	“An orchestra band would go from Mudurnu to Bolu, Adapazarı...”: Music	147
The ‘Caliphate Revolts’ and the Mudurnu-Abant Front	75	Pastoral and Garden Merrymaking	150
İbrahim Çolak (İbrahim the ‘Çolak’ (One-Handed)) (1881-1944)	81	Sports	152
Special Portrait 1: Fatma Seher Erden (Kara Fatma) (1888-1955)	83	Public Space, Institutions and Occupations	153
Mudurnu in the Turkish Republic Era	93	Economic Life	160
5. Social and Economic Life in an Anatolian Town of the Early Republic	99	Mudurnu’s Economy according to Salname’s (Yearbooks) of the 19th century, 1916 and 1925	160
Introduction: A Modern Town	99	Trade and Crafts	164
Leaders of Mudurnu’s Community	100	‘Panayır’ (the Market Fair)	167
		Industry	168
		Agriculture	173
		6. Portraits from Mudurnu: Personal Life in an Anatolian Town of the Early Republic	175
		References	225
		Exhibition, Book and Archive Project Team	230



Şekil 1

Ahmet İzzet Bengüboz'un Mudurnu usulü ahşap çerçeveli boy portresi, renklendirilmiş fotoğraf; sergi için Mehmet Kadri Bengüboz'dan ödünç alınmıştır

Figure 1

Full-length portrait of Ahmet İzzet Bengüboz, painted photograph, in a Mudurnu style wooden frame; on loan from Mehmet Kadri Bengüboz for the exhibition

Sunuş

Introduction

Prof. Dr. **Filiz Yenişehirlioğlu**

VEKAM Direktörü
VEKAM Director

Türkiye’de hızla gelişmekte olan kültürel miras korumacılığı, önceleri kentsel korumacılık ve mimari miras üzerinden yorumlanırken somut olmayan kültürel miras alanlarının da önem kazanmaya başlaması konuyu daha yaygın bir paylaşıma açmaktadır. Önceleri sadece konunun uzmanları tarafından incelenen ve korumacılık kapsamında öncü yasa ve uygulamaların çıkmasına neden olan bu çalışmalar giderek toplum içerisinde daha fazla kabul görmektedir. Öte yandan, bireysel olarak takip etmesi zorlaşan kentsel değişimler ve yaşam biçimleri, göçler, ailelerin de ellerinde bulunan ve atalarından kalan belge ve eşyaların kültürel kimlikleri ve aidiyet duyguları içerisinde önem kazanmasına neden olmaktadır. Türkiye’de bu tür malzemelerin toplanmaya başlanması geç kalınmış bir olgudur. Büyük kentler dışında bu tür malzemelerin toplanması için müze veya arşiv mekanlarının hiç olmaması veya azlığı, olan

The protection of cultural heritage in Turkey has broadened from urban and architectural conservation to include wider, intangible aspects of heritage underpinned by pioneering legislation and practice. Previously the proviso of heritage conservation specialists, these more inclusive ways of working are nowadays increasingly gaining acceptance in society at large. Urban transformations, changes in lifestyle and migrations, and the consequent effects on families and individuals, lend greater significance to ancestral documents and objects and to peoples’ sense of cultural identity and feelings of belonging. The collection of such material began late in Turkey. Outside the larger cities, the lack or scarcity of museums or archives offices in which to gather this type of material, coupled with people’s lack of awareness or confidence about handing over their records to such institutions where they do exist, have led to great losses for social re-

yerlerde de insanların ellerindeki belgeleri bir yere verebileceklerinin farkında olmaları veya güven eksikliği Türkiye’de sosyal tarih araştırmaları için büyük kayıplar oluşturmaktadır. Türkiye çapında oluşturulacak yerel merkezlerde ve bir ağ sistemi içerisinde bu tür malzemelerin toplanabilmesi için halkta farkındalık yaratma çalışmalarının başlaması gerekmektedir. Halk kütüphaneleri, kent müzeleri, belediyeler, özel koleksiyonculuk çalışmaları bu kapsamda öncü bir rol oynamalıdır.

Bengüboz fotoğraf koleksiyonu bu bakımdan bir Anadolu kasabasının 1922-1939 yılları arasındaki sosyal ve hatta bireysel yaşamını bizlere belgeleyen, günümüze kadar korunabilmiş önemli bir koleksiyondur. Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde genellikle İstanbul’la ilgili bilinen fotoğraf koleksiyonları yanı sıra Anadolu’da da zengin yerel fotoğraf koleksiyonları bulunmaktadır. Bu koleksiyonlar, Bengüboz koleksiyonunda olduğu gibi bize küçük ölçekli Anadolu kentlerinin günlük yaşamı, aileleri, eğlenceleri, önemli olayları, törenleri vb. birçok alanda oradaki sosyal ve kültürel yaşamı dışarıdan gelen bir fotoğrafçının gözü ile değil fakat orada yaşayan birinin bakışıyla göstermesi nedeniyle ayrıca önem taşımaktadır. Sokaklar, insanlar ve yaşamları aslında tarihsel olguların gerçek yansıma alanlarıdır. Bengüboz ailesi sahip oldukları bu önemli koleksiyonu özverili bir davranışla topluma bağışlayarak sadece Mudurnu’nun kültürel tarihine değil Türkiye tarihine de katkıda bulunmuşlardır.

search in Turkey. To address this, material needs to be collected nationwide in a system of locally created centres, coupled with public awareness-raising work, where public libraries, city museums, municipalities and private collecting bodies play a guiding role.

The Bengüboz photographs are a case in point. They present an important collection that has survived intact until today, showing us the social and even the private life of an Anatolian town between the years 1922-1939. In the Ottoman and Early Republican Periods, there are a number of rich local photographic collections, as well as those associated with Istanbul. These collections, just like that of Bengüboz, are of particular interest due to their portrayal of social and cultural life, including families, festivities, major events, ceremonies, etc., and because they are seen not from the perspective of an outsider but from a resident. The photographs of streets, people and their daily lives are in fact the true media for reflecting these historical phenomena. The Bengüboz family, in this charitable act of donating their significant collection for public use, have contributed not only to the cultural history of Mudurnu, but also to the history of Turkey.

Proje Ortakları Sunuşları

Introduction by Project Partners

Mehmet İnegöl

Mudurnu Belediye Başkanı
Mayor of Mudurnu

Anadolu'nun çeşitli yerlerine serpiştirilmiş güzelliklerin bazıları adeta gizlenmiş, keşfedilmeyi bekleyen yeraltı zenginliklerine benzer. Onlar size gelemmezler, sizin kendilerine gitmenizi beklerler. İşte Mudurnu, bozulmamış geleneksel kent dokusuyla ve yaşam kültürüyle, tam da böyle bir yerleşim yeri. 2015 yılında UNESCO Dünya Geçici Mirası Listesine 'Mudurnu Tarihi Ahi Kenti' ismiyle girerek önemini uluslararası düzeyde de kanıtlayan Mudurnu, 19-20 Eylül 2015 tarihlerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belirlediği 14 merkez ile birlikte 'Avrupa Miras Günleri' kutlamalarına da ev sahipliği yaptı.

Mudurnu'nun kültürel dokusunu oluşturan temel unsurlardan biri de yurtseverliği ve Cumhuriyet'e bağlılığıdır. Barışın, dostluğun, kardeşliğin, insanlığın ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu günümüz dünyasında, bir ülkenin onurunu, haysiyetini koruyarak nasıl değiştireceğini, dönüştürüleceğini, nasıl

Spread across Anatolia there are gems of beauty, some of them resembling buried treasures waiting to be discovered. They do not come to you, but wait for you to come to them. Mudurnu, with its unspoilt traditional urban fabric and culture of living, is just such a place. The town gained international recognition in 2015 when it joined the UNESCO World Heritage Tentative List as 'the Historic Guild Town of Mudurnu'. It also hosted the "European Heritage Days" celebrations on 19-20 September 2015, alongisde 14 other sites selected by the Turkish Ministry of Culture and Tourism.

One of the fundamental elements forming Mudurnu's cultural character is its patriotism and loyalty to the Turkish Republic. In our world today, where peace, fraternity and humanity are facing serious problems, it becomes more evident every passing day that Atatürk's Republic has been an invaluable

çağdaş ve örnek toplum haline getirilebileceğini gösteren Atatürk'ün Cumhuriyet'inin değeri de her gün daha çok artıyor.

Ahmet İzzet Bengüboz fotoğrafları, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mudurnu'da nasıl kucaklandığını belgelerle sunan bir tarih hazinesi. İlçemizdeki kültürel değerlerimiz ile ilgili devam eden önemli çalışmalardan biri olan Bengüboz fotoğrafları ile ilgili prestij sergileri, katalog kitabı ve arşivi oluşturmak için, Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Merkezi'nin (VEKAM) akademik ve maddi katkılarıyla donanımlı bir ekip uzun süredir yoğun uğraşlar veriyor. Ortaya konan emekler için temsil etmeye çalıştığım ilçem adına çok teşekkür ediyorum.

model of how a country can be transformed into an exemplary modern society while preserving its dignity.

The photographs of Ahmet İzzet Bengüboz are a historical treasure graphically illustrating how the new Turkish Republic was embraced in Mudurnu in its early years. The prestigious exhibition of the Bengüboz photographs is one of the major projects being undertaken related to the cultural assets of our town. To prepare the exhibition and accompanying catalogue and archive, a competent team has been working hard for a long time, with the academic and financial support of Koç University's Vehbi Koç and Ankara Research Center (VEKAM). On behalf of the community that I strive to represent, I thank them all cordially for their efforts.

Celalettin Çelebi

Bolu Mudurnulular Derneği Başkanı
President of the Association of Mudurnu Citizens in Bolu

Mudurnulular Derneği adıyla, 1991 yılında Bolu'da kurulduk. 25 yıldan bu yana etkin bir sivil toplum kuruluşu olarak hizmet veriyoruz. Dernek tüzüğümüzde ifadesini bulan amaçlarımız doğrultusunda, üyelerimize sunduğumuz hizmetlerin yanı sıra; müzik, birikme, tiyatro geceleri ve benzeri kültür ve sanat etkinlikleri düzenleme, yakın çevremize yönelik tarih, doğa, kültür konulu araştırma çalışmalarının yer aldığı dergi ve kitap yayınlama faaliyetlerimizi sürdürüyoruz.

Bu bağlamda, günümüzden yaklaşık 100 yıl öncesine uzanan bir zaman belgeseli konumundaki 'Bengüboz Fotoğrafları' konusunda da değişik çalışmalar yürüttük. Bir Mudurnulunun Mısır'da esir kamplarında başlayan fotoğraf çekme sanatının Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası

Our Association, founded in 1991, is dedicated to the citizens of Mudurnu residing in Bolu. We have been serving for 25 years as an active non-governmental organization. Beside basic services for our members, our constitutional activities include organizing music, '*birikme*' (traditional gatherings), theatre evenings and similar arts and culture events, as well as publishing journals and books featuring studies related to the history, nature and culture of our immediate region.

The 'Bengüboz Photographs' represent a pictorial record stretching back around 100 years, starting in the prison camps in Egypt and moving on to document the pre-Republic and post-Republic state of our land in sociological, socio-economic, cultural and individual terms. We offered patronage to

ülkemizin sosyolojik, sosyo-ekonomik, kültürel, toplumsal ve bireysel konumunu belirleyen bu çalışmalara sahip çıktık. Bu çalışmaların gelecek kuşaklara aktarılmasına olan inancımızdan dolayı 1990'lı yılların sonuna doğru, Bengüboz fotoğrafları-cam diplerinden oluşan bir seçkiyi, Bolu Halk Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği yaparak Paris'te tab edilmek üzere gönderdik. Halen bu fotoğraflardan oluşan 40 adet örnek, derneğimiz arşivinde yer almaktadır. Yine Bengüboz fotoğraflarının, Mudurnu Halk Eğitim Merkezi'nden emaneten aldığımız 200 adet kart örneğini, 2000'li yılların başında 'Bolu Panayırı'nda ve dernek binamızda sergiledik. 2006 yılından bu yana düzenli olarak yayınladığımız Mudurnulular Derneği Bültenlerinde de, geniş bir şekilde Bengüboz fotoğraflarına ve açıklamalarına yer verdik. Yine 2015 yılında yayınladığımız 'İstiklal Savaşı'nda Mudurnu Bolu Düzce' adlı dernek yayını kitabımızda, Bengüboz fotoğraflarından oluşan 55 adet örneğe yer verdik.

2015 yılında, içinde yer aldığımız 'Mudurnu Kültürel Miras Alanı Yönetim Çalışmaları' bağlamında, Alan Yönetim Başkanı Sayın Dr. Ayşe Ege Yıldırım'ın daveti ile 'Mudurnu Bengüboz Fotoğrafları Sergi Projesi' içinde yer alarak çalışmalara katıldık. Bengüboz arşivinde yer alan fotoğrafların tanımlanarak hayat bulmasını amaçlayan bu önemli çalışma içerisinde yer almaktan mutluluk duyuyoruz. 'Bengüboz Fotoğrafları Sergi Projesi'ni hayata geçiren, üstün emek ve gayreti ile bu verimli ekip çalışmasını başarıya taşıyan Sayın Dr. Ege Yıldırım'a, çalışmalarımıza akademik bilgisi ile katkı sunan Sayın Doç. Dr. Nuray Özdemir'e, projemize maddi ve manevi katkılarını esirgemeyen, başta Sayın Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu olmak üzere VEKAM yetkililerine sonsuz teşekkürlerimizi sunarım.

these works of photographic art by a son of Mudurnu because of our belief in the importance of transmitting these works to future generations. In the late 1990s, we started a collaboration with the Bolu Public Education Center Directorate and sent a selection of the Bengüboz glass plates to Paris in order to be printed. These 40 samples of the Bengüboz collection are still to be found in our Association's archive. Later, in the early 2000s, we borrowed a further 200 printed card samples of the Bengüboz photographs from the Mudurnu Public Education Centre, for exhibiting in the 'Bolu Market Fair' and in our Association building. The Bengüboz photographs and related information were also featured widely in the Association's Bulletins, published regularly since 2006. Lastly, we included 55 photographs of Bengüboz in the book titled '*İstiklal Savaşı'nda Mudurnu Bolu Düzce*' ('Mudurnu, Bolu and Düzce in the National War of Independence') published by our Association in 2015.

Due to our participation in the 'Mudurnu Cultural Heritage Site Management Works', we accepted the invitation of Site Management Director Dr. Ayşe Ege Yıldırım to contribute to the 'Mudurnu Bengüboz Photographs Exhibition Project'. We are happy to do so and to bring back to life the photographs in the Bengüboz archive. I would like to express my endless gratitude to Dr. Ege Yıldırım who instigated the 'Bengüboz Photographs Exhibition Project' and steered it towards success with her outstanding efforts, to Assoc. Prof. Dr. Nuray Özdemir who enriched our project with her academic knowledge, and to Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu and her team at VEKAM who have generously given our project their material and moral support.



AIB_Cn_0826

9 Eylül İzmir'in kurtuluşunun yıldönümünde Mudurnu Kurtuluş Panayırı, 10 Eylül 1926

Mudurnu 'Liberation Fair' on the anniversary of the liberation of İzmir (9 September), 10 September 1926

Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetimi ve Bengüboz Projesi

Mudurnu Cultural Heritage Management and the Bengüboz Project

Dr. **Ayşe Ege Yıldırım**

Proje Yöneticisi / Kûratör ve Mudurnu Kültürel Miras Alan Başkanı
Curator / Project Manager and Mudurnu Cultural Heritage Site Manager

Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan 'Mudurnu Tarihi Ahi Kenti', stratejik coğrafi konumu ile Erken Osmanlı döneminin önemli bir Ahilik, ticaret ve kültür merkezi, 20. yüzyılda ise yurtsever bir Cumhuriyet şehri olarak öne çıkmaktadır¹.

Birinci Dünya Savaşı'nın 100. yıldönümünü andığımız bu dönemde, Mudurnu'nun savaş yıllarından kalan sıradışı unsurlarından biri olan fotoğrafçılık mirasını değerlendirmeyi anlamlı bulmaktayız. Mudurnulu Ahmet İzzet Bengüboz, esir düştüğü İngiliz kampında öğrendiği fotoğrafçılık sanatını, memleketine döndüğünde icra etmeye koyulmuş, ağırlıklı olarak 1923-39 yılları arasında çektiği cam baskılardan günümüze bilinen 1018 adet kalmıştır. Torunu Mehmet Kadri Bengüboz tarafından Mudurnu Halk Eğitim

'The Historic Guild Town of Mudurnu', one of the sites on Turkey's UNESCO World Heritage Tentative List, distinguishes itself, with its strategic geographic position, as an important Early Ottoman centre of trade, culture and the Akhi Order (Anatolian trade guilds) and as a patriotic town of the new Turkish Republic in the 20th century¹.

At this time when we are commemorating the centennial of the First World War, we found it meaningful, as an extraordinary element of Mudurnu's memories linked to the War, to valorize the legacy of photography. Ahmet İzzet Bengüboz was a Mudurnu countryman who learned the art and technique of photography in a British camp where he was held prisoner, and who prolificly applied his newfound art upon returning home; of the

¹ <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/6038>, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,137905/mudurnu-tarihi-ahi-kenti-bolu-2015.html>

¹ See. whc.unesco.org/en/tentativelists/6038; <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,137905/mudurnu-tarihi-ahi-kenti-bolu-2015.html>

Merkezi'ne hediye edilen bu özel fotoğraf koleksiyonu, belirli bir dönemin sosyal yaşamını kesintisiz olarak kaydederek kent tarihine ışık tutan, yüksek sanatsal değere sahip bir belge niteliğindedir.

9 Eylül 2014 tarihinde onaylanan 'Mudurnu Kültürel Miras Alanı Yönetim Planı'² kapsamında, 'Hedef BA.2: Araştırma- Belgeleme- Yayın Programı: Mudurnu'nun tüm değerlerini kapsayan bir araştırma ve belgeleme programı oluşturulması ve uygulanması' altında tanımlanan eylemlerden biri, Bengüboz fotoğraflarının derlenerek yayınlanması ve sergilenmesidir. 'Anadolu'dan bir Tanık: Bengüboz'un Objektifinden Mudurnu'da Erken Cumhuriyet Dönemi' sergisi için, fotoğraflardan yaklaşık 260 adedi koleksiyonun içeriğini temsil etmesi gözetilecek şekilde seçilmiştir; koleksiyonun tamamı ise 'sanal arşiv'³ çalışmasında değerlendirilecektir. Sergi, yayın ve arşiv çalışmaları ile koleksiyonun bütünlüğü korunarak ve önemi tam olarak ortaya çıkarılacak şekilde değerlendirilmesi; estetik ve esin kaynağı olarak kamuoyunun beğenisine sunulması ve sistematik, kalıcı ve güvenilir şekilde kayıt altına alınarak bilimsel bir kaynak olarak saklanması sağlanacaktır. Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetimi çalışmalarında ele aldığımız öncelikli eylemlerden biri olan bu projeyi gerçekleştirmekten ve sizi bu görsel tarih şöleninde ağırlamaktan onur duyuyoruz.

Bengüboz fotoğraflarının teknik ve sosyal tarih açısından temsil ettiği değerleri kitap boyunca araştırma ekibimiz anlatmaya çalıştı. Burada bir kez daha vurgulanabilecek en önemli yönleri; 1. Dünya Savaşı ile gelen kök-

glass plates he produced mainly between 1923-39, 1018 have survived intact. Donated by his grandson Mehmet Kadri Bengüboz to the Mudurnu Public Education Centre, this special collection of photographs presents a record of high artistic merit which sheds light on Mudurnu's urban history by capturing, uninterrupted, the evolution of the town's social life over a particular period.

The 'Mudurnu Cultural Heritage Site Management Plan'², formally adopted on 9 September 2014, has set out a 'Research- Documentation- Publication Program: Development and implementation of a research and documentation program covering all assets of Mudurnu' (Target BA.2). One of the Actions under this Program is the compilation, publication and exhibition of the Bengüboz photographs. For the exhibition, 'An Anatolian Testimony: Bengüboz and His Photographs of Mudurnu in the Early Republican Era', approximately 260 photographs were selected to be representative of the collection; as for the entirety of the collection, this is in the process of being recorded in an 'online archive'³. Through the exhibition, publication and archive works, we aim for the collection to be valorized in a manner that maintains its integrity and highlights its significance; for its presentation to the public as a source of beauty and inspiration; and for its permanent safekeeping and recording as a scientific archival resource. We feel privileged to have realized a priority action within the Mudurnu Cultural Heritage Site Management works and to welcome you to this feast of visual history.

2 Yönetim Planı, Koç Üniversitesi- Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi'nce tarafıma verilmiş olan J. M. Kaplan Arkeolojik Alan Yönetimi bursu ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) desteği ile kendim ve ekibimce hazırlanmıştır. Bkz. http://www.mudurnualanyonetimi.org/wp-content/uploads/MKMA/MudurnuKM_Yonetim_Plani-Rapor_20140909.pdf

3 Sanal Arşiv internet adresi: www.mudurnukentarsivi.org

2 See http://www.mudurnualanyonetimi.org/wp-content/uploads/MKMA/MudurnuKM_Yonetim_Plani-Rapor_20140909.pdf. The document was prepared by myself and my team, with financial support of a J.M. Kaplan Senior Fellowship for Archaeological Site Management at Koç University's Research Center for Anatolian Civilizations that I held during Fall 2013 a grant from the East Marmara Development Agency (MARKA).

3 Online Archive address: www.mudurnukentarsivi.org

lû ve kapsamlı sosyal-siyasi dalgalanmalar arasında Anadolu'nun küçük bir kentine ulaşan teknoloji transferi; bu teknoloji ile oluşan ve korunan yerel bir arşiv ve Cumhuriyet'in modernleşme hamlesini hızla benimseyen, eğitim ve kültür düzeyi yüksek, modern bir kasaba olan Mudurnu'nun hem doğal-mimari güzellikleri hem de insan portreleriyle belgelenmiş olması sayılabilir. UNESCO Dünya Mirası adaylık yoluna koyulan Mudurnu'nun söz konusu kültürel altyapısının, Üstün Evrensel Değer sunduğunu savunduğumuz, 700 yıllık Ahilik geleneğine dayandığına inanıyoruz. Cumhuriyet'in kuruluşunu ve ilk yıllarını kapsayan dönemde, fotoğraflarda bir yandan hızlı bir yenileşme hareketi izlenmekte, bir yandan da gerek sosyal olaylar gerekse insan portrelerinde yıllara yayılan, yumuşak ve dağınık da sayılacak bir değişimin ipuçları yakalanmaktadır. Tarihin sürekliliği içinde, Bengüboz Arşivi gibi kaynaklar, bizlere bir yandan farklı tarihi olgular arasında bağlantılar kurmak, bir yandan da bu olguların nüanslarını yakalamak için fırsatlar vermektedir.

1. Dünya Savaşı gibi savaşların, beraberrinde getirdiği yıkımlar ve acıların yanısıra, tarih boyunca bir kültürel etkileşim ve teknoloji aktarımı aracı olduğu, ironik bir gerçektir. Esir kampında fotoğrafçılık öğrenen Müslüman bir Anadolu'nun, memleketine getirdiği bu bilgi ile başlayan belgeleme serüveni, bize Türk fotoğraf tarihine ait beklenmedik bir hikaye sunmaktadır.

Fotoğraflar 1980'li yıllardan itibaren gerek Mudurnu içindeki ve dışındaki sergi etkinliklerinde, gerekse Mudurnu'nun çeşitli kamusal ve turistik mekanlarında dekoratif amaçla kamuya sunulurken adeta buradaki halka mal olmuş sayılır. Koç Üniversitesi- VEKAM desteği ile girişilen bu en son sergileme projesi ise, önceki çabalardan bayrağı devralarak, sözlü tarih çalışması ve akademik araştırma yöntemlerinden yararlanılarak elde edilen tarihçe bilgileri ile fotoğrafları daha zengin bir şekilde yorumlamayı mümkün kılmakta,

Our research team has endeavoured to explain, within the sections of this book, the significance of the Bengüboz photographs in terms of technological and social history. Some key points, worth underlining here once more, are the technology transfer that was made to a small town in Anatolia, amidst the deep-seated and widespread social-political turbulence brought on by the First World War; a preserved local archive that took shape with this technology; and the documentation of Mudurnu, both through its natural-architectural beauty and its human portraits, as a modern town with high levels of education and culture, having swiftly embraced the Republic's modernization initiatives. We believe that this cultural infrastructure lies in the legacy of a more than 700-year tradition of Akhism, which we proposed as part of the Outstanding Universal Value of Mudurnu in its nomination for the UNESCO World Heritage Tentative List. The photographs of social events and human portraits, covering the Republic's foundational and early years, reveal a process of rapid social renewal on one hand, and of change that spread gently and haphazardly over the years, on the other hand. Within the continuum of time, resources like the Bengüboz Archive provide us with inspiration to make connections between different historical phenomena, as well as to capture the nuances these phenomena contain.

It is an ironic fact that despite all the destruction and personal-social tragedies it brings along, war has also been a medium for cultural interaction and transfusion of knowledge and technology throughout history. The photographic documentation adventure of a Muslim countryman of Anatolia, which began in the prison camps of 'the Great War' and ended in his hometown of Mudurnu, provides an original story for the history of photography in Turkey.

The Bengüboz photographs have already been put on public display since the 1980s,

beraberindeki katalog ve sanal arşiv çalışması ile de daha kalıcı bir niteliğe bürünmektedir.

Fotoğrafların ve onlara eşlik eden tarihi bilgilerin, projenin hedef kitlesi olarak kabul ettiğimiz, Mudurnuluların ve Mudurnu çevresi halkının, sergiyi ziyaret edecek kültür ve sanat sever vatandaşların ve yerli -yabancı ziyaretçilerin, yerel yetkili ve yöneticilerin ve tarih- kültür konularında çalışan uzman ve araştırmacıların yararlanılabileceği çok yönlü bir kaynak olduğunu ümit ediyoruz. Daha uzun vadede, fotoğrafların Mudurnu'da kalıcı olarak sergileneyeceği Mudurnu Kent Müzesi'nin içeriğine katkıda bulunması, sergi kitabının kurulabilecek Mudurnu Araştırma Merkezi'nde ve Halk Kütüphanesi'nde erişilebilir olması, oluşturulan sanal arşiv ile koleksiyonuna ulaşan araştırmacılara ve ilgililere belirli telif hakları çerçevesinde fotoğrafların kopyalarının paylaşılabilir olması, projenin sürdürülebilirliğini sağlayacak unsurlardır.

2015 yılı başlarından bu yana süren proje çalışmaları sırasında pek çok Mudurnulu ve Mudurnu dostu ile işbirliği yapma fırsatımız oldu. Ahmet İzzet Bengüboz'un torunu Mehmet Kadri beyi ve eşi Meral Hanımı, ayrıca ilk sergilemeyi gerçekleştiren eski Halk Eğitim Merkezi Müdürü Remzi Kocaman'ı tanımak benim için büyük bir zevkti. Fotoğrafların değerini hemen anlayan ve projemize inanarak destekleyen Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu'na ve VEKAM ekibine (Alev Ayaokur, Mehtap Türkyılmaz ve Beril Kırıcı); araştırma ekibi arkadaşlarım Mehmet Tunçkol, Doç. Dr. Nuray Özdemir, Güray Mercan, Refik Akyüz, Serdar Darendeliler ve Seçil Yılmaz'a; ekibi her aşamada yakından izleyerek manevi ve lojistik destek sağlayan Bolu Mudurnulular Derneği Başkanı Celalettin Çelebi'ye; projenin sanal arşiv ayağını ilgi ve profesyonellikle geliştiren Tolga Çakmak'a; aynı şekilde sözlü tarih söyleşi kaydını yapan ve kurgulayan Giyotin Film ekibine; ve mükemmel bir grafik tasarım desteği sunan Emrah Çiftçi ve Barek

either through events held in and outside Mudurnu, or as decoration in various public spaces and tourist facilities in Mudurnu, thereby gaining an inherently public character. As for this latest exhibition project, undertaken with the collaboration of Koç-VEKAM and Mudurnu Cultural Heritage Site Management, it builds on previous efforts, while enhancing the interpretation of the photographs with historical information obtained through oral history and academic research methods; it also strives to be more longlasting through the publication of the associated catalogue and the creation of the online archive.

We hope that the photographs and accompanying historical notes will provide a multi-purpose resource to be used actively by our project target audience, encompassing the citizens of Mudurnu and its environs, arts and culture enthusiasts and domestic/foreign visitors viewing the exhibition, local officials/ managers and experts/ researchers working on subjects related to history and culture. In the long term, the project will be truly sustainable when the photographs become part of a permanent display at the Mudurnu City Museum, the catalogue becomes available at the Mudurnu Public Library and a yet-to-be established Mudurnu Research Centre, and reseachers and interested parties can access the online archive and acquire copies of the photographs within appropriate copyright constraints.

During our project work starting in early 2015, we had a chance to collaborate with many citizens and friends of Mudurnu. It was a great pleasure for me to get to know Mr. Mehmet Kadri Bengüboz, grandson of Ahmet İzzet and his wife Meral Bengüboz, as well as Mr. Remzi Kocaman, the former Director of the Public Education Centre who put together the first exhibition of the photographs. I would like to express my sincere thanks to Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu, who immedi-

ekibine içtenlikle teşekkür ediyorum. Gönüllü bir ruhla çalışan, bazen çalışmaları kısıtlı kalan imkanlar içinde layıkıyla ve fedakarlıkla gerçekleştiren ekip arkadaşlarımı kutluyorum. Projeyi yine başından beri destekleyen Mudurnu Belediye Başkanımız Mehmet İnegöl'e, eski Mudurnu Kaymakamımız Kerem Süleyman Yüksel'e, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'ndeki arkadaşlara, sponsorluklarıyla ve mekan sağlayarak katkıda bulunan kurumlarımız Bolu Ticaret ve Sanayi Odası'na (Başkan Türker Ateş ve Genel Sekreter İsmail Gören), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ndeki hoca ve arkadaşlarımıza (özellikle Mudurnu'nun günümüz görüntülerini çeken genç yetenek Bekir Dindar'ı bize yönlendirdikleri için), Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'ne, ayrıca logo desteği sağlayan UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'na şükranlarımı sunar, emeği geçen tüm diğer arkadaşlara teşekkürü borç bilirim.

ately recognized the value of the photographs and believed in our project, and the rest of the VEKAM team (Alev Ayaokur, Mehtap Türkyılmaz and Beril Kırcı); my research team, Mr. Mehmet Tunçkol, Assoc. Prof. Dr. Nuray Özdemir, Mr. Güray Mercan, Mr. Refik Akyüz, Mr. Serdar Darendeliler and Ms. Seçil Yılmaz; Mr. Celalettin Çelebi, president of the Association of Mudurnu Citizens in Bolu, who closely followed our work at every stage, providing logistic and moral support; Tolga Çakmak, who developed the online archive component of the project with care and professionalism; the Giyotin Film team, who developed and edited the oral history interview video with similar care; and last but not least, Emrah Çiftçi and the Barek team, who provided excellent graphic design support. I congratulate them for their spirit of generosity, sometimes working under difficult conditions but nonetheless producing high quality work. Great thanks are due to Mayor of Mudurnu, Mr. Mehmet İnegöl and former District Governor, Mr. Kerem Süleyman Yüksel, who both supported the project from the beginning, to our friends at the Public Education Centre, to our sponsor and host institutions, the Bolu Chamber of Commerce and Industry (Director Türker Ateş and General Secretary İsmail Gören), our colleagues at the Mimar Sinan Fine Arts University (particularly for lending us their talented Bekir Dindar to shoot the contemporary views of Mudurnu), Çankaya Municipality Centre for Contemporary Art, the UNESCO Turkish National Commission, who provided us the UNESCO logo, and all other friends whose help made this project possible.



Şekil 2

Ahmet İzzet Bengüboz cam negatiflerinden ve saklandığı kutulardan bir seçki; sergi için Mudurnu Kaymakamlığı'ndan ödünç alınmıştır

Figure 2

A selection of Ahmet İzzet Bengüboz's glass plates and the boxes in which they kept; on loan from Mudurnu District Governorship for the exhibition

Savaş, Teknoloji Transferi ve Yerel Arşivcilik

War, Technology Transfer and Local Archive-Keeping

Refik Akyüz
Serdar Darendeliler

Endüstri devrimi sonrasında, Fransa ve İngiltere’de yaklaşık eş zamanlı olarak ortaya çıkarak hayatımıza giren fotoğrafın çok hızlı bir şekilde uygulama alanı bulduğu ve fotoğraf tarihinin -en azından- bir döneminde önemli işlerin üretildiği topraklarda yaşıyoruz. Fotoğrafın henüz çok taze olduğu 19. yüzyılda, fotoğrafın belli alanlarında dünya standartlarında işler üretmiş stüdyoların bulunduğu bir coğrafyada yaşadığımızdan söz edebiliriz. Ülke yerine coğrafya tabirini kullanmamızın esas nedeni, bu fotoğraf stüdyolarının bahsi geçen dönemde -İstanbul ağırlıklı olsa da- Osmanlı Devleti’nin tümüne yayılan ve dolayısıyla Türkiye ile sınırlanmayan bir bölgede yer almaları. Şu sıralar üzerinden yaklaşık bir asır geçen Birinci Dünya Savaşı Osmanlı’ya son verirken, bugün de hâlâ çözilemeyen problemlerin kaynağı olan büyük değişikliklere yol açtı. Osmanlı’nın son dönemine damgasını vuran fotoğrafçılar da bu hoyrat deği-

We live in a land where photography, after appearing more or less simultaneously in France and England following the Industrial Revolution, quickly found a field of application, and where -at least for a period- important works of photographic history were produced. In the 19th century, when the invention of photography was still very fresh, photography studios producing works of world standard in certain fields operated in the geography where we live today. The main reason for our using the word ‘geography’ rather than ‘country’ is that the photography studios of that time -though predominantly in Istanbul- could be found in a region extending to the breadth of the entire Ottoman state and thus not bound by the contemporary borders of Turkey. About 100 years ago, the First World War ended the Ottoman state, thus leading to great changes that are the root cause of problems yet to be resolved today.

şimden nasiplerini alarak yerlerini yeni bir kuşağa bıraktı. Adına düzenlenen bu sergide işlerini göreceğiniz Ahmet İzzet Bengüboz da, hikayesi doğrudan Birinci Dünya Savaşıyla bağlantılı olan ve savaşın hemen ardından fotoğrafçılık kariyerine başlayan Mudurnu'da yaşayıp çalışmış bir fotoğrafçı.

Ahmet İzzet Bengüboz fotoğrafları -muhtemelen bugüne ulaşamayan veya henüz ortaya çıkmamış- olası başka yerel arşivler arasından sıyrılarak önemli bir hafıza kaynağı olarak saklanmış ve bugüne taşınmış bir bütünlüğe sahip. Bu fotoğrafların arasındaki portreler, bir yandan o günkü Mudurnu'nun yüzlerini günümüze taşıırken diğer yandan bunların arkasındaki fotoğrafçının adeta bir yönetmen gibi davranarak gerçekleştirdiği kararlı dokümantasyonu da yansıtıyor. Bengüboz'un hikayesi o günlerde çalışan, bildiğimiz diğer -Müslüman Türk- fotoğrafçılardan farklı öğeler içeriyor.

Fotoğraf, 1839'daki icadından kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin topraklarına öncelikle yabancı gezginlerin getirdiği bir yenilik olmuş olsa da, peşi sıra açılan stüdyolarla Osmanlı'nın son dönemlerinde modernitenin bir ürünü olarak parlak bir seyir izledi. Stüdyolar daha çok portre fotoğrafçılığı üzerine yoğunlaştılar da devletin geçirmekte olduğu değişimi ve içinde bulunduğu durumu, esas olarak zamanın despot hükümdarı II. Abdülhamid'in isteğiyle ama bununla da sınırlı kalmayarak belgelediler.

Dönemin stüdyo fotoğrafçılarının çoğunluğu azınlıklara mensuptu, yani Ermeniler, Rumlar, Levantenler veya o sırada Osmanlı Devleti'nde yaşayan yabancıları. Bunun başlıca sebebi -tahminen- daha yüksek eğitim almış, yabancı dil bilen ve Avrupa'yla ilişkisi bulunanların da bu azınlık gruplarından çıkmasıydı. Bu durum Abdullah Frères, Pascal Sébah gibi çok bilinen İstanbul merkezli stüdyolarda gözlenebildiği gibi, ülkenin değişik bölgelerinde var olan fotoğraf stüdyolarında da rastlanan bir durumdu. Diğer

The photographers that had left their mark on the last Ottoman era were also affected by these rough seas of change, and were replaced by a new generation of photographers. Ahmet İzzet Bengüboz, whose works you will see in this exhibition, is a photographer whose story in intertwined with the First World War, and who began practicing his photographic career in Mudurnu right after the war.

The photographs of Ahmet İzzet Bengüboz have the integrity of a significant collection that stands apart from other local archive sources likely to be in existence -but which have either not survived or not yet discovered- in preserving an important source of memory. The portraits among these photographs, while bringing us the faces of Mudurnu of those times, also reflect a resolute documentation executed by the photographer behind the camera, almost acting like a film director. Bengüboz's story contains elements different from those of other Muslim Turkish photographers that we know to have been active in that period.

As a product of modernity, photography had an illustrious appearance in late Ottoman life. Introduced primarily by foreign travellers shortly after its invention in 1839, photography studios began to open one after another. Focusing mainly on portrait photography, the studios also documented the changing situation of the Ottoman state, as requested by -but not limited to- the despotic ruler of the time, Abdulhamid II.

The majority of the early studio photographers belonged to minority groups, i.e. Armenians, Greeks, Levantines or expatriates living in the Ottoman Empire. The main reason for this -one presumes- was that these minorities produced individuals who were better educated, spoke foreign languages and had connections with Europe. This trend could be observed not only in the better-known studios based in Istanbul, such as Abdullah Frères and Pascal Sébah, but also in the photography



AIB_Cn_0732

Ahmet İzzet Bengüboz
Seydibeşir esir kampında,
baraka cephesinde
Osmanlıca "esaret" yazılı,
1917-18

Ahmet İzzet Bengüboz in
Sidi Bishr prison camp, the
word "imprisonment" is
written in Ottoman Turkish
on the barrack façade,
1917-18

yandan, resmetme eyleminin İslam dogmasında yadırganması, Şeyhülislam'ın fetvaları ile yasaklar konması gibi toplumsal olgular da Müslümanların 19. yüzyılda fotoğrafçılıkta adlarının fazla geçmemesinin sebepleri arasında sayılabilir. Asker kökenli bazı fotoğrafçılar dışında Müslüman fotoğrafçıların stüdyo açıp fotoğrafçılıkla uğraşması genel olarak 20. yüzyılın başlarında başlayıp Cumhuriyet'in ilanından sonra hızlanarak devam etti.

İlk Müslüman Türk fotoğrafçılar arasında Rahmizâde Bâhâeddin Bediz, Arif Hikmet Koyunoğlu gibi ağırlıklı kendilerinden önceki ustaları gibi stüdyo fotoğrafçılığıyla uğraşmış isimler veya Velid Ebüzziya, Ferit İbrahim gibi basın fotoğrafçıları sayabili-

studios located in different regions of the empire. Another reason for the relative absence of Muslims in 19th century photography can be that painting pictures were frowned upon in Islamic dogma, with the Sheikh-ul Islam issuing fatwas that banned it. Apart from some photographers with a military background, the involvement of Muslim photographers in the photography business generally began in the early 20th century after the declaration of the Republic, and grew exponentially.

Among the first Muslim Turkish photographers, we can cite names like Rahmizâde Bâhâeddin Bediz and Arif Hikmet Koyunoğlu who dealt in studio photography just as their masters previously had, or press photogra-



AIB_Cn_0941

Ahmet İzzet Bengüboz
Seydibeşir esir kampında,
şık giyimli, arkadaki
tabelada "Esaret Hatırası
Mısır İskenderiye Seydibeşir
1336" yazılı, 1917-18

Ahmet İzzet Bengüboz
in Sidi Bishr prison
camp, dressed sharply,
the words "souvenir of
imprisonment, Egypt,
Alexandria, Sidi Bishr 1336"
are written on the sign at
the back, 1917-18



AIB_Cn_0943

İskenderiye-Seydibeşir esir
kampında Türk askerleri,
arka fonda peyzaj resmi,
1917-18

Turkish soldiers at Sidi
Bishr prison camp,
Alexandria, a landscape
painting at the back,
1917-18

riz. Bu isimlerden her birinin fotoğrafçılığa başlamalarında kendilerine özgü hikayeleri varsa da pek çoğunun zamanına göre daha iyi eğitim almış olmalarının yanı sıra ailelerinin veya etraflarındaki sanatla ilgili insanların yönlendirmesi sonucu fotoğrafçılıkla ilgilenip sonradan bunu meslek haline getirmiş oldukları görülür. Her ne kadar Osmanlı'da fotoğrafın öncüleri sayılabilecek azınlık mensubu fotoğrafçıların bilgi aktarımı konusunda çok istekli olmadıkları ve yanlarına Müslüman Türk yardımcıları almadıklarına dair bilgiler varsa da, bu durumun bir süre sonra farklı şekilde değiştiğini söylemek mümkün.

Peki Bengüboz'un hikayesine bakarak onu bu dönemde ve bu fotoğrafçıları arasında nereye oturtabiliriz? Birinci Dünya Savaşı'na katılan Bengüboz, yüksek öğrenim görmemesine rağmen o zaman için eğitilmiş sayıldığı için yedek subay rütbesiyle Sina Cephesi'nde savaşıyor. Burada İngilizlere esir düşmesiyle hayatını tamamen değiştiriyor. İskenderiye yakınlarındaki Seydibeşir Esir Kampı'nda geçirdiği otuz aylık esaret sırasında -esirlerin spor, müzik, tiyatro ve el sanatları gibi sosyal aktivitelerle meşgul olmasına yönelik programlar uygulandığından- bir İngiliz subayından fotoğrafçılık ve İngilizce öğreniyor. Burada bazı esirlerin kendi benliklerini kaybetmemek adına bu aktivitelerle gönülsüz katılmalarının aksine Ahmet İzzet Bengüboz'un ileri görüşlülükle içinde bulunduğu zor durumda kendini geliştirmeye çalıştığını görüyoruz ki bu karar bütün hayatını şekillendiriyor. Bengüboz'un fotoğrafçılık bilgisini bir İngiliz subaydan alması o dönemdeki Müslüman Türk fotoğrafçıların fotoğrafçılığa başlama hikayelerinden farklı bir gerçeklik barındırıyor. Esaret hayatının ardından geri döndüğü memleketinde Kurtuluş Savaşı'nın öncülü Kuva-yı Milliye hareketine katılan Ahmet İzzet Bengüboz sonrasında da Mudurnu'da kalmaya ve çalışmaya devam ediyor. Bu durum, fotoğraf bilgisi ve fotoğrafçılığa duyduğu sevgiyle de birleşince fotoğraf ar-

phers like Velid Ebüzziya and Ferit İbrahim. Although each of these names has his own story of starting to do photography, it is noticeable that most of them received a good education for their time and were encouraged by their families or people in their social circle who had an interest in art, thus taking up photography as an interest and then making a career of it. One encounters information indicating that the minority photographers who could be deemed the pioneers of Ottoman photography were not very eager to transfer their know-how and did not take up Muslim Turkish apprentices, but it is also possible to appreciate that this situation changed after a while.

So where can we position Bengüboz among these photographers in history, based on his story? Bengüboz takes part in the First World War, fighting on the Sinai Front with the rank of reserve officer, and he could be considered relatively well-educated despite not having received higher education. His being taken prisoner by the British here completely alters the course of his life. Spending thirty months in the Sidi Bishr Prisoner Camp near Alexandria -where there were social activity programs for the prisoners such as sports, music, theatre and handicrafts- Bengüboz learns photography and English from a British officer. We observe here that unlike some other prisoners who were reluctant to take part in these activities for the sake of not losing their identity, Ahmet İzzet Bengüboz foresightedly tries to improve himself even under the difficult circumstances, and this decision shapes his whole life. His acquiring the know-how for photography from a British officer further sets his story apart from most Muslim Turkish photographers of that time. When his imprisonment ends and he returns to his homeland, Ahmet İzzet Bengüboz joins the '*Kuva-yı Milliye*' (National Resistance Forces), which was the precursor of the Turkish War of Independence, thereafter staying and



AIB_Cn_0289

Akpınar'da Kır Bayramı,
Bengüboz'un alaminüt
fotoğraf makinesi kurulu,
30 Haziran 1930

Bengüboz'un alaminüt
fotoğraf makinesinin yakın
plan kadrajı

Pastoral Holiday at Akpınar,
Bengüboz's a la minute
camera is set up,
30 June 1930

Zoom on Bengüboz's a la
minute camera



AIB_Cn_0853

Akpınar'da Kır Bayramı,
Bengüboz'un körüklü
fotoğraf makinesi kurulu,
30 Haziran 1930

Bengüboz'un körüklü
fotoğraf makinesinin yakın
plan kadrajı

Pastoral Holiday at Akpınar,
Bengüboz's folding camera
is set up, 30 June 1930

Zoom on Bengüboz's
folding camera

şivlerine yerel bir örnek oluşturmaya sebep oluyor.

Bengüboz Arşivi'nin kendine özgü bir örnek olmasının birkaç yönü var. Bunları temel olarak kendisinin fotoğrafçılık hikayesinin özgünlüğü ve arşivin bugüne aktarılabilmesindeki özen olarak ikiye ayırabiliriz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi fotoğrafçılık pratiğini öğrenmesinin ardında -genel pratiğin aksine- Mısır'daki esir kampında geçirdiği zaman yatması önemli bir detay. Esaret yıllarında edindiği bilgi ve tecrübelerle memleketine dönmesi ve orada kalmaya devam etmesi de onun fotoğrafçı olarak ülkenin genelinden bir miktar izole olarak çalışabilmesini sağlıyor. Bunun yanı sıra Bengüboz'un fotoğrafçılığı meslek olarak yapmasına rağmen resmen memur olarak çalışması ve fotoğrafçılığını iş olarak çok göz önüne çıkarmaması da diğer bir önemli ayrıntı. Nüfus Müdürlüğü'nde çalışıyor oluşu, arşiv içinde büyük bir ağırlık taşıyan portreleri üretebilmesini de sağlamış. Ayrıca o dönem Mudurnu'da bir stüdyo fotoğrafçısının bulunmaması, resmi törenler vb. gibi durumlarda -memur olmasına rağmen- kendisinden bunların belgelenmesinin istenmesine neden olmuş. Tabii Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğrafçı olarak kendine özgü bir örnek olmasının yanında bu arşivin yok olmadan bugüne taşınması da arşivcilik açısından önemli bir örnek. Bengüboz'un arşivin torununun fotoğrafçılığa olan ilgisi ve onun da bir dönem fotoğrafçılık yapması sebebiyle saklanmış olması ve bir süre sonra da bu arşivin halka açık hale getirilmesi amacıyla Halk Eğitim Merkezi'ne verilmesi, bugüne büyük ölçüde bütün olarak taşınabilmesini sağlamış. Dönemdaşı, adı daha bilindik pek çok yerel fotoğrafçının aksine arşivin saklanıp erişime açılması için çabalanması da, yerel arşivciliğimizde özgün bir örnek olmasının başka bir boyutu. Türkiye'de fotoğraf tarihine adı geçmiş isimlerin arşivleri bile ilgisizlik, bilgisizlik ve ihmalden dolayı silinip gitmişken yerelde böyle bir kaynağın bugüne

working in Mudurnu. This situation, coupled with his knowledge and love of photography, gives rise to his presenting a local example of photographic archives.

There are a number of aspects that bolster the significance of the Bengüboz Archive. We can group these basically under two headings; firstly the originality of his own story as a photographer and secondly the care taken to transmit the archive to the present day. The fact mentioned earlier, that he learned the practice of photography owing to the time he spent in a prison camp in Egypt -contrary to general trends- is an important detail. His returning home with the knowledge and experience of the imprisonment years and his continuing to stay there enables him to work as a photographer in relative isolation from the rest of the country. Another important detail is that although Bengüboz practiced his profession of photography, he did not make a spectacle of it, as he was officially working as a public servant. His employment in the Directorate of Civil Registration enabled him to produce the portraits that form a hefty portion of the archive. In addition, the lack of a studio photographer at that time in Mudurnu led to him being requested to document official ceremonies and similar public events. Beside Ahmet İzzet Bengüboz presenting an original case as photographer, the preservation of this record intact is also an important consideration in terms of archive-keeping. Bengüboz's archive was kept for some years by the family, owing to his grandson having an interest in photography and practising it for a while himself, and later it was handed over to the Public Education Centre so that it could be shared with the public, which all helped the survival of the archive's integrity. A further aspect is that efforts have been made to preserve and render accessible this archive, unlike many other, more well-known local photographers who were contemporaries of Bengüboz. Considering that even the



Şekil 3

Ahmet İzzet Bengüboz'un kullandığı körüklü makine ile türdeş fotoğraf makinesi (Zeiss-Ikon marka, 1920-37 yapımı ICA-Ideal model, Alman yapımı); sergi için Nakipoğlu Kamera Müzesi'nden ödünç alınmıştır

Figure 3

A camera similar to the folding camera used by Ahmet İzzet Bengüboz (Zeiss-Ikon brand, ICA-Ideal model, from 1920-37, made in Germany); on loan from the Nakipoğlu Camera Museum for the exhibition

erişmiş olması, sadece Mudurnu açısından değil ülkemizdeki fotoğraf arşivleri açısından da önemli bir başarı.

Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait fotoğraflar, pek çoğumuzun bildiği ve bir miktar propaganda özelliği de gösteren fotoğraflardır. Bengüboz'un ilginç bir özelliği, yukarıda da değindiğimiz gibi fotoğrafçılığı meslek olarak edinmemesine rağmen Mudurnu'da fotoğrafçı bulunmaması nedeniyle devlet törenlerinden grup fotoğraflarına, vesikalık portrelerden mimari dokümantasyona fotoğrafçılığın pek çok alanında çalışmış olması. Tabii yaptığı işin kalitesinin o dönemde Mudurnu'da var olabilecek bir stüdyo fotoğrafçısından aşağı kalmadığı ve dönemdaşı başka fotoğrafçılarla rahatlıkla kıyaslanabileceği de söylenebilir. Özellikle portrelerindeki yönetmen tavrı, çok kalabalık grupların başarılı kompozisyonları ve Mudurnu'nun o günlerini belgeleyen-bitmek tükenmek bilmez bir istekle çekilmiş- mimari fotoğrafları, bu topraklara dair fotoğraf tarihi araştırmalarında adına rastlanılmayan Bengüboz'u o dönemin parlak fotoğrafçıları arasına sokmaya yeter de artar nitelikte.

Burada Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğraflarını değerlendirirken kendisinin dönemin

archives of many prominent figures in the history of photography in Turkey were lost because of apathy, ignorance and neglect, the preservation of such an archive locally is an achievement, not only for Mudurnu but also for photographic archives in our country.

The photographs we have from the early years of the Turkish Republic are those that many of us know well and that have some elements of propaganda in them. An interesting feature of Bengüboz is that he worked in many diverse areas of photography, from public ceremonies to group photographs, from headshot portraits to architectural documentation, because he was the only capable -albeit unofficial- photographer in Mudurnu. One could also easily say that the quality of his work was not any lesser than any studio photographer that might have operated in Mudurnu then, and could very well be compared with other contemporary photographers' works. In particular, his 'film director' approach noticeable most of all in his portrait photographs, his competent compositions for large groups of people and the architectural photographs tirelessly documenting those times of Mudurnu, are more than enough to place Bengüboz -whose name is not found in



Şekil 4

Mudurnu Halk Eğitim Merkezi'nde 1981 yılında açılan sergide yer alan karton çerçeveli Bengüboz kart baskılarından bir seçki; 2016 sergisi için Mudurnu Kaymakamlığı'ndan ödünç alınmıştır

Figure 4

A selection of card prints of the Bengüboz plates on cardboard frames used for the exhibition held in 1981 at the Mudurnu Public Education Centre; on loan from Mudurnu District Governorship for the 2016 exhibition

fotoğrafçılarından bir miktar izole olduğunu söyleyebiliriz. Mudurnu, 19. yüzyılın sonlarında İstanbul-Ankara arasındaki demiryolunun tamamlanmasının ardından, daha önce üzerinde bulunduğu ana ulaşım hattı güzergahının dışında kalmış. Bu, olumlu veya olumsuz, Bengüboz'un diğer fotoğrafçılarla iletişimini sekteye uğratan bir durum olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında bir yönetmen edasıyla çektiği portre fotoğraflarının -muhtemelen varlığından bile haberdar olmadığı- çağdaşı diye nitelendirebileceğimiz 20. yüzyılın en önemli portre fotoğrafçılarından August Sander'le benzerlikler taşıması şaşırtıcı denilebilir. Fotoğraflarında yer alan insanların sayısına baktığınızda neredeyse kasabada ve bağlı köylerde yaşayan herkesi fotoğraflayarak büyük bir dokümantasyona imza atmış olması da kayda değer bir durum.

studies on the history of photography in this land- among the most brilliant photographers of his time.

In assessing the photographic works of Ahmet İzzet Bengüboz, we should remember that he was somewhat isolated from other photographers of the time. Towards the end of the 19th century, after the Istanbul-Ankara railroad was completed, Mudurnu found itself removed from the major transportation arteries on which it had previously been situated. For better or worse, this was something that hindered the communication Bengüboz would have had with other photographers. From this perspective, the resemblance of his portrait photographs to those of his contemporary August Sander, who was one of the foremost portrait photographers of the 20th century -but of whose existence Bengüboz was most likely unaware- is remarkable. Considering the large number of people featuring in his photographs, Bengüboz seems to have photographed practically everyone who was living in the town and its hinterland villages, thereby becoming the author of an immense documentation project.



Şekil 5

Mehmet Kadri Bengüboz'un 1970'lerde ve '80'lerde kullandığı fotoğraf ve video ekipmanı; sergi için kendisinden ödünç alınmıştır:

TLR fotoğraf makinesi, Yashica Mat-124 G

Fotoğraf makinesi flaşı ve aküsü, Metz 402

Super 8 film kamerası, Rollei SL82

Kamera flaşı, Flectalux, 1000W

Figure 5

Photograph and film equipment used by Mehmet Kadri Bengüboz during the 1970s and '80s; on loan from him for the exhibition:

TLR photo camera, Yashica Mat-124 G

Photo camera flash and battery, Metz 402

Super 8 film camera, Rollei SL82

Camera flash, Flectalux, 1000W



Şekil 6

Mehmet Kadri
Bengüboz'un Yashica ile
çektığı fotoğraflardan bir
seçki

Figure 6

A selection of photographs
taken by Mehmet Kadri
Bengüboz with the Yashica
camera



Ahmet İzzet Bengüboz ve Fotoğraf Koleksiyonu

Ahmet İzzet Bengüboz and His Photograph Collection

Doç. Dr. / Assoc. Prof. Dr. **Nuray Özdemir**
Mehmet Tunçkol

Ahmet İzzet Bengüboz (1896-1969): Askerlikle Şekillenen bir Hayat

Ahmet İzzet Bengüboz, 1896 yılında o dönemde Kastamonu Vilayeti'ne bağlı Bolu Sancağı'nın bir kasabası olan Mudurnu'nun Kaygana Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Bengübozoğullarından Mehmet Efendi, annesi Ayşe Hanım'dır. Ahmet İzzet Bey, ilk eğitimini Mudurnu'da aldıktan sonra devamı için Bolu'ya gitmiştir. Bolu Sultanisi'nde öğrenci iken Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine okulumu yarıda bırakmak zorunda kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nin savaşa girişi ile asker ihtiyacını karşılamak amacıyla yedek subay adayları için Şubat 1915'te celp yaşı 20'den 18'e indirilip okuldan mezuniyet şartı aranmayınca Ahmet İzzet Bengüboz için de yedek subaylık yolu açılmıştır. 4 Ekim 1915 tarihinde İstanbul'da Dersaadet Talimhahı'na giderek piyade

Ahmet İzzet Bengüboz (1896-1969): A Life Molded by the Military

Ahmet İzzet Bengüboz was born in 1896 in the Kaygana Neighbourhood of Mudurnu, which was a town in Bolu *Sancağ* (district) in Kastamonu Province. His father was Mehmet Efendi of the Bengübozoğulları, and his mother Ayşe. After receiving his primary education in Mudurnu, Ahmet İzzet went to Bolu for further studies. While he was a student at the Bolu *Sultani* (secondary school), he was forced to abandon his studies upon the outbreak of the First World War.

With the Ottoman Empire entering the war, measures were taken in February 1915 to meet the demand for soldiers, including the drafting age for reserve officers being lowered from 20 to 18 and the requirement for a school diploma being lifted, which paved

AIB_Cn_0639

Bengüboz'un kişisel portresi, yaklaşık 1930
Portrait of Ahmet İzzet Bengüboz, c. 1930

sınıfında 13415 numara ile altı aylık bir eğitimden sonra 4 Nisan 1916'da zabıt vekili namzeti (yedek subay adayı) rütbesi ile mezun olmuştur. 27 Nisan 1916'da Birinci Dünya Savaşı'ndaki ilk görev yeri olan Kafkas Cephesi'ne gönderilmiştir. Çanakkale Cephesi'nin Aralık 1915'te kapanması üzerine Osmanlı Devleti görevi biten birlikleri Kafkas Cephesi'ne kaydırılınca Rus birlikleri de 11 Ocak 1916'da taarruza geçmiş ve buradaki mücadele şiddetlenmiştir. Erzurum 16 Şubat 1916'da Rusların eline geçmiş ve Doğu Anadolu'da Rus ilerleyişinin hızla başladığı dönemde Ahmet İzzet Bengüboz Kafkas Cephesi'ne gitmiştir. Burada 7'nci Fırka 20'nci Alay 2'nci Tabur 6'ncı Bölük Takım Zabıtlığı'na tayin edilmiş ve Rus Ordusu'na karşı muharebelere katılmıştır. Ancak Ruslar Doğu Anadolu'daki işgallerini genişletince 14 Kasım 1916'da Kafkas Cephesi'ndeki kıtası geri çekilmek zorunda kalmış, Ahmet İzzet Bengüboz da İstanbul'a dönmüştür.

Osmanlı Devleti'nin pek çok cephede aynı anda mücadele ettiği ve savaşın en yoğun yaşandığı dönemde artık deneyimli bir yedek subay adayı olan Ahmet İzzet Bengüboz İstanbul'da bekletilmeden hemen cepheye sevk edilmiştir. Kafkas Cephesi'nden döndükten iki ay sonra Sina Cephesi'ne nakledilmiştir. Osmanlı Devleti, Mısır'ı İngilizlerden geri almak, İngiltere'nin sömürgesi olan Hindistan yolunu kesmek ve müttefik olduğu Almanya üzerindeki İtilaf Devletlerinin baskısını azaltmak amacıyla Filistin-Sina-Süveyş Kanalı-Mısır istikametinde iki askeri harekât düzenlemiştir. Osmanlı Devleti'nin açtığı Kanal Cephesi'nde yaşanan mücadeleler başarısızlıkla sonuçlanınca İngilizler karşı taarruza geçerek 4 Mart 1917'de Gazze'ye kadar ilerlemiştir. İngilizler Gazze'yi ele geçirmek için üç defa taarruz etmişlerdir. İngilizlere karşı Gazze'yi savunan Osmanlı birlikleri içinde savaşan Ahmet İzzet Bengüboz, 29 Haziran 1917'de zabıt vekilliğine (yedek subay) terfi ettirilmiştir. Birinci ve İkinci Gazze Muharebelerinde Filistin başarıyla savunulsa da, 31 Ekim 1917'de başlayan

the way for Ahmet İzzet to become a reserve officer. On 4 October 1915 he enrolled in the Dersaadet Training Camp in Istanbul and, after training for six months as no. 13415 in the infantry division, he graduated on 4 April 1916 with the rank of reserve officer candidate. On 27 April 1916 he was sent to the Caucasian Front, his first assignment in the First World War. After the Çanakkale Front was closed in December 1915, the Ottoman government transferred the units whose task was done there to the Caucasian Front; in response, the Russian forces began an offensive on 11 January 1916 and the fighting intensified on this front. Erzurum was taken by the Russians on 16 February 1916 and a rapid Russian expansion began in Eastern Anatolia, which was when Bengüboz arrived in the Caucasian Front. Here, he was assigned Officer to the 7th Division, 20th Regiment, 2nd Battalion, 6th Company and joined the combat against the Russian Army. However, as the Russians expanded their occupation in Eastern Anatolia, the Ottoman troops in the Caucasian Front retreated on 14 November 1916, and Ahmet İzzet returned to Istanbul.

At a time when the Ottoman Empire was fighting on many fronts and the war raged on most intensively, Ahmet İzzet, who had now become an experienced reserve officer candidate, was immediately sent back to the frontline. Two months after returning from the Caucasian Front, he was transferred to the Sinai Front. The Ottomans launched two military campaigns in the Palestine-Sinai-Suez Canal-Egypt direction, aimed to take back Egypt from the British, block their access to the British colony of India and ease the pressure of Allied States on its ally Germany. When the Ottoman offensives on the Canal Front were unsuccessful, the British launched a counter-offensive and reached Gaza on 4 March 1917. They attacked three times to take Gaza. Ahmet İzzet, who was among the Ottoman soldiers defending Gaza

Üçüncü Gazze Muharebesi'nde İngiliz ordusu durdurulamamış ve Filistin'de Osmanlı Devleti büyük bir yenilgiye uğramıştır. Ahmet İzzet Bengüboz, Üçüncü Gazze Muharebesi'nde İngilizlere esir düşerek Mısır'da bulunan Seydi-beşir Esir Kampı'na götürülmüştür.

İskenderiye şehrinin 15 km kuzeydoğusunda, deniz kıyısında yüksekçe bir yerde kurulu olan Seydibeşir Kampı'nda Bengüboz 30 ay boyunca esir tutulmuştur. Esirler için inşa edilmiş olan çatısı ahşaptan, duvarları keresteden yapılmış barakalarda kalmıştır. Kampta yedek subay olduğu için rütbesiz erlere göre daha yaşanabilir bir ortamda kalmış ve bazı imkânlarla sahip olmuştur. İngilizler, esirlere rütbeleri-ne göre cüzi de olsa esaret maaşı ödediğinden bununla temel ihtiyaçlarını sağlayabilmiştir. Kampta kaldığı sürece İngilizce öğrenmek için çaba göstermiştir. Ayrıca bu süre zarfında fotoğrafçılığa ilgi duymuş ve cam baskı tekniğini öğrenmiştir.

Kampta, İngilizler esirlerin fotoğraf çekirmesine izin vermiş, hatta zaman zaman bu çekimleri özellikle yaptırmışlardır. Savaşın sona ermesiyle Seydibeşir Esir Kampı'ndan kurtulabilen Osmanlı subayları beraberlerinde üzerinde "esaret hatırası" yazan çok sayıda fotoğrafla dönmüştür. Ahmet İzzet Bey'in de esir kampında çekilmiş bilinen iki fotoğrafı mevcuttur. Yerde çöl kumu, arkada siyah bir perde üzerinde "esaret hatırası, Mısır, İskenderiye, Seydibeşir 1336" yazılı bir tahta önünde çekilmiş fesli, kravatlı, mendilli, ütülü takım elbiseli, bastonlu, oldukça şık giyimli Osmanlı subaylarıyla olan fotoğrafı tipik esir fotoğraflarından biridir. Bunlar İngilizlerin esirlere iyi baktığını dünyaya göstermek için propaganda amaçlı çektiği fotoğraflardır. Avrupa'dan getirilen kıyafetler esirlere zorla giydirilip fotoğraf çektirilmiş, karşı çıkanlara aç bırakma gibi cezalar verilmiştir. İngilizler böylece görüntüde esirlere iyi muamele yapıldığını bu fotoğraflarla dünya kamuoyuna servis etmişlerdir. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün savaşan ülkelerde bulunan esir kamplarına yaptığı ge-

against the British, was promoted on 29 June 1917 to reserve officer. Although Palestine was defended successfully in the First and Second Battles of Gaza, the British army could not be stopped in the Third Battle of Gaza that began on 31 October 1917 and the Ottomans suffered a heavy defeat in Palestine. Ahmet İzzet was taken prisoner by the British in the Third Battle of Gaza and placed in Sidi Bishr Prisoner Camp in Egypt.

Bengüboz was held for 30 months in Sidi Bishr Camp, which was set on a high point overlooking the sea, 15 km northeast of Alexandria. He stayed in the barracks built for prisoners, with wooden roofs and log walls. As he was an officer, he stayed in more comfortable facilities compared to the gradeless privates and had access to certain amenities. As the British paid the prisoners a wage of varying amounts, according to their ranks, Ahmet İzzet could meet his basic needs. During his time in the camp, he made an effort to learn English. He also took an interest in photography and learned the technique for producing glass plates.

At the camp, the British allowed the prisoners to have their photographs taken, even deliberately having them taken from time to time. At the end of the war, the Ottoman officers who had survived the Sidi Bishr Camp returned with numerous photographs with the words "*esaret hatırası*" ("souvenir of imprisonment") written on them. Ahmet İzzet also had two known photographs taken at the prisoner camp. His photograph with sand on the ground, a wooden sign with "souvenir of imprisonment, Egypt, Alexandria, Sidi Bishr 1336" written on it and a black curtain in the backdrop, taken with Ottoman officers dressed sharply in their fezes, ties, handkerchiefs, ironed suits and canes, is a typical prisoner's photograph. These were propaganda photographs taken by the British to show the world that they were treating their prisoners well. Clothes brought over from Europe were

zilere dair raporlarda da Seydibeşir Kampı'nda esirlerin durumunun iyi olduğuna dair bilgiler yer almıştır. İngilizlerin esirlere spor, müzik, tiyatro ve el sanatları ile uğraşmalarına izin verdikleri de rapor edilmiştir. Kampta İngilizce öğrenmenin avantajıyla Ahmet İzzet Bey esaret yıllarında sadece fotoğraf çektirmekle kalmamış, fotoğrafçılığı öğrenme fırsatı bulmuştur. Esaret günlerinin bir başka hatırası da Mısır'daki esir kamplarında kalan Türk esirlerinin yoğun olarak yakalandığı kuru çöl ikliminden kaynaklanan göz hastalığı olmuştur. Savaştan önce gözlerinde hiçbir sorun yokken esaret dönüşü göz problemleri yaşamış, uzak ve yakın gözlüklerini sürekli yanında taşımak zorunda kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşı İtilaf Devletleri ile imzalanan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi ile son bulunca İngilizlerin esir aldığı yüz bin civarındaki esir Türk askerinin iadesi için Osmanlı Hükümeti hemen girişimde bulunmuştur. Önce hasta ve yaralı esirlerin sevk yapılmış, Ahmet İzzet Bengüboz'un esaret hayatı ise ancak 3 Mayıs 1920'de son bulabilmiştir. İstanbul üzerinden memleketi Mudurnu'ya dönen Ahmet İzzet Bengüboz bu sefer de kendini yeni bir savaşın içinde bulmuştur. Esaretin ne demek olduğunu çok iyi bildiğinden Mudurnu'ya döner dönmez Kuva-yı Milliye'ye hemen dahil olmaktan çekinmemiştir.

Ahmet İzzet Bengüboz, ulusal direnişe karşı Bolu bölgesinde 1920 yılında çıkan isyanlar sırasında Mudurnu'da asayişi sağlamak üzere mahalli bir teşkilat meydana getirilmesinde rol oynamıştır. Yerli halkı silahlandırıp Mudurnu çevresindeki isyancıların yakalanması için çalışmıştır. Bolu-Düzce bölgesindeki isyanları bastırmak için Bolu'ya gelen Kurmay Binbaşı Nazım Bey, 9-10 Ağustos 1920'de Bolu'da yaşanan ikinci isyan girişimi üzerine emrindeki Kuva-yı Milliye kuvvetleriyle Mudurnu'ya çekilmek zorunda kalmıştır. Ahmet İzzet Bengüboz Mudurnu Kuva-yı Milliye Jandarma Komutanı olarak Kurmay Binbaşı Nazım Bey'e büyük destek sağlamıştır. Mudurnu



AIB_Kb_0006

Ahmet İzzet Bengüboz'un askeri üniformalı portresi, 23 Mart 1923

Portrait of Ahmet İzzet Bengüboz in military uniform, 23 March 1923

forcefully put on to the prisoners for the photograph shots, and those who protested were given punishments such as being left without food. The British distributed these images of good treatment of prisoners for the world public opinion to see. Reports of missions made by the International Red Cross to prison camps in warring countries state that the prisoners of Sidi Bishr Camp were in good condition. It is also reported that the British allowed the prisoners to engage in sports, music, theatre and handicrafts. Taking advantage of having learned English in the camp, Ahmet İzzet did not just have his photographs taken, but also learn how to take them himself. Another legacy of the prison days was the eye ailment frequently contracted by the Turkish prisoners in the prison camps in Egypt, caused by the dry dessert climate. Bengüboz, who had no issues with his eyes before the war, acquired such issues upon his return and needed to carry his far and near-seeing glasses with him constantly.

bölgesinden toplanan kuvvetlerle birlikte Nazım Bey 14-18 Ağustos 1920’de Bolu’ya doğru ileri harekâta geçmiş ve Bolu isyancılarından kurtarılmıştır. Ahmet İzzet Bengüboz Kuva-yı Milliye içinde yaptıklarıyla kısa sürede halk arasında ün kazanmaya başlamış ve ‘yüzbaşı’ olarak tanınmıştır.

Mudurnu çevresindeki faaliyetleriyle dikkat çeken Ahmet İzzet Bengüboz, 1 Ekim 1920 tarihinde Bolu’da oluşturulan 4’ncü Fırka emrine girerek Yusuf Ziya Bey komutasındaki 132’nci Alay Yaverliği’ne tayin edilmiştir. 4’ncü Fırka; Milli Mücadelenin ilk döneminde Bolu, Mudurnu, Düzce bölgesindeki isyanların bastırılmasında önemli rol oynayan Kurmay Bin-



AIB_Cn_0477

Ahmet İzzet Bengüboz
Bekdemirler Köyü’nde
jandarma ekibi ile birlikte,
21 Ocak 1925

Ahmet İzzet Bengüboz
with the gendarmerie
squad, Bekdemirler Village,
21 January 1925

başı Mehmet Nazım Bey’in komutanlığında Bolu ve çevresinden katılan gönüllülerden kurulmuştur. Ahmet İzzet Bengüboz, Bolu’da Karaçayır Mevkii’nde savaş talimi yaparak hazırlanan 4’ncü Fırka birlikleri ile 29 Ekim 1920’de Bolu’dan ayrılarak Ankara’ya gitmiştir. Ankara’nın güvenliğini sağlama görevini üstlenen 4’ncü Fırka, Yunanlıların Batı Cephesi’nde saldırıya geçmesi üzerine ihtiyat

When the First World War ended with the Mondros Armistice being signed on 30 October 1918, the Ottoman government immediately undertook to arrange the return of around a hundred thousand Turkish soldiers taken prisoner by the British. The sick and wounded were returned first, and Ahmet İzzet’s life in prison could end only on 3 May 1920. Returning via Istanbul to his hometown Mudurnu, he found himself yet again in a state of war. Knowing fully what imprisonment meant, he lost no time in joining the ‘*Kuva-yı Milliye*’ (National Resistance Forces).

During the revolts against the National Resistance that occurred in the Bolu region in 1920, Ahmet İzzet played a part in the organizing of a local unit to maintain law and order in Mudurnu. He worked to arm the local population and capture the revolvers around Mudurnu. Staff Major Nazım, who had come to Bolu to suppress the revolts around Bolu-Düzce, was forced to retreat to Mudurnu with his *Kuva-yı Milliye* forces after a second revolt that was attempted on 9-10 August 1920 in Bolu. Ahmet İzzet, as the Commander of the Mudurnu *Kuva-yı Milliye* Gendarmerie, provided great support to Staff Major Nazım. With forces gathered from the Mudurnu region, Nazım advanced toward Bolu on 14-18 August 1920 and freed Bolu of the revolvers. In a short time, Ahmet İzzet gained fame among the local people for his services to the *Kuva-yı Milliye* and began to be referred to as ‘captain’.

As he drew attention with his activities around Mudurnu, Ahmet İzzet entered the command of the 4th Division created in Bolu on 1 October 1920, as the *aide-de-camp* to the 132nd Regiment led by Yusuf Ziya. The 4th Division was formed of volunteers who gathered from Bolu and its surroundings, and led by Staff Major Nazım who played a key role in suppressing the revolts around Bolu, Mudurnu and Düzce during the early days of the Na-



AIB_Cn_0509

Kavaslar Jandarma Karakolu'nda, Ahmet İzzet Bengüboz ve arkadaşları, gramofonlu masa etrafında, 18 Ocak 1925

Kavaslar Gendarmerie Station, Ahmet İzzet Bengüboz and friends around a table holding a gramophone, 18 January 1925

kuvveti olarak İnönü bölgesine gönderilince Ahmet İzzet Bengüboz kendini yeniden sıcak savaşın içinde bulmuştur. Batı Cephesi'nde düzenli ordunun ilk birliklerinden biri olan 4'ncü Fırka içinde önce Yunan Ordusu'na karşı zaferle sonuçlanan I. ve II. İnönü Savaşları'na katılmıştır. Yaverliğini yaptığı 132'nci Alay, II. İnönü Savaşı'nda Metristepe'nin alınmasında ön saflarda yer almıştır. 27 Haziran 1921'de mülazım-ı saniliğe (teğmen) terfi ettirilmiştir. Batı Cephesi'nde 8-15 Nisan 1921 tarihlerinde Aslıhanlar, Dumlupınar muharebelerine katılmıştır. Ardından 10-24 Temmuz 1921 Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde Nasuh Çal, Tahtalı Baba, Afyonkarahisar bölgesindeki mücadelelere katılmıştır. Ancak Yunan Ordusu karşısında bu hatta tutunamayan TBMM birlikleri Sakarya Nehri doğusuna çekilmek zorunda kalmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Baş Komutanlığı'nda TBMM Ordusu 26 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihleri arasında yapılan Sakarya Savaşı'nda büyük bir zafer kazanmıştır. Bengüboz, Sakarya Savaşı'nda gösterdiği yararlılıklar üzerine Harp Madalyası ile taltif

tional War of Independence. Ahmet İzzet left Bolu for Ankara on 29 October 1920, together with the the 4th Division troops who had been conducting military drills in Bolu's Karaçayır locality. The Division was tasked with ensuring Ankara's security, and when it was sent to the İnönü region as a precautionary measure after the Greek forces launched an attack on the Western Front, Ahmet İzzet was once again in the midst of active warfare. With the 4th Division, which was one of the first units of the regular army sent to the Western Front, he fought against the Greeks in the victorious 1st and 2nd Battles of İnönü. His 132nd Regiment fought in the front lines when Metristepe was taken in the 2nd Battle of İnönü. On 27 June 1921, he was promoted to lieutenant. On the Western Front, he fought in the Battles of Aslıhanlar and Dumlupınar on 8-15 April 1921. Afterwards, on 10-24 July 1921, he was part of the Battles of Kütahya-Eskişehir fought in the regions of Nasuh Çal, Tahtalı Baba and Afyonkarahisar. The Turkish forces were unable to stand against the Greek

edilmiştir. Batı Cephesi'nde savaştan savaşa koşan Ahmet İzzet Bengüboz, 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz ile Yunan Ordusu büyük bir hezimete uğratılınca Ayvalık hattına çekilen Yunan askerlerinin takibiyle görevlendirilen birlikler içinde yer almıştır. Türk Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlanınca 3 Ağustos 1923 tarihinde 4'ncü Fırka 85'inci Alay 2'nci Tabur Yaverliği yaparken terhis edilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda teğmen rütbesi ile milli orduda yaptığı vazifeden dolayı S11679 Numaralı ve 27 Mart 1928 tarihli cephede savaşanlara verilen kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile taltif edilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nın sona erişile bir kez daha memleketi Mudurnu'ya dönen Ahmet İzzet Bengüboz Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan eğitim seferberliği içinde yer alarak Mudurnu İptidai Mektebi'nde (Mudurnu İlkokulu'nda) bir yıl vekil öğretmenlik yapmıştır. Ancak öğretmenlik görevi uzun sürmemiş, 10 Mart 1925 tarihinde Mudurnu Nüfus Memurluğu'nda memuriyete başlamıştır. Esaret yıla-

Army on this battle line and retreated to east of the Sakarya River. In the Battle of Sakarya that took place on 26 August-13 September 1921, the forces of the Turkish Grand National Assembly under the command of Mustafa Kemal Pasha gained a great victory. Ahmet İzzet was awarded a Medal of War due to his service in the Battle of Sakarya. Running from battle to battle on the Western Front, he was assigned to the forces whose mission was to trail the Greek forces withdrawing to Ayvalık after the crushing defeat of the Greeks in the Great Assault that began on 26 August 1922. After the Turkish War of Independence resulted in victory for the Turks, Ahmet İzzet was discharged on 3 August 1923 while he was the aide-de camp of the 2nd Battalion, 85th Brigade of the 4th Division. Due to his services as lieutenant in the War of Independence, he was awarded an '*İstiklal Madalyası*' (Medal of Independence) no. S11679, with a red ribbon, given to those who fought on the front, on 27 March 1928.

Ahmet İzzet Bengüboz, once again returning home to Mudurnu, took part in the education campaign that began with the declaration of the Republic and served as acting teacher in the Mudurnu Primary School for one year. However, his days of teaching did not last long, and on 10 March 1925 he began employment as a public servant in the Mudurnu Civil Registration Directorate. He continued his career of photography, legacy of his prison years, on the side. The photographs that survived to our day are mostly taken between 1923-1939 in Mudurnu, except for a few he took in Bolu and a few photographs of his family that can be dated to the 1950s. A factor that likely played a role in his abandoning photography was the outbreak of the Second World War in 1939 and the difficulties he must have experienced to source the necessary equipment during the hard economic times. In any case, he was re-drafted to the army on 1 September 1939, when Germany invaded Poland, starting the



AIB_Cn_0522

Ahmet İzzet Bengüboz ve arkadaşları eski Askerlik şubesi önünde, 1923

Ahmet İzzet Bengüboz and friends in front of the Military Office, 1923

rının hatırası olan fotoğrafçılık mesleğini de beraberinde sürdürmüştür. Günümüze ulaşan Bolu'da çektiği birkaç fotoğrafın ve 1950'li yıllara tarihlendirilebilecek birkaç aile fotoğrafı dışında çoğunlukla 1923-1939 yılları arasında Mudurnu'da çekim yapmıştır. Fotoğraf çekimini bırakmasında muhtemelen İkinci Dünya Savaşı'nın 1939 yılında başlaması ve yaşanan ekonomik güçlüklerin etkisi ile ihtiyaç duyduğu malzeme temininde yaşadığı güçlükler rol oynamıştır. Zaten 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgali ile başlayan İkinci Dünya Savaşı ile Türkiye'de seferberlik ilan edilmesi üzerine tekrar askere çağırılmıştır. Talim maksadıyla 14 Temmuz 1940'ta Eskişehir 4'ncü Kolordu Askeri Mıntıka Kumandanı Emir Subaylığı'nda görevlendirilmiştir. 5 Kasım 1941'de terhis olup Mudurnu'ya dönmüştür. Nüfus Memurluğu görevini sürdürmüş ve 2 Haziran 1956'da memuriyetten emekli olmuştur. 30 Mart 1969'da Mudurnu'da vefat etmiştir.

War, and Turkey declared a mobilization of its armed forces. For drilling purposes, Bengüboz was assigned on 14 July 1940 as *aide-de-camp* to the Commander of the 4th Army Corps military zone in Eskişehir. On 5 November 1941, he was discharged and returned to Mudurnu. He resumed his post as Civil Registration officer and retired on 2 June 1956. He passed away in Mudurnu on 30 March 1969.



Şekil 7

Ahmet İzzet Bengüboz'un İstiklal Madalyası vesikası; sergi için Mehmet Kadri Bengüboz'dan ödünç alınmıştır

Figure 7

Certificate of the Independence Medal awarded to Ahmet İzzet Bengüboz; on loan from Mehmet Kadri Bengüboz for the exhibition

Harita 1

Bengüboz'un 1. Dünya Savaşında savaştığı cepheler ve kaldığı Seydişehir esir kampı

Map 1

Fronts on which Bengüboz fought during the First World War and Sidi Bishr Camp, where he stayed

Sicil No: 13435

Adı Soyadı: Ahmet İzzet Bengüboz

Baba Adı: Mehmet

Lakabı: Bengübozoğullarından

Memleketi: Mudurnu

Doğum Tarihi: 1312 (1896)

Sınıfı-Rütbesi: Yedek Piyade Teğmen

Duhul Tarihi: 21 Eylül 1331 (4 Ekim 1916), Dersaadet Talimgâhi'na

Nasbının Tarihi (Son rütbesini alışı): 27 Haziran 1337 (27 Haziran 1921)

Terhis Tarihi: 03 Ağustos 1339 (03 Ağustos 1923)

Tavzifinin Tarihi (Son görev alışı): 14 Temmuz 1940

Terhisi Tarihi: 05 Kasım 1941

Son Görev Yeri: Eskişehir 4'üncü Kolordu Askeri Mıntıka Kumandanlığı Emir Subaylığı

Terfi Tarihleri:

- 22 Mart 1332'de (04 Nisan 1916) Zabıt Vekili Namzetliğine,
- 29 Haziran 1333'de (29 Haziran 1917) Zabıt Vekilliği'ne,
- 27 Haziran 1337'de (27 Haziran 1921) Mülazım-ı saniliğe terfi etmiştir.

Katıldığı Savaşlar:

- Birinci Dünya Harbi
- İstiklal Harbi

ID No: 13435

Name-Surname: Ahmet İzzet Bengüboz

Father's Name: Mehmet

Nickname: Bengübozoğullarından

Hometown: Mudurnu

Year of Birth: 1312 (1896)

Class-Rank: Reserve Infantry Lieutenant

Entry: 21 September 1331 (4 October 1915), Dersaadet Training Camp

Date of Rank: 27 June 1337 (27 June 1921)

Date of Discharge: 03 August 1339 (03 August 1923)

Date of Assignment: (14 July 1940)

Date of Discharge: (05 November 1941)

Last Place of Assignment: *Aide-de-camp* to the Commander of the 4th Army Corps military zone in Eskişehir

Dates of Promotion:

- 22 March 1332 (4 April 1916): Reserve officer candidate,
- 29 June 1333 (29 June 1917): Reserve officer,
- 27 June 1337 (27 June 1921): Lieutenant.

Wars Taken Part in:

- First World War
- Turkish (National) War of Independence



Bengüboz'un 1. Dünya Savaşında savaştığı cepheler ve kaldığı Seydibeşir esir kampı

1. 21 Eylül 1331'de (04 Ekim 1915) Dersaadet Talimğâh'na duhul ederek 22 Mart 1332'de zabıt vekili namzeti rütbesiyle neşet etmiştir.
2. 14 Nisan 1332'de (27 Nisan 1916) 7'inci Fırka 20'inci Alay 2'inci Tabur 6'ıncı Bölük Takım Zabıtlığı'ne tayin edilerek Kafkas Cephesi'ndeki Muharebelere iştirak etmiştir.
3. 01 Teşrin-i Sani 1332'de (14 Kasım 1916) tekrar Kafkas Cephesi'ndeki muharebelere iştirak etmiş ve iki ay sonra Sina Cephesi'ne nakledilmiştir.
4. 29 Haziran 1333'te (29 Haziran 1917) zabıt vekilliğine terfi edilmiştir.
5. 13 Teşrin-i evvel 1333'te (13 Ekim 1917) 3'üncü Gazze Muharebesi'nde İngilizlere esir düşerek Seydibeşir Esir Kampı'na götürülmüştür.
6. 03 Mayıs 1336'da (3 Mayıs 1920) esaretten avdet ederek terhis edilmiştir.

Not: Parantez içindeki tarihler günümüz formatındadır. Parantez içinde olmayan tarihler Osmanlı tarihleme sisteminde göre yazılmıştır.

Fronts on which Bengüboz fought during the First World War and Sidi Bishr Camp, where he stayed

1. On 21 September 1331 (4 October 1915), he enrolled in the Dersaadet Training Camp, graduated on 4 April 1916 with the rank of reserve officer candidate.
2. On 14 April 1332 (27 April 1916) he was assigned Officer to the 7th Division, 20th Regiment, 2nd Battalion, 6th Company and joined the fighting on the Caucasian Front.
3. On 1 November 1332 (14 November 1916) he rejoined the fighting on the Caucasian Front and was transferred to the Sinai Front two months later.
4. On 29 June 1333 (29 June 1917) promoted to reserve officer.
5. On 13 October 1333 (13 October 1917) he was taken prisoner by the British at the Third Battle of Gaza and taken to Sidi Bishr Prison Camp.
6. On 3 May 1336 (3 May 1920) he returned from imprisonment and was discharged.

Note: Dates in parantheses are in contemporary format. Dates not in parantheses denote usage as per the Ottoman dating system.

Gündelik Yaşamda Bengüboz: Aile Hayatı, Memuriyeti ve Fotoğrafçı Kimliği

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş, gençliğinin ilk yılları savaş ve esaretle geçen Ahmet İzzet Bengüboz için sivil hayatın başlangıcı olmuştur. Memleketi Mudurnu'ya döndükten sonra kendine yeni bir hayat kurmuştur. Meslek olarak memuriyeti seçmiştir. İlk evliliğini Fatma Hanımla yapmış; Ali Saip, Mehmet Saim ve Mürüvvet isminde üç çocuğu olmuştur. Ancak eşi Fatma Hanım amansız bir hastalığa yakalanmış, onun ölümünden sonra Fatma Servet Hanım ile evlenmiştir. İkinci

Bengüboz in Civilian Life: Family Man, Public Servant and Photographer

The end of the Ottoman Empire and the birth of the Republic marked the transition of Ahmet İzzet Bengüboz into civilian life. After a youth spent on the battlefields and prison camps, he set up a new life for himself after returning home to Mudurnu. He chose a career of public service. He had his first marriage with Fatma, and had three children with her, named Ali Saip, Mehmet Saim and Mürüvvet. However, Fatma fell into a terminal illness and, after her death, he married



AIB_Cn_0581

Bengüboz'un kişisel portresi, gözlüksüz, yaklaşık 1930

Portrait of Ahmet İzzet Bengüboz, without glasses, c.1930

eşinden Hikmet Aynur isminde bir kız çocuk sahibi olmuştur. Oğlu Ali Saip de Fatma Servet Hanım'ın ilk eşinden olan kızıyla evlenerek güçlü aile bağları kurulmuştur.

Ali Saip Bey'in oğlu Mehmet Kadri Bengüboz, dedesiyle ilgili hatırladıklarını şöyle aktarmaktadır:

“Dedem vazifesine bağlıydı. Çoluğuna, çocuğuna da bağlıydı. Mesaisi bitip eve geldiğinde takım elbiselerini çıkartır, pijamalarını giyer, evde öyle otururdu. Bize ellerimizi yıkamadan sofraya oturmamamızı söylerdi. Tatlı üzerine sevgisi malum büyüktü. Tatlısız bırakmazdı bizi... Benim çocukluk günlerimde, üç beş günde bir mahalle komşuları, eş dost bize oturmaya gelirlerdi. Dedemin askerlik hikâyelerini dinlemek için. O zamanlar televizyon yok, radyo yok. Sadece belirli evlerde radyo var... Bilhassa kış geceleri. Geceler uzun ya! 5-10 kişi oturur sofaya, büyükçe bir odaya. Dedem anlatır, onlar dinlerdi. Aynı televizyona bakar gibi...”

Ahmet İzzet Bengüboz, ailesine ve işine bağlı, biraz da otoriter bir kişiliğe sahiptir. Çevresinde hoş sohbet bir insan olarak tanınmış, komşu çocuklarının dahi sevgisini kazanmıştır. Tatlıya düşkünlüğünden dolayı

Fatma Servet. They had a daughter named Hikmet Aynur. His son Ali Saip later married the daughter that Fatma Servet had from her own first marriage, thus doubling their familial bond.

Ali Saip's son, Mehmet Kadri Bengüboz, tells of his memories of his grandfather as follows:

“My grandfather was loyal to his duty, as well as to his children and family. When he came home from work, he would take off his suit, put on his pyjamas and sit down afterwards. He told us never to sit down to eat before washing our hands. His love of sweet food was well-known. He would never leave us without sweets... In my childhood, once every few days, our neighbours and other friends would come to visit. They would listen to my grandfather's military stories. Back then, we had no television or radio. Only certain households had a radio... This would happen particularly on winter nights, which were so long! 5 to 10 people would sit at the dinner table, in a largish room. My grandfather would talk, and they would listen. As if watching television today...”



AIB_Cn_0859

Mudurnu Nüfus
Müdürlüğü'ne ait bir kayıt
defterinden sayfa, 1925

A page from a record
at the Mudurnu Civil
Registration Directorate,
1925



AIB_Cn_0275

Ahmet İzzet Bengüboz ve Mudurnulu vatandaşlar, bir bahçede, serender önünde, 1930'lar

Ahmet İzzet Bengüboz and citizens of Mudurnu, in a garden, in front of a pergola, 1930s

AIB_Cn_0510

Öğretmen Vekili Ahmet İzzet Bengüboz ve bir grup, Mudurnu'da, fonda ahşap dizeme yapılar, 12 Haziran 1924

Substitute Teacher Ahmet İzzet Bengüboz and a group in Mudurnu, wooden dizeme (timber-lined) structures at the back, 12 June 1924





AIB_Cn_0295

Öğretmen Vekili Ahmet
İzzet Mudurnu Merkez
İlkokulu önünde öğretmen
arkadaşları ve öğrencileri
ile, 2 Aralık 1923

Substitute Teacher Ahmet
İzzet in front of Mudurnu
Central Primary School
with fellow teachers and
students, 2 December 1923



AIB_Cn_0753

Kasketli Ahmet İzzet Bengüboz ve altı kişilik bir grup, Mudurnu'da, 10 Ocak 1927

Ahmet İzzet Bengüboz wearing a cap and a group of six, Mudurnu, 10 January 1927



AIB_Cn_0725

Ahmet İzzet Bengüboz
Çepni Köyü'nde bir grup
vatandaş ve kır bekçileri ile,
3 Ekim 1937

Ahmet İzzet Bengüboz, a
group of citizens and the
pastoral guards, Çepni
Village, 3 October 1937

AIB_Cn_0979

Ahmet İzzet Bengüboz ve
Mudurnu eşrafından bir
grup Mudurnu, Cumhuriyet
İlkokulu önünde, 2 Mayıs
1928

Ahmet İzzet Bengüboz
and a group of Mudurnu
notables, in front of
Republic Primary School,
2 May 1928



cebinden şeker hiç eksik olmadığından çocukların her zaman yolunu gözlediği bir kişi olmuştur. Başında fötr şapkası, elinde bastonu, takım elbisesi ve gözlükleri ile dönemin ‘tipik memur’ profilini yansıtan Ahmet İzzet Bey, kitap okumaya olan merakı ile de çevresinde saygı uyandırmıştır.

Mudurnu Nüfus Memurluğu’nda yaklaşık 30 yıl nüfus memuru olarak çalışmıştır. Memuriyetin yanında esaret yıllarının hatırası olan fotoğrafçılık mesleğini de beraberinde sürdürmüştür. Küçük bir Anadolu kasabası olan Mudurnu’yu fotoğrafla tanıştırmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Mudurnu’da başka fotoğrafçı olmadığından Ahmet İzzet Bengüboz’un memuriyetin yanında fotoğraf çekimini sürdürmesine göz yumulmuştur. Muhtemelen resmi törenlerde, kutlamalarda fotoğraf çekmekle de görevlendirilmiştir.

Ahmet İzzet Bengüboz had a steadfast and slightly authoritarian character. He was known to be engaging company and earned the love of the neighbourhood children. Due to his fondness for sweets, he would always have some candy in his pockets, which the children would watch for when he came by. His felt hat on his head, cane in hand, suit and eyeglasses, Ahmet İzzet presented the ‘typical public servant’ profile of that time; he also drew respect from his circle due to his interest in reading books.

He worked for about 30 years as registry officer in the Mudurnu Directorate of Civil Registration. Alongside his official job, he also continued to be occupied with photography as a legacy of his prison years. In fact he introduced photography to the small Anatolian town of Mudurnu. As, in the first years of the

Harita 2

Ahmet İzzet Bengüboz’un fotoğraf çekimi yaptığı yerleşim birimleri

Map 2

Locations of photographs taken by Ahmet İzzet Bengüboz

Mudurnu halkı, Anadolu'da yeni yeni yaygınlaşmaya başlayan fotoğrafa büyük ilgi göstermiştir. Özellikle eşraftan varlıklı aileler, Mudurnu askeri, mülki ve idari erkânı ile öğretmenler Bengüboz'un objektifine sıklıkla poz vermişlerdir. Bengüboz'un bayram kutlamaları, okullarda yapılan törenler, panayır gibi etkinliklerde çektiği fotoğraflar bir dönemin tarihine ışık tutmaktadır.

Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğrafları genelde gün ışığının kullanıldığı dış mekân çekimleridir. İç mekân fotoğrafı çok nadirdir. Flaş kullanmadığından gece çekimi hiç yapmamıştır. Bu nedenle Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mudurnu'da yapılan fener alayları, şenlikler ve dönemin yeni bir sosyal değişim aracı olan balolara ait görüntüler günümüze aktarılamamıştır.

Torunu Mehmet Kadri Bengüboz dedesinin çekim yaptığı makineler hakkında şunları hatırlamaktadır:

“Dedemin iki tane makinesini biliyorum ben. Bir 9-12 [cm] ebadında, bir de 13-18 ebadında cama çeken iki makinesi vardı. 9-12'yi genellikle düğünlerde derneklerde kullanırdı. Alaminüt makinenin önüne geçirilirdi o. Kasası vardı, oradan çekerd. Manzara resimlerini falan da dağa bayıra gitmek için 13-18'i götürürdü. O makinenin de şasesi vardı. Camları o şasenin içine yerleştirir; şaseyi makinenin arkasına takıp, çekiyor, makineyi alıyor. Karanlık odada tatabediyor camı.”

Ahmet İzzet Bengüboz, memuriyetten arta kalan zamanlarında evinde oluşturduğu karanlık odada çektiği camları büyük bir titizlikle kartlara tab etmiştir. Fotoğraf basımında o dönemin koşullarında oldukça ileri bir teknik bilgiye sahip olup hatta bazı fotoğraflar üzerinde rötuş dahi yapmıştır. Torunu Mehmet Kadri Bengüboz dedesinin rötuş yapmayı çok iyi bildiğini ve kendisine de inceliklerini öğrettiğini aktarmaktadır. Ahmet İzzet Bey, fotoğraf çekiminde ihtiyaç duyduğu malzemeyi zaman zaman İstanbul'a giderek

Republic, there was no other photographer in Mudurnu, Ahmet İzzet Bengüboz's dual role as public servant and photographer became accepted. Most probably, he was assigned the task of taking photographs in official ceremonies and celebrations. The people of Mudurnu showed great interest in photography, which was just beginning to become widespread in Anatolia. In particular, wealthy and affluent families, military and civilian administrators of Mudurnu and teachers frequently posed for Bengüboz's camera. The photographs that Bengüboz took of events such as holiday celebrations, school ceremonies, and the 'panayır' (market fair) shed great light on this particular era.

Ahmet İzzet Bengüboz's photographs are mostly outdoor shots using natural light. Interior shots are very rare. As there was no flash being used, he did not do any night shots. For this reason, evening events held in the first years of the Republic in Mudurnu, i.e. the lantern parades, festivities and balls – which were a medium of social change in that period – could not be captured for us to see today.

Grandson Mehmet Kadri Bengüboz tells of the equipment that his grandfather used to take his photographs, as follows:

“I know of two cameras that my grandfather used. One was of 9-12 [cm] dimensions, and the other was one of 13-18 that used glass plates. He usually used the 9-12 for weddings and such things. This one would be placed in front of the a la minute camera. It had a cache, and that was where the shot would be taken from. As for landscape photographs, he would take the 13-18 with him on his countryside trips to take these. That camera also had a cache. He would place the glass plates into the cache, put the cache behind the camera, take the shot, and remove the piece. He would develop the glass in the dark room later.”

In his spare time from the public service job, Ahmet İzzet Bengüboz would meticu-



temin etmiştir. Fotoğraflarını ithal Fransız kartlarına basmıştır.

Ancak zamanla Mudurnu'da yeni fotoğrafçıların çıkması üzerine memuriyetin yanında ticari amaçlı fotoğrafçılık yaptığı yönünde şikâyetler söz konusu olunca 1930'ların sonunda fotoğraf çekmeyi bırakmıştır. Bunda muhtemelen İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ihtiyaç duyduğu malzeme temininde yaşadığı güçlükler de rol oynamıştır. Ancak 1950'li yıllarda nadiren de olsa doğum, sünnet gibi ailesi için özel günlerde fotoğraf çekimi yapmıştır. Ailede fotoğrafçılık geleneğini 1951 doğumlu torun Mehmet Kadri Bengüboz sürdürmüştür. Lise eğitimini yarıda bırakıp çok sevdiği dedesinden fotoğrafçılık tekniğini öğrenmiş, bir süre profesyonel bazda fotoğrafçılık yapmıştır. Ancak daha sonra o da dedesinin yolundan gidip memuriyete girmiş ve zamanla fotoğraf çekimini bırakmıştır.

lously develop the glass onto cards in the dark room he had set up at home. He had quite advanced technical knowledge of developing photographs, considering the circumstances of the time, and even retouched some photographs he developed. Grandson Mehmet Kadri Bengüboz informs that his grandfather knew how to retouch very well and taught him the finer points of the art. Ahmet İzzet acquired the materials he needed by occasional trips to Istanbul. He printed his photographs onto imported French cards.

However, as new photographers appeared in Mudurnu over time, and some complaints were heard about his dealing in commercial photography while being a public servant, he abandoned this occupation at the end of the 1930s. Another likely factor in this was the outbreak of the Second World War and the difficulties he experienced to source the necessary equipment. He still took photographs in the 1950s, albeit rarely, on special days for his family, such as births and circumcision ceremonies. The tradition of photography was sustained in the family by grandson Mehmet Kadri Bengüboz, born in 1951. Leaving his high school education midway, he focused on learning from his grandfather the photographic techniques that he was so fond of. He practiced professional photography for a while, but then followed in his grandfather's footsteps again and went into public service, thereby abandoning the photography business.



Şekil 8

Ahşap sandalye; sergi için Mudurnu, Hacı Şakirler Konağı'ndan ödünç alınmıştır

Figure 8

Wooden chair; on loan from Hacı Şakirler Mansion, Mudurnu for the exhibition

Şekil 9

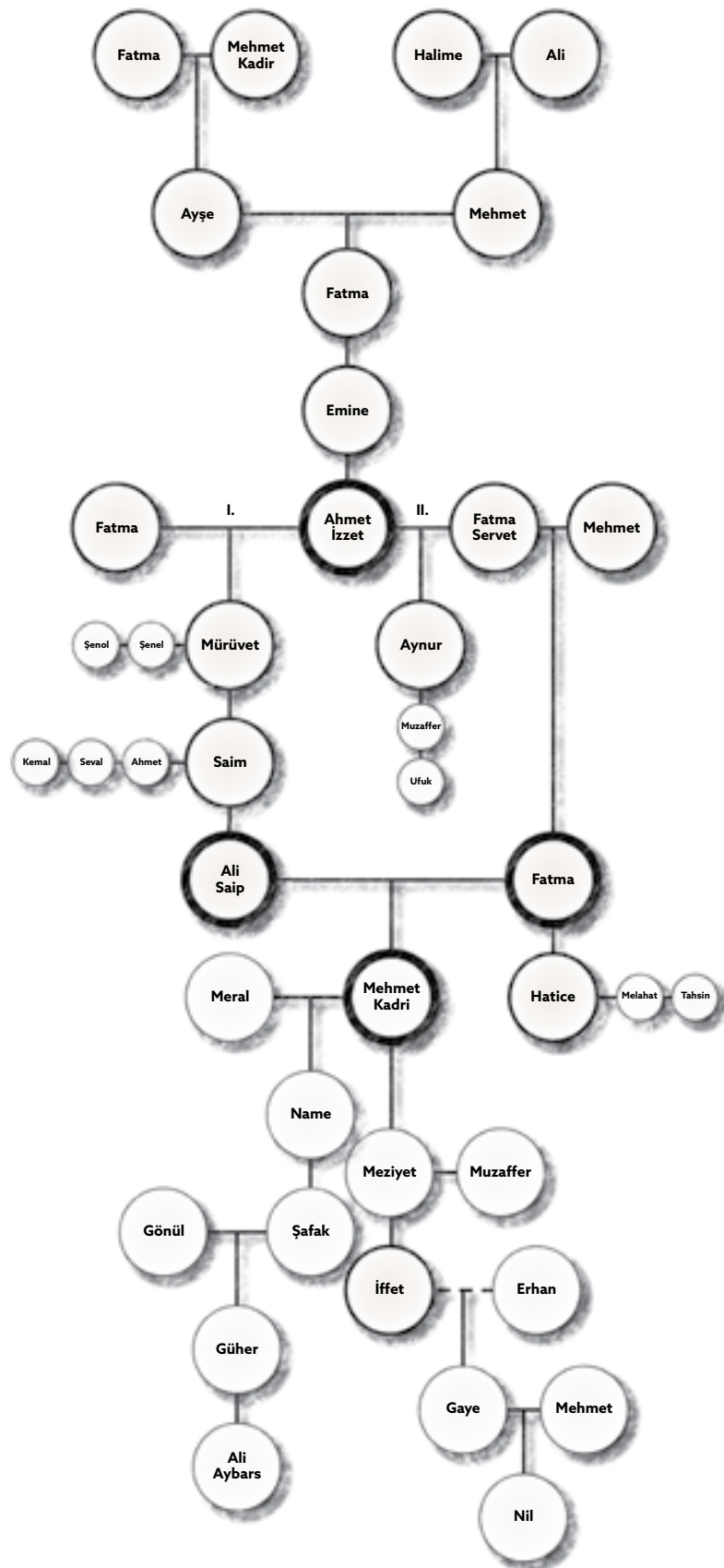
Ahmet İzzet Bengüboz'un kullandığı daktilo, Remington marka, ABD yapımı; sergi için Mehmet Kadri Bengüboz'dan ödünç alınmıştır

Figure 9

Typewriter used by Ahmet İzzet Bengüboz, Remington brand, made in the USA; on loan from Mehmet Kadri Bengüboz for the exhibition

Şekil 10
Bengübozlar'ın soyağacı

Figure 10
The Bengüboz family tree





AIB_Cn_0096

Ahmet İzzet Bengüboz
ve ikinci eşi Fatma Servet
Hanım, "eli yüreğinde",
1930'lar

Ahmet İzzet Bengüboz
and his second wife Fatma
Servet, "hand on heart",
1930s

AIB_Cn_0367

Ahmet İzzet Bengüboz
ve ikinci eşi Fatma Servet
Hanım, el ele, 1930'lar

Ahmet İzzet Bengüboz
and his second wife Fatma
Servet, hand to hand,
1930s



AIB_Cn_0575

Ahmet İzzet Bengüboz ve ailesi, ayakta sandalyeli portre, 1940'lar

Portrait of Ahmet İzzet Bengüboz and family, standing, with chair, 1940s

AIB_Cn_0447

Ahmet İzzet Bengüboz'un ailesi (Fatma Servet, üç kızı ve bir torun) evlerinde, 1951-52

Ahmet İzzet Bengüboz's family (Fatma Servet, three daughters and a grandson) in their home, 1951-52



“Çatı katından camlar geldi bize”: Bengüboz Koleksiyonu Halk Eğitim’de Yeniden Hayat Buluyor

Yetenekli ve titiz bir fotoğrafçı olan Ahmet İzzet Bengüboz, çektiği camları kutular içinde evinin çatı katında saklamıştır. Negatifler yapışmasın diye aralarına takvim yaprağı koyarak onarlı gruplar halinde kutulara yerleştirmiştir. Zamanla yüzlerce cam burada unutulmuştur. Torunu Mehmet Kadri Bengüboz dedesinin ölümünden yıllar sonra 1980’lerin başında ev değiştirirken bazı kutuların dağıldığını ve içlerinden düşen camlardan bir kısmının kırıldığını görmüştür. Artık işe yaramayacağı düşüncesi ile kırılan camları Mudurnu Deresi’ne atmıştır. Bir toprak hafriyatı sırasında dere kenarında camlar etrafa dağılınca Veteriner Ali Uluutku bunları keşfetmiş ve dönemin Halk Eğitim Merkezi Müdürü Remzi Kocaman’a göstermiştir. Cam baskıların Ahmet İzzet Bengüboz’un Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren Mudurnu’da çektiği fotoğrafların negatifleri olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bunun üzerine camların devamı olacağı düşüncesiyle Bengüboz’un ailesi ile iletişime geçmişlerdir. Hatta yakın tarihlerde olan güneş tutulmasını izleyebilmek için çocukların da dere kenarındaki negatifleri topladıklarını öğrenmişlerdir. Bunları da çocuklardan geri almışlardır. Kendisi de bir dönem fotoğrafçılık yapan torun Mehmet Kadri Bengüboz, evde kutular içinde saklanan daha pek çok cam olduğunu Halk Eğitim Merkezine bildirmiştir. Bunların daha iyi korunacağı ve sergileneceği düşüncesiyle Halk Eğitim Merkezi’ne teslim etmeyi uygun bulmuştur. Bengüboz’un çektiği yaklaşık 1000 cam negatif Halk Eğitim Merkezi’nde toplanmıştır.

Mudurnu’da 1980’lerde bu fotoğrafları yeniden basabilecek gerekli donanım olmadığından Halk Eğitim Merkezi’nde bir ka-

“Glass plates came to us from the attic”: The Bengüboz Collection Finds New Life at the Public Education Centre

Ahmet İzzet Bengüboz was a talented and meticulous photographer, and kept the glass plates he developed in bespoke boxes in the attic of his home. He placed calendar pages between the plates so that they would not stick to each other, and put them ten by ten in their boxes. With time, the plates, numbering in the hundreds, were forgotten here. Many years after his grandfather’s death, in the beginning of the 1980s, Mehmet Kadri Bengüboz was moving house when he saw that some boxes had been scattered around and some plates that fell out of them were broken. Thinking these were now useless, he threw the broken plates into the Mudurnu River. During excavation works on the riverbank, the plates again became scattered. Thankfully they were noticed by veterinary doctor Ali Uluutku and shown by him to the then Director of the Public Education Centre, Remzi Kocaman. They both agreed that the glass plates were the negatives of photographs taken by Ahmet İzzet Bengüboz in Mudurnu starting from the early years of the Republic. Thinking there might be more where the plates came from, they contacted the Bengüboz family. It was also discovered that some children had gathered the negatives along the riverbank to watch the solar eclipse that had occurred recently. They retrieved these from the children. Grandson Bengüboz informed the Public Education Centre that there were many such plates kept in boxes in his home. He decided to hand over the plates to the Public Education Centre, in the belief they would be better preserved and displayed there. The glass plates of Bengüboz, numbering around 1000, were thus gathered in the Public Education Centre.



Şekil 11

Ahmet İzzet Bengüboz'un memur (ekmek) karnesi; sergi için Mehmet Kadri Bengüboz'dan ödünç alınmıştır

Figure 11

Public servant's employment card ('bread card') belonging to Ahmet İzzet Bengüboz; on loan from Mehmet Kadri Bengüboz for the exhibition

ranlık oda oluşturulmuştur. Müdür Remzi Kocaman, camların tab edilmesi için hemen çalışmaları başlatmıştır. Fotoğrafların bas-kısımları bizzat kendisi Ali Bey ile birlikte yapmışlardır. Öncelikle vesikalıklardan ziyade manzara ve grup fotoğraflarının tab edilmesi için büyük bir titizlikle çalışılmıştır. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen çok iyi muhafaza edilmiş olan camlar kartlara geçirilmiştir. Birkaç ay süren geceli gündüzlü yoğun çalışmadan sonra 1981 yılının yaz aylarında Bengüboz'un objektifinden kareler artık genç kuşaklarla tanışmaya hazır hale getirilmiştir. Aynı yıl Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılı anısına bir sergi ile Bengüboz fotoğraflarından seçme kareler gün ışığına çıkartılmıştır. Mudurnu Halk Eğitim Merkezi'nde yaklaşık on günlük bir sergi yapılmıştır. Mudurnulular günden güne bu sergiye büyük ilgi göstermişlerdir. Fotoğraflarda yakınlarını, akrabalarını görenler birbirine haber vermiş, fotoğraflardaki insanların kimler olduğuna dair bilgiler de kısmen ortaya çıkmaya başlamıştır. Sergiden sonra Müdür Remzi Kocaman ve Veteriner Ali Uluutku Mudurnu'daki yaşlı insanları Halk Eğitim Merkezine toplayarak günlerce

As there were no facilities to re-develop the photographs in Mudurnu in those years, a dark room was created in the Public Education Centre. Director Remzi Kocaman started the works right away, to develop the glass plates at hand. He and Uluutku printed the photographs personally, working carefully to develop the photographs, focusing on the landscape and group photographs rather than the headshots of individuals. The images on the plates, preserved very well despite all the years that had passed, were thus transferred onto the cards. After a few months of working night and day, in the summer months of 1981, the frames created by Bengüboz's camera were finally ready to meet the new generation in Mudurnu. That year, an exhibition commemorating the centenary of Atatürk's birth provided the occasion for a selection of the Bengüboz photographs to meet the light of day again. This was an exhibition lasting about ten days at the Mudurnu Public Education Centre. The people of Mudurnu showed more interest in the exhibition with each passing day. People who spotted their relatives and friends in the photographs no-



fotoğraflardakilerin isimlerini tespit için çalışmışlardır. Bilinen isimler fotoğraf kartlarının altına yazılmıştır.

Daha sonra, 1 Haziran 1982'de, 'Mudurnu 1920' adlı sergi İstanbul-Akaretler'de bulunan Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi) binasında açılmıştır. Bu okulda okuyan bir Mudurnulu olan Yavuz Acar'ın girişimi ile açılan sergide yaklaşık 90 adet Mudurnu fotoğrafı yer almıştır. Fotoğraflardan bir kısmı 1998 yılında Cumhuriyet'in 75. Yılı münasebetiyle İstanbul'da ve Bolu'da sergilenmiştir. İstanbul'da Mudurnu Tavukçuluk A.Ş. ve Akmerkez sponsorluğunda 'Atatürk'ün Görülmemiş Fotoğrafları ve 1920'li Yıllarda Mudurnu Cam Baskı Fotoğraf Sergisi' 19-24 Mayıs 1998 tarihleri arasında Akmerkez'de yapılmıştır. Ardından da Mudurnu Tavukçuluk, Mudurnulular Derneği ve Bolu Halk Eğitim Merkezi işbirliği ile 29 Ekim haftasında Bolu'da bir sergi yapılmıştır. Bengüboz'un fotoğrafları, 1990'lı yıllarda büyük şehirlerde Mudurnu markasını taşıyan restoranların ve Mudurnu'daki restoran ve otellerin duvarlarına asılarak Mudurnu'nun tanıtımında da kullanılmıştır.

Ahmet İzzet Bengüboz'un 1920-1939 yılları arasında çektiği ve Mudurnu Halk Eğitim Merkezi'nce kartlara aktarılan cam baskı fotoğrafları her sergilendiği dönemde büyük ilgi görmüş ve hayranlık uyandırmıştır.

tified each other, and information regarding who the people in the photographs were was partially gathered. After the exhibition, Kocaman and Uluutku brought together the elderly people in Mudurnu at the Public Education Centre and worked with them over many days to identify the names in the photographs. The names identified were written underneath photograph cards as captions.

On 1 June 1982, the exhibition titled 'Mudurnu 1920' opened in the building of the Higher College of Applied Fine Arts (Marmara University Faculty of Fine Arts) located in Akaretler, Istanbul. About 90 photographs were shown in the exhibition following the initiative of Yavuz Acar, a son of Mudurnu who studied at this college. In 1998, on the occasion of the 75th year of the Republic, some of the photographs were exhibited in Istanbul and Bolu. The exhibition titled 'Previously Unseen Photographs of Atatürk and Mudurnu in the 1920s Glass Plate Photograph Exhibition' was held on 19-24 May 1998 in Akmerkez Mall, Istanbul, with the sponsorship of Mudurnu Poultry Inc. and Akmerkez. Afterwards, with the cooperation of Mudurnu Poultry Inc, Association of Mudurnu Citizens in Bolu and the Bolu Public Education Centre, an exhibition was held during the week of 29 October in Bolu. Since the 1990s, Bengüboz's photographs have been adorning the walls of restaurants carrying the Mudurnu brand in large cities, as well as restaurants and hotels in the town itself, as a way of promoting Mudurnu's history and culture.

The glass plate photographs that were taken by Ahmet İzzet Bengüboz between 1920-1939 and transferred to cards by the Mudurnu Public Education Centre have drawn great interest and admiration every time they were presented to public viewing.

Şekil 12

1998 yılında İstanbul Akmerkez'de yapılan serginin davetiyesi; 2016 sergisi için Mehmet Kadri Bengüboz'dan ödünç alınmıştır

Figure 12

Invitation to the exhibition held in 1998 in Akmerkez; on loan from Mehmet Kadri Bengüboz for the 2016 exhibition

Geçmişten Günümüze Mudurnu'ya Genel Bakış

An Overview of Mudurnu, Past to Present

Mehmet Tunçkol

Doç. Dr. / Assoc. Prof. Dr. **Nuray Özdemir**

Dr. **Ayşe Ege Yıldırım**

Mudurnu'nun Kısa Tarihçesi, Tarihi Peyzajı ve Mimarisi

UNESCO Dünya Mirası Yolunda 'Mudurnu Tarihi Ahi Kenti'nin 'Üstün Evrensel Değer'i

Tarihi İpek Yolu ve diğer önemli yolların kavgasında bir ticaret merkezi ve askeri menzil olarak gelişen Mudurnu, Erken Osmanlı döneminin önemli bir Ahilik-esnaf kenti ve kültür merkezi olarak yükselmiş ve 20. yüzyılın yurtsever bir Cumhuriyet şehri olmuştur. Mudurnu Çayı vadisinde, kayalık-ormanlık tepeler arasında uzanan sık dokulu yerleşim, doğal topoğrafya ve kentsel sit dokusu arasında uyumlu bir birliktelik, eşine az rastlanır, dramatik bir morfoloji ve korunmuş bir tarihi kentsel peyzaj sunmaktadır. Osmanlı ticaret

Mudurnu: A Short History, Historic Landscape and Architecture

Towards UNESCO World Heritage Site Candidacy: The Outstanding Universal Value of the 'Historic Guild Town of Mudurnu'

Mudurnu developed as a trading and military hub at the junction of major trade routes, to emerge as an important cultural centre of the Akhi Order in the Ottoman era. The dense linear settlement, lying along the rocky Mudurnu River valley, forms a harmonious ensemble of natural topography and urban fabric, creating a dramatic historic urban landscape.



ve zanaat mirası, hoşgörü ve adil paylaşım felsefesine dayanan Ahilik geleneği, Ahilik ile gelişen ticaret birikiminin yarattığı zengin anıtsal ve sivil mimarisi, gerek Osmanlı Devleti'nin gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecine katkısı, bu peyzaj bütününün  ne çıkan değerleridir.

Osmanlı öncesine kadar uzandığı bilinen bir din felsefesi olarak Ahilik, Anadolu'ya özgü bir gelenektir ve Anadolu'da Türk egemenliğinin ve kültürünün gelişme sürecinde kilit rol oynamıştır. 14. yüzyıldan bu yana Mudurnu'nun sosyal ve fiziksel dokusunda yaşamakta olan Ahilik geleneğinin kentsel çevredeki yansması açıkça izlenebilmektedir. Ahiliğin sosyal dokudaki en belirgin yansımaları, tarihi  arşıda (Arasta) 700 yıldan fazla süredir devam etmekte olan Es-

The legacy of Ottoman trade and crafts, the Akhi culture based on a philosophy of tolerance and equitable distribution of wealth, the associated monumental and civic architecture and the contributions Mudurnu made to the establishment both of the Ottoman State and the Turkish Republic are significant features of this landscape.

As a religious philosophy believed to date back to before Ottoman times, the Akhi tradition is particular to Anatolia and has played a key role in the development of Turkish sovereignty and culture in Anatolia. Kept alive in the social and physical milieu of Mudurnu since the 14th century, the Akhi tradition has clear reflections in the urban environment. The most striking social reflection of the Akhi tradition is the Merchants' Prayer

AIB_Cn_0726

Mudurnu kent manzarası, Akgazi Mahallesi'ne g neydoğudan bakış, 16 Ekim 1926

Mudurnu townscape, view of Akgazi Neighbourhood from the southeast, 16 October 1926



AIB_Cn_0712

Mudurnu kent manzarası,
batıdan bakış, 17 Aralık
1924

Mudurnu townscape,
view from the west,
17 December 1924

nağ Duası (veya Bereket Duası) geleneği ve Mudurnu'nun köklü kent kültürüdür. Ahiliğin kentin fiziksel dokusundaki yansıması ise, Mudurnu'nun önemli kervan yollarının kavşağında yer almasına ve Ahi esnafının örgütlenmesine dayalı ticari üretimin yarattığı birikim ile gerçekleşen yapılaşmada izlenmektedir. Bu yapı mirası oluşturan başlıca öğeler, geleneksel zanaat kollarının yer aldığı tarihi Arasta, Anadolu'nun Batı Karadeniz kuşağı geleneksel ahşap konut dokusunun seçkin örneklerini içeren kentsel sit dokusu, Osmanlı'nın tek kubbeli cami mimarisinin gelişiminde önemli bir basamağı temsil eden Yıldırım Bayezid Camii ve Osmanlı dönemine ait hamam, türbe ve hazireler gibi diğer anıtsal eserler olarak sıralanabilir.

Antik Dönemlerden Osmanlı Devleti'ne Mudurnu

Antik dönemlerden bu yana önemli ticaret ve askeri yollarının kavşağında bulunan Mudurnu; *Modra*, *Modrene*, *Modranae*, *Moudourlou*, *Metrani*, *Muderlu* gibi adlarla anılagelmiştir. Hitit, Frigya, Roma-Bizans (Bithynia) dö-

(*Esnaf Duası*) that has been performed in the historical Bazaar (Arasta) for over 700 years. The physical reflections of the Akhi culture are seen in the building activity that was undertaken with the wealth accumulated by the organization of Akhi guilds and Mudurnu's strategic location at the junction of major routes. Significant elements of this built heritage are the Arasta that is home to the traditional artisanal trades, the vernacular urban fabric containing sophisticated examples of Western Black Sea region timber houses, the Yıldırım Bayezid Mosque representing an important step in the evolution of the Ottoman single-domed mosque architecture and other monuments such as the hammam, saint tombs and graves of the Ottoman period.

Mudurnu from Ancient Times to the Ottoman State

Mudurnu, located on major trading and military routes since ancient times, has had names including *Modra*, *Modrene*, *Modranae*, *Moudourlou*, *Metrani*, *Muderlu*. Bearing traces of the Hittite, Phrygian, Roman-Byzantine (Bithynia) periods, Mudurnu was known as a town of trading, crafts, agriculture and animal husbandry situated on the Tabriz-Bursa-Istanbul itinerary of the Silk Road and on the Black Sea-Crimea route that extended to the Aegean basin.

In the 11th century, when the Anatolian Seljukid state was being established, an intensive influx of Turcomans to Mudurnu occurred and the region was annexed into Seljukid territory along with İznik (Nicaea); shortly after, it was reclaimed by the Byzantines.

In the early 14th century, when the Ottoman state was being established, Mudurnu fell within the 'core Ottoman territory', and the first raids to the region were made by Osman I and his famed commander Samsa Çavuş.

Sultan Orhan had a mosque and hospice built in his name in Mudurnu, which was



AIB_Cn_0716

Askerlik Şubesi önünde
Cumhuriyet Bayramı
kutlaması, 29 Ekim 1927

Republic Day celebration in
front of the Military Office,
29 October 1927



AIB_MUD_0011

Yıldırım Bayezid Camii,
güneybatıdan bakış, arkada
Tarhana Kaya, 2016

Yıldırım Bayezid Mosque, view
from the southwest, Tarhana
Rock at the back, 2016



AIB_Cn_1003

Yıldırım Bayezid Camii,
güneybatıdan bakış, arkada
Tarhana Kaya, 1920'ler-30'lar

Yıldırım Bayezid Mosque, view
from the southwest, Tarhana
Rock at the back, 1920s-'30s

nemlerine ait izleri bünyesinde barındıran yerleşim; İpek Yolu'nun Tebriz-Bursa-İstanbul güzergahında ve Ege havzasından kuzeye uzanan Karadeniz-Kırım Yolu üzerinde yer alan bir ticaret, zanaat, tarım ve hayvancılık kenti olarak tanınmıştır.

11. yüzyılda, Anadolu Selçuklularının kuruluş döneminde, Mudurnu havalisine yoğun Türkmen göçleri yapılmış ve yöre İznik kentiyle birlikte Selçuklu topraklarına katılmış, bir dönem sonra Bizans bölgeyi tekrar ele geçmiştir.

14. yüzyılın başlarında, Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde 'çekirdek Osmanlı toprakları' içerisinde yer alan Mudurnu'ya ilk akınlar, Osman Bey ve ünlü komutanlarından Samsa Çavuş tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sultan Orhan, dönemin önemli bir Ahilik, vakıf ve kültür merkezi olarak bilinen Mudurnu'da, kendi adıyla anılan bir cami ve imarethane inşa ettirmiş, Şeyh Fahreddin-i Rumi Medresesi'nden aldığı Çandarlı Halil Bey'i sadrazamlık görevine getirmiştir. 1330'lu yılların başında yöreye uğrayan İbn-i Battuta, seyahatnamesinde Mudurnu'yu; "Ahi zaviyeleri ve tekkelerinin yaygın olduğu, tamamıyla Müslüman-Türk ahalinin meskûn bulunduğu bir kasaba" olarak anlatmaktadır.

Erken Osmanlı döneminde bir şehzade eğitim merkezi olan Mudurnu'da eğitim gören Yıldırım Bayezid, dönemin önemli mimari yapıları olarak kabul edilen ve kendi adıyla anılan bir cami, hamam ve medrese inşa ettirmiştir. Aynı külliye içinde yer alan medrese ve han günümüze ulaşamamıştır; cami ve hamam ise halen hizmet vermektedir.

Fetret Devri'nde, Timur ordularının saldırılarından kaçan üç şehzadenin sığınma bölgesi olan Mudurnu-Seben yaylalarında otağ kuran Çelebi Mehmet, Osmanlı Devleti'nin ikinci kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Üç Osmanlı padişahının cami inşa ettirdiği Mudurnu'da, Yıldırım Bayezid ve Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan cami de günümüzde hizmet vermeye devam etmektedir.

known as an important centre of Akhism, *waqfs* (endowments) and culture; he also took with him Çandarlı Halil, pupil at Sheikh Fahreddin-i Rumi's *madrassah* (school), to make him grand vizier at the Ottoman court. Ibn-i Battuta, who passed by the region in the early 1330s, describes Mudurnu in his travel accounts as "a town laden amply with Akhi dervish lodges, inhabited entirely by Muslim-Turkish folk".

Mudurnu was a centre for education of crown princes in the early Ottoman period; Crown Prince Yıldırım Bayezid had a mosque, *hammam* (bath) and *madrassah* built in his name, which were considered important architectural works of their time. The *madrassah*, and a khan located in the same *külliye* (complex), did not survive; the mosque and *hammam*, however, continue to serve the public today.

In the *Fetret* (Interregnum) Era, the three Crown Princes took refuge in the highlands of Mudurnu-Seben from the armies of Tamerlane. Çelebi Mehmet, who set up camp here, achieved the 'second establishment' of the Ottoman state. Mudurnu was where three Ottoman sultans built mosques; the last of these, the Kanuni Sultan Suleiman (the Magnificent) Mosque, still serves the present community.

The Ottoman traveller Evliya Çelebi, who visited Mudurnu in 1650, describes the town as having "3000 houses, 17 neighbourhoods, Yıldırım Mosque and *Madrassah*, 1 quranic *madrassah*, 13 children's schools, three khans and hammams and 1100 needle workshops. Needles and wooden pitchers made in Mudurnu are sent to the Lands of Rum and to India".

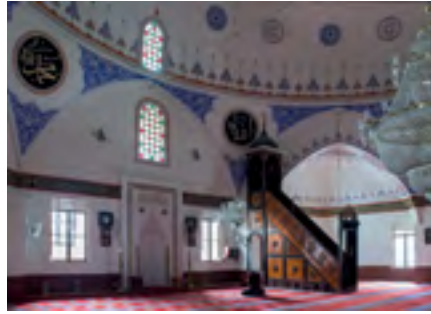
The mid-17th-century Ottoman scholar Kâtip Çelebi in his work *Cihannüma* describes Mudurnu as "a *kadiluk* (judicial official's jurisdiction) [with] 11 neighbourhoods, 2 hammams and 3 mosques. Beside Yıldırım Bayezid, Sultan Suleiman and Asilbey Mosques, there is a Yıldırım *Madrassah*



AIB_Kb_0002

Yıldırım Bayezid Camii,
giriş cephesi, 1920'ler

Yıldırım Bayezid Mosque,
entrance façade, 1920s



AIB_Cn_0855

Yıldırım Bayezid Camii, iç
mekan, mihrap ve minberden
görünüş, 1920'ler-30'lar

Yıldırım Bayezid Mosque,
interior, view of the mihrab
and pulpit, 1920s-'30s

AIB_Cn_0798

Yıldırım Bayezid Camii, iç mekan, kubbe
ve minberden bir kadrāj, 1920'ler-30'lar

Yıldırım Bayezid Mosque, interior, a
segment of the dome and pulpit,
1920s-'30s

AIB_MUD_0007

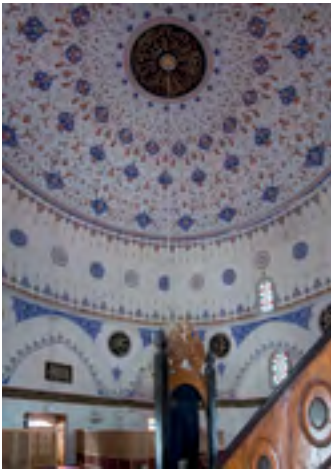
Yıldırım Bayezid Camii, iç mekan, kubbe
ve minberden bir kadrāj, 2016

Yıldırım Bayezid Mosque, interior, a
segment of the dome and pulpit, 2016

AIB_MUD_0008

Yıldırım Bayezid Camii, iç
mekan, mihrap ve minberden
görünüş, 2016

Yıldırım Bayezid Mosque,
interior, view of the mihrab
and pulpit, 2016



AIB_Cn_1004

İtfaiye binası önünde
itfaiyeciler, 1920'ler-30'lar
Firemen in front of the
Fire Department building,
1920s-'30s

AIB_MUD_0012

Ana cadde (eski İtfaiye
binası), Yıldırım Bayezid
Camii minaresine bakış,
2016
Main Street (old Fire
Department building),
view of the Yıldırım Bayezid
Mosque minaret, 2016

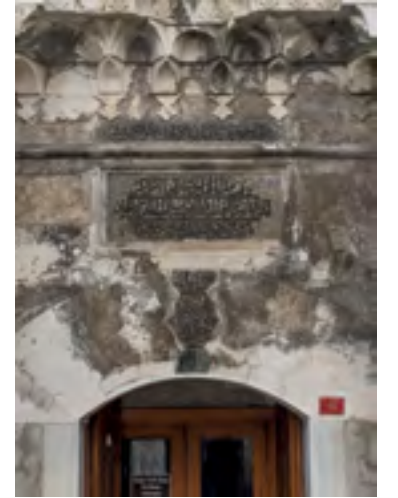


AIB_Cn_0401

Yıldırım Bayezid Hamamı,
taçkapı kitabesi ve
bezemeleri, 1920'ler-30'lar
Yıldırım Bayezid Hammam,
portal inscription and
decorations, 1920s-'30s

AIB_MUD_0002

Yıldırım Bayezid Hamamı,
taçkapı kitabesi ve
bezemeleri, 2016
Yıldırım Bayezid Hammam,
portal inscription and
decorations, 2016



1650 yıllarında Mudurnu'ya gelen Evliya Çelebi, kasabayı: “3000 konut, 17 mahalle, Yıldırım Camii ve Medresesi, bir darülhadis, 13 çocuk mektebi, üç han ve hamam, 1100 iğneci tezgâhı ve dolabı vardır, Mudurnu yapımı iğne ve boduçlar, Rum ülkelerine ve Hind'e kadar gönderilir“ ifadeleriyle tanımlamaktadır.

Kâtip Çelebi, Cihannüma adlı eserinde Mudurnu'yu; “Birçok kez mevleviyet (kadılık) kabul edilmiş bir kazadır. 11 mahallesi, 2 hamamı ve üç camii vardır. Yıldırım Bayezid, Sultan Süleyman ve Asilbey Camilerinin yanı sıra bir Yıldırım Medresesi, Rüstem Paşa'nın yaptırdığı Dibek Hanı vardır. Halkın çoğu iğnecilik yapmaktadır. İki dağ arasında yer alır. Kasabanın kuzeydoğusunda yer alan dağın üzerinde, üç tarafı duvarla çevrili bir kalesi vardır. Dokurcun ve Kozyaka adıyla iki

and Dibek Khan built by Rüstem Pasha. Most of its populace deals with needlemaking. It is located between two hills. There is a citadel on top of the northeastern hill, surrounded by walls on three sides. It has two townships called Dokurcun and Kozyaka.”

The Kastamonu and Bolu Province *Sal-name's* [Yearbooks] inform that Mudurnu was an important centre of merchants, craftsmen and trade in Ottoman economic life; that the “mirrors produced in the Mudurnu Mirror-makers Market, the ‘maiden needles’ produced by the needle workshops, the products of the Mudurnu Textile-Silk Factory, the hand embroideries, ironware, copperware, saddles, knives and goat hair products of Mudurnu were products of high quality sought after within and outside the country.”



AIB_Cn_0960

İtfaiye havuzu önünde iki kişi, arkada 'Mudurnu aslanı' heykeli, 1920'ler-30'lar

Two men in front of the Fire Department pool, statue of the 'Mudurnu lion' at the back, 1920s-'30s



AIB_Cn_0460

Kırda bir jandarma karakolu önünde görevliler, 1920'ler

Officers in front of a gendarmerie station, rural Mudurnu, 1920s

nahiyesi vardır” şeklinde anlatmaktadır.

Kastamonu ve Bolu Salnameleri'nde Mudurnu'nun, Osmanlı iktisadi yaşamında önemli bir “*esnaf-zanaatkârlık ve ticaret merkezi*” olduğu; “*Mudurnu Aynacılar Çarşısı*”nda üretilen aynaların, kasabada yaygın olan “*iğneci tezgâhları*”nın mamulâtı “*kız iğneleri*”nin, “*Mudurnu Mensucat-İpek Fabrikası*” ürünlerinin, Mudurnu “*el işlemeleri ve oya-cılığının, Mudurnu demirci, bakırcı, semerci, bıçakçı, mutafesnafının ürünlerinin*” aranan, kaliteye sahip mallar olduğu, ülke içinde ve dışında tercih edildiği belirtilmektedir.

Bölgenin coğrafi yapısının engebeli, dağlık bir görünüm arzemesi sebebiyle, küçük ve büyükbaş hayvancılık da Mudurnu havalisinde önde gelen ekonomik faaliyetler içinde yer almış ve buna bağlı olarak da; “*deri işlemecili-*

Due to the region having an uneven, mountainous terrain, cattle, sheep and goat husbandry have been among prominent economic activities around Mudurnu and subsequently, leatherworking, tanneries, and leather shoe production have been well-developed, taking their place among exports to nearby districts and provinces.

As the region also possessed a rich forest cover, timber products from Abant and Almacık were preferred as raw material for fort construction and repair works in various parts of the Ottoman Empire, particularly in the *Tersane-i Amire* (Royal Shipyard), and was transported overseas via the port at Akçaşehir (Akçakoca). Woodworking and carpentry were also developed in the region, its carpenters being favoured to accompany the



AIB_MUD_0004

Eski Türk Ocağı binası, batı cephesi, 2016

Old 'Turkish Hearth Club' building, west façade, 2016

AIB_Cn_0723

Eski Türk Ocağı binası, batı cephesi, 1920'ler

Old 'Turkish Hearth Club' building, west façade, 1920s





AIB_Cn_1002

Armutçular Konağı'nda (Hükümet Konağı) Zafer Bayramı kutlaması, 30 Ağustos 1933

Victory Day celebration at Armutçular Mansion (Governor's Office), 30 August 1933



AIB_MUD_0010

Armutçular Konağı, Kanuni Sultan Süleyman Camii'ne bakış, Ocak 2016

Armutçular Mansion, view toward Sultan Suleiman the Magnificent Mosque, January 2016



AIB_Cn_0719

Kazanlar Konağı, ana cephesi, batıdan bakış, 1920'ler-30'lar

Kazanlar Mansion, main façade, view from the west, 1920s-'30s



AIB_MUD_0003

Kazanlar Konağı, ana cephesi, batıdan bakış, 2016

Kazanlar Mansion, main façade, view from the west, 2016

AIB_Cn_0811

Tekkeliler Konağı önünde
at arabalı uğurlama töreni,
11 Ocak 1925

Farewell party with
horse carriage in front of
Tekkeliler Mansion,
11 January 1925



ği, tabakhaneler, yemeni, kundura üretimi” de gelişmiş olup, yakın çevredeki il ve ilçe pazarlarına sunulan mamül ürünler arasında yer almıştır.

Yörenin zengin orman örtüsüne sahip olması sebebiyle, Abant ve Almacık serilerinin orman ürünleri, Osmanlı Devleti’nin değişik bölgelerindeki kale inşaatı, onarım işleri, özellikle de Tersane-i Amire’nin ihtiyacı için tercih edilmiş ve Akçaşehir (Akçakoca) iskelesi ile deniz aşırı bölgelere nakledilmiştir. Yörede, ahşap işlemeciliği ve marangozluk faaliyetleri de gelişmiş olup, yörenin ahşap işleri ustaları, Osmanlı ordusunun seferlerinde ve ülkenin değişik yörelerindeki toplu inşaat çalışmaları, onarımlar sırasında tercih edilmiştir.

Mudurnu kasabası 19. yüzyılın ortalarına kadar, Osmanlı ordularının doğu ve güney memleketlerine yaptığı seferler, ticaret kervanlarının İstanbul ve Bursa merkezlerine

Ottoman army in its campaigns and to work on constructions projects around the empire.

Until the mid-19th century, Mudurnu continued to be an important stopover for Ottoman army campaigns headed east and south, trading caravans travelling to and from Istanbul and Bursa, postal services and travelling Ottoman notables. Many mansions, *waqf* properties, khans and caravanserais were built to serve travelling groups, particularly Ottoman gentry crossing over to Anatolia. This situation gave rise to an ‘elite class’ in Mudurnu who had close ties with the Ottoman Court, became wealthy and privileged thanks to the lodging and trading business, and enabled the construction of impressive mansions that survive today in the town. Beside the urban centre, many lodging facilities were also built in villages along the routes in question to serve the travellers.

gidiş gelişleri, posta teşkilatının ulaştırma seferleri, devlet ricalinin, sefirliklerin yolculukları sırasında önemli bir menzilhâne ve konaklama merkezi olmuştur. Bu yolculuklar sırasında Mudurnu'da konaklayan grupların, özellikle de Anadolu'ya geçen devlet ricalinin hizmetlerini karşılamak için şehirde çok sayıda konak, vakıf mülkü, han ve kervansaray inşa edilmiştir. Bu durum, Mudurnu'da, Saray çevresi ile yakın bağlantıları olan, konaklama hizmetleri ve ticaretle zenginleşerek ayrıcalıklı bir konuma yükselen, 'aristokrat bir zümre'nin ortaya çıkmasına, günümüze kadar varlığını sürdüren gösterişli konakların inşa edilmesine yol açmıştır. Kent merkezindeki konaklama mekânlarının yanı sıra, yol güzergahındaki köylerde de birçok han, menzilhane ve köy konaklama merkezi, yolculara hizmet vermiştir.

Osmanlı devletinin ilk dönemlerinden itibaren İstanbul merkezi ile yakın bağlar içerisinde olan Mudurnu, özellikle Saray mutfağında kullanılan bazı ihtiyaç maddelerinin temininde tercih edilen bir yöre olmuştur. Osmanlı arşivlerinde "*tavukçu kazalar*" olarak tanımlanan yöreler içinde olan Mudurnu'dan Saraya gönderilen başlıca ürünler arasında, tavuk, yumurta, tereyağı, peynir, armut, arpa ve orman ürünleri yer almıştır.

Mudurnu yerleşimi, Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde sahip olduğu ayrıcalıklı yeri, 19. yüzyılın ortasından itibaren kaybetmeye başlamıştır. Bunda, İmparatorluğun, dünyadaki gelişim, değişim sürecine ayak uyduramaması, çözülme ve dağılma dönemine girmesinin yanı sıra, Mudurnu üzerinden geçen önemli ticaret yolu güzergahlarının daha kuzeydeki Adapazarı-Düzce hattına kaydırılmasının belirleyici etkisi olmuştur.

In line with its close ties with Istanbul starting from early Ottoman times, Mudurnu became a favoured region for supplying some provisions for the Royal Kitchen. Among products sent to the Court from the "poultry provinces", among which Mudurnu is cited in the Ottoman archives, were poultry, eggs, butter, cheese, pears, barley and forest products.

Around the middle of the 19th century, Mudurnu started to lose the advantageous status it had possessed during the establishment and ascent of the Ottoman state. Factors contributing to this event, beside the inability of the Empire to keep up with the changes happening around the world and thus entering a process of decline, included the fact that major trading itineraries shifted to the Adapazarı-Düzce route up north.



AIB_Cn_0435

Karacakaya Çiftliği'nde bir ev ve vatandaşlar, 1920'ler-1930'lar

A house and citizens in Karacakaya Farm, 1920s-'30s

AIB_Cn_0291

Çelebiler Mevkii, Hasan
Bey Çiftliği hatırası,
15 Kasım 1924

Çelebiler vicinity, souvenir
of Hasan Bey Farm,
15 November 1924

AIB_Cn_0807

İlica İlkokulu binası önünde
öğretmen ve öğrenciler,
21 Ocak 1925

A teacher and students in
front of the İlica Primary
School building, 21 January
1925

AIB_Cn_0987

Havuzlu Kahve, içeride
fıskiye'nin yanında oturan
Sabri Karaçayır, 1924

'Coffeehouse with the
Pool', içeride fıskiye'nin
yanında seated Sabri
Karaçayır is seated inside
next to the water jet, 1924





AIB_Cn_0681

Mudurnu-Akyazı arasındaki kontrol noktasında ahşap Duman Köprüsü, 19 Ocak 1925

The wooden Duman Bridge at the checkpoint between Mudurnu and Akyazı, 19 January 1925

Mudurnu ve Çevresindeki Peyzaj ve Mimari

Mudurnu tarihi kenti, Mudurnu (Gallos) Çayının oluşturduğu dar, derin bir vadide, çam ormanları, termal kaynaklar, akarsular ve göller ile tanımlı zengin bir doğal çevre içinde konumlanmış bir yerleşimdir. Vadi boyunca lineer formda gelişmiş olan yerleşimi boydan boya geçen, Bolu ile Nallıhan'ı birbirine bağlayan ana yol ve Mudurnu Çayı, iki önemli kentsel eksen olarak şehrin gelişimini şekillendirmiştir. Mudurnu'nun günümüze ulaşmış tarihi dokusu, anıtsal ve sivil mimari örneklerinin bir arada oluşturduğu bütünlük ile kayalık nehir vadisindeki doğal konumunun yarattığı sessiz, ancak etkileyici bir ortam sunmaktadır.

Geleneksel Mudurnu konutlarındaki belirgin özellikler, Batı Karadeniz'deki diğer örneklerle benzer biçimde, ahşap malzemenin ağırlıklı kullanımı, dingin pencere düzeni, blok etkili kararlı çıkımlar, topoğrafyanın ge-

Landscape and Architecture in and around Mudurnu

The settlement of Mudurnu was founded along a deep, narrow valley formed by the Mudurnu (Gallos) River, in a region rich with pine forests and thermal springs. The two axes shaping the development of the town are the main road running through the length of the linear settlement spread along the valley and connecting Bolu and Nallıhan and, naturally, the Mudurnu River. The historic urban fabric of Mudurnu that survives today presents a quiet but striking ensemble of monumental and civic architecture set on a rocky river valley.

The distinct characteristics of traditional Mudurnu houses, similar to other Western Black Sea towns, include wood as the predominant building material, a serene rhythm of windows, protruding upper level windows, angled corbelling adjusted to the streets and topography, hipped roofs, triangular ped-



AIB_Cn_0387

Mudurnu Çayı üzerinde ahşap payandalı köprü, 1920'ler-1930'lar

Wooden bridge with buttresses on the Mudurnu River, 1920s-1930s

AIB_Cn_0462

Mudurnu Çayı üzerinde köprü, Askerlik Şubesi ve yürüyen vatandaşlar, 29 Ekim 1926

Bridge on the Mudurnu River, Military Office and marching citizens in the background, 29 October 1926



rektirdiği yerlerde sokağın oluşumuna göre gönye çıkımlar, alaturka kiremitli kırma çatılar, üçgen alınlıklar ve cepheye görsel zenginlik katan ahşap oyma tekniğiyle yapılmış süslemelerden oluşmaktadır. Yerleşimin önde gelen bazı sivil mimari örnekleri arasında Armutçular, Haytalar ve Keyvanlar Konakları sayılabilir.

Yerleşimin öne çıkan anıtsal yapıları arasında ise, Bizans döneminden kalma, Hisar Tepesi üzerindeki Kale; yukarıda anılan Yıldırım Bayezid Camii ve Kanuni Sultan Süleyman Camiinin yanı sıra, kitabesinde mimarının Ömer Bin İbrahim olduğu, ilim yolunda ilerleyenlere vakfedildiği yazılı, 1382 tarihli Yıldırım Bayezid Hamamı; aralarında Çandarlı Kara Halil'in hocası Fahreddin-i Rumi'nin ve her yıl adına bayram düzenlenen Şeyh-ül İmranın ('Şehriman') da aralarında bulunduğu yaklaşık otuz adet evliya için yapılmış türbe ve hazireler ve 1890 tarihli saat kulesi bulunmaktadır.

Şehir merkezinde bulunan tarihi Çarşı (Arasta), ızgara plan şemasına sahip, birbirine paralel uzanan dört caddeden (Belediye, Demirciler, Ankara ve Yıldırım Bayezid Caddeleri) ve bunları dik kesen sokaklardan oluşmaktadır. Sokaklar boyunca sıralı, iğnecilik, çakıcılık, bakırcılık ve demircilik gibi

iments and wood-carved decorations on building façades. Some prominent examples are the Armutçular, Haytalar and Keyvanlar Mansions.

As for prominent monuments, the Byzantine Citadel, the above-mentioned Yıldırım Bayezid and Sultan Suleiman Mosques, the Yıldırım Bayezid *Hammam* (1382) whose inscription records the architect to be Ömer Bin İbrahim and that the building was endowed for those walking the scholarly path; approximately 30 saint tombs and graves which include those of Fahreddin-i Rumi and Şeyh-ül İmran ('Şehriman') -in whose name annual festivities are held- and the Clock Tower (1890).

The historical Bazaar (*Arasta*) located in the city centre is formed by four parallel main streets (Municipality, Demirciler, Ankara and Yıldırım Bayezid Streets) and smaller perpendicular streets in a grid layout. The shops lined along the streets, built for the crafts of making needles, knives, copperware, ironware and the like, exhibit Late Ottoman technical and stylistic properties; the late-19th/early-20th-century steel-beamed, double-storied shops represent important examples of their period. The most important intact feature of the shops is their mobile shutters,

AIB_Cn_0288

Ekinören Köyü'nden karlı
bir sokak görünümü,
26 Ocak 1925

A snowy streetscape in
Ekinören Village,
26 January 1925

AIB_Cn_0426

Cuma Köyü'nün
güneybatıdan görünümü,
6 Ocak 1925

Cuma Village, view from
the southwest, 6 January
1925



AIB_Cn_0399

Deres ağ Köyü, Karaçayır
Çiftliği, ön planda muhtar
olduğu sanılan kişi,
22 Aralık 1924

Deres ağ Village, Karaçayır
Farm, a man who might be
the village headman in the
foreground, 22 December
1924

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUDURNU'YA GENEL BAKIŞ
AN OVERVIEW OF MUDURNU, PAST TO PRESENT



AIB_Cn_0459

Ovabaşı Köyü yamacında
köylüler, 7 Ocak 1925

Villagers at a slope of
Ovabaşı Village, 7 January
1925

AIB_Cn_0682

Sarot Ilıcası, Camisi ve
müstahdem evleri,
21 Ocak 1925

Sarot Thermal Spring,
Mosque and staff quarters,
21 January 1925

AIB_Cn_0715

Dokurcun Nahiyesi,
bakkaliye önünde
öğrenciler, 24 Ocak 1925

Dokurcun District,
students in front of a store,
24 January 1925

AIB_Cn_1001

Dokurcun Nahiyesi, karakol
önünde uğurlananlar,
24 Ocak 1925

Dokurcun District, farewell
party in front of a military
station, 24 January 1925



zanaat kollarına ait dükkanlar, Osmanlı geç dönem teknik ve stil özellikleri göstermekte, 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başında görülen çelik hatıllı tek veya çift katlı dükkanlar mimari açıdan devrinin önemli örneklerini oluşturmaktadır. Dükkanların kısmen korunabilmiş en önemli özelliği, yukarıya doğru gölgelik ve aşağıya doğru seyyar tezgah olarak açılan kenkeleridir.

Mudurnu, tipik Osmanlı kenti özelliklerini günümüze kadar önemli ölçüde koruyabilmiş ilçelerden birisidir. Kent bütününde anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri ile bir bütün oluşturan geleneksel malzeme ile döşeli sokaklar, meydanlar, çeşmeler, ağaçlar, bahçeler ve dere boyu gibi Anadolu kent dokusu özelliğini yansıtan çevre öğelerine de rastlanmaktadır.

Ahmet İzzet Bengüboz'un günümüze ulaşan cam negatiflerinde görülen anıtsal yapılardan Yıldırım Bayezid Camii, Yıldırım Bayezid Hamamı ve eski Türk Ocağı Binası hala ayakta. Yine fotoğraflarda görülen, ancak bugün yıkılarak yitirilmiş olan bazı anıtsal ve kamusal binalar arasında ise, Beşkavak Mahallesi'ndeki eski Askerlik Şubesi, 1977 yılında hurdacı Sucu Emin Ağa tarafından kereste karşılığı yıkımı gerçekleştirilen ve bugün yerinde merkez çay bahçesi bulunan

which open up to form canopies and down to form exhibit counters.

As a whole, Mudurnu has preserved its typical Ottoman town character to a great degree. Complementing the monumental works and residential architecture at the urban scale, one also observes townscape elements that reflect the character of historic Anatolian towns, such as stone-clad traditional streets, squares, fountains, trees, garden and the riverfront.

The glass plates of Ahmet İzzet Bengüboz that survive today feature the still-standing Yıldırım Bayezid Mosque, Yıldırım Bayezid *Hammam* and the old *Türk Ocağı* (Turkish Hearth) building. Also featured in the photographs, but absent in the town today, are some monumental and public buildings such as the old Military Office in Beşkavak Neighbourhood, the Republic Primary School -demolished in 1977 by scrap dealer Sucu Emin Ağa who was paid in timber logs, and replaced today by the central tea garden, Kazan Mosque, the Fire Station building and Yıldırım Bayezid *Madrasah*- the latter two demolished during main street expansion works. Of the residential buildings, Armutçular, Tekkeliler and Kazanlar Mansions survive today, while the 'Coffeehouse with

AIB_Cn_0402

Abant Gölü, kayıkta tabancacılar, 2 Eylül 1932

Lake Abant, men with guns on a rowing boat, 2 September 1932

AIB_Cn_0398

Abant Gölü kıyısında çimlik alan (turba), 2 Eylül 1932

Grassy area (turba) by Lake Abant, 2 September 1932



AIB_Cn_0686

Abant Gölü'nde sefa,
kıyıya yanaşmış kayık,
10 Temmuz 1931

Merrymaking at Lake
Abant, boat near the
shore, 10 July 1931

Cumhuriyet İlkokulu, Kazan Camii, ana yol genişletmesi sırasında yıkılan İtfaiye binası ve Yıldırım Bayezid Medresesi bulunmaktadır. Sivil yapılardan, Armutçular Konağı, Tekkeliler Konağı ve Kazanlar Konağı bugün hala ayakta olup, Arasta'daki Havuzlu Kahve olarak anılan yapı ise yıkılmıştır.

Bengüboz'un fotoğraflarındaki yapı ve yerleşimler Mudurnu kasabası ile sınırlı olmayıp, çevreden kırsal manzaralar da içermektedir. Bunlar arasında Mudurnu Çayı'nı geçen stratejik noktalarda konumlanmış ahşap köprüler, karakol binaları, Mudurnu'nun köylerinden ve Abant Gölü çevresinden genel manzaralar bulunmaktadır.

the Pool' *Arasta* has been demolished.

The buildings and settlements featured in Bengüboz's photographs are not limited to Mudurnu town centre, but also include landscape shots from the villages of Mudurnu district. Among these are the wooden bridges built at strategic points on the Mudurnu River, police stations, village landscapes and general views from around Lake Abant.





AIB_Cn_0991

Kara Fatma Seher Erden,
Kavaslar Köyü'nde Hasan
ve Hakkı Beylerle, 9 Kasım
1924

Kara Fatma Seher Erden,
with Hasan and Hakkı
in Kavaslar Village, 9
November 1924

AIB_Cn_0274

Mudurnulu Kuva-yı Milliye
milisleri, kırdı, 1920'ler

Fighters of the National
Resistance Forces of
Mudurnu, in a pastoral
setting, 1920s

Milli Mücadele ve Mudurnu

Hilafet İsyancıları ve Mudurnu- Abant Cephesi

20. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan siyasi ve askeri sorunlar, ülke genelinde olduğu gibi Mudurnu kasabasında da derinden hissedilmiştir. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında en fazla şehit veren Anadolu kentlerinden birisi olan Mudurnu, savaş yıllarında ve Mondros Ateşkesi'ni izleyen dönemde, işgale uğrayan bölgelerden gelen muhacirlerin sığındığı güvenli bir yurt köşesi olmuştur. Halen bu zor günlerde Mudurnu'ya göç eden aileler, geldikleri bölgelerin isimleriyle anılmaktadır: Filibeliler, Mısırlılar, Cezayirli, Buharalılar, Edremitliler, Erzurumlular, Cideliler, Selanıklılar, Bağdatlılar, Eğribozlar, Serezliler, Yemenliler, Sobranlılar, Kırımhlılar vb.

Kurtuluş Savaşı'nın ilk döneminde yaşanan İç Savaş/Hilafet İsyancıları günlerinde Mudurnu ve çevresi, İstanbul Hükümeti tarafından silahlandırılan 'Kuva-yı İnzibatiye'

Mudurnu and the National War of Independence

The 'Caliphate Revolts' and the Mudurnu-Abant Front

Like all around the country, the political and military problems arising in the first quarter of the 20th century were also felt deeply in the city of Mudurnu. Mudurnu was one of the Anatolian cities that lost the largest number of its children as martyrs during the Balkan Wars. However, during the war years, Mudurnu became one of the most secure corners of the country, also embracing refugees from the Balkans and the Middle East after the Mondros Armistice. Even today, these immigrant families are called by the names of the places which were their previous hometowns, either from the Balkans or the Middle East: Plovdiv, Egypt, Algeria, Bukhara, Thessaloniki, Baghdad, Euboea, Serres, Yemen, Sobran, Crimea...

During the first stages of the National War of Independence, when the 'Caliphate Revolts' erupted, there were intensive clashes between the 'Kuva-yı İnzibatiye' (Special Security Forces) armed by the Istanbul Government and the 'Kuva-yı Milliye' (Nationalist Forces) of Mudurnu and its environs, which opposed the occupation of the country by foreign forces and supported the Ankara Government. There was a group of tens of thousands of pro-Sultanate people gathered from Adapazarı, Düzce and Bolu regions, who wanted to prevent the opening of the Grand National Assembly in Ankara in April of 1920, intending to march towards Ankara. This march was stopped by the Kuva-yı Milliye at the Mudurnu-Abant Front and debilitated the prospects of similar regional rebellions. Many volunteers from the environs of Bolu and Mudurnu joined the 4th Tactical Division led by Staff Major Nazım and the

ile ülkenin işgaline karşı çıkarak Ankara Hükümeti'ni destekleyen 'Kuva-yı Milliye' arasındaki yoğun çatışmalara sahne olmuştur. 1920 Nisan ayında, TBMM'nin açılışını engellemek isteyen ve Adapazarı, Düzce, Bolu yörelerinden toplanarak Ankara üzerine yürüyen onbinlerce Padişah taraftarının ilerleyişi, Mudurnu-Abant Cephesi'nde gerçekleştirilen Milliye direnişi ile durdurulmuş, bölge isyanlarının belkemiği 'Mudurnu Milliye Direnişi' ile kırılmıştır. Miralay Nazım Bey öncülüğünde, Bolu çevresi ve Mudurnu yöresinden katılan gönüllülerin oluşturduğu IV. Mürettep Tümen ve Çolak İbrahim Bey önderliğinde Mudurnu'da kurulan II. Seyyare Birliği; Düzce, Bolu, Gerede, Yozgat isyanlarının bastırılmasında ve Batı Cephesi'ndeki düzenli ordu savaşlarında büyük başarılar kazanmıştır.

TBMM Başkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, 24 Ekim 1920 günlü telgrafında; "Mudurnu halkının Milli Hükümet'e karşı gösterdiği bağlılık ve vatanperverane duygulara teşekkür ederim" ifadesiyle yöre halkını onurlandırmıştır.

2nd Mobile Unit established under the leadership of Çolak İbrahim. These forces were very successful in both regular army battles on the Western Front and in suppressing the revolts in Düzce, Bolu, Gerede and Yozgat.

President of the Grand National Assembly Gazi Mustafa Kemal Pasha sent a telegraph dated 24 October 1920 to the people of Mudurnu, honouring them by saying: "I thank the people of Mudurnu for their allegiance to the National Government and their patriotic feelings".

AIB_Cn_0896

Fevzi Çakmak Paşa'nın
Mudurnu'ya ziyareti,
20 Temmuz 1931

Fevzi Çakmak Pasha's visit
to Mudurnu, 20 July 1931





AIB_Cn_0920

Jandarma Santral Merkezi,
Tosunlar, 19 Ocak 1925

Gendarmerie Switch
Centre, Tosunlar,
19 January 1925

AIB_Cn_0810

Jandarma ekibi, bahçeli
bir bina önünde, 1920'ler-
30'lar

Gendarmerie squad, in
front of a building with a
garden, 1920s-'30s

AIB_Cn_0338

Araçlı Abdullah, askeri
üniformalı, 1924

Abdullah of Araç, in
military uniform, 1924





Harita 3

Bengüboz'un İstiklal Savaşı'nda IV. Tümen bünyesinde görev yaptığı merkezler ve cepheler

Map 3

The centers and war fronts of the 4th Army Division under which Bengüboz served

Bengüboz'un İstiklal Savaşı'nda 4. Tümen bünyesinde görev yaptığı merkezler ve cepheler

1. 13 Nisan 1920: Düzce İsyanı. 19-21 Nisan 1920 Bolu-Mudurnu İsyanı
2. Kurmay Binbaşı Nazım Bey Kuvvetleri'nin Mudurnu'yu isyancılar kurtarması (15-26 Mayıs 1920) (Piyade Mülazımı Sani Ahmet İzzet'in Nazım Bey kuvvetleriyle birlikte Milli Mücadele'ye katılması)
3. Nazım Bey kumandasındaki Milli Kuvvetler'in Bolu Harekatı. I. Bolu İsyanı'nın bastırılması (27 Mayıs-9 Ağustos 1920. Ahmet İzzet'in Bolu'da, IV. Mürettep Tümen'in kuruluş faaliyetlerine katılması. Ahmet İzzet'in, Yusuf Ziya Bey komutasındaki 132. Piyade Alayı Yaveri seçilmesi).
4. IV. Mürettep Tümen'in Ankara'nın güvenliğini sağlama görevini üstlenmesi ve Sarı Kışla'ya nakli. (Tümen birliklerinin Ankara caddelerinde ve TBMM önünde, Bolu Belediyesi'nin hediyesi olan bando ekibi öncülüğünde, düzenli olarak Resmi Geçit törenleri düzenlemesi. Mustafa Kemal Paşa ve komutanların takdirleri.)
5. 6 Ocak-10 Ocak 1921: IV. Mürettep Tümen'in I. İnönü Savaşı İhtiyat Kuvveti olarak Sincan Köyü'nden İnönü bölgesine Harekatı (132. Piyade Alayı Komutanı-Yusuf Ziya Bey. 132. Alay Yaveri Ahmet İzzet.)
6. 23 Mart-31 Mart 1921: IV. Mürettep Tümen birlikleri II. İnönü savaş alanında. (132. Piyade Alayı, IV. Mürettep Tümen Komutanı Nazım Bey emrinde, Metristepe'nin alınmasında ön saflarda- Ahmet İzzet Alay Yaveri.)
7. 8 Nisan-15 Nisan 1921: Aslıhanlar, Dumlupınar Muharebeleri. (IV. Mürettep Tümen ve 132. Piyade Alayı ön saflarda.)
8. 10-24 Temmuz 1921: Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (132. Piyade Alayı, IV. Tümen'in bünyesinde yer aldığı 3. Grup'ta bırakılırken, IV. Tümen'in diğer birlikleri 3. Grup emrine sevk edilir. (IV. Mürettep Tümen Komutanı Nazım Bey, Yumruçal sırtlarında şehit düşer. Afyon, Kütahya, Eskişehir Yunan kuvvetlerinin eline geçer. 132. Piyade Alay Yaveri Ahmet İzzet; Nasuhçal, Tahtalı Baba Muharebeleri'nde hizmet verir.)
9. 23 Ağustos-13 Eylül 1921: Sakarya Meydan Muharebesi. (IV. Tümen bünyesindeki 132. Piyade Alayı yaveri Ahmet İzzet savaş alanında hizmet verir.)
10. 26 Ağustos-18 Eylül 1922: Büyük Taarruz (Ahmet İzzet, Ayvalık hattına çekilen Yunan birliklerinin takibiyle görevlendirilen Milli Kuvvetler içinde yer alır. Ayvalık'ı kurtaran ilk Türk birliği içinde şehre girer.)
11. Ahmet İzzet, dokuz yıl süren savaş cephelerindeki hizmetini tamamlayarak, 3 Ağustos 1339 tarihinde, IV. Fırka 85. Alay 2. Tabur Yaveri görevinde iken terhis edilerek memleketi olan Mudurnu'ya döner.

The centres and war fronts of the 4th Army Division under which Bengüboz served

1. 13 April 1920: Düzce Rebellion. 19-21 April 1920: Bolu-Mudurnu Rebellion.
2. Forces of Staff Major Nazım rescue Mudurnu from the rebels (15-26 May 1920). Infantry Second Lieutenant Ahmet İzzet fights in the War of Independence with Nazım's forces.
3. Bolu Operation of the National Forces under the command of Nazım. Suppression of the First Bolu Revolt (27 May-9 August 1920). Ahmet İzzet joins the establishment activities of the 4th Tactical Division in Bolu. He is assigned as aide-de-camp to the 132nd Regiment led by Yusuf Ziya.
4. The 4th Tactical Division undertakes the mission of ensuring Ankara's security and is transferred to Sarı Kışla. The Division parades regularly on the streets of Ankara and in front of the National Assembly building with the military band in front, provided by Bolu Municipality. Mustafa Kemal Pasha and his commanders appreciate the presence of the Division.
5. 6-10 January 1921: 4th Tactical Division leaves Sincan village (Ankara) to join the other military units placed in the İnönü region as an auxiliary unit of the 1st Battle of İnönü. (Yusuf Ziya is the commander of the 132nd Infantry Brigade and Ahmet İzzet is the aide-de-camp of this brigade.)
6. 23-31 March 1921: 4th Tactical Division units are at the site of the 2nd Battle of İnönü. (132nd Infantry Brigade under the command of Nazım, Commander of this Division, is in front of the warring units during the taking of Metristepe. Ahmet İzzet is the *aide-de-camp* of the brigade.)
7. 8-15 April 1921: Battles of Aslıhanlar and Dumlupınar (4th Tactical Division and 132nd Infantry Regiment are once again on the frontline.)
8. 10-24 July 1921: Battles of Kütahya-Eskişehir. (While the 132nd Infantry Brigade remains under the command of the 4th Division, which is attached to the 3rd Group, the other units of the 4th Division are assigned to the warring forces on the battlefield. The Commander of the 4th Tactical Division, Nazım falls martyr on the hills of Yumruçal. Afyon, Kütahya and Eskişehir are occupied by the Greek forces. The *aide-de-camp* of the 132nd Brigade Infantry, Second Lieutenant *aide-de-camp* Ahmet İzzet fights at the Battles of Nasuhçal and Tahtalı Baba.)
9. 23 August-13 September 1921: Pitched Battle of Sakarya (Ahmet İzzet fights on the battlefield).
10. 26 August-18 September 1922: The Great Assault (Ahmet İzzet is assigned to the forces whose mission was to trail the Greek forces withdrawing to Ayvalık. He enters Ayvalık within the first group of Turkish soldiers rescuing the town.)
11. After the termination of his duties at the war fronts that lasted nine years, Ahmet İzzet is discharged from the army while he is the aide-de-camp of the 2nd Battalion, 85th Brigade of the 4th Division and returns to his hometown Mudurnu.



İbrahim Çolak (Çolak İbrahim Bey) (1881-1944)

Mustafa Kemal Paşa'nın en yakın silah arkadaşlarından birisi olarak bilinen, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nın ünlü komutanı Çolak İbrahim Bey, 1881 yılında Bozüyük'te doğmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın ilk devresinde yaşanan Hilâfet İsyanları sırasında Taraklı, Göynük ve Mudurnu'nun savunulmasında önemli başarılar kazanmıştır. 21 Nisan-16 Mayıs 1920 tarihleri arasında, 12.000 kişiyi aşkın kuvvetiyle Mudurnu'yu kuşatan Hilâfet Ordusu'na karşı kasabayı savunan Kuva-yı Milliye birliklerinin komutanı olarak, 'Mudurnu'nun Kurtarıcısı' unvanıyla anılmıştır. Çolak İbrahim Bey'in Mudurnu'da kurduğu II. Kuva-yı Seyyare, I. ve II. Düzce, I. ve II. Yozgat Hilâfet İsyanları'nın bastırılmasında büyük yararlıklar sağlamıştır. II. İnönü, Sakarya Savaşları ve Büyük Taarruz sırasında komutanlığını yaptığı 3'ncü Süvari Tümeni, İzmir'e giren ilk Türk birliklerinden birisi olmuştur. Kurtuluş Savaşı sonunda, Harp ve İstiklal madalyaları ile onurlandırılmıştır. 1922 yılında, albaylık rütbesinde iken malulen emekli olmuş, II. TBMM'nde Ertuğrul milletvekili, daha sonra Bilecik milletvekili olarak 1939 yılına kadar görev yapmıştır. Çolak İbrahim Bey, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasını takiben ziyaret ettiği Mudurnu'da halkın büyük coşku ve tezahüratı ile karşılanmış, Mudurnu Belediyesi tarafından Yıldırım Bayezid Camii arkasında kalan bir sokağa Çolak İbrahim Bey'in adı verilmiştir. 24 Şubat 1944'te vefat eden Çolak İbrahim Bey, Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiş, 1989 yılında naaşı Ankara Devlet Mezarlığı'na nakledilmiştir.

İbrahim Çolak (İbrahim the One-Handed) (1881-1944)

İbrahim Çolak is known as one of the close comrades-in-arms of Mustafa Kemal Pasha. Born in 1881 in Bozüyük, he became a famous commander during the Balkan Wars and the First World War. He attained important victories fighting the revolts that erupted during the first years of the National War of Independence, especially in the defense of Taraklı, Göynük and Mudurnu. When the Caliphate army consisting of over 12,000 persons sieged Mudurnu, he was the commander of the *Kuva-yı Milliye* (National Resistance Forces) repelling the rebels, and with the victory earned the nickname 'Saviour of Mudurnu'. The Second Mobile Forces established by İbrahim were very efficient in suppressing the 1st and 2nd Caliphate Revolts in Düzce and the 1st and 2nd Caliphate Revolts in Yozgat. The 3rd Cavalry Division, of which he was the commander, fought the Greek Army in the 2nd Battle of İnönü, the Battle of Sakarya and the Great Assault. He was part of the first Turkish army units entering İzmir during the liberation of the town. After the National War of Independence, he was honoured with the War and Independence Medals. In 1922, he retired from the army as a disabled colonel and was elected as a deputy of Ertuğrul Province for the second term of the Grand National Assembly. Later he served as a deputy of Bilecik Province until 1939. After the victory of the Liberation War, when Çolak İbrahim visited Mudurnu, he was received by the town folk with big fervour and cheers. Mudurnu Municipality named a street behind the Yıldırım Bayezid Mosque after him. After İbrahim Çolak passed away on 24 February 1944, he was first buried in the Zincirlikuyu Cemetery in Istanbul; his remains were moved to the Ankara State Cemetery in 1989.

AIB_Cn_0322

Çolak İbrahim Bey
Mudurnu'da, 1924
İbrahim Çolak
in Mudurnu, 1924



AIB_Cn_0866

Kara Fatma Seher Erden,
Jandarma Komutanı ve
Kırgözler ailesi ile, 6 Kasım
1924

Kara Fatma Seher Erden,
with the Gendarmerie
Commander and Kırgözler
family, 6 November 1924

[ÖZEL PORTRÉ 1]

**Fatma Seher Erden
(Kara Fatma) (1888-1955)**

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın simge haline gelmiş kadın kahramanları içinde en yaygın olarak bilinen isim Kara Fatma'dır (Fatma Seher Erden). 1888 Erzurum doğumlu olan Kara Fatma, subay olan eşi Derviş Bey'in Edirne'de vefatından sonra silaha sarılarak, yüzlerce savaşıdan oluşan bir çete kurar. Doğu Cephesi'nde Ermeni Komitacılarına, Güney Cephesi'nde Fransızlara karşı savaşır. Daha sonra Batı Cephesi'ne geçerek, Kocaeli-Sakarya çevrelerinde eşkıya takibinde görev alır ve Batı Cephesi'nde Yunan kuvvetlerine karşı yapılan savaşlara katılır.⁴

Mondros Ateşkes Anlaşması sonrasında, İtilaf Devletleri ordularının Anadolu'nun dört bir yanına yayılan işgalleri sırasında Kara Fatma, emri altındaki 300 kişilik çetesi ile Kocaeli-Bolu bölgesine gelerek Milli Mücadele'ye destek verir. Bölgedeki köylerde Milliye'nin örgütlenmesi için çalışmalar yapar. Kocaeli Grup Kumandanı Halit Bey (Karsıalan) emrinde, Yeniköy, Bahçecik, Değirmendere, Kaynarca vd. yörelerde Yunan işgal kuvvetlerine ve eşkıya çetelerine karşı mücadele verir. İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve mühimmat kaçırılması için İstanbul- Geyve- Mudurnu-Ankara arasındaki Menzil Hattı'nda güvenliği sağlayan gruplara destek verir. Bu çalışmalarını sonrasında çavuş rütbesine yükseltilir. Daha sonra karargahını Düzce- Nüfren çevresindeki bir köye kurarak, Düzce, Bolu, Mudurnu, Gerede ve Çaycuma yörelerine kadar uzanan eşkıya takiplerine çıkar. Bazı çete liderlerini Milli Mücadele'ye katılmaya ikna eder. Düzce yöresinde eşkıyalığa devam eden Abaza Halid

[SPECIAL PORTRAIT 1]

**Fatma Seher Erden
(Kara Fatma) (1888-1955)**

Fatma Seher Erden, a.k.a 'Kara Fatma' ('Black/Brave Fatma'), born in 1888 in Erzurum, is the most well-known of the female heroes of the National War of Independence, who also became a symbol of the war. After losing her husband, an army officer, in Edirne, Kara Fatma organized a militia group consisting of hundreds of freedom fighters. This group fought against the Armenian Komitadjis/Bands on the Eastern Front and the French Army on the Southern Front. Later she moved to the Western Front and undertook missions of chasing bandits around the Kocaeli-Sakarya region. Later she joined the battles against the Greek forces on the Western Front.⁴

After the Mondros Armistice, the armies of the Allied Powers spread around Anatolia to share their spoils. With an army of 300 hundred freedom fighters under her command, Kara Fatma came to the Kocaeli-Bolu region and supported the National Resistance, where she was active in the villages of the region. Under the obedience of Halit (Karşıalan), who was the leader of the Kocaeli Group Command, she fought against the Greek forces and the bandits in the environs of Yeniköy, Bahçecik, Değirmendere, Kaynarca and others. She also gave support to the forces which provided security for the activities of smuggling arms and ammunition from Istanbul to Anatolian freedom fighters. After these activities, she was promoted to the rank of sergeant. Later, she located her headquarters in a village near the

4 Kara Fatma adının, farklı tarihi dönemlerde birden fazla kadın kahraman için kullanılması sebebiyle, bu isimle anılan kişilerin, bazen karıştırıldığı görülür- örneğin 1853-56 Kırım Savaşı'nda adı geçen Kara Fatma, 93 Harbi veya 1877-78 Osmanlı Rus Harbi'nde adı geçen Kara Fatma, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda adı geçen Tarsuslu Kara Fatma, vb.

4 There are other woman heroes also named Kara Fatma in Turkish history: a Kara Fatma is mentioned during the Crimean War (1853-56), another one during the '93 War' or the Russo-Ottoman War (1877-78) and a last one also during the National War of Independence called Tarsuslu Kara Fatma (Kara Fatma of Tarsus).

çetesini yakalayarak Kocaeli Grup Kumandasına teslim eder.

Erzurumlu Kara Fatma Seher Erden, Hilafet İsyancıları'nın bastırıldığı günlerden sonra, 1924 yılında Bolu- Mudurnu'ya da gelir ve törenle karşılanır. İhsan Akseki ile yapılan söyleşide bu ziyaret şöyle anlatılır:

"... Mudurnu'da Millicilerin başı, en yamanı Sabri Karaçayır idi. Hem sözü dinlenirdi, hem de silahşör adamdı. Mudurnu'da Millicilerin borusu öterdi. Biz vardığımızda Mudurnu efelerle doluydu. Oyali fesleri, işlemeli cepkenleri ve bakımlı atlarıyla şehirde dolaşırlardı. Çocuk aklımızla hem onlara özenir hem de korkardık.

"Bir gün, Kara Fatma geliyormuş dediler. Bütün ahali toplandı. Büyük Kapı'dan [Mudurnu'ya, Nallıhan güzergahından gelen yolun şehre giriş noktası] Büyük Cami [Yıldırım Beyazıd Camii] meydanına kadar yol boyunca çoluk çocuk, kadın erkek herkes yollara dizildi. Karayokuş'tan, Kara Fatma ve onbeş atlısı pürsilah kasabaya girdiler. Büyük Cami Meydanı'nda davul zurnayla karşılandılar.

"Kara Fatma; çapraz fişekli, mavzerli, kamalı, çatık kaşlı, heybetli, erkek gibi bir kadın. Adamlarının elinde, yaldızla yazılı siyah bir bayrak ile Orta Çarşı'nın içinden geçtiler. Hiç unutmam, bayraktaki yazıda; "inna fetahnaleke fethan mübina" yazısı işlenmişti. Anlamı da, "biz fethettik, kardeşlerimizi kucaklamaya geldik" demektir...

"Kara Fatma, Sabri Karaçayır'ın konağında ağırlandıktan sonra Beşkavak'tan doğru Karacakaya tarafına gittiler..."

'Kara' unvanını, Sivas Kongresi sırasında bizzat Mustafa Kemal Paşa'dan alan, savaşçı bir kadın olarak üstegmen rütbesine kadar yükselen Kara Fatma, Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği cesaret ve kahramanlığı sebebiyle, TBMM tarafından İstiklâl Madalyası ile onurlandırılır, subay maaşına bağlanır. Fakat O, savaştan çıkan ülkesinin zor koşullarını gerekçe göstererek maaşını Kızılay'a bağışlar.

Düzce-Nüfren circle, and chased the bandit groups spread around Düzce, Bolu, Mudurnu, Gerede and Çaycuma.

She persuaded some of the bandit leaders to join the forces of the National Resistance. She arrested the leader of the 'Abaza Halid' gang, who was continuing their banditry, and delivered him to the Commander of the Kocaeli Group.

After the Civil War and the suppression of the Caliphate Revolts, Kara Fatma Seher Erden came to Bolu-Mudurnu and was received with a special ceremony. In an interview with İhsan Akseki, this visit is recounted as follows:

"... The leader and the most formidable of the Nationalists of Mudurnu, was Sabri Karaçayır. He was respected and also a good fighter. In Mudurnu it was the Nationalists who blew their horns. When we arrived there, the town was full of 'efe's (local 'heroic men', particularly of Western Anatolia). They wandered around the streets of the town with their colorfully embroidered vests, their embroidered fezes and their well-groomed horses. In our childish minds, we both feared and envied them.

"One day, word spread that Kara Fatma was coming. All the townspeople gathered; everybody including the children and the women lined up on the streets from the 'Büyük Kapı' [the 'Great Gate', entrance of the town where the road leads to Nallıhan]. Kara Fatma and her fifteen horsemen entered the town from Karayokuş [Black Slope], all armed with weapons on their bodies. They were received with drums and pipes.

"Kara Fatma: very imposing and looking like a man, with a frown, had crossed bullet belts, a revolver and a dagger on her body. Her men carrying a black flag with gold letters on it, they passed through the 'Orta Çarşı' (Middle Bazaar). I will never forget what was written on the flag (in Arabic): "inna fetahnaleke fethan mübina" meaning

AIB_Cn_0887

Kara Fatma Seher Erden,
Jandarma Komutanı ve
arkadaşları ile, 7 Kasım
1924

Kara Fatma Seher Erden,
with the Gendarmerie
Commander and friends,
7 November 1924



“we conquered and came to embrace our brethren”.

Kara Fatma was entertained at the mansion of Sabri Karaçayır; later they went towards Karacakaya from Beşkavak...”

The nickname ‘Kara’ was chosen for Fatma by Mustafa Kemal Pasha during the Sivas Congress. Her rank was finally promoted to a first lieutenant and she was honoured by the Independence Medal by the Turkish Parliament for the valour, courage and heroism she displayed during the National War of Independence. An army officer salary was allocated for her. But thinking of the difficult conditions of her country, she donated her salary to the Kızılay (Red Crescent) Society. She attended the Izmir Economy Congress, received an invitation from the Soviet Union for a visit and traveled to Crimea.

While the name Kara Fatma was a legend during the National War of Independence, it started to fade from memories of the public after the 1940s. She spent her old age in poverty and hardship. In 1954, the Turkish Parliament decided to reallocate a salary (170 lira) to Kara Fatma, but she received it only for a year before she passed away in 1955.

We should not forget the struggles and sacrifices of the people who served during the Turkey’s ‘Liberation’ and ‘Establishment’ (as a Republic) and these stories of our recent history should be transferred to the young generation. Nation building was a process of economic, social and political development, which blossomed from a previous structure based on feudalism, and formed by the ideology of the ‘ummah’. The future will be built on the forward looking, enlightened and honourable foundations of our past. If a Kara Fatma had lived in one of the countries in the West that has reached a high level of nation building, her monuments would have been installed and museums would have been opened in her name, and the name Kara Fatma and her struggle

İzmir İktisat Kongresi'ne delege olarak katılır. Sovyetler Birliği'ne davet edilir, Kırım'a gider.

Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında bir efsane gibi Anadolu'da yayılan Kara Fatma adı, 1940'lı yıllardan sonra unutulmaya yüz tutar... Kara Fatma yoksullukla geçen zahmetli bir yaşlılık dönemi yaşar. Kara Fatma'ya, 1954 yılında TBMM kararı ile yeniden maaş (170 lira) bağlanırsa da, bu maaşını bir yıl alabilir ve 1955 yılında vefat eder.

Yakın dönem tarihimizde, Türkiye'nin 'Kurtuluş ve Kuruluş' sürecinde emeği geçen insanlarımızın mücadeleleri, fedakârlıkları unutulmamalı ve toplumun tarih bilinci içinde temellendirilerek genç nesillere aktarılmalıdır. Uluslaşma; feodal temele dayanan, ümmet ideolojisi ile şekillenmiş yapının içinde doğarak gelişen, iktisadi, sosyal ve siyasi bir gelişim sürecidir. Gelecek, geçmişimizin ileriye dönük, aydınlık ve onurlu temelleri üzerinde inşa edilecektir. Uluslaşma sürecinin üst aşamalarına ulaşmış bir Batı toplumunda Kara Fatma adı yaşasaydı; O'nun adına anıtlar dikilir, müzeler açılırdı. Toplumun tarih bilincine Kara Fatma adı ve mücadelesi kazınırdı. Yaşamı ve kavgası, romanlara, filmlere konu olurdu. Hatta Jan Dark (*Jeanne d'Arc*) misali, tüm dünyaya, ulusunun onuru olarak tanıtılır ve yüceltilirdi.

Kara Fatma'nın Yaşamı ve Mücadelesi

Fatma Seher, 1888 yılında Erzurum'da doğmuştur. Babası, yörenin önde gelen isimlerinden Yusuf Ağa'dır. Subay Derviş Erden ile evlenen Fatma Seher, iki çocuk annesi olmuştur. Balkan Harbi sırasında Edirne Yanıkışla'da görev yapan eşinin yanında iken, Edirne işgal edilmiştir. Derviş Bey bu dönemde vefat etmiş, Fatma Seher Hanım da memleketi Erzurum'a dönmüştür. Erzurum çevresindeki Müslüman ahali, Ermeni Komitacılarının gerçekleştirdiği terör ve katliamlar sebebiyle

would have been etched in public memory. Her life and fight would have been an inspiration for novels and films. Even similar to Joan of Arc, she would have been presented to the whole world representing her country's honour and her name would have been exalted.

Kara Fatma's Life Story and Struggle

Fatma Seher was born in 1888 in Erzurum. Her father Yusuf Ağa was one of the prominent persons of the region. Fatma Seher married Army Officer Derviş Erden and became a mother of two children. During the Balkan Wars, when she was accompanying her husband stationed at the Edirne Yanıkışla, Edirne was invaded by enemy forces. Derviş was killed during this period and Fatma Seher returned to Erzurum. Erzurum was in chaos due to the terror and massacres perpetrated by the Armenian gangs. Confronted with such a situation, Fatma took up arms, formed a band with her brother and started fighting the Armenians. Later she continued to fight in several fronts: against the French and the Armenians at the Southern Front; against the Greeks on the Western Front and against the Caliphate Rebels and the bandits around the Izmit, Adapazarı, Düzce and Bolu regions.

The title of 'Kara' (black) was given to Fatma Seher Erden personally by Mustafa Kemal during the Sivas Congress in 1919. It was a title and more than a nickname. The title, which had been widespread during Ottoman times, had an honorific meaning and was bestowed on people of a high character, and had shown bravery.

In her interviews, Kara Fatma tells of the period when she started her fighting career as follows:

"(...) We were stranded in Edirne with my husband. I shared his military life in Yanıkışla. After the Armistice, my husband died.

le kargaşa içindedir. Fatma Seher Erden, bu durum karşısında silaha sarılıp, kardeşi ile birlikte oluşturduğu çetenin başına geçer ve Komitacılarla mücadele etmeye başlar. Daha sonraki günlerde Güney Cephesi'nde Fransız ve Ermenilere karşı, Batı Cephesi'nde Yunanlılara karşı, İzmit, Adapazarı, Düzce ve Bolu yörelerinde de Hilafet İsyancıları ve eşkiyaya karşı mücadeleye devam eder.

Fatma Seher Erden'e 'Kara' unvanını 1919'da, Sivas Kongresi sırasında bizzat Mustafa Kemal vermiştir. 'Kara' sözcüğü, lakap olmaktan öte, bir unvandır. Yaygın olarak kullanılan ve yüceltici bir anlam ifade eden 'kara' unvanı, Osmanlı döneminden beri yüksek karakterli, korkusuz, yiğit, kahramanlıklar gösteren kişilere verilir...

Kara Fatma, silahlı mücadeleye atıldığı dönemi, kendisi ile yapılan raportajlarda şöyle anlatıyor:

"(...) Balkan Harbi'nde kocamla beraber Edirne'de mahsur kaldık. Yanıkkışla'da askerlik hayatını paylaştım. Mütarekeden sonra eşim öldü. Onun orduda boş bıraktığı yeri doldurmayı aklıma koydum. Adana Cephesi'nde Fransız ve Ermeniler ile savaş vardı, oraya koştum. Oradan Dinar, Afyonkarahisar, Nazilli, Sarayköy ve Tire'de bir asker gibi çalıştım. Sonra Kocaeli'ne geçtim. İzmit Cephesi'nde vazife gördüm. İzmit'e 380 gönüllü getirdim, İntikam Taburu'na teslim ettim. Oğlum ve kardeşim de bunlar arasındaydı. Bir defa da 180 gönüllü topladım, İzmit'e getirdim. Bir müddet birlik kumandanlığında bulundum. (...)” (Yalman 1970)

“Askere 24 yaşında gittim. Seferberlikte Kars, Kağızman, Beyazıt taraflarında çalıştım. Bereket ve Karadere taarruzunda, Düzce'de eşkiya ile müsadememde, Sivrihisar'da, bir de Değirmendere'de yaralandım. Bunlardan başka ufak tefek çizikler, sıyrıklar da var, onları saymıyorum. Kızımın parmaklarını da şarapnel kesti. Zavallı şimdi yarı deli vaziyetteydi.” (Sait 1933)

I decided to fill the place that he left empty. I ran to the Adana Front where there was fighting with the French and the Armenians. After that I worked like a soldier in Dinar, Afyonkarahisar, Nazilli, Sarayköy and Tire. Thereafter I went to Kocaeli. I served at the İzmit Front. I brought 380 volunteers with me to İzmit. My son and brother were among them. I delivered all of them to the Revenge Battallion. At another time I gathered 180 volunteers and brought them to Izmit. For a while I acted as a unit commander. (...)” (Yalman 1970)

“I joined the army when I was 24. During the mobilization I was active in Kars, Kağızman and Beyazıt. I was injured several times: when fighting with the bandits in Düzce; in Sivrihisar and in Değirmendere. Apart from these, I had some small scratches and grazes which I do not count. A shrapnel cut my daughter's fingers. The poor thing became almost insane.” (Sait 1933)

Meeting of Kara Fatma with Mustafa Kemal

Fatma Seher Erden recounts her encounter with Mustafa Kemal and explains why the nickname of 'Kara' (Black) was given to her in an interview she gave to Tanin newspaper, below:

“... with the intention of having an audience with Mustafa Kemal, I followed him for three days, changing my costume several times. I finally caught him somewhere in Sivas, while he was going to attend a lunch invitation given in his honour. I had a chador on me and veil on my face. I told him that I wanted to talk to him about a matter. With a very rough tone in his language he asked me “what will you talk about?” As my patriotism overcame this rough treatment, I immediately lifted my veil and told him that I came all the way from Istanbul to see him and pleaded with him to listen to my petition just for a minute.

Kara Fatma'nın Mustafa Kemal ile Görüşmesi

Fatma Seher Erden, Mustafa Kemal ile görüşmesini, Tanin Gazetesi'ne verdiği bir rapor-tajda şöyle anlatıyor;

"... Mustafa Kemal'in huzuruna çıkabilmek için, muhtelif kıyafetlere girerek, üç günlük bir takibin neticesinde, Sivas'ta öğle yemeğine davetli olduğu bir yere giderken kendisini yakaladım. Üzerimde çarşaf, yüzümde de peçe vardı. Kendisine, bir mesele hakkında görüşmek istediğimi söyledim. Sert bir lisan kullanarak, "ne görüşeceksin" dedi. Kalbimdeki vatan aşkı bu sert muameleye üstün gelerek, derhal peçemi kaldırarak, İstanbul'dan buraya kendisi ile görüşmek için geldiğimi ve maruzatımı bir dakika dinlemesini ısrarla rica ettim..."

"Mustafa Kemal, adımı, silah kullanmayı ve ata binmeyi bilip bilmediğimi sordu. Mücadelem anlattım... Aldığı cevaplardan memnun olarak, "Bütün kadınlar senin gibi olsa idi Kara Fatma..." dedi. Kendi eliyle yazdığı bir kâğıdı vesika olarak bana verdi. "Sıkışık zamanlarında sana yararlı olur. Haydi, göreyim seni, talimatlarımı unutma, bir an evvel İstanbul'a git, hazırlan ve işe başla" dedi. O günden sonra adım Kara Fatma kaldı..." (Anon. 1923)

Mustafa Kemal ile Sivas'ta görüştüktan sonra İstanbul'a dönen Kara Fatma, Topkapılı Pire Mehmet ve Laz Tahsin ile birlikte 15 kişilik bir çete kurar. Daha sonra kardeşleri Süleyman ve Mehmet Çavuş da 150 kişilik gönüllü grubu ile kendisine katılır. Zamanla emrinde 43 kadın, 700 erkekten oluşan bir birlik doğar. İzmit, Adapazarı, Düzce civarında Rum ve Ermeni çetelere, eşkıyaya karşı mücadele verir. Bu çatışmalarda oğlu Seyfettin ve dokuz yaşındaki küçük kızı Fatma da yer alır. Seyfettin bu çatışmalarda sağ ayağından vurulur. Fatma'nın elini de bir şarapnel parçası alıp götürür.

"Mustafa Kemal asked my name and also wanted to know if I knew how to use a weapon and to ride a horse. I recounted to him all my ordeals. Being content with my answers, he said: "I wish all the women had been like you Kara Fatma..." He gave me a paper with his handwriting as a document to be helpful if necessary. He said, "This paper will be useful for you in case of emergency. Let me see how you will fare, go to Istanbul immediately and start working". After that day my name remained as Kara Fatma..." (Anon. 1923)

After meeting Mustafa Kemal in Sivas, Kara Fatma returned to Istanbul and created a band of 15 people together with Topkapılı Pire Mehmet and Laz Tahsin. Later, her brothers Süleyman and Mehmet Çavuş joined them with their voluntary group of 150 people. Within a short time a new militia unit was born, composed of 43 women and 700 men. This group fought against the Greek and Armenian bands and the bandits around İzmit, Adapazarı and Düzce area. Her son Seyfettin and her little daughter Fatma (only nine years old) also took part in these armed clashes. Seyfettin was shot in his leg during the clashes and a shrapnel piece blew off little Fatma's hand.

Kara Fatma is Taken Prisoner by The Greeks

The name Kara Fatma spread all around the country like a legend, both in the war fronts and back home. Her name was especially frightening among the Greek and Armenian bands and also among the Greek soldiers. When she was on patrol for surveillance near Afyon's Sürmeli village, she fell prisoner to the Greek watchmen. She tells this incident as below:

"(...) They caught me and blindfolded my eyes. (...) They took me to their Commander-in-chief Trikopis. When the Greek commander saw me, he looked at me with as-

Kara Fatma'nın Yunanlara Esir Düşmesi

Kara Fatma adı, cephede ve cephe gerisinde bütün ülkeye bir efsane gibi yayılır. Özellikle Batı Anadolu'daki Rum ve Ermeni çeteleri ile Yunan birlikleri arasında Kara Fatma adı korku yaratan bir isimdir. Afyon'un Sürmeli Köyü yakınlarında, keşif görevi yaparken Yunan mevzilerine çok yaklaşan Kara Fatma, düşman gözçülerine esir düşer. Bu olayı da şöyle anlatıyor:

“ (...) Beni yakalayarak gözlerimi bağladılar. (...) Başkumandanları Trikopis'in yanına götürdüler. Yunan komutanı beni görünce, son derece hayretle bana bakarak, “Sen! Kara Fatma!” diyerek üç defa ismimi tekrarlardı. Meğer bunlar Kara Fatma'yı devasa bir şey tahayyül ediyorlarmış! On dokuz gün esaretin öldürücü ezalarına maruz kaldıktan ve hayli müşkülattan sonra kaçmaya muvaffak oldum. Bursa'nın işgalini duyunca halime bakmadan Sürmeli Köyü'ndeki ovada, kıtamın başına geçtim. Bu muvaffakiyetimden dolayı üsteğmenliğe terfi ettirildim. (...)” (Anon. 1923)

Maaşını Kızılay'a Bağışlıyor

İnönü Savaşları, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz sırasında cepheden cepheye koşan Kara Fatma'ya TBMM tarafından üsteğmen maaşı bağlanır ve İstiklal Madalyası verilir. Fakat O, savaştan çıkan ülkesinin yoksulluğunu düşünür ve maaşını uzun savaş yıllarının yaralarını sarmaya çalışan Kızılay'a bağışlar. 1944 yılında yayınlanan bir raportajında da bu olayı şöyle anlatıyor;

“Vatanın büyük kurtarıcısı Ebedi Şef'in, layık olmadığım büyük iltifatı beni son derece sevindirmişti. Esasen bütün emel ve arzum, yapmış olduğum hizmetten hiçbir menfaat beklemememdir. Bu itibarla taltif edilmiş olduğum rütbenin mukabilinde verilecek maaşımı Kızılay'a terk etmekle son vazifemi yaptım.” (Zeynal, tarihsiz).

tonishment and said: “You! Kara Fatma” three times. In fact they had imagined Kara Fatma as a gigantic person. For 19 days I suffered the deadly agonies of being a prisoner; but after many difficulties I succeeded in escaping. When I learnt about the invasion of Bursa I found my military unit in the valley of Sürmeli village and took command of it. Because of my success, I was promoted to first lieutenant.”

Donating her Salary to Kızılay (The Red Crescent)

Kara Fatma, who ran from one war front to another to fight in all the important battles -İnönü, Sakarya and the Great Assault- was rewarded with an Independence Medal and allocated a First Lieutenant's regular monthly salary. But she was aware of the poverty of the nation at that time and donated this salary to the Red Crescent, which was trying to heal the wounds of the wars that lasted many years. She tells of this incident in an interview published in 1944 as follows:

“I was highly happy when our Eternal Leader (Mustafa Kemal) complemented me, which I did not deserve. In fact, all my aim and wish was not to expect any benefit from my services. With this in my mind, I fulfilled my last duty, to donate to Kızılay the salary resulting from the new rank with which I was honoured.” (Zeynal, no date)

Kara Fatma at The Izmir Economy Congress

The Izmir Economy Congress convened on 17 February 1923 in Izmir, to reinforce the military and political independence of the Turkish State with economic independence. 1135 delegates attended this Congress. The female delegates chosen to attend were: for the workers category, Hayriye, Emine, Şefika, Münire and Nigar; for the farmers category,

Kara Fatma İzmir İktisat Kongresi'nde

Kurtuluş Savaşı sonrasında yeni Türk Devleti'nin Askeri ve siyasi bağımsızlığının, ekonomik bağımsızlık ile perçinlenmesi doğrultusunda 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplanır. Kongreye 1135 delege katılır. İzmir'den kadın delege olarak, işçi kesiminden Hayriye, Emine, Şefika, Münire ve Nigar Hanımlarla çiftçi kesimi adına Kurtuluş Savaşı kahramanı Fatma Hanım'ın (Kara Fatma) delegeliği uygun görülür. (Zeynal, tarihsiz)

Bir Sovyet Diplomatının Bakışı ile Kara Fatma

Kurtuluş Savaşı sonrasında Kara Fatma, Ankara'daki Sovyet Elçiliği'ni ziyaret eder. Sovyetler Birliği elçisi S. İvanoviç Aralov, hatıralarında bu olayı şöyle anlatır;

“Türkiye'nin sıradan insanları da elçiliğimizi ziyaret ederlerdi. Birkaç sefer elçiliğimize savaşçı kadınlardan, Çeteci Fatma Çavuş da geldi. Fatma Çavuş bir çetenin başında bulunuyordu. Yunanlara ve asilere karşı dövüşmüştü. Fatma Çavuş kısa boylu, zayıf, enerjik yüzlü, kara gözlü, karakaşlı yaşlıca bir kadındı. Bir defasında yine bir çeteci olan ve annesiyle birlikte savaşa katılan oğlu ile elçiliğe geldi. Fatma'nın sırtında siyah bir ceket, ayağında çizgili bir eteklik vardı. Belindeki geniş kuşağında tüfek mermileri, kama, omzunda da kayış görünüyordu. Başını da bir yemeni ile sarmıştı... Fatma Çavuş Sovyetler Birliği'ne olan sempatisini belirtmek, bizim askerlik işlerimiz ve Rus kadınlarının iç Savaş'a katılmaları konusunda tafsilatlı bilgi almak için gelmişti.”

Aralov, Rus ressam Y.Y. Lansere'ye, Kara Fatma'nın büyük bir portre resmini yaptırır ve onu Sovyetler Birliği'ne davet eder. Kara Fatma bu davet üzerine, Kırım'a bir gezi yapar. (Zeynal, tarihsiz)

the Independence war hero Fatma (Kara Fatma). (Zeynal, no date given)

Kara Fatma from the Perspective of a Soviet Diplomat

In the aftermath of the National War of Independence, Kara Fatma visited the Soviet Embassy in Ankara. The then Ambassador of the Soviet Union, S. Ivanovich Aralov, recounts this incident in his memoirs as follows:

“Turkey's ordinary people also visited our Embassy. One of the warrior women Fatma Çavuş (Sergeant) visited our Embassy several times. Fatma Çavuş was the leader of a band. She had fought against the Greeks and the rebels. Fatma Çavuş was a short, slender and an elderly woman with an energetic face, black eyes and eyebrows. During one of her visits, her son, who was also a fighter and had participated in the wars with his mother, accompanied her to the Embassy. Fatma had a black coat on her and a striped skirt on her legs. One could see a wide sash on her waist, carrying rifle bullets and a dagger and a belt on her shoulder. She had wrapped her head with a yemeni (Turkish kerchief). Fatma Çavuş visited us to manifest her sympathy to the Soviet Union, and to acquire detailed information about our military affairs and the role of Russian women during the Civil War.”

Aralov commissioned a big portrait painting of Kara Fatma to the Russian painter Y. Y. Lanser and invited her to the Soviet Union. Upon this invitation, Kara Fatma made a trip to Crimea. (Zeynal, no date)

Women's Position in Turkish Society According to Kara Fatma

In Mustafa Kemal's lifetime, Kara Fatma, who had become a legend as a warrior woman, was esteemed all around the country; she gave interviews to newspapers and magazines. In the

Kara Fatma'ya Göre Türk Toplumunda Kadının Yeri

Mustafa Kemal'in sağlığı döneminde Kara Fatma, bütün yurtta efsane haline gelmiş bir savaşçı kadın olarak takdir görür, gazete ve dergilere raportajlar verir. Konya Babalık Gazetesi'nin, 9 ve 21 Temmuz 1923 tarihli nüshalarında, gazetenin muhabiri Kara Fatma'ya şu soruyu sorar:

"Hayatın her sahasında kadınların, Kara Fatma'nın, erkekler gibi yer alması ve çalışması mümkün müdür?"

Kara Fatma şu cevabı verir:

"Bundan sonra kadın erkek, hep birlikte çalışacağız. Kadın peçesiz ve yüzü açık gezmekle iffetini kaybetmez. Zaten memleket bizden o kadar çok hizmet istiyor ki... Bunlar arasında peçe ve çarşafı düşünecek halde değiliz. İstanbullu hemşirelerimize, silahı kapıp cepheye gidin denilemez. Fakat onlara düşen iş, silah kullanmaktan daha büyüktür. Şimdiden sonra Anadolu'ya gitmeli ve cahil Anadolu kadınının gözünü açmalı. Kadın neden erkek kadar çalışmasın? Anadolu'da bir evde iki erkek varsa, yanbaşında on da kadın vardır; bunun için kadın erkekle hep beraber çalışacaktır. İşte ben ne okumak, ne de yazmak bilirim. Şimdi tahsilim olsa idi zarar mı ederdim? Çocuklarımız mutlaka okumalıdır. Ben çok iyi biliyorum ki, bugün Anadolu'da erkek ve kız bütün çocuklar okuyacak olursa, Anadolu'nun hali değişecek, Türk'ün yüzü gülecek; işi düzelecek, bütün batıl düşünceler kalkacak, Türkler yaşamaya başlayacaktır."

Kara Fatma'nın Son Dönemleri

İlerleyen yıllarda Kara Fatma, geçim sıkıntısı çekerek yoksulluk içine düşer. Kızı Fatma'ya ve torunlarına bakmakta zorluk çeker. 1943 yılında, Yeni Gün Dergisi'nde, Mekki Sait'e verdiği raportaja göre;

issues dated 9 and 21 July 1923 of the Konya Babalık newspaper, the correspondent of the newspaper asks Kara Fatma this question:

"Is it possible for women including Kara Fatma to take part in every area of life and work like men?"

Kara Fatma replied as follows:

"From now on, we will work together, both men and women. A woman does not lose her chastity if she walks around without a veil and with an open face. In fact, our country is expecting so many duties from us, that we are not in a position to think about the veil and chador. We cannot ask our sisters in Istanbul to take up arms and go to war. But the duty that befalls on them is greater than using a weapon. From now on, they should go to Anatolia and open the eyes of illiterate Anatolian women. Why shouldn't a woman not work as much as a man?"

"In Anatolia, when there are two men at a house, there are ten women beside them; therefore, a woman always has to work together with a man. As you see, I cannot read or write. If I had an education, would I lose anything? Our children should absolutely be educated. I know very well that if every boy and every girl shall be educated, Anatolia's face will change, the Turk will smile, and every superstitious idea will disappear. The Turks will start to live."

The Last Stages of Fatma's Life

During her later years, Kara Fatma had difficulties in financial subsistence and fell destitute. She could hardly take care of her daughter Fatma and her grandchildren. In an interview that she gave in 1943 to the journalist Mekki Sait for the magazine Yeni Gün Magazine, she said:

"Now I am 55 years old. (...) I have to take care of my orphan grandchildren. I was appreciated by my superiors as long as I worked. It is my Independence Medal which

“Şimdi 55 yaşındayım. (...) Yetimlerim bana kaldı. Çalıştığım müddetçe amirlerimin takdirini kazandım. Bütün sefaletimi unutturan, beni yaşatan İstiklal Madalyası’dır. Açım ama şerefliyim!”

Yaşamının son yıllarını sıkıntı ve yoksulluk içinde geçiren Kara Fatma ile iki milletvekili ilgilenir. 1954 yılında, Kars milletvekili Tezer Taşkiran ile Rize milletvekili İzzet Akçal, Kara Fatma’ya maaş bağlanması için TBMM’ye bir dilekçe verirler:

“Tarih: 2 Şubat 1954

“Milli Mücadele’ye 350 mücahit ve akıncı ile iştirak ederek, 18’nci Fırka’nın 20’nci Hücum Taburu Süvari Bölüğü Kumandanlığını yapmış ve bu hizmeti karşılığı kendisine Milis Subayı unvanı verilmiş olan, Erzurumlu Milis Kara Fatma’nın yaşının 70’i aşması, kendisine bakacak kimsesinin bulunmaması dolayısı ile İstanbul’da bir kulübede yaşadığı. Bu sebeple vatan hizmeti tertibinden maaş bağlanmasının lüzumu üzerine...”

İki milletvekilinin sundukları öneri, kanun haline getirilerek, 22 Şubat 1954 tarihli Resmi Gazete’nin 8640 Sayılı nüshasında yayınlanır. Buna göre Fatma Seher Erden Hanım, hayatta olduğu sürece 170 lira aylık alacaktır. Kara Fatma maaşı bir yıl alabilir. 1955 yılında yaşama veda edip aramızdan ayrılır.

makes me forget all my worries. I have hunger, but I have honour.”

Only two parliamentarians were concerned for Fatma, who was living a life of poverty in the final years of her life. In 1954, Kars deputy Tezer Taşkiran and Rize deputy İzzet Akçal submitted a petition to the Turkish Parliament to reallocate a salary to Fatma: “Date: February 2, 1954

“Militia Kara Fatma of Erzurum, who while participating in the National Resistance with her 350 freedom fighters, was the Commander of the Cavalry Company of the 20th Assault Battalion of the 18th Division and for her services as such she was awarded the title of Militia Officer, has reached the age of 70 and there is no one to take care of her; she is living in a hut in Istanbul. Therefore it is required that a salary should be allocated to her from the budget category of ‘serving the country’”.

This petition was adopted as a law and printed at the Official Gazette dated 22 February 1954 and numbered 8640. According to this law Fatma Seher Erden was supposed to receive 170 Turkish liras as a monthly salary. Kara Fatma was able to get this salary only for a year. She passed away in 1955.

Cumhuriyet Döneminde Mudurnu

Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarının getirdiği ekonomik ve sosyal sıkıntılar, yaşanan acılar ve can kayıpları sonrasında bölge insanı, Lozan Barışı ile birlikte gelen Cumhuriyet'i içtenlik ve coşkuyla karşılamıştır. Saltanat ve Hilafetin kaldırılması, yazı devrimi ve kılık kıyafet alanında getirilen yenilikler, İstanbul ile yakın ekonomik ilişkiler içinde bulunan, ülkedeki siyasi ve sosyal gelişmeleri yakından izleyen, dışa açık bu Anadolu kasabasında hızla benimsenmiş, laikleşme sürecinde, modern okulların yaygınlaşması ve kız çocuklarının okullaşmasında Mudurnu, çevre yerleşimlere örnek oluşturmuş bir merkez olmuştur.

1912-22 yılları arasında süregelen savaş yıllarının zorlukları, yaşanmışlıkları, özellikle de 1919 yılının son aylarından başlayarak 1920 yılı ortalarına kadar yaşanan İç Savaş günlerinin acı deneyimleri içinde olgunlaşan mülki ve yerel idareciler, yöre aydınları öncülüğünde, Cumhuriyet yönetimi ile birlikte getirilen yenilik hareketlerini geniş toplum kesimlerine aktarmıştır. Yörede ekonomik faaliyetlerin ana gücünü elinde bulunduran ve çevre illerle, İstanbul ile doğrudan ticari bağlar içinde olan esnaf ve tacir kesiminin de desteklediği yenilik hareketleri, Mudurnu ve yakın çevresinde yaşayan toplum kesimleri tarafından da kısa sürede benimsenmiştir.

On yıllarca süren savaş yıllarının zor günlerinden, yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal buhranlardan geçerek Cumhuriyet'in getirdiği barış ve huzur ortamına kavuşan, yenileşme hareketlerini ve devrimleri içtenlikle benimseyen bir yurt köşesi olan Mudurnu'da; ulusal bayram günleri, önemli gün ve hafta kutlamaları, özellikle de Cumhuriyet bayramları, Mudurnu Panayırı etkinlikleriyle birleştirilerek çevre köylerin de katıldığı, geceli gündüzlü sürdürülen halk şenlikleri ha-

Mudurnu in the Turkish Republic Era

In the aftermath of the economic and social distresses, agonies and the loss of many lives brought by the long years of both the First World War and the National War of Independence, the people of the region met the new Republic founded after the Lausanne Treaty with candour and enthusiasm. The abolition of the Ottoman reign and the Caliphate, the alphabet reform and the changes in dress code were quickly accepted and adopted by the open-minded people of this small town of Anatolia, Mudurnu, who were closely observing the political and social developments in the country and had close economic relations with Istanbul. Mudurnu became a model town for the nearby settlements in the process of secularization, which included the spread of school education for both boys and girls.

The central and local administrators, who had matured through the hardships of the wars that continued for the long years between 1912-1922 and especially the bitter experiences of the Civil War that took place between the last months of 1919 and mid-1920, conveyed the novel reforms created by the new Republican government to the wider population, under the leadership of the intellectuals of the region. These new movements, supported by the artisans and the merchants who had the main economic power in their hands and direct commercial relations with Istanbul, were also quickly adopted by the community living in Mudurnu and its near vicinity.

Mudurnu, a corner of the motherland that finally saw peace and serenity, enabled by the new Republic after decades of economic, political and social turmoil experienced in the long war years, adopted the economic and cultural reforms whole-heartedly. For this



vasında kutlanmış ve bir gelenek olarak bu günlerde de sürdürülmüştür.

Köklü bir esnaf ve zanaatkârlık geçmişiyle sahip olan Mudurnu, Cumhuriyet'in ilerleyen yıllarında yaşanan sanayileşme sürecine ayak uyduramamış, zanaatkarlık ve ticaret etkinlikleri zayıflamıştır. 20. yüzyılın başında Mudurnu'nun önemli bir gelir kaynağı olan ipek böcekçiliği ve ipek üretimine bağlı Mudurnu Mensucat Fabrikası faaliyetini sürdürmemiş, çevre illere pazarlanan demircilik, bakırcılık, sepicilik, mutafık, ayakkabıcılık vd. zanaatkarlık alanları, fabrika ürünlerinin pazarlara hakim olması sürecinde ağır ağır üretim ve pazar alanlarından çekilmiştir. Bu

reason, national holidays, commemorations of important days and weeks, especially the Republic Day, have been celebrated festively in Mudurnu as a tradition to this day, combined with the activities of the *Panayır* (Market Fair) and with the participation of the nearby villages.

Mudurnu, which has a deep-rooted past of entrepreneurship and artisanship, could not adapt to the industrialization process of the later years of the Republic, and thus its artisanal and commercial activities weakened. Sericulture and the Textile Factory of Mudurnu, which depended on its derivative silk and were important sources of income

AIB_Kb_0005

Mudurnu kent manzarası ve Abant Dağları'na bakış, 1920'li yıllar

Mudurnu townscape and view of Abant Mountain Range, 1920s



süreçte, yakın çevresinin ekonomik merkezi olma özelliğini yitiren, esnaf ve zanaatkarlık meslekleri güç kaybeden, eğitilmiş nüfusu kent dışına göç eden ve ticaret yollarının uzağında kalan Mudurnu kasabası, mülki sınırları içerisinde oluşan yeni merkezlerin (Seben, Dokurcun ve Nallıhan ile Bolu sınırındaki köyler) bünyesinden ayrılmasıyla nüfus ve faaliyet açısından da durgun, mevcut varlığını korumak konumunda kalan bir Anadolu kasabası olarak günümüze gelmiştir.

19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başında yaşanan genel ekonomik, sosyal, siyasi değişim süreci içerisinde eski önemini yitiren Mudurnu yerleşimi, yoğun olarak göç vermekle birlikte, dışarıdan göç almamıştır. Mudurnu merkezinden büyük kentlere akan nüfusun yerini, yakın çevre köylerden gelen nüfusun doldurması ile mevcut nüfus dokusu, sosyal ve kültürel yapı temel değişim ve dönüşüme uğramamış, bu sebeple de Mudurnu yerleşimi, kapalı bir taşra kenti konumunda kalarak genel özelliklerini korumuştur. Bir diğer açıdan değerlendirildiğinde, Mudurnu ve çevresinde yakın dönemde yaşanan bu süreç sonucunda, olumlu diyalektik karşıtlıklarla, lehine olabilecek durumlarla da karşılaşıldığı yorumu yapılabilir. Şöyle ki, Mudurnu kenti:

for Mudurnu until the beginning of the 20th century, could not sustain themselves. Artisanal professions such as ironsmithery, coppersmithery, tanning, goat hair weaving, shoe making and agriculture, whose products had been exported to nearby provinces, had to withdraw from the competing markets as manufactured products started to monopolize the markets.

As Mudurnu was losing its position as the economic center of its region and its artisans and small entrepreneurs were losing their business, its educated population immigrated to larger towns. The town, which had also been bypassed by new commercial main routes and the district lost some of the villages under its administrative domain (such as Seben, Dokurcun, Nallıhan and the villages bordering Bolu) which became new centers. Mudurnu thus turned into a stagnant Anatolian backwater, with its declining population and fading economic activities, and has since tried to maintain its limited population.

Mudurnu, losing its former importance during the process of general economic, social and political transformations at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, was also suffering a substantial outflowing of its population, without a new influx of immigration from the outside. People from nearby villages filled the places vacated by the outgoing population so that the present demographic pattern did not transform fundamentally in its social and cultural composition. Thus, Mudurnu remained a provincial town and maintained its general character. If evaluated from a different perspective, one can interpret this process experienced recently as having also contained some positive dialectic contrasts, and even resulting in circumstances which may be considered favourable for Mudurnu. This may be explained as follows:

The unplanned and unhealthy urban development experienced all around Turkey

AIB_MUD_0001

Mudurnu kent manzarası
ve Abant Dağları'na bakış,
2016

Mudurnu townscape and
Abant Mountain Range,
2016

1940-50 yıllarından itibaren Türkiye genelinde yaşanan ve gelişen kentlere özgü, plansız kentleşme ve sağlıksız yapılaşma, kent meydanlarının, yaşam alanlarının, resmi ve sivil mimari örneklerinin ranta kurban edilmesi sürecinden olabildiğince az etkilenmiştir.

Dağlık ve ormanlık bir coğrafyada, iki dağ sırası arasındaki korunaklı bir vadiye yerleşmiş olan Mudurnu kent yerleşimi, kuzey-güney yönünde kentin ortasından akan Mudurnu Deresi'nin kıyısından iki yakadaki yamaçlara doğru yayılan kuruluş düzeniyle, antik döneme uzanan tarihsel yapısını hala korumaktadır.

15. yüzyıldan bu yana aynı adlandırmalarla günümüze gelen mahalle kuruluşlarıyla, yüzyıllar öncesinden bu yana şekillenen ve bozulmadan günümüze kadar gelebilen ana kent planıyla örnek bir tarihi kent yapısını hala korumaktadır. Mudurnu'da korunagelen güçlü mahalle kimlikleri, bugün orta yaşlı kuşağın anlattığı, gençlerin çeteler halinde birbiriyle girdiği mahalleler arası (ve de Mudurnu merkezin gençleri ile Mudurnu köylerinin gençleri arasındaki) yarışma ve çekişmelere de yansımıştır.

18. ve 19. yüzyıllara özgü sivil mimari örneği yapıları; Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde inşa edilmiş kamusal mimari örnekleri; yüzyıllar öncesinden bu günlere ulaşan genel cadde, mahalle ve sokak düzenleri; son yüzyıldan bu yana kentin ekonomik, sosyal durağanlık döneminin getirdiği etkilerle- 1970'li yıllardan itibaren yapılan sit alanı ve kültür ve tabiat varlığı tescillerinin de yardımıyla- günümüze kadar korunabilmiştir. Halen Mudurnu'da şehir merkezinin çoğunu kapsayan bir kentsel sit alanı, Hisar Tepesi'ndeki Bizans Kalesi'nin kapsayan 1. derece arkeolojik sit alanı, 213 sivil mimarlık örneğinden, 26 dini-kültürel-askeri vb. anıtsal yapıdan ve 2 doğal anıttan oluşan toplam 241 adet tescilli yapı bulunmaktadır.

Köklü bir esnaf ve zanaatkarlık geçmişine sahip olan 'Ahi Kenti Mudurnu'da, Arasta/

starting from the period of 1940-50, resulted in the loss of city squares, living spaces, and the public and civilian architectural heritage for the sake of profit. Fortunately Mudurnu largely escaped this negative process.

Mudurnu's urban settlement, situated in a protected valley between two mountains in a mountainous and forested geography, with its structure spreading along the two banks of the Mudurnu River, still maintains its historical structure with roots in Antiquity.

With its neighbourhoods keeping their old names dating from the 15th century, and its urban pattern that developed through centuries and reaching the present-day intact, Mudurnu still maintains its quintessential urban character. The town has also kept its strong district identities alive, as reflected in the competitions and contentions among youngsters belonging to different districts, as well as among the 'town youth' and 'village youth', stories that are recounted by the town's elderly today.

The civilian architecture of the 18th and 19th centuries; monumental architectural works built during the establishment and ascendance periods of the Ottoman state, the patterns of general street and neighbourhood patterns remained intact until our times due to the socio-economic stagnation period of last century and thanks to their registration of the cultural and natural property since 1970s.

Presently, Mudurnu is under legal protection through an urban conservation area comprising most of the town centre; a 1st degree archaeological conservation area including the Byzantine Fort on top of Hisar Hill; 241 registered cultural properties including 213 examples of civilian architecture and 26 religious-cultural-military monumental buildings and two natural monuments.

Mudurnu, which has a legacy of the Akhi (guild) order due to its long history of artisanship and small-size entrepreneurship; the



AIB_Cn_1005

Mudurnu kent manzarası, Musalla Mahallesi'ne batıdan bakış, 16 Ekim 1926

Mudurnu townscape, view of Musalla Neighbourhood from the west, 16 October 1926

AIB_Cn_MUD_0013

Mudurnu kent manzarası, Musalla Mahallesi'ne batıdan bakış, Ocak 2016

Mudurnu townscape, view of Musalla Neighbourhood from the west, January 2016

Çarşı ana düzeni, demirci, bakırcı, yemenici, semerci, terzi vb. esnaf dükkanları, yeni yapılaşmalara, kentsel ranta kurban edilmeden, 20. yüzyılın başındaki genel görünümünü koruyarak günümüze ulaşmıştır.

Yüzyıllardır köklü bir Ahilik kültür merkezi olarak tanınan Mudurnu, son dönemde yaşadığı bu sosyolojik süreç içerisinde, mevcut yerli nüfus dokusunu, genel kültürel yapısını koruyan, buna bağlı olarak da genelde görülen kültürel yozlaşma ve yabancılaşma ikliminden daha az etkilenen, gelenek ve göreneklerini koruma eğiliminde olan bir kültür merkezi özelliğini sürdürmektedir.

Bu genel özellikleri sebebiyle de Mudurnu, 1990'lı yıllardan itibaren ülkemizde önemsenmeye başlayan, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması, tarihi kentlerin korunarak ve yaşatılarak geliştirilmesi anlayışı doğrultusunda dikkati çekmeye başlamıştır.

shops lined in the Arasta, where ironsmiths, coppersmith, shoemakers, saddlemakers and tailors used to work, have kept their early original 20th-century architectural features intact, saved from destruction for land profit interests.

Mudurnu, known as a centre of Akhi guilds for many centuries, has kept its demographic and cultural character relatively intact, where the inclination has been to protect the local customs and traditions, and it was less influenced by the general trends of cultural degeneration and alienation experienced elsewhere during recent years in Turkey.

Due to the above-mentioned characteristics, Mudurnu has started drawing the attention of the public, in line with the new approaches towards the protection of the tangible and intangible cultural heritage and the protection and development of historic cities that gained wider recognition in Turkey since the 1990s.



AIB_Cn_0849

Mudurnu'da Zafer Bayramı, vatandaşlarla çevrili görevli, 30 Ağustos 1933

An officer surrounded by citizens, Victory Day in Mudurnu, 30 August 1933

Bir Erken Cumhuriyet Anadolu Kasabasında Sosyal ve Ekonomik Yaşam

Social and Economic Life in an Anatolian Town of the Early Republic

Doç. Dr. / Assoc. Prof. Dr. **Nuray Özdemir**
Mehmet Tunçkol

Giriş: Modern bir Kasaba

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçerken Mudurnu, 1916 Bolu Sancağı Salnamesi'nde 4.100 km² yüzölçümüne, 123 köye sahip, 14.759'u erkek 15.671'i kadın toplam 30.430 nüfuslu, 1921-1925 Bolu Salnamesi'nde ise 10.154'ü erkek 12.135'i kadın toplam 22.289 nüfuslu bir kaza olarak kaydedilmiştir. (Günümüzde-2013 verileri ile- Mudurnu İlçesi'nin yüzölçümü 1.327 km², köy sayısı 73, ilçe nüfusu 20.410 ve ilçe merkezi nüfusu 5.166'dır.)

Mudurnu, Cumhuriyet'e ve Atatürk devrimlerine inanmış, Kaymakam Abdurrahman Naili Boratav gibi idealist yöneticiler eliyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin en modern kasabalarından biri olarak yeni bir kimlik ile öne çıkmıştır. Türkiye halkını tamamen çağdaş ve medeni bir toplum haline getirmeyi amaçlayan devrimler, Mudurnu halkı tarafından

Introduction: A Modern Town

At the time of passage from the Ottoman Empire to the Turkish Republic, Mudurnu *Sancağ* (District) was reported in the 1916 Bolu *Salname* (Yearbook) as having a surface area of 4,100 km², 123 villages, a total population of 30,430 (14,759 male and 15,671 female), while the 1921-1925 Bolu *Salname* reports a total population of 22,289 (10,154 male and 12,135 female). (Present-day figures – i.e. 2013 – show Mudurnu *İlçe* (District) to have a surface area of 1,327 km², 73 villages, district population totalling 20,410 and district centre (town) population totalling 5,166.)

Mudurnu at this time emerged in a new role, as one of the most modern towns of the Turkish Republic, owing to its firm belief in the ideals of the Republic and the Atatürk reforms and the guiding hand of idealist leaders

kısa sürede özümsemiş ve ilgi görmüştür. Sosyal yaşamı düzenlemeye yönelik kılık-kıyafet alanında yapılan düzenlemeler, kadın hakları, Soyadı Kanunu gibi yeniliklere kısa sürede uyum sağlanmıştır. Kadınlar sosyal yaşamda olduğu gibi kamusal alanda da erkeklerin yanında yer almış, başta öğretmenlik olmak üzere iş hayatında da boy göstermeye başlamışlardır. (Bu bağlamda, günümüzde de Bolu'nun Türkiye genelinde kadın ile erkek arasındaki eşitsizliklerin en az olduğu 3. il olduğunun araştırmaları (TEPAV 2014) saptanmış olması dikkat çekicidir.)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mudurnu'nun sosyal yaşamında aktif olarak yer alan, şapkalı, şık giyimli modern kadınlar Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğraflarında da izlenebilmektedir.

Mudurnulu Önderler

Mudurnu'nun Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki sosyal ve ekonomik gelişiminde kuşkusuz yerel önderlerin halkı yönlendirmelerinin, örnek davranışlarının ve idari kadrolarda verdikleri hizmetlerin önemli bir payı olmuştur. Anadolu'nun çeşitli köşelerinden Milli Direniş'e destek vermek için gelen askeri önderlerin yanı sıra, Mudurnu'da Redd-i İlhak Cemiyeti ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kuran yerel önderler, Kurtuluş Savaşı ve sonrasında Kaymakamlık, Belediye Başkanlığı, Cumhuriyet Halk Partisi yöneticiliği, öğretmenlik, savcılık, Ahi Babalığı gibi görevlerde bulunan sivil önderler ile sanayi ve ticaret alanlarında aktif ve nüfuz sahibi kişiler, Mudurnu'nun Cumhuriyet dönemi sosyal yaşantısına damgasını vurmuş ve Bengüboz'un objektifinde görüntülenmiştir.

Ayrıca, Osmanlı döneminde oynadığı eğitim ve kültür merkezi olma rolüne dayandırılabilir, nüfusuna oranla şaşırtıcı derecede gelişmiş bir kent kültürüne sahip olan Mudurnu'nun sosyal dokusundan yetişen önemli şahsiyetlere rastlanmaktadır. 1921-

like District Governor Abdurrahman Naili Boratav. The reforms (or rather 'revolutions', as the Turkish term in use entails) aimed to make out of the people of Turkey a society that embraced completely a 'contemporary level of civilization'. Such reforms were welcomed and internalized by the Mudurnu populace in a short span of time. Measures taken to rearrange social life, applied in the areas of dress codes, women's rights, the Surname Law, etc. were swiftly adopted. Women undertook to take their place alongside men in social and public life, appearing in working life, especially as teachers. (It is worth noting at this point that Bolu is reported as the province with the 3rd lowest level of inequality between men and women in Turkey, in social studies (e.g. TEPAV 2014).)

A glimpse can be had in the photographs of Ahmet İzzet Bengüboz, of these well-dressed, hat-sporting, modern women who took active part in Mudurnu's social life in the first years of the Republic.

Leaders of Mudurnu's Community

Local leaders undoubtedly played an important role in the social and economic development of Mudurnu in the first years of the Turkish Republic, by way of orientation, role model behaviour and service in administrative positions. Military leaders coming from many corners of Anatolia to take part in the Resistance against the occupation, local leaders of the '*Redd-i İlhak Cemiyeti*' (Association for Disclamation of Annexation) and '*Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*' (Association for Defence of National Rights), civic leaders like governors and mayors, the CHP (Republican People's Party) local executive committee members, teachers, attorneys, Akhi trade guild fathers, prominent tradesmen and manufacturers all left their mark in Mudurnu.



AIB_Cn_0815

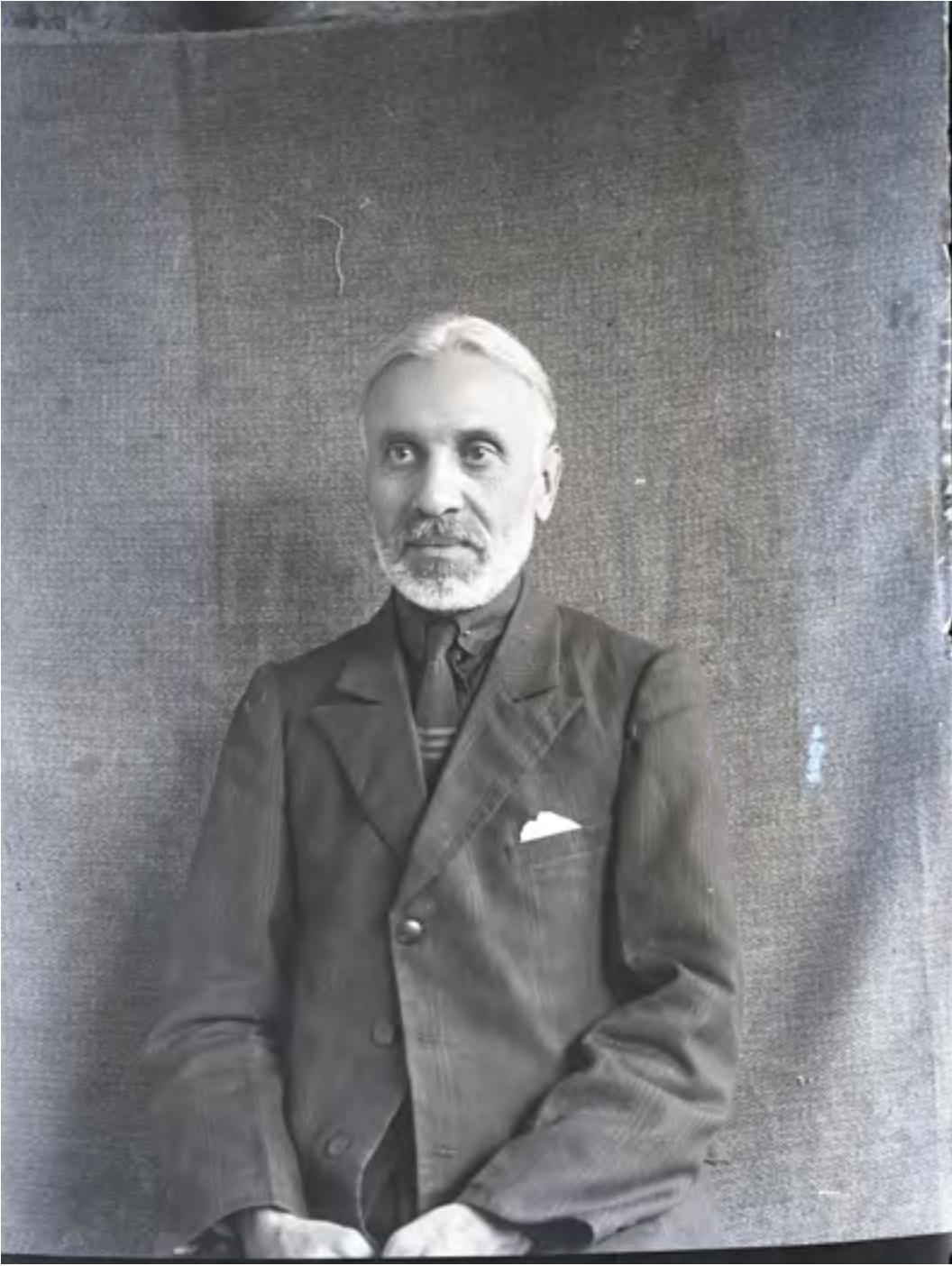
Mudurnu Sağlık Ocağı
açılışı, 12 Eylül 1926

Inauguration of the
Mudurnu Health Clinic,
12 September 1926

25 Bolu Salnamesi'nde, Mudurnu halkından İstanbul'da eğitim alarak müderris olanlar, memurlar ve din adamları ile musiki ve şiir alanlarında öne çıkan kişiler övgü ile tanıtılmaktadır. Örneğin, Milli Mücadele'de Mudurnu direnişinde rol alan Mudurnu Kaymakamı Abdurrahman Naili Bey'in oğlu, dünyanın önde gelen Türki halkbilimi araştırmacılarından olan Pertev Naili Boratav, ilk folklor çalışmalarına Mudurnu'da başlamıştır. Takip eden sayfalarda bu önderlerden Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğrafladığı belli başlı isimler kısaca tanıtılmaktadır.

nu's social life of that period. They were also the objects of Mr. Bengüboz's camera.

The well-developed urban culture of Mudurnu, unexpected for its size and likely to be related to its role as a cultural and educational center during the Ottoman Period, also paved the way for the cultivation of well-known citizens. In 1921-25 Bolu *Salname*, scholars educated in Istanbul, officials, Muslim clerics, musicians and poets from Mudurnu are mentioned with praise. For example, the world-renowned scholar of Turkish folklore, Pertev Naili Boratav, started his studies in Mudurnu. He was the son of Abdurrahman Naili, governor of Mudurnu during the National War of Independence. These and many other figures who were photographed by Ahmet İzzet Bengüboz are introduced in the following pages.



AIB_Cn_0145

Mudurnu Kaymakamı
Abdurrahman Naili Bey,
kişisel portresi, 1920'ler-
30'lar

Mudurnu District
Governor Abdurrahman
Naili, individual portrait,
1920s-'30s

Kaymakam Abdurrahman Naili Bey (Boratav) (1873-1960)

1873 Uzunca doğumludur. 1897’de Ankara’da başladığı Maiyyet Memurluğu’na (stajyer memur) Edirne’de devam etmiştir. 1900’lü yılların başında kendisi gibi Antalya İbradı kazasından olan Sıdika Hanım’la evlenmiştir. Abdurrahman Bey ve Sıdika Hanım’ın aileleri, Osmanlı Devleti’nde yüksek idari makamlarda görev yapan birçok idare ve hukuk adamı, nazır yetiştirmiştir.

Abdurrahman Naili Bey, Mülkiye’den mezun olur. 1901 yılından başlayarak, Suruç, Havza, Derik kazalarında kaymakamlık yapar. Daha sonra Balkanlar’da, Darıdere (Zlatograd), Ortaköy (İvaylovgrad) ve Eğridere (Artino), kazalarında kaymakamlık görevine devam eder. Birinci Balkan Savaşı’na, parti kavgaları yüzünden bölünmüş vaziyette ve gerekli hazırlığı yapmadan giren Osmanlı orduları, büyük bir bozguna uğramıştır. Balkanlar’da, 93 Harbi’nden (1877-78 Osmanlı-Rus Harbi) sonra yaşanan en büyük Türk ve Müslüman göçü başlamıştır. Canını kurtarabilen yüz binlerce insan yollara dökülmüştür. Osmanlı idarecilerinin yakalanıp katledildiği sıkıntılı bir ortamdan, adaletli bir yönetici olarak bilinegelmesi sayesinde kurtulan A. Naili Bey İstanbul’a döner. Osmanlı yönetimi onu tekrar Anadolu’ya, önce Gülşehri (Arapsun), sonra Kayseri- Develi’ye tayin eder. 22 Ekim 1916 tarihinde Mudurnu’da göreve başlar. Hilafet İsyancıları döneminde, Temmuz 1920-Eylül 1921 arasında Bolu Tahrirat (Evrak) Müdürlüğü görevinde bulunur. Daha sonra tekrar Mudurnu Kaymakamlığı görevine geri döner ve emekli olduğu 1932 yılına kadar bu görevi sürdürür.

Milli Mücadele’nin ilk döneminde yaşanan İç Savaş/ Hilafet İsyancıları günlerinde Ankara Hükümeti ve Mustafa Kemal Paşa’dan yana tavır alan Abdurrahman Naili Bey, TBMM’nin telgraf emirleri doğrultusunda Mudurnu İl-

District Governor Abdurrahman Naili (Boratav) (1873-1960)

Abdurrahman Naili was born in Uzunca in 1873. He started as a public servant in Ankara in 1897 and continued in Edirne. He married Sıdika from Antalya in the early 1900s. Many Ottoman administrators and lawmen belonged to their families.

Abdurrahman Naili graduated from the school of public administration. From 1901 onwards, he served as district governor in Suruç, Havza, Derik in Anatolia, and in Darıdere (Zlatograd), Ortaköy (İvaylovgrad) and Eğridere (Artino) in the Balkans. Following the Ottoman defeat in the Balkan Wars, he returned to Istanbul. He was assigned to Gülşehri (Arapsun) and later to Develi of Kayseri, and finally to Mudurnu on 22 October 1916. He served as the Director of Archives in Bolu between July 1920 and September 1921, at the time of the Caliphate Revolts during the National War of Independence. Later he returned to Mudurnu, where he remained until his retirement in 1932.

Abdurrahman sided with the Ankara government and Mustafa Kemal Pasha, preparing the telegraph that declared the breaking of official ties with the Istanbul government. He gathered the consent of local leaders and sent the telegraph to Damat Ferit Pasha’s government on 27 August 1919.

He was taken hostage by the rebels of the Caliphate in 1920 but survived their assault with the help of Tevfik Efendi of Plovdiv, an enlightened local cleric. He stayed in Çavuşdere Village for a while, then moved to Bolu to serve in the Archives Directorate for a year. He returned to his duty as governor when the revolt was suppressed. He campaigned for minimal punishment of locals who had been involved in the revolts but had not committed heavy crimes. His approach

çesi'nin Damat Ferit Paşa Hükümeti ile idari bağların kesilmesi yönündeki telgrafın hazırlanması, Mudurnu'nun ileri gelenlerin sunulması ve 27 Ağustos 1919 tarihinde gönderilmesine önderlik etmiştir.

21 Nisan 1920 günü Mudurnu'yu basan Hilafet İsyancıları, Abdurrahman Bey'i Kaymakamlık makamından indirerek tartaklamışlar, öldürmeye yeltenmişlerdir. Mudurnu'nun aydın din adamı Filibeli Tevfik Efendi'nin asilere engel olması üzerine kurulan Abdurrahman Bey, Mudurnu Çavuşdere Köyü'nde gizlenmiş, daha sonra Bolu'ya geçmiştir. Bir yılı aşkın süre Bolu'da kaldıktan sonra Mudurnu Kaymakamlığı görevine dönmüştür.

Abdurrahman Naili Bey, Hilafet İsyancıları döneminde Kuva-yı Milliye'ye karşı çıkan, adı cinayetlere karışmayan isimlerin küçük cezalarla affedilmeleri yönünde çaba göstermiştir. Bu yaklaşımı, onun yörede bütün toplum kesimleri arasında sevilip sayılmasına yol açmıştır. Görev süresince Cumhuriyet idaresi ve yenileşme hareketlerinin ilçede benimsenmesi yönünde önemli hizmetler vermiştir. Öncü çabalar gösterdiği alanlardan biri, eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, özellikle kız öğrencilerin okullara yönlendirilmesidir.

Yaş haddinden emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşmiş, yaz dönemlerinde aile ile birlikte Mudurnu'ya gelmeye devam etmiştir. Abdurrahman Naili Bey 1960'ta İstanbul'da vefat ettikten sonra, ailenin çocukları, Pertev Naili, Can ve Müeyyet 1985 yılına kadar ilçeye gelip giderek dostluk bağlarını sürdürmüşlerdir.

[ÖZEL PORTRE 2]

Pertev Naili Boratav (1907-1998)

Türk halkbilimi ve halk edebiyatı'nın 'koca çınar'ı, bir 'dünya vatandaşı' ve kendi tanımlaması ile 'Mudurnu hemşerisi' Mustafa Per-

earned him the sympathy of the local people. Later, with the start of the Republic's modernization process, his leadership in applying the new rules and ways worked smoothly in Mudurnu. He especially stressed and worked for educating girls.

Abdurrahman Naili and his family moved to Istanbul after his retirement, but continued to spend their summers in Mudurnu. Even after his death in 1960, the family members visited Mudurnu until 1985, and his sons Pertev Naili, Can and Müeyyet kept their ties of friendship.

[SPECIAL PORTRAIT 2]

Pertev Naili Boratav (1907-1998)

The 'grand master' of Turkish folklore and folk literature, a 'world citizen' and a 'Mudurnu compatriot' in his own words, Mustafa Pertev Naili Boratav was born on 2 September 1907, in Darıdere (Zlatograd), Ottoman Bulgaria. His mother's and father's roots went back to the Hacıeller family in Antalya.

Pertev Naili grew up in various Anatolian towns where his father was assigned. His father became the governor of Mudurnu when Pertev Naili was nine years old. They liked Mudurnu so much that they would spend many years there. Brothers Müeyyet (born in 1922) and Can (born in 1923) would become medical doctors in the following years, while Pertev Naili would become a folklore researcher.

In an interview, Pertev Naili Boratav expresses his bonds with Mudurnu as follows:

"Mudurnu is where I spent most of my life. A district of Bolu. Therefore, when they ask me "where are you from?" I feel like saying "I am from Mudurnu". I went to primary school there. After 1919 when I went to Istanbul to study, I used to come to Mudurnu in the summers. In the first years,



AIB_Cn_0816

Pertev Naili Boratav,
Mudurnu'da bir terzi
dükkanında, 4 Eylül 1925

Pertev Naili Boratav, in a
tailor's shop in Mudurnu,
4 September 1925

tev Naili Boratav, 2 Eylül 1907'de, o dönem bir Osmanlı toprağı olan Bulgaristan'ın Darıdere (Zlatograd) yöresinde doğar. Anne ve babası tarafından ailenin kökleri, Antalya'nın Akseki kazası yakınlarındaki İbradi beldesine uzanır. Baba Abdurrahman Naili Bey ve anne Sıdika Hanım, Hacıeller (Haceller) sülalesinin çocuklarıdır.

Pertev Naili beş yaşlarında iken, Baba Abdurrahman Naili Bey'in Balkanlar'da sürdürdüğü kaymakamlık görevini döneminde, Balkan Savaşları'nın bölgede yarattığı terör ve kargaşa ortamı sebebiyle aile Anadolu'ya göç hazırlığına başlar. Taşınabilir eşyalar kaptırlara yüklenir ve babanın kaymakamlık gö-

we used to go on horseback from Adapazarı to Mudurnu. During the Independence War years, crossing over to Anatolia could be done with a passport; we used to come to Akçakoca by boat, then proceed to Mudurnu via Bolu."

Pertev Naili studied in the French College, Gelenbevi and Istanbul High schools. His literature teacher was Hasan Âli Yücel and his sociology teacher Hilmi Ziya Ülken. Influenced by their lectures on the significance of national culture and folklore studies, he decided to study literature in Istanbul University. His first research program subject became Mudurnu, because his teacher

revi yaptığı Eğridere'den güneye doğru yola çıkılır. Kuzey Ege sahilindeki Kavala limanına ulaşılır. A. Naili Bey ailesini bir vapura bindirerek İstanbul'a gönderir, kendisi de görev yerine, Eğridere'ye geri döner. Birinci Balkan Savaşı'nın sıkıntılı ortamından sonra, Anadolu'da, Gülşehri (Arapsun) ve Develi'de kaymakamlık görevi yapan Abdurrahman Naili Bey'in ailesi, Mustafa Pertev sekiz- dokuz yaşında iken Mudurnu'ya gelir; burada aradıkları huzur ortamını bulurlar. Hatta kendilerini Mudurnulu sayacak denli, bu küçük Anadolu kasabasının insanları ile kaynaşırlar. 11 Eylül 1916 ile 15 Kasım 1932 yılları arasında Mudurnu'da Kaymakamlık görevini yürüten Abdurrahman Naili Bey ailesinin, küçük kızları Hilkat ve oğulları Nesip rahatsızlanarak vefat eder. Ailenin, Mudurnu'da, 1922 ve 1923 yıllarında Müeyyet ve Can isimlerinde iki oğulları daha doğar. İlerleyen yıllarda, Mustafa Pertev Naili folklor profesörü, Müeyyet ve Can doktor olurlar.

Pertev Naili Boratav, kendisiyle yapılan bir söyleşide, Mudurnu'ya bağlılığını şöyle dile getirir:

“Benim hayatımın en çok geçtiği yer Mudurnu'dur. Bolu'nun kazası. Onun için bana “nerelisin?” dediklerinde içimden “Mudurnuluyum” demek gelir. İlkokulu orada okudum. İstanbul'a okumaya gittiğim 1919 yılından sonraki dönemlerde, yaz tatillerimde Mudurnu'ya gelirdim. İlk yıllar Adapazarı üzerinden at sırtında Mudurnu'ya gider gelirdik. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'ya geçmek pasaport ile yapıldığı için, gemiyle Akçakoca'ya gelir, Bolu üzeri Mudurnu'ya geçerdik.”

Pertev Naili Boratav, orta öğretimini, Fransız Koleji'nde, Gelenbevi ve İstanbul Lisesi'nde tamamlar. Hasan Âli Yücel'den edebiyat dersleri alır. İstanbul Lisesi Edebiyat Bölümü son sınıfta okurken, Sosyoloji hocası Hilmi Ziya Ülken, 19. yüzyıl Avrupa ülkelerindeki ulusal kültür hareketlerinden söz açar ve halkın sözlü edebiyat gelenekleri üzerinde

wanted him to make the best use of his time spent there with his family. The Latin alphabet had not yet been in practice. It was crucial to record folk literature elements of the region, as he noted in the introduction of his book, 'Mudurnu Folksongs'.

Pertev Naili Boratav's first published book '*Mudurnu Türküleri*' ('Mudurnu Folksongs') documents the folk songs, ballads, proverbs and other folk literature elements of the region. His family friend Cemal Atalay contributed to his studies, handing him a notebook in which many of these songs and poems were noted over the years. In the '*Ayınçaların Türküsü*' ('The Tobacco Smugglers' Folksong') collection in the book, Pertev Naili presented explanations about the background events and situations which became the subject theme of the folksong; the scene in which tobacco smuggling lords with their rifles, riding their horses between Mudurnu and Adapazarı, was still very much vivid in his childhood memory.

Pertev Naili Boratav graduated from the Faculty of Literature in 1930. He had taken courses from M. Fuat Köprülü, Ragıp Hulusi, Ferit Kam, İsmail Hakkı Balracıoğlu, O. Rescher and Georges Dumézil. His graduation thesis was the '*Köroğlu Destanı*' ('Köroğlu Epic'). In its introduction, Professor Köprülü gives clues of his student's future contributions to folklore studies over the next seventy years.

Son of governor Abdurrahman Naili, born in Bulgaria, Pertev Naili Boratav's path crossed with Hayrunnisa, a teacher and the daughter of Muhsine Hocanım of a migrant family from Bulgaria. They married in Konya in 1934, and their first child Korkut was born there. Pertev Naili did his military service in the meantime. He took a teaching position and continued his studies. He received a grant from the Ministry of Education in 1936 to study Asia Minor languages (Hittitology) in Berlin, Germany. Later, Hayrunnisa also re-

yapılan araştırmalara aydınların neden önem verdiklerini ve bu alanda neler yaptıklarını anlatır. Bu anlatımlar, Pertev Naili Boratav'ın çok ilgisini çeker. Hilmi Ziya Bey ile bu konuları tartışır ve sene sonunda hocasına İstanbul Üniversitesi Edebiyat Bölümü'nde (Darülfünun) okuma kararını açıklar. Mudurnu Türküleri adlı çalışmasının girişinde bu süreci şöyle anlatır:

“O yıllarda babam Mudurnu’da kaymakamdır; ben her yıl tatillerimi geçirmeye, Bolu ilinin sekiz yüz hanelik bu küçük kasabasına gidiyorum. Bunu öğrenen hocam, bana o tatil için bir araştırma programı çiziyor: Mudurnu yerlileri ağızından türlü halk edebiyatı metinleri derleyeceğim. O tarihte henüz Latin alfabesi kabul edilmiş değildir. Derlemelerimin, dil özelliklerini yitirmeden yazılabilmesi için hocam, bir “çeviri-yazı” kılavuzu veriyor elime. İşte, benim halk edebiyatı derlemelerimde ve araştırmalarımda ilk denemelerim böyle başlamıştır.”

Pertev Naili Bey, Mudurnu halkından dinlediği bilgiler ile ilk derlemelerine başlar. Özellikle çok yakın arkadaşım dediği, ailecek görüştükleri Cemal Atalay da ona seksen sayfalık bir defter verir. Maniler ve türkülerden oluşan bu defterin içindekilerin de yer aldığı, Pertev Bey'in Mudurnu halkının ağızından derlediği bu ilk çalışmaları, 'Mudurnu Türküleri' adı ile ilerleyen yıllarda yayımlanır. Mudurnu Türküleri adlı çalışma içinde yer alan 'Aydınacıların Türküsü' başlıklı derlemesinin açıklamalar kısmında, Pertev Bey şunları yazıyor:

“Benim bu türküyü derlediğim 1927 yıllarında Mudurnu bölgesinde kaçak tütün alışverişi sürdürülmekle beraber ünlü ayıncacılar pek kalmamıştı; ama daha önceki yıllarda, Mudurnu-Adapazarı arasında, atla ya da yaylı ile yolculuklarım sırasında, tütün yüklü atları ile silahlı ayıncılara rastladığımı hatırlarım...”

Pertev Naili Boratav, İstanbul Lisesi'ni bitirdikten sonra Darülfünun'a girer. M. Fuat

ceived a study grant and joined her husband. Their son Korkut stayed with his grandparents in Istanbul.

In Germany, the Nazi Party had come to power in 1933 with 44% of the vote. Adolf Hitler had officially become dictator, after pushing through the Enabling Act that gave him the power to enact laws without the involvement of the Reichstag. The majority of faculties in German universities were pro-Hitler. Many students who arrived in the German universities from Turkey also fell under the influence of this general tide of Nazism. Inspector Reşat Şemsettin (Sirer), tasked with monitoring the Turkish students in Germany, was also a fan of the Nazis, as well as being influenced by those intending to drag Turkey into the Second World War alongside Germany. (In the years that followed, Reşat Şemsettin went on to be Minister of National Education, and with the likes of Fevzi Çakmak, took the lead in abolishing the Village Institutes, another institution of Turkish Republican enlightenment.)

Pertev Naili Boratav did not agree with the fascist views at all and he expressed his views openly. His actions were reported by the Nazi sympathizers among the Turkish students to Reşat Şemsettin. One day, the inspector visited Pertev Naili's school and set the scene for a general discussion. Pertev Naili criticized Nazism and Hitler's dictatorial practices. As soon as he was back in Turkey, Reşat Şemsettin submitted to the Ministry a report co-signed by Z. Karamuk, Ş. Güllüoğlu and M. Mansuroğlu. Reşat Şemsettin was among the CHP's cadres who stood for the deviation from the education policies of Hasan Âli Yücel. In this period in Turkey, criticizing Hitler and Nazism was considered on a par with being a communist. The conservative wing of the CHP gathered strength. With the involvement of political circles, Pertev Naili's scholarship was abruptly ended and he was recalled to Turkey.

In reaction to the support for Nazism gathering speed in Turkey and the policies bring-

Köprülü, Ragıp Hulusi, Ferit Kam, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, O. Rescher ve Georges Dumezil'in öğrencisi olur. 1930 yılında Edebiyat Fakültesi'ni bitirirken, mezuniyet tezi olarak 'Koroğlu Destanı'nı yayımlar. M. Fuat Köprülü'nün, bu tez çalışmasının önsözüne yazdıkları, Pertev Naili Bey'in, 1927-97 yılları arasında Türk folklor ve halk edebiyatı alanında üreteceği 70 yıllık kültür hazinesi için bir ipucu gibidir:

"Bize bu tarz tetkikat için adeta numune olabilecek kadar kıymetli bir eser veren genç ve değerli arkadaşın, Türkiyat sahasında daha birçok mühim eserler vücuda getireceğinden eminim."

Kaymakam A. Naili Bey'in Bulgaristan Darıdere doğumlu oğlu Pertev Naili ile, Bulgaristan'da, yitirdikleri yurtlarından Anadolu'ya göçe mecbur kalan Muhsine Hoca'nın kızı Hayrunnisa Hanım'ın yaşam çizgileri, Konya Lisesi'nde buluşur ve 1934 yılbaşında evlenirler. Burada ilk çocukları Korkut doğar. Evlilikten bir süre sonra, Pertev Naili Boratav, askerlik görevine başlar. Askerliğini, İstanbul Halıcıoğlu İhtiyat Zabıt Mektebi ve Beyşehir'de tamamlar.

Milli Eğitim Bakanlığı 1936 yılında Almanya'ya burslu eğitime göndereceği öğrenciler için bir sınav açmıştır. Pertev Naili Boratav'ın niyeti, folklor ve halk edebiyatı çalışmaları için üniversiteye geri dönmektir. Açılan bu sınava katılır ve Ön Asya dilleri (Hititoloji) burslu yurtdışı sınavını kazanır. 1936 yılında Almanya'ya gider. Hayrunnisa Hanım da bir bursla, 1936 yaz döneminde Almanya'ya geçer ve Berlin'e yerleşirler. Çocukları Korkut'u, Abdurrahman Naili Bey ve Sıdika Hanım'ın İstanbul Fatih'teki evlerine bırakırlar.

Almanya'da, 1933'te Nazi Partisi %44 oyla iktidara gelmiştir. Adolf Hitler, kendisine Reichstag ve Cumhurbaşkanı'ndan bağımsız olarak karar alma gücünü veren, Yetki Yasası'nı kabul ettirerek, resmen diktatörlüğünü ilan etmiştir. Alman üniversitelerinde de çok az sayıdaki öğretim görevlisi dışında

ing the country under the USA's sphere of influence, Turkish intellectuals and press were publishing critical opinion pieces. As such, Pertev Naili was in line with Niyazi Berkes, Behice Boran, Muzaffer Şerif, Sabahattin Ali, Adnan Cemgil and some other intellectuals. He and his wife Hayrunnisa's student, opera and folk singer Ruhi Su, also became part of this circle, with his interest in ballad singing and folk literature. They started to publish the journal 'Yurt ve Dünya' ('Country and World').

The trends prevailing in Atatürk's time had started to be reversed. The approach to science in the Atatürk era, which with the 1933 'University Reform Law' had opened its doors to world-class scientists who had fled Hitler's regime, enabling them to render great services to Turkish universities, was abandoned during the Cold War. A handful of newspapers expressed their remorse over these valuable scientists and professors being removed from their university posts. Only two opposition voices were heard in the Parliament: *Sadık Aldoğan* and *Adnan Adıvar*. In this climate, Pertev Naili was put in an incapacitated position, receiving half a salary, unable to be promoted and counting the days to his retirement – a sort of 'punishment without trial'.

Foreign scientists working in Turkish universities returned to their countries, and many Turkish scholars found positions abroad and left Turkey. Muzaffer Şerif received an invitation signed by the US Department of Foreign Affairs and left for the US, Niyazi Berkes to Canada. As for Pertev Naili Boratav, he was offered to oversee the establishment of the Turkish Language section of Stanford University's Library from Turkey. Later in 1952, he went to France and worked as a specialist in the *Centre national de la recherche scientifique* (CNRS) (National Center for Scientific Research) until 1972. He gave lectures on Turkish folklore at the *École pratique des hautes études* (School of Applied

çoğunluk, Hitlerci ve Nazizm yanlısıdır. Türkiye’den Alman üniversitelerine gelen öğrenciler de bu genel Nazizm rüzgarının etkisi altındadır. Almanya’daki Türk öğrencileri teftiş etmekle görevlendirilen müfettiş Reşat Şemsettin (Sirer) de Nazizm hayranı olmakla birlikte, Türkiye’yi Almanya’nın yanında İkinci Dünya Savaşı’na sürüklemek isteyen çevrelerin etkisi altındadır. (Daha sonraki dönemde Milli Eğitim Bakanı olan Reşat Şemsettin, Fevzi Çakmak vd. Köy Enstitüleri’nin kapatılmasının da öncülüğünü yaparlar.)

Pertev Naili, Almanya’daki burslu öğrenciliği sırasında, Nazizm’i eleştiren görüşlerini hiç sakınmadan yakın çevresindekilerle paylaşan bir kişiliğe sahiptir. Bu durumu, Türkiye’den gelen burslu öğrenciler arasındaki Nazizm’e sempati duyanlarca, Reşat Şemsettin’e iletilmiştir. Bir gün Pertev Naili’nin okuluna gelen öğrenci müfettişi, sohbet havasında genel bir tartışma ortamı yaratır. Pertev Hoca, Nazizm’e, Hitler’in diktatörce uygulamalarına karşı olduğunu rahat bir şekilde ifade eder. Reşat Şemsettin Türkiye’ye döner dönmez, Z. Karamuk, Ş. Güllüoğlu, M. Mansuroğlu’nun da imzalarının olduğu bir ihbar dosyasını başkanlığa sunar. Reşat Şemsettin, CHP’nin eğitim politikalarında Hasan Âli Yücel çizgisinden sapmayı temsil eden bir yöneticidir. Bu dönemde, Türkiye’de, Hitler’i, Nazizm’i eleştirmek komünist sayılmakla eşdeğer gibidir. Halk Partisi’nin tutucu kanadı güç kazanmıştır. Siyasi çevrelerin de devreye sokulması ile Pertev Hoca, hiçbir gerekçe gösterilmeksizin Türkiye’ye geri çağırılır.

Türkiye’de yaygınlaşan Nazizm hayranlığı, ABD’nin politik yörüngesine yaklaşım politikaları karşısında, ülkenin aydınları da basın organlarında bu uygulamaları eleştiren yazılar yayınlamaktadırlar. Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes, Behice Boran, Muzaffer Şerif, Sabahattin Ali, Adnan Cemgil vb. isimler birbirlerine yakınlaşan aydınlardır. Pertev Naili Bey’in Konya’dan, Hayrunnisa Hanım’ın Adana Öğretmen Okulu’ndan öğrencileri

Higher Studies) until 1976. Later, he worked as honorary researcher at the CNRS and *École des hautes études en sciences sociales* (School of Higher Studies in Social Sciences). He directed seminars on Ottoman archival documents.

Boratav’s approach to Turkish folklore and folk literature cultivated new perspectives. The comparative method he used in his work *Köroğlu Destanı* represents a turning point in epic studies in the world.

Pertev Naili Boratav, continuing with his life in Paris, visited Turkey periodically, beginning in the 1970s. He left behind a priceless cultural treasure pertaining to Turkish folk literature and folklore. His archive consisting of 60,000 documents, 100 voice recording bands and hundreds of photos taken in Anatolia by Boratav, his wife, friends and assistants in the course of 70 years from 1927 to 1997, was brought back from France and donated to the Turkish History Foundation. Hayrunnisa Boratav on behalf of the family, Sabri Koz, Gündag Kayaoğlu, İlhan Gülek, Arzu Öztürkmen, Muhsine Helimoğlu Yavuz, Konur Ertop, Oğuz İçimsoy, Bekir Kemal Ataman and Dario Mizrahi, contributed by integrating the archive to the History Foundation’s archive. An advisory board was set up for the project, including Cengiz Bektaş, Çelik Gülersoy, Talat Halman, Doğan Hızlan, Yaşar Kemal, Emre Kongar, Zülfü Livaneli, İlhan Selçuk, İlhan Başgöz, and the then Minister of Culture İstemihan Talay.

Pertev Naili Boratav passed away on 16 March 1998 in Paris, at 91, leaving behind a legacy of a lifetime dedicated to Turkish folklore studies.



AIB_Cn_0967

Boratav ailesi, ikamet ettiği Katipler Konağı'nın bahçesinde, 1928

The Boratav family, in the garden of their residence, Katipler Mansion, 1928

olan Ruhi Su da, aşıklık geleneği ve halk tür-külerine ilgisi bağlamında, Boratav ailesinin Ankara'daki dostları içine girer. Pertev Hoca ve arkadaşları 'Yurt ve Dünya' adlı bir dergi çıkarmaya başlarlar.

Atatürk döneminde esen rüzgârlar tersine döndürülmeye başlamıştır. 1933 yılında çıkarılan 'Üniversite Reformu Yasası' doğrultusunda Hitler rejiminin baskısından kaçan dünya ölçeğinde önemli bilim insanlarına kapılarını açan ve Türk üniversitelerine çok büyük hizmetler vermelerini sağlayan Atatürk döneminin bilime bakış açısı, soğuk savaş dönemi Türkiye'sinde tam tersine dönmeye başlamıştır. Birkaç gazete, bu değerli bilim insanı profesörlerin üniversitelerden uzaklaştırılması nedeniyle üzüntülerini beyan eden haberler yazar. Meclis'te de sadece iki muhalif ses duyulur: Sadık Aldoğan ve Adnan Adıvar. Böylece Pertev Hoca, açık memur durumuna getirilerek, yarım maaşlı, terfi edemeyen, emekliliği için iki yılı bir yıl sayılan 'yargısız cezalandırma' ile karşı karşıya kalır.

Türk üniversitelerinde görev yapan yabancı bilim adamları ülkelerine geri dönerler ve birçok Türk bilim adamı yurtdışına gider. Muzaffer Şerif'e, ABD Dışişleri imzalı bir davetiye gelir ve Amerika'ya gider. Niyazi Berkes Kanada'ya gider. Pertev Hoca, ABD'deki Stanford Üniversitesi'ndeki bir kütüphanenin Türkçe bölümünün kuruluşunu Türkiye'den yönetme işine başlar. 1952'de Fransa'ya gider ve 1972'ye kadar *Centre national de la recherche scientifique*'te (CNRS) (Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi) uzman olarak çalışır. 1976'ya kadar *École pratique des hautes études*'de (Uygulamalı Yükseköğretim) Türk folkloru seminerleri verir. Sonraki yıllarda CNRS'te fahri araştırma uzmanı olarak çalışır, *École des hautes études en sciences sociales*'da (Sosyal Bilimler Enstitüsü) Osmanlı arşiv belgeleri üzerine seminerler yönetir.

Boratav'ın Türk folkloru ve halk edebiyatı üstüne olan çalışmaları, konuya yaklaşımı bakımından birçok yeniliğin öncüsü olmuştur.

Köroğlu Destanı adlı çalışmasında uyguladığı karşılaştırmalı yöntem, dünya destan araştırmalarında bir aşamayı temsil eder.

1970'li yıllardan itibaren aralıklarla Türkiye'ye gelip giden Pertev Naili Boratav, Paris'te yaşamını sürdürür. 1927 yılında Mudurnu'da başladığı çalışmalarını 1997'ye kadar devam ettirerek, Türk halk edebiyatı ve folkloru üzerine 70 yıllık insanüstü çalışması, emeği ile paha biçilemeyecek bir kültür hazinesi bırakır. Pertev Naili Boratav'ın eşinin, arkadaşlarının ve yardımcılarının 70 yıl süresince Anadolu'yu tarayarak derlediği 60 bin sayfayı aşan belge, 100 ses bandı ve yine yüzlerce fotoğraftan oluşan arşiv, Fransa'dan getirilerek Tarih Vakfı'na devredilir. Pertev Naili Boratav arşivinin Türkiye'ye getirilmesi ve araştırmacıların hizmetine sunulması doğrultusunda yapılan çalışmalara, Boratav ailesi adına Hayrunnisa Boratav, Sabri Koz, Gündoğdu Kayaoğlu, İlhan Gülek, Arzu Öztürkmen, Muh-sine Helimoğlu Yavuz, Konur Ertop, Oğuz İcimsoy, Bekir Kemal Ataman ve Dario Mizrahi katılır. Projenin işlerlik kazanması için Cengiz Bektaş, Çelik Gülersoy, Talat Halman, Doğan Hızlan, Yaşar Kemal, Emre Kongar, Zülfü Livaneli, İlhan Selçuk, İlhan Başgöz ve dönemin kültür bakanı İstemihan Talay'dan oluşan bir danışma kurulu kurulur.

Pertev Naili Boratav, 16 Mart 1998 günü Paris'te 91 yaşında vefat eder. Geride kalanlara Cumhuriyet tarihinin sözlü kültürüne ait bir hazinenin yanı sıra bir bilim insanı ve aydın olarak örnek bir yaşam bırakır.



AIB_Cn_0737

Bayraktarzade Besim Efendi, oğulları Faik, Abdulkadir ve torunlarıyla, 27 Mart 1927

Bayraktarzade Besim, with sons Faik, Abdulkadir and grandchildren, 27 March 1927

Bayraktarzade Besim Efendi (Bayrak) (1878-1948)

Bayraktarlar, daha sonra Besim Efendiler olarak anılan ailenin mensubu olan Besim Efendi, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Milli Mücadele döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mudurnu kasabesindeki siyasi yaşamın önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Mudurnu'da kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Redd-i İlhak Cemiyeti Şubesi'nin yöneticileri arasında, ayrıca Nisan 1920'de yöreyi saran Hilafet İsyanları sırasında isyancıların elindeki listede yazılı, tutuklanacak 42 Kuva-yı Milliye taraftarından biridir. İsyancılar tarafından tutuklanarak hapsedilir, ancak Çolak İbrahim Bey ve Bulgar Sadık komutasındaki kuvvetlerin yöreye varması ile serbest bırakılır. 15 Mayıs 1920 günü Mudurnu'nun yardımına yetişen Kurmay Binbaşı Mehmet Nazım Bey komutasındaki kuvvetlerin haki-miyet kurmasından sonra Mudurnu, çevre il ve kazalardaki isyanların bastırılmasında, Kuva-yı Milliye birliklerinin toplanma mer-

Bayraktarzade Besim Efendi (Bayrak) (1878-1948)

Besim Efendi belonged to the Bayraktar family of Mudurnu. He was politically active during the First World War, the War of Independence and the first years of the Republic. He worked in the ranks of the Mudurnu branches of *'İttihat ve Terakki Cemiyeti'* (Committee of Union and Progress) and the *'Redd-i İlhak Cemiyeti'* (Association for Disclamation of Annexation). His name was listed among the forty-two nationalists to be arrested and he was imprisoned by the Caliphate revolt-ers who took Mudurnu in April 1920. He was freed by the national forces of Çolak İbrahim and Bulgar Sadık. After Staff Major Nazım took control of Mudurnu on 15 May 1920, the town became the meeting centre of the Nationalist forces. He provided logistic support to them and the Nationalist government by providing grains and other materials. He was a great pioneer in putting Turkish modernization into practice.

AIB_Cn_0958

Sabri Karaçayır ve akrabaları, Mudurnu'da bir bahçede, 12 Ağustos 1926

Sabri Karaçayır and his relatives, in a garden in Mudurnu, 12 August 1926

AIB_Cn_0737

Sabri Karaçayır ve çocukları, evlerindeki oturma odasında, 1920'ler

Sabri Karaçayır and his children, in their living room, 1920s

kezi haline gelir. Besim Efendi bugünlerde, bu birlikler için tahıl ambarlarını sonuna kadar açmış, cepheye gönderilmek üzere yüklü miktarda aynı ve nakdi bağış yapmıştır. Cumhuriyet'in kabul ve yenileşme hareketlerinin benimsenmesi konusunda da öncü bir kişilik olmuştur.

Sabri Karaçayır

Babası bölgenin büyük toprak sahiplerinden olan, ailesiyle Mudurnu-Nallıhan yörelerindeki geniş arazilerinde ağırlıklı pirinç ve buğday üretimi yapan Hacı Mehmet Tevfik Efendi'dir. Sabri Bey, İstanbul'da Galatasaray Sultani Mektebi'ne kaydolur, savaş durumu nedeniyle öğrenimini yarıda bırakarak Mudurnu'ya döner. Güvensizlik ortamı içinde, Sabri Bey'in ailesi, Deresağ Karakolu yakınında, İstanbul-Geyve-Nallıhan güzergahıyla Ankara'ya uzanan menzil hattı üzerinde, yolu kontrol eden bir noktada bulunan çiftliklerinde çalıştırdıkları maraba ve köylüleri silahlandırır ve silahlı korucularıyla gözetleme yaparlar. Milli Mücadele sırasında Mudurnu'ya gelen, Mareşal Fevzi Çakmak, Refet Bele ve Kara Fatma Seher Erden gibi



Sabri Karaçayır

Sabri Karaçayır's father was Hacı Mehmet Tevfik Efendi, who owned vast lands around Mudurnu and Nallıhan where rice and wheat were cultivated. He enrolled in the Galatasaray Royal School in Istanbul; when the resistance against annexation started, following the defeat of the Ottoman Empire, he dropped out of school and returned to Mudurnu. Under these insecure circumstances, Sabri Bey's family organized an armed group from their workers and villagers to patrol and protect their lands on the side of Istanbul-Geyve-Nallıhan-Ankara road. During the War of Independence, significant figures like Field Marshal Fevzi Çakmak, Refet Bele, and 'Kara' Fatma Seher (Erden) were hosted by Sabri and his family in their mansion. Sabri became famous for his courage, generosity, gunmanship and rigour. He became the president of Republic People's Party, *Türk Ocağı* (Turkish Hearth Club) and the *Halkevi* (People's Home) in Mudurnu. He served as Mudurnu mayor between 1929 and 1932. He initiated modern farming techniques in Mudurnu and in Nallıhan for the first time. He and his family actively took part in social events and celebrations.



birçok tanınmış komutan Sabri Bey'in konağında misafir edilir. Milli Mücadele'ye büyük ölçüde aynı ve nakdi yardımlarda bulunur. Sabri Karaçayır, Kuva-yı Millicilerin başı, en yamanı, hem sözü dinlenen hem de silahşör bir adam olarak bilinir. Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocağı ve Halkevi'nin Mudurnu Şubesi başkanlıkları, Belediye Başkanlığı (1929-32) yapmış, Fırka binasında Cumhuriyet baloları düzenler. Cumhuriyet idaresinin makinalı modern tarıma geçiş için başlattığı seferberliği Mudurnu ve Nallıhan civarındaki geniş arazilerinde ilk uygulamaya sokan isim Sabri Bey'dir.

Mahmutbeyzade Selim Bey (Sarıbay)

Mudurnulu hali vakti yerinde bir ailenin iyi eğitilmiş çocuğu, Mudurnu'da serbest ticaretle uğraşan Selim Sarıbay, bizzat tanık olduğu 1920 Hilafet İsyanları'nda yaşadıklarını kaleme alarak bugün elimizde o döneme ait bilgilerimizin önemli kaynaklarından birini bırakmıştır. Kaleme aldığı anıları, Mudurnu'da yargıçlık yapan Aydın Utkun Boyacıgiller tarafından Osmanlıca'dan çevrilerek 1943 yılında 'İstiklal Savaşı'nda Mudurnu Bolu Düzce' başlıklı kitap olarak Aydın Halkevi tarafından basılmıştır.

Mondros Antlaşması sonucunda İtilaf Devletlerinin işgallerine karşı çıkan Mudurnulular arasında Ahibaba Hacı Mehmet Ağa, Besim Bayrak ile birlikte görülen Selim Bey, İzmir'in işgaline karşı ilk protesto eylemlerinden birisi olan ve Mudurnu Müftüsü Ahmet Recai Efendi'nin kaleme aldığı 18 Mayıs 1919 tarihli protesto telgrafını destekleyen aydınlardan biridir. Ağustos 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın telgraf emri doğrultusunda, Kaymakam Abdurrahman Naili Bey'in odasında toplanan ve 27 Ağustos 1919 tarihli İstanbul Hükümeti ile ilişkilerinin kesildiğini bildiren bir telgrafın hazırlanmasını destekleyen heyette Selim Bey de bulunmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Redd-i İlhak Cemiyeti ve Müdafaa-i Hukuk



AIB_Cn_0243

Selim Sarıbay, kravatlı-mendilli, kişisel portresi, 1920'ler-30'lar

Portrait of Selim Sarıbay, wearing a tie and handkerchief, 1920s-'30s

Mahmutbeyzade Selim Bey (Sarıbay)

The well-educated son of a prominent Mudurnu family, Selim was in the trading business. He was a firsthand witness of the Caliphate Revolts in 1920-21. He wrote his memories concerning these events and gave valuable details in his accounts. These were translated into modern Turkish from Ottoman Turkish by Utkun Boyacıgiller of Aydın, who had served as a judge in Mudurnu. The Aydın *Halkevi* (People's House) published this translation in 1943 with the title, "Mudurnu, Bolu, Düzce during the Independence War".

Selim acted together with Ahibaba Hacı Mehmet Ağa and Besim Bayrak in protesting the annexation decision stated in the Mondros Armistice. He supported the protest telegraph written by Mudurnu's mufti (local Islamic scholar) Ahmet Recai Efendi on 18 May 1919, condemning the Greek occupation of İzmir. Later in August 1919, he became a member of the committee together with Abdurrahman Naili to declare Mudurnu's breaking of ties with the Istanbul government in line with Mustafa

Cemiyeti Mudurnu şubelerinin kurucularından olan Selim Bey, İttihatçı- İtilafçı kamplaşmasında her iki tarafın da sevdiği, güvenilir bir isim olarak tanınmaktadır. İsyân bölgesinin ortasında, Ankara'ya uzanan yolların önemli bir kavşak noktasında yer alan Mudurnu, yakın illerden ve Batı Cephesi'nden bölgeye gönderilen Kuva-yı Milli Kuvvetlerin toplanma merkezi haline gelir. Selim Sarıbay ve arkadaşları, Milli Kuvvetler'in iase (beslenme) ve ikamesi ile ilgili hizmetleri yürütürler.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Selim Bey serbest ticaretle uğraşmaya devam eder. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurduğu kereste fabrikasına getirttiği lokomotifler ile günün koşullarına göre modern bir ağaç işleme sanayisinin öncülüğünü yapar. Ekinören Köyü'nde elektrik üreten küçük bir santral kurarak çevrede elektrik tesisatının çekilmesine öncülük olur. Uzun yıllar CHP ilçe başkanlığı ve yöneticiliği, Bolu İl Genel Meclisi üyeliği yapar.

'Arap Müddei' Hasan Fehmi Bey

Bengüboz fotoğraflarında sosyal etkinlik ve törenlerde sıklıkla karşılaşılan ve farklı fiziksel görünüşüyle dikkat çeken bir önder ise Hasan Fehmi'dir. Çocuklarıyla birlikte Yemen'den gelerek Mudurnu'da 'müddei-umumi' (genel savcı) görevi yapan Hasan Fehmi, esmer görünüşü nedeniyle 'Arap Müddei' lakabıyla anılmıştır. Bir hikâyeye göre, iki küçük çocuğu kar yağınca dışarıya çıkmış, daha önce hiç kar görmemiş olan Hasan Fehmi onlara "pamuk toplayın" demiştir. Karları toplamaya çalışınca, çocuklar ellerinde eriyen karın verdiği acıyla eve dönerek, annelerinin anlatımıyla "Baba, azap, azap!" diye bağırılmıştır. Mudurnu'da bir çocuğunu kaybeden Hasan Fehmi, 1950li yıllarda, son demlerinde, çocuğunun mezarını ziyarete gelmiştir. Çocukluklarında onu tanımış olan bazı Mudurnulular, Hasan Fehmi'nin onlara öğrettiği Öz Türkçe sofrâ duasını hatırlarlar.

Kemal's incentive. He established branches of the '*İttihat ve Terakki Cemiyeti*' (Committee of Union and Progress), the '*Redd-i İlhak Cemiyeti*' (Association for Disclamation of Annexation) and '*Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*' (Association for Defence of National Rights). His well-balanced behavior during the political conflicts of the time was respected by all sides.

Being situated in the midst of the revolts, and at an important junction en route to Ankara, Mudurnu had become the base for the National Forces to organize themselves. Selim was in charge of provisions of food and lodging for the Ankara government's forces. After the Independence, Selim went back to his trading business. With the locomotives he brought to Mudurnu, he set up a modern timber processing factory, which was one of the first in Turkey. He built a small electric power plant in Ekinören Village. Installation of electric lines to the villages followed.

His active positions in the CHP (Republican People's Party) Mudurnu branch and the Bolu Province Assembly continued for many years.

The 'Arab Prosecutor' Hasan Fehmi Bey

Hasan Fehmi attracts attention with his appearance among many different group photos taken at various social events by Ahmet İzzet Bengüboz. He had come with his children from Yemen to serve as the public prosecutor of Mudurnu. His dark complexion gained him the nickname 'Arap' ('Arab'). According to an account, when his two children went out in snow, he told them to collect "cotton", because he did not know what snow was like; he had never seen snowfall. The children cried "it hurts, it hurts", running back home as they felt cold by the melting of the snow in their hands. In his later years in the 1950s, Hasan Fehmi came back to Mudurnu to visit the tomb of one of his children who was buried there. He is well-loved and remembered to this day. Middle-aged residents of Mu-

durnu still remember the meal prayer he taught them to say in modern Turkish.



AIB_Cn_0285

Müddei-i Umum Hasan Fehmi Bey ve ailesi,
30 Ekim 1932

General Prosecutor Hasan Fehmi and family,
30 October 1932

AIB_Cn_0337

Mudurnu idarecileri ve eşrafı, ön sıra bastonlu, arka sıra kalpaklı, 1926-27

Administrators and notables of Mudurnu, front row holding canes, back row wearing *kalpak* headgear, 1926-27



AIB_Cn_0757

Mudurnu eşrafı, Mudurnu Cumhuriyet İlkokulu önünde, 1926

Notables of Mudurnu, in front of Mudurnu Republic Primary School, 1926

AIB_Cn_0895

Mudurnu eşrafından küçük bir grup, Mudurnu Cumhuriyet İlkokulu önünde, 19 Haziran 1928

A small group of notables of Mudurnu, in front of Mudurnu Republic Primary School, 19 June 1928





AIB_Cn_0734

Mudurnu'nun şık giyimli
eşrafı Cumhuriyet
İlkokulu'nda, iç mekan,
1920'ler-30'lar

Well-dressed notables of
Mudurnu at the Republic
Primary School, interior,
1920s-'30s

AIB_Cn_0985

Mudurnu eşrafı Türk
Ocağı'nda, iç mekan,
Sanayi Sergisi, 1930'lar

Notables of Mudurnu
at the 'Turkish Hearth
Club', interior, Industry
Exhibition, 1930s



AIB_Kb_0001

Mudurnu eşrafı kasaba merkezinde halk ile, fôtr şapkalılar, 1930'lu yıllar

Notables of Mudurnu with citizens, felt hats adorned, Mudurnu town centre, 1930s

AIB_Cn_0437

Mudurnu eşrafı Jandarma Komutanlığı önünde, ekose atkılı-fôtr şapkalılar, 9 Şubat 1936

Notables of Mudurnu in front of the Gendarmerie Headquarters, plaid patterned scarves and felt hats are adorned, 9 February 1936





AIB_Cn_0519

Yaş haddinden emekliye ayrılan Kaymakam Naili Bey'in uğurlanma merasimi, 13 Kasım 1932

Farewell ceremony for District Governor Naili, retiring due to old age, 13 November 1932



AIB_Cn_0588

Mudurnu eşrafından küçük bir grup, Abant kır bekçileri ile, 1930'lu yıllar

A small group of notables of Mudurnu, with the Abant pastoral guards, 1930s

AIB_Cn_0578

Mudurnu Askerlik Yoklama Heyeti üyeleri, Mudurnu'da bir bahçede mola saatinde, 23 Temmuz 1937

Members of the Mudurnu Military Polling Committee, taking a break in a garden in Mudurnu, 23 July 1937

Mudurnu'da Sosyal ve Kamusal Yaşam

Bengüboz fotoğrafları, resmi kutlama ve törenlerden, tiyatro müsamereleri ve bandolara, kır safalarından, panayırlarda gösteri yapan cambazlara, Mudurnu'da zengin ve canlı bir sosyal ve kamusal yaşantı olduğunu göstermektedir. Geleneksel kutlama ve etkinliklerin yanısıra, eğitim, müzik, spor yelpazesini kapsayan alanlarda başlayan modern uygulamalar, Türk Ocağı ve Halkevi'nin odağında olduğu toplumsal buluşmalar, zamana ayak uyduran kurumlar ve meslekler, hep Bengüboz'un objektifinde yakalanmıştır. Mudurnu'da gerek toplumsal önderlerin gerekse vatandaşların rahatça fotoğraflandığını, Erken Cumhuriyet'in sosyal yaşantısının fotoğraflarla yeniden üretilmiş olduğunu da söyleyebiliriz.

Social and Public Life in Mudurnu

From public celebrations and ceremonies to theatre performances and music bands, from pastoral merrymaking to acrobatic shows in market fairs, the Bengüboz photographs illustrate that social and public life was colourful and dynamic in Mudurnu. Beside the traditional celebrations and events, Bengüboz's camera captured modern practices that began in areas ranging from education to music and sports, communal gatherings centred on the *Türk Ocağı* (Turkish Hearth Club) and *Halkevi* (People's House) and institutions and professions that evolved with the changing times. One also observes the reproduction of the social life of the Early Republic in Mudurnu through the taking of photographs, with which both community leaders and regular citizens felt more than comfortable.

AIB_Cn_0933

"Mudurnu: Makam-ı Kaim-makam Sene-i devriye-i Cumhuriyeti tebrik", 29 Ekim 1924

Mudurnu: Office of the District Governor, Anniversary of the Republic, 29 October 1924





AIB_Cn_1012

Cumhuriyet İlkokulu'nda Çocuk Bayramı
Kutlaması, 23 Nisan 1928

Children's Day celebration at the Republic
Primary School, 23 April 1928



AİB_Cn_0749

Mudurnu Kız İlk Mektebi önünde öğretmenler ve öğrenciler, 31 Ekim 1926

Teachers and students in front of the Mudurnu Primary School for Girls, 31 October 1926



AIB_Cn_0319

Mudurnu ana caddesinde Cumhuriyet Bayramı takı, "İnkılabı Seven Yayar" yazılı, 29 Ekim 1933

Republic Day arch on Mudurnu main street, the words "Those Who Love the Revolution Spread It" written on it, 29 October 1933

AIB_Cn_0731

Meydanda Cumhuriyet'in 12nci yıldönümünü kutlulama, 29 Ekim 1935

"Making celebrated" the 12th anniversary of the Republic, 29 October 1935



AIB_Kb_0003

Meydanda Cumhuriyet'in 12. yıldönümü kutlaması, takın önünde kaymakam, 29 Ekim 1935

Celebrations of the 12th anniversary of the Republic at the town square, the district governor standing in front of the arch, 29 October 1935

AIB_Cn_0930

Arasta'da Cumhuriyet'in
sene-i devriyesi için dua,
29 Ekim 1924

Prayer for the anniversary
of the Republic at the
Arasta, 29 October 1924



AIB_Cn_0845

Meydanda Cumhuriyet'in
10. yılına kavuşan halkın
sururu, 29 Ekim 1933

"The joy of the people
reaching the 10th
anniversary of the
Republic" at the town
square, 29 October 1933



Milli Bayramlar: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Mudurnu’da bayram ve kutlama kültürü oldukça eski olup halkın bu tür etkinliklere katılımı da yüksek olmuştur. Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren milli bayramlar özellikle Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına büyük önem verilmiştir. Cumhuriyet’in ilanı birinci yıl dönümünden itibaren Mudurnu’da büyük bir sevinç içinde kutlanmıştır. Cumhuriyet’in ilan edildiği 29 Ekim gününün henüz resmi bir milli bayram olarak kutlanmaya başlanmadığı 1924 yılında Mudurnu Kaymakamlığı’nda bir tören yapılmıştır. Kaymakam Abdurrahman Naili Bey, şehrin ileri gelenleri çarşıya giderek esnafla bir araya gelip cumhuriyet için dua etmişlerdir. Türkiye genelinde 1925 yılından itibaren başlayan resmi

National Holidays: 29 October (Republic Day)

The culture of celebration is ancient in Mudurnu, and the people’s level of attendance quite high. From the very first years of the Republic, national holidays, particularly the Republic Day celebrations have held great importance for the town. The declaration of the Republic has been celebrated joyfully in Mudurnu beginning with the first anniversary. In 1924, when 29 October –the day of the declaration – was not yet an official holiday, a ceremony was held at the Mudurnu District Governorship. The notables of the town, headed by District Governor Abdurrahman Naili, then went down to the Bazaar and met the merchants, to pray together for the Republic. The official celebrations that started

AIB_Cn_0769

Mudurnu Askerlik Şubesi çevresinde Kurtuluş Panayırı, 12 Eylül 1929

‘Liberation Fair’ activities around the Mudurnu Military Office, 12 September 1929

bayram kutlamaları özellikle Cumhuriyet'in ilanının onuncu yıl dönümünde Mudurnu'da da oldukça görkemli ve coşkulu olmuştur. Herkesin görebileceği bir yere bayram kutlamalarının sembolü haline gelmiş çiçeklerle, bayraklarla, resimlerle süslü bir zafer takı yapılmıştır. Ayrıca sokak, ev ve dükkanlara bayraklar asılmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan törene öğrenciler, askerler ve genç-yaşlı, kadın-erkek, köylü-kentli Mudurnu halkı büyük ilgi göstermiştir. Nutuklar söylenmiş, önde bando, arkada askerler ve öğrencilerin katılımıyla geçit töreni yapılmıştır. Bandonun yaptığı müzik halkı coşturmuş, efeler oyunlar oynamış, davullar, zurnalar çalınmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarını bizzat yaşayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanık olan bir neslin deneyimleri, Cumhuriyet'in ilanının 10 yılına kavuşması kutlamaların canlı ve heyecanlı geçmesinde etkili olmuştur.

Mudurnu'da Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında akşamları yapılan fener alayları, ziyafetler ve balolar da büyük ilgi görmüştür. Örneğin 1936 yılında Cumhuriyet Meydanı'nda yüzlerce havai fişek atılarak rengârenk ışıklar altında eğlenceler düzenlenmiştir. Ayrıca Merkez Ortaokulu binasında şık giyimli kadın ve erkeklerden oluşan yaklaşık elli ailenin katılımıyla bir Cumhuriyet balosu verilmiştir.

Her yıl düzenli olarak hasat mevsimi sonunda kurulan panayır da özellikle Cumhuriyet Bayramı haftalarına denk getirilmiş ve 'Kurtuluş Panayırı' olarak anılmıştır. Böylece kendi davul-zurna ekipleri ile köylerden kente gelen halk da bayram eğlencelerinin içinde yer almıştır. Bu kutlamalar Mudurnu'da halkın Cumhuriyet'le bütünleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

to be held nationwide as of 1925, and in particular the 10th anniversary of the Republic, were of great grandeur and fanfare in Mudurnu. A victory arch was hung above a street that was visible to everyone, which was a symbol of the holiday celebrations with its decorations of flowers, flags and pictures. Flags were also hung in the streets, houses and shops. All of Mudurnu, including students, soldiers, the young and old, women and men, townsfolk and village folk, showed great interest in the ceremony held in the Republic Square. Speeches were made, followed by a parade with the music band in front, the soldiers at the back, and attended by students. The music made by the band spurred the people on, the 'efe's (local 'heroic men') did folk dances, drums and 'zurna's (shrill pipes) were played. The experiences of a generation, which witnessed first-hand the First World War, the National Resistance and the establishment of the Turkish Republic, were surely instrumental in the excitement of Republic's 10th year celebrations.

The lantern parades, feasts and balls held in the evening as part of the Republic Day celebrations in Mudurnu also drew great interest. For instance, the celebrations of 1936 involved hundreds of fireworks in the Republic Square, lighting up the sky in myriad colours. Also, a Republic Ball was held at the Central Secondary School with the participation of around fifty families, composed of stylishly dressed women and men.

The '*panayır*' (market fair) that was set up every year customarily at the end of the harvest season was scheduled so as to coincide with the weeks around Republic Day and came to be called the '*Kurtuluş Panayırı*' (Liberation Fair). This way, the village folk who had come to town with their own drum-and-pipe groups could also take part in the holiday festivities. These celebrations played an important role in the the Republic's being integrated into the psyche of Mudurnu's populace.

AIB_Cn_0787

Bahçede pankartlı Çocuk
Bayramı kutlaması,
23 Nisan 1928

Children's Day celebrations
with handheld signs in the
garden, 23 April 1928



Milli Bayramlar: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

TBMM'nin açıldığı gün ve Çocuk Bayramı olarak kutlanan 23 Nisan günlerinde ise okullarda törenler yapılmış, çocuklar için eğlenceler düzenlenmiştir. 1928 yılında Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde olduğu gibi bayram için hazırlanmış özel kostümler giyen çocuklar ellerinde taşıdıkları “gülbüz olmak”, “hürmet”, “temiz ve muntazam gıda”, “isteriz” yazan levhalarla sokaklarda dolaşarak kendileriyle ilgili isteklerini duyurmuşlardır. Ayrıca yapılan geçit törenlerinde Ahilik geleneğinin bir yansıması olarak çocuklar demirci, kasap, yemenici kıyafetleri de giymişlerdir. Dönemsel koşullar düşünüldüğünde küçük bir Anadolu kasabası olan Mudurnu’da bayramlar için küçük asker üniformalarına, barışı temsil eden kanatlı özel kostümler hazırlanmasına özen gösterilmesi oldukça dikkat çekicidir. Cumhuriyet’in modern eğitimcilerini temsil eden Mudurnu’nun öğretmenleri de törenler için yaptıkları hazırlıklarla, hatta giyişleriyle bayramlara büyük önem vermişlerdir.

National Holidays: 23 April (National Sovereignty and Children’s Day)

The holiday celebrated on 23 April, the day when the Turkish Grand National Assembly (TBMM) was inaugurated in 1920 and which was also dedicated as Children’s Day, ceremonies were held in schools and games organized for children. In 1928, as in large cities like Ankara and Istanbul, children prepared for this day, toured the streets wearing special costumes, and carried signs with slogans like “to be healthy and sturdy”, “respect”, “clean and steady food”, “we want”, in order to propagate their wishes. Additionally, as a reflection of the Akhi tradition, the children were dressed as ironsmiths, butchers, shoemakers, etc. for the parades. When considering the circumstances of that period, it is remarkable that in a small town in Anatolia like Mudurnu, such care was taken to prepare small soldier uniforms and special winged costumes representing peace. Mudurnu’s teachers, who represented the Republic’s modern education movement, also placed great importance to these holidays, with the preparations they made for the ceremonies and with their own carefully groomed appearance.

Milli Bayramlar: 30 Ağustos Zafer (ve Tayyare) Bayramı

1926 yılından itibaren kutlanmaya başlayan 30 Ağustos Zafer Bayramları ise Cumhuriyet'in ilk yıllarında aynı zamanda 'Tayyare Bayramı' olarak kutlanmış ve Mudurnu halkı büyük ilgi göstermiştir. Cumhuriyet Bayramlarında olduğu gibi çiçekler, bayraklar ve Atatürk resimleri ile süslü taklar yapılmıştır. 30 Ağustos neşesini yaşayan Mudurnular dükkan ve evlerini bayraklarla donatmışlardır. Mudurnu Askerlik Şubesi önünde askerlerin yanı sıra Berberler Birliği, Kasaplar Birliği, Manifaturacılar Birliği gibi esnaf örgütlerinin katılımı ile geçit töreni yapılmıştır. Sokaklarda gösteriler düzenlenmiş ve halktan toplanacak bağışlarla Türk Tayyare Cemiyeti'ne (eski adı ile Türk Hava Kurumu) uçak alınması için kumbaralar dolaştırılmıştır.

AIB_Cn_0791

Mudurnu Askerlik Şubesi
önünde 30 Ağustos neşesi
ve esnaf birlikleri,
30 Ağustos 1933

"30 August cheer" and
merchant groups in front
of the Mudurnu Military
Office, 30 August 1933

National Holidays: 30 August (Victory [and Aviation] Day)

Victory Day started to be commemorated on 30 August 1926. Initially celebrated also as 'Aviation Day' in the first years of the Republic, it met with a high level of interest amongst the Mudurnu community. In similar fashion to the Republic Day, arches adorned with flowers, flags and portraits of Atatürk were prepared and put up on the streets. Citizens enthusiastic for the 30 August holiday also decorated their shops and houses with flags. Parades were made in front of the Military Office with the participation not only of the soldiers but merchant unions such as those of the barbers, butchers and manufacturers. Shows were staged on the streets and piggybanks were circulated to collect donations toward purchasing airplanes for the Turkish Aviation Association.





AIB_Cn_0706

Mudurnu Askerlik Şubesi
önünde Zafer ve Tayyare
Bayramı kutlaması,
30 Ağustos 1932

Victory and Aviation Day
celebrations in front of the
Mudurnu Military Office,
30 August 1932

AIB_Cn_0748

Mudurnu Jandarma Bölük
Komutanlığı önünde Zafer
Bayramı kutlaması,
30 Ağustos 1933

Victory Day celebrations
in front of the Mudurnu
Gendarmerie Company
Headquarters, 30 August
1933



Yerel Bayramlar

Dini bayramlar ile Abant, Hıdırellez ve Hacet Bayramları da Mudurnu'da kutlanan önemli günler olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün 17 Temmuz 1934'te Bolu'ya gelişine atfen köylü-kentli tüm civar bölge halkının katıldığı, spor müsabakalarının yapıldığı Abant Bayramları yapılmıştır. Mudurnu'da 6 Mayıs tarihlerinde kutlanan Hıdırellez günlerinde akrabalar, komşular kadın-erkek ayrı gruplar halinde Martlıca, Küp Mevkii, Çiçek Yaylası ve Hıdırellez Tepesi'ne pikniğe gidilmiş, ince saz takımının eşliğinde çeşitli eğlenceler düzenlenmiştir. Kasabanın yöneticileri de köyleri dolaşarak Hıdırellez günü dolayısı ile köylü ile bir araya gelmişlerdir. Yaz aylarında Akpınar'da olduğu gibi kırsalda yapılan Hacet Bayramları birlik, beraberlik ve kardeşliği pekiştirmiştir.

Bayramların yanında nişan ve düğünler de Mudurnu'da toplumu bir araya getiren önemli kutlamalar olmuştur. Neredeyse bir hafta süren düğünlerde kına geceleri ve gelin almak için hazırlanan düğün alaylarına büyük ilgi gösterilmiştir. Davul, zurna çalarak sokaklarda dolaşmak, at yarışları ve orta oyunu oynamak gibi adetler de düğünlerin eğlencesi olmuştur. Düğün alaylarına zaman zaman şehir bandosu da eşlik etmiştir.

Local Holidays

Religious holidays and local holidays such as the Abant, Hıdırellez (for the arrival of spring) and Hacet were also important days celebrated in Mudurnu. The Abant Holidays were the occasion for commemorating Mustafa Kemal Atatürk's arrival in Bolu on 17 July 1924, when all the town and country folk of the surrounding region gathered and sports contests were held. For Hıdırellez, celebrated in Mudurnu on 6 May, relatives and neighbours would go on picnics in separate groups of women and men to Martlıca, the Küp region, Çiçek Highland and Hıdırellez Hill, and there would be entertainment accompanied by the '*ince saz*' ensemble (consisting of *darbuka* [drum], violin, tambourine and cymbals players). The officials of the town would also go around the villages and meet with villagers on the occasion of Hıdırellez. In summer months, the Hacet Holidays celebrated in rural areas like Akpınar would reinforce the sense of unity and fraternity.

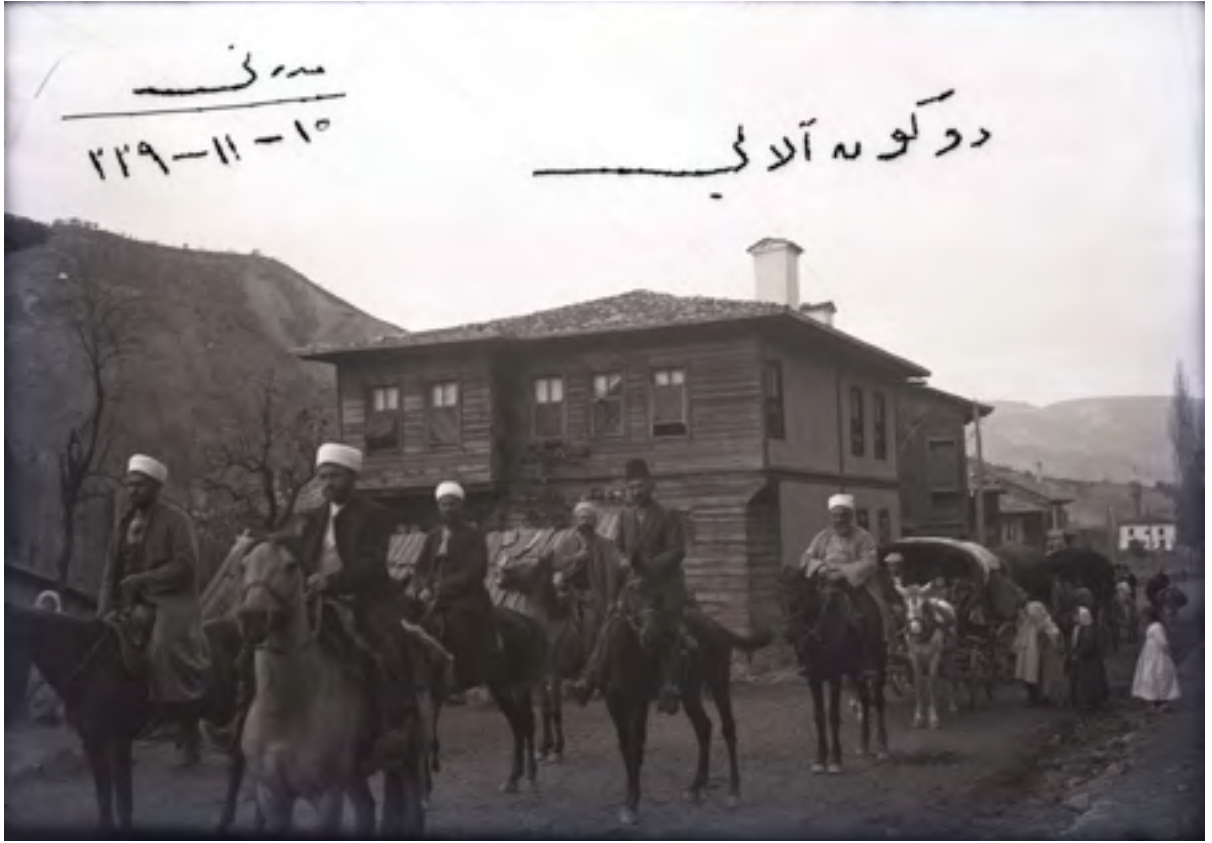
Beside the holidays, engagements and weddings were other notable celebrations bringing together the community in Mudurnu. In the weddings lasting almost a week, henna nights and wedding processions on their way to 'take the bride' were the focus of great attention. Weddings also featured practices like roaming the streets while playing drums and shrill pipes, holding horse races and playing the '*orta oyunu*' (a traditional theatrical genre). The city music band would accompany the wedding processions from time to time.

AIB_Cn_0453

Meydanda ahşap dört kollu dönme dolap, 1920'ler-30'lar

A four-armed, wooden ferris wheel at the town square, 1920s-'30s





AIB_Cn_0438

Çepni Köyü'nde Hızır İlyas günü 'mütbah' [mutfak] başında, 6 Mayıs 1932

By the 'mütbah' [kitchen] for "Hızır İlyas Day" in Çepni Village, 6 May 1932

AIB_Cn_0405

Çepni Köyü'nde Hıdırellez için bir toplanış, 6 Mayıs 1932

Gathering for Hıdırellez in Çepni Village, 6 May 1932

AIB_Cn_0520

Düğün alayında sarıklı atlılar ve at arabaları, 15 Kasım 1923

Turbaned horsemen and horse carriages at a wedding procession, 15 November 1923



AIB_Cn_0464

Raşit Pehlivan'ın
Beşkavak'ta taş kaldırma
gösterisi, 29 Mayıs 1925

Wrestler Raşit's stone
lifting show, Beşkavak,
29 May 1925

AIB_Cn_1015

Raşit Pehlivan'ın
Beşkavak'ta akrobasi
gösterisi, 29 Mayıs 1925

Wrestler Raşit's acrobatics
show, Beşkavak,
29 May 1925





AIB_Cn_0770

Esat Bey'in düğün alayı,
7 (?) Nisan (?) 1932

Esat's wedding procession,
7 (?) April (?) 1932

Türk Ocağı ve Halkevi

Mudurnu sosyal hayatında Türk Ocağı ve Halkevi önemli bir yere sahip olmuştur. Osmanlı'nın son döneminde kurulan ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında faaliyetlerini sürdüren Mudurnu Türk Ocağı'nda müzik, spor, tiyatro gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Türk Ocağı başkanlığını yapan Sabri Karaçayır'ın İstanbul ile olan bağlantıları sayesinde büyük şehirlerdeki kültür ve yenilikler Mudurnu'ya taşınmıştır. Türk Ocakları 1931 yılında kapatıldıktan sonra Mudurnu Türk Ocağı da çalışmalarına son vermiştir. Ancak Türk devrimini halka ulaştırmak ve ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasını sağlamak amacıyla 1932 yılında CHP'ye bağlı olarak Halkevleri açılınca Mudurnu'da da bir şube açılması gündeme gelmiştir. Mudurnu Halkevi'nin açılışı Halkevlerinin üçüncü kuruluş yıl dönemine denk getirilmiştir. Halkevi 22 Şubat 1935 Cuma günü Mudurnu halkının coşkun katılımı ile açılmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası idare heyeti üyelerinden Hakkı Armutçuoğlu başkanlığa seçilmiştir. Aynı gün Güzel Sanatlar, Temsil, Sosyal Yardım, Köycülük, Spor, Kütüphane ve Neşriyat şubeleri faaliyete geçirilmiştir. Müsamere, konferans, konser gibi etkinlikler düzenlenmiş ve halkı eğitmeye yönelik müzik, okuma-yazma, biçki-dikiş kursları açmıştır. Kızılay gibi yardım kuruluşları yararına balolar organize etmiştir. Önce Türk Ocağı, ardından Halkevi küçük bir Anadolu kasabası olan Mudurnu'da Cumhuriyet rejiminin getirdiği çağdaş yaşam tarzının oluşumunda önemli rol oynamıştır.

Türk Ocağı (Turkish Hearth Clubs) and Halkevi (People's House)

The *Türk Ocağı* (Turkish Hearth Clubs) and *Halkevi* (People's House) have had an important place in Mudurnu's social life. The *Türk Ocağı*, an institution set up in the last years of the Ottoman Empire and continuing to operate in the first years of the Republic, was where many activities for music, sports, theatre and the like took place. Due to the close ties that the chairman of the *Türk Ocağı* Sabri Karaçayır had with Istanbul, this metropolitan culture and innovation found its way into Mudurnu easily. When the *Türk Ocağı* system was abandoned in 1931, the Mudurnu branch also ceased operating. In 1932, the *Halkevi* (People's House) was instituted instead, as a direct subsidiary of the CHP (the governing People's Republican Party) with the aim of bringing the Turkish reforms to the people and facilitating the socio-economic development of the country; a branch was subsequently opened in Mudurnu. The inauguration of the Mudurnu *Halkevi* coincided with the third anniversary of the establishment of *Halkevi* system, on Friday 22 February 1935, with the ardent support of the Mudurnu community. Hakkı Armutçuoğlu, a member of the executive board of the local CHP branch, was elected as its chairman. The same day, the *Halkevi's* Divisions for Fine Arts, Performance, Social Aid, *Köycülük* (Villagism), Sports, the Library and Publications all began operation. Activities including theatre performance, conferences, concerts were organized and courses in music, literacy and sewing were opened to train the local people. Charity balls were organized to aid institutions like Kızılay. First the *Türk Ocağı*, then the *Halkevi*, thus contributed to creating the modern way of life of the Republic in the small Anatolian town of Mudurnu.



AIB_Cn_0822

Mudurnu Halkevi'nin açılışı,
iç mekan, önde bando,
arkada eşraf, 22 Şubat 1935

Mudurnu 'People's House'
inauguration, interior,
music band members in
the front, notables at the
back, 22 February 1935

AIB_Cn_0823

Mudurnu Türk Ocağı'nda
bir etkinlik, iç mekan,
oturan örtülü kadınlar,
31 Ağustos 1933

An event at the Mudurnu
'Turkish Hearth Club',
interior, seated covered
women, 31 August 1933





AIB_Cn_0982

Mudurnu Halkevi, el işi yatak ve masa örtülerini gösteren öğretmen ve öğrenciler, 1935 sonrası

Mudurnu 'People's House', teacher and students showing handicraft bedspreads and tablecloths, after 1935

AIB_Cn_0795

Mudurnu Halkevi, duvarda
asılı el işi ürünlerini
gösteren öğretmen ve
öğrenciler, 1935 sonrası

Mudurnu 'People's House',
teacher and students
showing handicraft works
hung on the wall, after
1935



Eğitim

1916 Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi'ne göre Mudurnu merkezde erkek ve kız çocuklarına ait üç sınıflı, muntazamca iki iptidai mektebi ile köylerinde beş adet resmi iptidai mektebi vardır. Özel mektepler hemen hemen her köyünde bulunur. Yedisi merkez kasabada olmak üzere Mudurnu'da dokuz medrese mevcuttur. Bu medreselerden biri ve muhteşemi Yıldırım Bayezid Han vakfına aittir. 1921-1925 Bolu Salnamesi'ne göre ise Mudurnu'da bir iptidaiyye, bir rüştiye mektebi ve on medrese bulunmaktadır.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Mudurnu'da devrolan okullardan en önemlisi İptidai Mektebi olmuştur. Bu okul Cumhuriyet Erkek İlk Mektebi adını almıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kaymakam Abdurrahman Naili Bey eğitim faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Erkek çocukları kadar kız çocuklarının da eğitim görmesi gerektiğine inanmış ve kız erkek ayrımı yapılmadan tüm çocukların okula gönderilmesini istemiştir. Mudurnu Kız İlk Mektebi açılarak kız çocuklarının eğitim görmesi sağlanmıştır. Abdurrahman Naili Bey'in Mudurnu Cumhuriyet İlk Mektebi açılışında yaptığı konuşmadaki sözler de bu yöndedir:

“Evladlarımızın kız, erkek tefrik olunmaksızın ilim ve irfan sahibi olması lazımdır. Bunu hanımlarımız da anlamalıdır. Bizim, kızlarımıza okullarda okumak lazım gelmez denilmemelidir. Mektep, cami yaptırmaktan evvel görülür. Çünkü Cami-i Şerif'te Cenab'ı Hakk'a yapılacak ibadeti, okunacak mektep öğretir. (Yeşil Yaprak, 15 Şubat 1927, s. 17)

Ayrıca Mudurnu'ya bağlı küçük yerleşim birimlerinde de okullar açılarak eğitim yaygınlaştırılmak istenmiştir. Ilıca Mektebi İbtidaiyyesi, Elmacık (İğneciler) Mektebi İbtidaiyyesi, Dokurcun İlk Mektebi İbtidaiyyesi'ne ilgi büyük olmuştur. Eğitimin modernleşmesi ve Türk Devriminin kazanımlarını aktarmak için çalışan idealist öğretmenler

Education

According to the 1916 Bolu *Salname* (Yearbook), there were two *iptidai mektebi* (primary schools) for boys and girls, containing three classes and in good shape, in Mudurnu district centre (i.e. Mudurnu town), and five official *iptidai* schools in the district's villages. Private schools were found in almost all of the villages. There were nine *madrassahs*, seven of them in the district centre, the most impressive belonging to the *waqf* of Yıldırım Bayezid. At the time of the 1921-1925 Bolu *Salname*, Mudurnu had one *ibtidaiyye*, one *rüştiye* (secondary school) and ten *madrassahs*.

The *İptidai Mektebi* was the most important educational institution transferred from the Ottomans to the Republic in Mudurnu. It later took on the name *Cumhuriyet Erkek İlk Mektebi* (the Republic Primary School for Boys). In the first years of the Republic, District Governor Abdurrahman Naili placed much emphasis on education. He believed that girls needed to be educated as much as boys and requested all children to be sent to school, regardless of whether they were boys or girls. He oversaw the opening of the Mudurnu Primary School for Girls. His speech at the school's inauguration confirms his approach:

“Our children must acquire a scientific education and enlightenment without discriminating between girls and boys. Our ladies should also understand this. One must not say that our girls do not need to go to school. The school takes precedence over building a mosque. Because the worship to be done to the Almighty in the honored mosque, is first taught at the school.” (Yeşil Yaprak, 15 February 1927, p. 17)

Education was desired to become more widespread also by opening new schools in the small rural settlements of Mudurnu district. The *Mekteb-i İbtidaiyye*'s at Ilıca,

AİB_Cn_0717

Dokurcun İlk Mektebi önünde öğrenciler, balkonda öğretmenler ve asılı tabela, 24 Ocak 1925

Students at ground level, teachers on the balcony with a sign hung in front of Dokurcun Primary School, 24 January 1925



bu okullarda eğitim vermiştir. Cumhuriyet’le ülkede yaşanan değişime Mudurnu’da okullar ve öğretmenler hemen ayak uydurmuştur. Örneğin 1925 yılında Şapka Kanunu’nun çıkmasıyla Mudurnu Kız İlk Mektebi öğrencileri şapka giymeye başlamışlardır. Eğitim-öğretim faaliyetleri ile Mudurnu’nun idari yöneticileri yakından ilgilenmişler, zaman zaman okullara ziyaretlerde bulunmuşlardır.

Elmacık (İğneciler) and Dokurcun were all received with enthusiasm. Idealist teachers, who strove to modernize the education system and transmit the benefits of the Turkish reforms, taught at these schools. The schools and teachers in Mudurnu immediately adapted to the changes that the Republic stirred in the country. For instance, in 1925, when the Hat Law was issued, the students of the Mudurnu Primary School for Girls started to wear hats. Mudurnu’s administrative officials followed the education activities closely, paying visits to the schools from time to time.



AIB_Kb_0004

Mudurnu Erkek İlk Mektebi
önünde öğretmenler ve
öğrenciler, 1 Haziran 1925

Teachers and students
in front of the Mudurnu
Primary School for Boys,
1 June 1925

AIB_Cn_0722

Mudurnu Kız İlk Mektebi
önünde öğrenciler,
balkonda öğretmenler ve
kumaş tabela,
1 Kasım 1927

Students at ground level,
teachers on the balcony
with a cloth sign in front of
Mudurnu Primary School
for Girls, 1 November 1927



AIB_Cn_0902

Cumhuriyet İlkokulu
önünde Cumhuriyet
Bayramını kutlayan
öğretmen ve öğrenciler,
29 Ekim 1932

Teacher and students
celebrating Republic Day in
front of Republic Primary
School, 29 October 1932



AIB_Cn_0978

Cumhuriyet İlkokulu
önünde beyaz gömlekli
kız ve erkek öğrenciler,
1920'ler-30'lar

Female and male students
wearing white shirts in
front of Republic Primary
School, 1920s-'30s



AIB_Cn_0713

Erkek İlk Mektebi öğretmen
ve öğrencileri, Mudurnu
eşrafı ve jandarma Teşkilatı
bir tören sırasında, 1926

Teachers and students
of the Primary School for
Boys, notables of Mudurnu
and the gendarmerie corps
during a ceremony, 1926





AIB_Cn_0863

Mudurnu'da bir bahçede oturan öğretmenler ve arkalarında duran erkek öğrenciler, 8 Haziran 1925

Teachers sitting in a garden in Mudurnu and male students standing behind them, 8 June 1925



AIB_Cn_0963

Cumhuriyet İlkokulu'nda bir derslik, sıralarda oturan öğrenciler, kenarda el işi bir bitki ve yerküre, 1920'ler-30'lar

A classroom in the Republic Primary School, students seated at desks, a plant-shaped decoration and a globe on the side, 1920s-'30s

AIB_Cn_0955

Mudurnu Cumhuriyet İlkokulu'nda bir derslik, masa etrafında öğretmen ve öğrenciler, 1920'ler-30'lar

A classroom in the Mudurnu Republic Primary School, a teacher and students around a table, 1920s-'30s





AIB_Cn_0721

Tiyatro oyuncularını kostümleriyle, elleri kelepçeli oyuncu ve siyah örtülü kadın dikkati çekiyor, 1934

Thespians with their costumes, a handcuffed player and a woman in a dark shroud are noteworthy, 1934

AIB_Cn_0964

Kaymakam Naili Bey ve Müfettiş Ahmet Bey, 23 Nisan gösterileri sonu öğrencilerle, 23 Nisan 1931

District Governor Naili and Inspector Ahmet with students at the end of 23 April Children's Day shows, 23 April 1931





AIB_Cn_0687

Türk Ocağı önünde
çalgıcılar ekibi, 7 Ocak 1926

Musicians in front of the
'Turkish Hearth Club',
7 January 1926

“An orchestra band would go from Mudurnu to Bolu, Adapazarı...”: Music

When it came to music in Mudurnu, the first thing that one would think of was the deep-rooted city band. The band was first established in 1913 by Enternigos, a public servant at the Agricultural Office, upon the initiative of the Mudurnu *Türk Ocağı*. It first consisted of five pieces, i.e. two trumpets, two bugles and one clarinet bought on behalf of Mudurnu *İdman Yurdu* (Sports Club) with the donations of citizens. Soon after, new instruments were added and a fully equipped band was attained by 1915. Assigned to lead the band was Bozacı Nuri Çavuş, who had been a clarinet player at the *Mızıka-ı Hümayun* (Royal Band). The Mudurnu Band inspired the local people at the festivities held to support the local fighters in the National Resistance era, as well as leading many local wedding processions. The band continued to operate under the umbrella of the *Halkevi* that opened in 1935, giving concerts with national songs on some nights of the week in the hall of the *Halkevi*. The Music Division of the *Halkevi* gave courses under the Band, Strings and Jazz sections. The band, whose members were young people for whom music was a second vocation alongside their various professions and businesses, was hugely popular in Mudurnu. When the *Halkevi* system was abandoned in 1952, it was transferred to Mudurnu Municipality and continued to operate as the City Orchestra Band.

“Bolu’ya, Adapazarı’na bando gidermiş Mudurnu’dan”: Müzik

Mudurnu’da müzik denildiğinde ilk akla gelen şey köklü bir geçmişe sahip olan şehir bandosu olmuştur. Bandonun kuruluşunu Mudurnu Türk Ocağı’nın girişimi ile 1913 yılında ziraat memuru olarak görev yapan Enternigos yapmıştır. Halkın bağışları ile Mudurnu İdman Yurdu adına alınan iki borazan, iki trompet ve bir klarnet olmak üzere beş parçadan oluşmuştur. Kısa zamanda yeni enstrümanlar ilave edilerek 1915 yılında tüm teferruatı ile bir bando meydana getirilmiştir. Başına da saray

bandosunda (Mızıka-ı Hümayun) klarnetçi olarak görev yapmış Bozacı Nuri Çavuş geçirilmiştir. Mudurnu bandosu, Milli Mücadele döneminde mahalli kuvvetler lehine yapılan şenliklerde halkı coşturmuş, çoğu zaman düğün alaylarının başını çekmiştir. Bando, 1935 yılında açılan Halkevi çatısı altında faaliyetine devam etmiştir. Haftanın muhtelif geceleri Halkevi salonunda milli parçalar çalarak konserler vermişlerdir. Halkevi müzik şubesinde bando, saz ve caz kısımları adı altında kurslar düzenlenmiştir. Bando üyeleri asıl işi müzik olmayan çeşitli meslek ve iş sahibi olan gençler olup kuruluşundan itibaren Mudurnu'da büyük ilgi görmüştür. Halkevleri 1952 yılında kapatılınca Mudurnu Belediyesi'ne devredilerek şehir bandosu olarak hizmet vermeye devam etmiştir.

Türk Ocağı ve Halkevi'nin yaptığı müzik çalışmaları halkın müziğe olan ilgisini artırmış ve müzik zevkini geliştirmiştir. Musiki akşamları, içki masaları, kır gezmeleri gibi küçük toplantılar, hayatları küçük bir kasabaya sıkışmış halk için bir eğlence olmuştur. Kış gecelerinde erkeklerin katılımıyla evlerde yapılan 'ateş gezmeleri' ya da 'birikme' olarak anılan toplantılar kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu toplantılarda saz ekibinin çaldığı müziğe herkes katılırken ayrıca yerel oyunlar da oynanmıştır.

Bugünkü orta yaşlı vatandaşlar, Mudurnu'da bayramların hiçbir zaman bandosuz geçmediğini anlatmaktadır. Beş bin nüfuslu bir ilçe olan Mudurnu'dan Bolu'ya, Adapazarı'na sık sık bando çağırılmış ve gitmiştir. Ahmet İzzet Bengüboz'un torunu Mehmet Kadri Bengüboz da bu bando tarihinin parçasıdır. Genç yaşlarda okuldan ayrılan, askere gitmemiş dört arkadaşı, önce Belgeliler Orkestrası'nı kurmuş, kendi çabalarıyla öğrenmeye çalışarak zamanla profesyonelleşmiş, bir süre sonra Bolu'ya düğünlerde çalmaya çağırılır olmuştur.

1930'lu yıllarda Mudurnu'da bir Musiki Cemiyeti olduğu, Türk sanat müziği dalında icraat yaptığı bilinmektedir. Daha sonra, 1958



The musical activities of the *Türk Ocağı* and *Halkevi* increased the local people's interest in music and also helped to develop their taste in music. *Musiki* (old word for 'music' usually denoting Turkish classical music) evenings, 'drink tables' to come together and converse with alcoholic drinks, small pastoral outings and other similar small gatherings provided entertainment for the people whose life was confined to a small town. The meetings among men taking place at homes on winter evenings, called '*ateş gezmeleri*' or '*birikme*', were transmitted from generation to generation. In these meetings, all those present would join in the music played by the *saz* (strings) group, and local games would be played.

AIB_Cn_0302

Bahçede keman çalan delikanlı, 1920'ler-30'lar

A young man playing the violin in a garden, 1920s-'30s

yılında, Akçakocalı, müzik eğitimi almış, Fikret Özkök isminde bir sıtma savaş doktorunun girişimiyle Mudurnu'da Musiki Severler Derneği kurulmuştur. Mudurnu'da epeyce sayıda bulunan ancak bir araya gelmeyen müzik çalan kişiyi toplamıştır. 1972 yılında, Mudurnu'ya Karadoğan filmini çevirmeye gelen ekipte bulunan, Mudurnulu Serdar Gökhan ile arkadaşları Müşerref Tezcan ve Yılmaz Duru, kasabada musiki olduğunu duyunca bir müzik gecesi yapılmasını önermiştir. Düzenlenen gece beğeni toplamış, ancak ses düzeninin yetersizliği farkedilince, para toplanarak İstanbul'dan gerekli ekipman alınmış, Moderna Orkestrası kurulmuştur. Mehmet Kadri Bey Belgeliler'den sonra Moderna Orkestrası'nda da baterist olmuş, grup her hafta iki gece Bolu'daki Çizmeci Motel'de müzik yapmıştır.

Bunun yanı sıra, yine orta yaşlı Mudurnulu vatandaşların aktarımlarında, daha önceki yıllarda, Belediyenin önünde ayda bir kez ücretsiz ve geniş katılımlı sanat müziği geceleri yapıldığı anlatılmaktadır.

Older citizens of Mudurnu today recount that holidays would never be celebrated without the orchestra band. The band would be invited and go from Mudurnu, a town of just 5,000, to the province centres of Bolu and Adapazarı to play. Ahmet İzzet Bengüboz's grandson Mehmet Kadri Bengüboz is also a part of this musical history. He and three friends, who left school at a young age, not yet having done their military service, first set up the 'Belgeliler' Orchestra, first learning to play under their own efforts and gradually becoming more professional until they reached a level that attracted invitations to play at weddings in Bolu.

A Music Association is known to have been active in Mudurnu in the 1930s, and that they practiced Turkish classical music. Later, in 1958, Fikret Özkök, a doctor from Akçakoca working to combat malaria but who had received a musical education, pioneered the establishment of the Mudurnu Music Lovers Association. In this way, residents of Mudurnu who could play music but did not come together before – who were a good number – could be gathered to do so. In 1972, a film crew came to Mudurnu to shoot the film Karadoğan, and among them, film star Serdar Gökhan – originally from Mudurnu – and his friends Müşerref Tezcan and Yılmaz Duru, suggested that an evening of music be organised, having learned there was an affinity for music in the town. The event was well-received, but the inadequacy of the sound system led to money being raised among the locals and the necessary equipment sourced from Istanbul, thus giving rise to the Moderna Orchestra. After Belgeliler, Mehmet Kadri became the drummer of Moderna; the group played two nights a week at the famous Çizmeci Motel in Bolu.

In addition to the above, as once again the older citizens of Mudurnu recount, there used to be a well-attended, free Turkish classical music concert in front of the Municipality once every month, in earlier years.



AIB_Cn_0297

Ud çalan kız ve çocuklar,
1920'ler-30'lar

A girl playing the oud and
other children, 1920s-'30s



Kır ve Bahçe Eğlenceleri

Zengin, yeşili ve mavisi bol bir doğal çevrede konumlanan Mudurnu'da vatandaşlar gerek kasabada gerekse kırlarda bir araya gelerek eğlenceler düzenlemiştir. Dış mekandaki etkinliklerden, Abant Gölü'nde kayıklarla ve göl kenarında ağaçların arasında yapılan yürüyüş ve pikniklerin yanı sıra, müzik aletlerinin, içki şişelerinin ve yemeklerin eşlik ettiği 'kır alemleri' de Bengüboz fotoğraflarında belgelenmiştir. Yerel bayramların büyük kısmının kırdaki kutlandığı hatırlanarak, bu tür dış mekan eğlencelerinin yerel kültürün doğal bir parçası olduğu kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Mudurnu kasabasında yakın döneme kadar var olan- bir tanesi Hızırfağı Mahallesi'nde, bugün hastanenin bulunduğu yerde- beş adet parkta da vatandaşların bir araya gelerek müzik yaptığı bilinmektedir.

Pastoral and Garden Merry-making

The residents of Mudurnu came together both in town and in the countryside for merry-making, surrounded by a lush natural environment with plenty of green and blue. From outdoor activities to treks and picnics around Lake Abant aboard small boats and among lakeside trees, the pastoral festivities featuring food and alcoholic drinks were also documented in the Bengüboz photographs. Keeping in mind that many local holidays were celebrated in the open countryside, one can deduce that these outdoor festivities were very much an inherent part of the local culture. Citizens also came together to make music in the five city parks in Mudurnu that used to exist until recent times – one of them located in Hızırfağı Neighbourhood, where the hospital stands today.

AIB_Cn_0904

Bahçede gramofonlu bahar alemi, 26 Nisan 1925

Pastoral merry-making in the garden with a gramophone, 26 April 1925



AIB_Cn_0287

Ud ve zil eşliğinde kır
alemi, 24 Temmuz 1931

Pastoral festivity with oud
and cymbals, 24 July 1931



AIB_Cn_0317

Abant Gölü, çiçek
toplayanlar ve ibrikle su
dağıtan göl bekçisi,
2 Eylül 1932

Lake Abant, flower pickers
and lake guard distributing
water with a pitcher,
2 September 1932



AIB_Cn_0478

Mudurnu eşrafı
(F. Armutçu, A. İ.
Bengüboz, S. Karaçayır,
vd.) kır aleminde, köy
bekçisi hazırlolda, 1939

Notables of Mudurnu
(F. Armutçu, A. İ.
Bengüboz, S. Karaçayır, et
al.) at a pastoral festivity,
the village guard standing
at attention, 1939



Spor

Mudurnu'da sportif faaliyet alanında Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kurulan Mudurnu İdman Yurdu ve 1935 yılında açılan Mudurnu Halkevi Spor Şubesi öne çıkmıştır. Resmi törenlerde ve kutlamalarda bu kurumlara bağlı sporcular görev almışlardır. 19 Mayıs Gençlik Spor Bayramı münasebeti ile Mudurnu Halkevi tarafından para ödüllü yağlı pehlivan güreşleri düzenlenmiştir. Mudurnu Jandarma Takımı ile Halkevi Takımı arasında heyecanlı futbol maçları yapılmıştır. Hatta bu maçlar Cumhuriyet gibi dönemin ulusal gazetesinde de haber olarak yer bulmuştur. Mudurnu'da her yıl düzenlenen panayırlarda spor etkinlikleri de bir eğlence aracı olmuştur.

Sports

The Mudurnu *İdman Yurdu* (Sports Club) established in the last years of the Ottoman Empire, and the Sports Division of the Mudurnu *Halkevi* established in 1935 have both been prominent in the area of sports in Mudurnu. Athletes of these two institutions were on duty in official ceremonies and celebrations. On the occasion of 19 May (Youth and Sports Holiday), oil-wrestling tournaments with money prizes were organized by the Mudurnu *Halkevi*. Impassioned football matches were played between the Mudurnu Gendarmerie and *Halkevi* Teams, which even made it to national newspapers such as Cumhuriyet. Sports activities were also a source of entertainment in the *panayırs* held annually in Mudurnu.

AIB_Cn_0783

Mudurnu Halkevi, voleybol takımı kırmızı beyaz formlarıyla, 1935 sonrası
Members of the volleyball team with their red and white uniforms, Mudurnu 'People's House', after 1935



AIB_Cn_0607

Mudurnu Cezaevi kapısında
kelepçelenmiş zanlılar
ve jandarma askerleri,
1920'ler-30'lar

Handcuffed suspects and
gendarmarie soldiers at
the gate of the Mudurnu
Penitentiary, 1920s-'30s

Kamu Kurumları ve Meslekler

Mudurnu'da Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğrafladığı bir yaşam kesiti ise farklı meslek kurumları mensuplarının tekil veya grup halindeki portrelerinde temsil edilmektedir. Fotoğraflardaki kişilerin meslekleri ve kurumları, üniformalarındaki rozet, kasket, başlık türü, aksesuar gibi ayrıntılardan veya poz verdikleri ortamdaki diğer kişilerden veya eşyalardan anlaşılabilmektedir.

1916 tarihli Bolu Salnamesi'ne göre, Mudurnu kasabasında, başında Kaymakamın bulunduğu Kaza İdare Meclisi, Belediye Teşkilatı ve Meclisi, Devlet Hastanesi, Hükümet Tabipliği, Adliye ve Bidayet Mahkemesi, Jandarma Dairesi, Askerlik Şubesi, Nüfus İdaresi, Posta Telgraf İdaresi, Ziraat Bankası, Orman İdaresi, Reji İdaresi, Ziraat Odası, Sıhhiye Dairesi, Muhasebe ve Maliye Daireleri'ni kapsayan kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Ayrıca, Defter-i Hakani (Tapu Kadastro), Ahz-ı Asker (Askere Alma), Hayvanat-ı Muzır-ı Mücadele Heyeti, Tahsilat Komisyonu, İstinaf Komisyonu ve İtfaiye Teşkilatı'nın da Mudurnu ilçe idari yapılanmasında öne çıkan birimler olduğu bilinmektedir.

Public Institutions and Occupations

Another aspect of Mudurnu life that Ahmet İzzet Bengüboz photographed was the variety of professions and institutions they belonged to, represented in individual or group portraits. The occupations of the people photographed can be gleaned from the badges on their uniforms, their caps, types of headwear, accessories and other details, as well as other people or objects in the frame in which they posed.

In the 1916 Bolu *Salname* (Yearbook), the town's affairs were administered by the *Kaza İdare Meclisi* (District Administrative Council) headed by the District Governor, the Municipal Organization and its Council, the State Hospital, the Government Doctor's Office, the Courthouse and Court of First Instance, the Gendarmerie, the Military Office, the Office of Civil Registration, the Post and Telegraph Administration, the *Ziraat Bankası* (Bank of Agriculture), the Forestry Administration, the 'Regie Company' (Tobacco Administration), the Chamber of Agriculture, the Public Health, Accounting and Financial Administrations. Further to these, the *Defter-i Hakani* (Land Registry and Cadastre Office), *Ahz-ı Asker* (Military Recruitment Office), the Committee for Combating Pests, the Collecting Commission, the Appeals Commission and the Fire Brigade were also prominent units within the Mudurnu district administration.



AIB_Cn_0805

Mudurnu Heyet-i Adliyesi
(Müddei Umumi,
Mustantık, Davavekili vd.),
17 Ağustos 1926

The Mudurnu Judiciary
Corps (General Prosecutor,
Attorney, et al.),
17 August 1926



AIB_Cn_0670

Mudurnu Davavekili
Katipzade İsmail (Yazgan)
Efendi, 4 Mart 1925

Mudurnu Attorney
Katipzade İsmail (Yazgan),
4 March 1925



AIB_Cn_0898

Mudurnu Kaymakamı
İbrahim Sayın köy
muhtarlarıyla,
15 Şubat 1936

Mudurnu District Governor
İbrahim Sayın with village
headmen, 15 February
1936

AIB_Cn_0862

Mudurnu Orman Askerleri
(dönemin orman muhafaza
memurları), 4 Kasım 1925

Soldiers of the Mudurnu
Forest Guard, 4 November
1925



AIB_Cn_0750

Mudurnu köy korucuları
havuz başında, 08.06.1933

Mudurnu village guards by
the pool, 8 June 1933





AIB_Cn_0525

Askeri birlik su kenarında
tatbikat kamp alanında,
1941-42 (?)

A military troop at a
waterfront drilling camp,
1941-42 (?)

AIB_Cn_0814

Jandarma karakolu, iç
mekan, Atatürk fotoğrafı
takvim ve telefonlu, 1925

Gendarmerie station,
interior, a photograph of
Atatürk and a telephone,
1925





AIB_Cn_0334

Kaymakam İ. Sayın, A. Bengüboz ve memurlar, ön sırada kadınlar, 9 Ekim 1937

District Governor İ. Sayın, A. Bengüboz and public servants, women in the front row, 9 October 1937

AIB_Cn_0796

Karacakaya köy korucuları, Bengüboz, kadınlar ve çocuklar, 8 Haziran 1937

Bengüboz with Karacakaya village guards, women and children, 8 June 1937



AIB_Cn_0828

Sabri Karaçayır, kalpaklılar, fesliler ve çocuklarla, 6 Kasım 1925

Sabri Karaçayır with *kalpak*-wearers, *fez*-wearers and children, 6 November 1925



AIB_Cn_1007

Dönemin lüks yaylı arabası, arabacı ve kravatlı, çantalı yolcuları, 11 Ocak 1925

A deluxe horse-drawn spring cart of the time, cart driver and passengers wearing ties and carrying bags, 11 January 1925



AIB_Cn_0860

Bir evin taşlığında oturmuş kadın ve on erkek, erkeklerin parmaklarında kaçak ayinga sarmalar, 12 Ağustos 1925

A woman and ten men seated in the *taşlık* (stone pantry) of a house, counterfeit '*ayinga*' tobacco rolls in the men's hands, 12 August 1925



Ekonomik Yaşam

19. yüzyıl, 1916 ve 1925 Salnameleri'nde Mudurnu'nun Ekonomik Durumu

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde, orta ölçekli bir yerleşim birimi olan ve önemli ticaret yollarının üzerinde bulunması sebebiyle, ayrıcalıklı bir yere sahip olan Mudurnu kasabası, bu avantajını 19. yüzyıldan başlayarak kaybetmeye başlamıştır. Bunda, İmparatorluğun gelişim ve değişim, çözülüş sürecinin genel etkileri bir yana, Mudurnu üzerinden geçen İstanbul-Bursa ile Kayseri-Tebriz arasında uzanan tarihi yol güzergahının, Adapazarı-Düzce-Bolu Dağı üzerine kaydırılmasının belirleyici etkisi olmuştur.

19. yüzyılda Mudurnu'da, ekonominin temelini oluşturan tarımsal faaliyetler içinde;

Economic Life

Mudurnu's Economy according to Salname's (Yearbooks) of the 19th century, 1916 and 1925

In the 19th century, Mudurnu started to lose the advantageous status it had possessed during the establishment and ascent of the Ottoman state as a mid-sized settlement located on important trading routes. Factors contributing to this event, beside the effects of the Empire's dissolution, included the fact that the historical trading itineraries lying between Istanbul-Bursa and Kayseri-Tabriz that passed through Mudurnu were shifted to the Adapazarı-Düzce- Bolu Mountain route.

Among the agricultural activities that formed the basis of 19th century Mudurnu's economy, wheat, barley, rice, vetch, oat and bitter vetch cultivation had an important

AIB_Cn_0747

Singer makine başında kunduracı usta, yanında çırakları, 24 Eylül 1926

A shoe-maker master by a Singer sewing machine, with apprentices next to him, 24 September 1926

buğday, arpa, pirinç, fiğ, yulaf, burçak vb. ürünlerin yetiştirilmesinin önemli bir yeri vardır. Mudurnu kazası, zirai ürünler, büyük ve küçükbaş hayvan varlığı olarak bölgede, merkez ilçe Bolu'dan sonra en fazla üretim yapan ve vergi ödeyen kaza durumundadır. Genelde, bir kentte varolan menzilhane, han sayısı o kentin ticari önemini gösteren ölçülerden birisidir. Bu doğrultuda; Mudurnu yöresinde birçok köy konaklama hanesi, menzilhane, han ve kervan hanı bulunmaktadır. Özellikle, Dibekhanı ve Yağlıhan dönemin önemli konaklama mekânlarıdır. Aynı şekilde, pazarların herhangi bir ürünün adıyla kurulması da belirleyici bir örnek olup, Mudurnu'da bir de 'Pirinç Pazarı' vardır.

Mudurnu'da dokumacılık önemli bir sektördür. Deri işlemeciliği, tabakhaneler de gelişmiş düzeyde olup, başka ülkelere ihraç edilebilecek kalitede üretim gerçekleştirilmektedir. Sanayi Devrimi'nin genel etkileri sebebiyle, Mudurnu'da eski önemini yitirmekle birlikte hala sürdürülen iğnecilik tezgâhları da faaliyetini sürdürmektedir. Yörenin zengin orman örtüsü sebebiyle, İmparatorluğun değişik bölgelerindeki kale inşaatı, onarım işleri ve özellikle Tersane-i Amire'nin gemi yapımı için ihtiyacı olan kereste temininde Mudurnu'nun önemli bir yeri vardır. İstanbul'un genel iase ihtiyacı ve Sarayın özel mutfak ihtiyaçlarının karşılanmasında Mudurnu kazası; arpa, buğday ve özellikle piliç ve tavuk talebini karşılayan 'tavukçu kazalar'dan birisidir.

1916 tarihli Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi'ne göre, Mudurnu Kazası'nın başlıca ihracatı, yüz bin kıyye (okka) miktarında tiftik ve yün ile kereste ve zahire gibi şeylerdir. Burada son dönemde bir de mensucat şirketi teşekkül etmiş ve devlet desteği ile güçlenerek gelecek için gurur verici, önemli bir ekonomik işletme haline gelmiştir. Mutasarrıflık bu işletmeyi teşvik ederek korumaktadır. Dericilik ve yemenicilik gibi dahili sanayi gelişmiş düzeydedir. Bakırdan mamul sürahi ve bardakları, zerafeti ve usta işçiliği ile aranan ürünlerdir. Bu

place. Mudurnu was the *kaza* (district) that had the largest output in the region after the central district of Bolu province, in terms of agricultural production and bovine and ovine animal populations, and thus the amount of tax paid. In general, the number of lodging facilities and khans in a city is a measure of that city's commercial importance. In line with this, there was a high number of rooms and facilities for lodging, khans and caravanse-raises in the region of Mudurnu. In particular, Dibekhanı and Yağlıhan were important accommodation centres of the period. Also in line with the custom that markets were called with the names of the product sold, Mudurnu had a 'Rice Bazaar'.

Weaving was an important sector in Mudurnu, as was tanning; the tanneries were well-developed and produced ware that was of a sufficient quality to be exported to other countries. Although having lost their earlier importance due to the general effects of the Industrial Revolution, the needle workshops continued to operate in Mudurnu. As the region also possessed a rich forest cover, Mudurnu's timber products were preferred as raw material for fort construction and repair works in various parts of the Ottoman Empire, particularly in the *Tersane-i Amire* (Royal Shipyard). Mudurnu was also a favoured region for general food provision for Istanbul, including certain provisions for the Royal Kitchen; Mudurnu and other 'poultry provinces', especially provided wheat, barley and poultry products.

In the 1916 Bolu *Salname*, Mudurnu district's main exports were mohair and wool (amounting to a hundred thousand *okka* (1 *okka*= 1.28 kg), timber and grains. A textile factory was established in Mudurnu in the last years and with some state support became a substantial economic enterprise and a source of pride and hope for the future. The district government was also protecting and encouraging this business. The *salname*

ziraat ve hayvancılık memleketinin gelecekte gelişeceğine dair iyimser bir tablo verilmiştir.

1925 tarihli Bolu Vilayeti Salnamesi'ne göre ise, Mudurnu Kazası, genel olarak bir ziraat memleketidir. Arazisinin dağlık ve ormanlık olması nedeniyle tarımsal ürünler istenilen miktarda değildir. Başlıca yetiştirilen ürünler; arpa, buğday, kaplıca, fiğ, yulaf, mısır, darı, nohut, mercimek, fasulye, patates, çavdar, keten tohumu, soğan, üzüm, yaş meyveler, ceviz, kereste vb.dir. Sebzeçilik, arıcılık, gülcülük, tütün ziraatı ve kerestecilik sanayi-si gelişmiştir. Vaktiyle önemli bir servet sağlayan kozacılık, bugün tamamen bir kenara bırakılmış vaziyettedir.

Bu sebeple, ahalisinde ziraattan ziyade sanata bir yatkınlık vardır. Kasabanın ekseri hanesinde ve köylerinin hemen her evinde birer tezgâh vardır. İmal edilen ürünler, dış pazarların rağbet ettiği ürünlerdir. Mudurnu Kazası'nın milli sanayisi olup, tarihe karışmış iğnecilikten de bahsedebiliriz. Benzer şekilde, Mudurnu'nun aynaları incelik ve dayanıklılık itibarı ile her tarafta şöhret kazanmış, Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sine bile geçmiştir. Ancak Avrupa fabrikalarının ihracatı karşısında bu milli sanat, erbabıyla beraber sönerek yalnız 'Aynacılar Çarşısı' adı, tarihi iz olarak kalmıştır.

Mudurnu'da en ziyade gelişmiş sanatlar demircilik, debbağlık, kunduracılık, yemenciliktir. Kahve değirmenciligi, bıçakçılık, kuyumculuk gibi sanatlar da iğneciliği takip eder. Köylerde bile ziraat aletleri üretilmektedir. Mudurnu Kazası'nın ihracatı tiftik, afyon, koyun, yağ, peynir ve keresteden ibarettir. Mahsulün bol olduğu yıllarda, Dokurcun mıntıkasından Adapazarı'na da sevkiyat yapılmıştır. İthalatının azami kısmı kahve, şeker, gaz yağı, attariye, manifatura ve kösele gibi eşyalardır.

Kazanın yıllık genel geliri, önemli bölümü aşar ve ağnam rüsumu (tarım ürünleri ve hayvan vergisi) olmak üzere 6.906.220 kuruş ve genel masrafı 3.995.289 kuruştur. Özel geliri,

records that tanning and shoemaking were developed domestic sectors and that copperware was a preferred type of product with the elegance and fine workmanship of the jugs and cups. The development outlook for this region of agriculture and animal husbandry was optimistic.

As for the 1925 Bolu *Salname*, the Mudurnu *Kaza* is generally described as agriculture country. Due to its terrain being predominantly mountainous and forested, however, agricultural output was not at the desired level. The main products cultivated were barley, wheat, spelt, vetch, oat, corn, chickpea, lentil, bean, potato, rye, flax seed, onion, grape, fresh fruit, walnut and timber. Vegetable gardening, beekeeping, rose growing, tobacco cultivation and the timber industry were also developed. Silk cultivation, which used to be a source of great wealth, was by then completely left aside.

For the same reason as mentioned above, Mudurnu's people have tended to show a much greater propensity for crafts rather than agriculture. In the majority of households in town and in almost all households in the villages, there was a workshop to be found. The products made were those for which external markets created a demand. Needle-making, by now a lost tradition, was the 'national industry' of Mudurnu. Similarly, Mudurnu's mirrors were famed for their thin but resilient characteristics, as recorded in the *Seyahatname* of Ottoman traveler Evliya Çelebi. Alas, this other 'national craft' could not hold its own in the face of competition from European factories, and disappeared along with its craftsmen, leaving behind only the 'Aynacılar Çarşısı' (Mirror-makers Market).

The most advanced crafts in Mudurnu were ironsmithery, tannery and shoemaking. Needle-making was followed by crafts like coffee-grinding, knife-making and jewellery. Even in villages, tools were produced to be

445.780 kuruştan ibarettir. Halkın sanatkâr ve iktisatlı olmasına nazaran gelecekte ticari ve nakdi varlığı artacağı belirtilmektedir.



used in agricultural work. The exports of Mudurnu district were mohair, opium, sheep, oil, cheese and timber. In years when produce was abundant, dispatches were made from the Dokurcun area to Adapazarı province. As for the imported goods, a large part of these consisted of coffee, sugar, lamp oil, flower oil, haberdashery and cowhide leather.

The annual general income of the district was 6,906,220 *kuruş*, consisting mainly of tithe and ovine animal tax, while the general expenses were 3,995,289 *kuruş*. Private income was 445,780 *kuruş*. Again, based on the fact that the locals were craftsmen and business-minded, the district's prospects were seen as on the rise in terms of commercial and monetary wealth.

AIB_Cn_0782

İzmir'in kurtuluşunun yıldönümünde Mudurnu Kurtuluş Panayırı, 10 Eylül 1932

Mudurnu 'Liberation Fair' on the anniversary of the liberation of İzmir (9 September), 10 September 1932

AIB_Cn_0627

Mudurnu Demirciler-Bakırcılar Çarşısı'nda alışveriş yapanlar, 26 Nisan 1924

Shoppers in the Mudurnu Ironsmiths-Coppersmiths Bazaar, 26 April 1924





Ticaret ve Zanaat

Mudurnu halkı tarımdan çok sanata karşı büyük bir yatkınlık duymuştur. 1921-1925 Bolu Salnamesi'ne göre Mudurnu'da 200 dükkan ve yedi fırın bulunmaktadır. Mudurnu Çarşısı Yukarı, Orta ve Aşağı Çarşı olmak üzere üç kısımdan oluşmuştur. Demirciler, bakırcılar, yemeniciler, semerciler, kundurucular, bak-kallar ve terziler bölüm bölüm çarşıda hizmet vermişlerdir. Mudurnu esnaf örgütü olan Ahilik teşkilatını kuşaktan kuşağa aktarıp Cumhuriyet döneminde de yaşatan örnek bir kasaba olmuştur. Esnafın Cuma namazdan önce yaptıkları geleneksel dua ritüeli günümüze kadar taşınmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kasaba genelinde hemen hemen her evde bir tezgah olup imal edilen ürünler ilçe dışındaki pazarlara gönderilmiştir. Demircilik, dericilik, kundu-

Trade and Crafts

As mentioned above, the people of Mudurnu had a great affinity for crafts, rather than for agriculture. According to the 1921-1925 Bolu *Salnames*, there were 200 shops and seven ovens in Mudurnu. The Mudurnu Bazaar (*Arasta*) consisted of three parts, i.e. the Upper, Middle and Lower Markets. Ironsmiths, coppersmiths, shoe-makers, *yemeni*-makers (a kind of light flat-heeled shoe), saddle-makers, grocers and tailors provided service in the Bazaar in clusters. Mudurnu was a model town where the merchants organization, rooted in the Akhi Order, was transmitted from generation to generation and lived on into the Republican period. The traditional Merchants' Prayer, made weekly before the Friday prayer is a ritual that still continues today.

AIB_Cn_466

Mudurnu Galla Bazarı'ndan (Kadınlar Pazarı) bir görünüm, 26 Nisan 1924

View of the Mudurnu 'Galla Bazarı' (Women's Market), 26 April 1924

racılık, yemenicilik, iğnecilik, kahve değirmenciliği, bıçakçılık, kuyumculuk öne çıkan zanaatlar olmuştur. Tiftik, koyun, yağ, peynir, kereste ve afyon gibi ürünler ilçe dışına pazarlanırken kahve, şeker, gazyağı, attariye, manifatura, kösele gibi eşyalar da dışarıdan alınmıştır.

Ekonomik açıdan hareketli olan Mudurnu'da 1916 Müstakil Bolu Sancağı salnamesine göre üç personeli olan bir Ziraat Bankası şubesi Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürmüştür.

In the first years of the Republic, a workshop could be found in almost all houses of the town, and goods would be sent to markets outside the district. Ironsmithery, tannery, shoe-making, *yemeni*-making, needle-making, coffee-grinding, knife-making and jewellery were the predominant crafts. Mohair, sheep, oil, cheese, timber and opium were among products marketed outside the district, while coffee, sugar, lamp oil, flower oil, habberdashery, cow leather would be imported.

The 1916 Bolu *Salname* informs that in economically dynamic Mudurnu, a *Ziraat Bankası* (Bank of Agriculture) was in operation with three personnel; the bank has continued to exist throughout the Republican period.



AIB_Cn_0290

Mudurnulu aile, Singer dikiş makinasının başında, yerde eski kömürlü ütü, 1930'lar

A family from Mudurnu, by a Singer sewing machine, an old coal iron on the floor, 1930s



AIB_Cn_0707

Ziraat Bankası Mudurnu Şubesi, tasarrufu teşvik sloganıyla kumbara dağıtımı, 1920'lar-30'lar

Bank of Agriculture, Mudurnu Branch, distribution of piggybanks to encourage savings, 1920'lar-30'lar



AIB_Cn_0874

Kaymakam Naili, Belediye Başkanı S. Karaçayır, tasarrufu teşvik bonoları ile, takvim yaprağı 9 Temmuz Salı 1929 tarihinde

District Governor Naili and Mayor S. Karaçayır with savings bonds, the calendar page shows 9 July 1929

Panayır

Mudurnu'da panayır geleneği oldukça eski olup Osmanlı'dan Cumhuriyet'e sürdürülmüştür. Eylül ayında ürün hasat sonrasında kırsal kesimin elindeki ürünü satmak ve ihtiyaçlarını temin etmek için yapılan panayırlar 3-4 gün sürmüştür. Özellikle hayvan pazarına ilgi büyük olmuştur. Çadırlar kurularak çeşitli esnaf örgütlerinin katılımı ile de ekonomik bir canlılık kazandırılmıştır. Panayıra özel çiçeklerle ve bayraklarla süslü taklar yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde 'Kurtuluş Panayırı' adıyla kurulan panayır için zaman olarak özellikle 29 Ekim haftası seçilmiştir. Böylece kırsal kesimdeki halkın da bayram kutlamalarına katılımı sağlanmıştır. Panayırlarda ticari faaliyetlerin yanında sportif faaliyetlerin öne çıktığı gösteriler ve çocuklar için çeşitli eğlenceler düzenlenmiştir.

AIB_Cn_0842

İzmir'in kurtuluşunun hatırasına düzenlenen Mudurnu Kurtuluş Panayırı'nın ikinci günü, 11 Eylül 1925

Second day of the Mudurnu 'Liberation Fair' held in commemoration of İzmir's liberation, 11 September 1925

AIB_Cn_1006

Mudurnu Kurtuluş Panayırı'nın dördüncü sene-yi devriyesinde ikinci gün, 12 Eylül 1929

Second day activities of the fourth year of Mudurnu 'Liberation Fair', 12 September 1929



'Panayır' (the Market Fair)

The tradition of the '*panayır*' (market fair) in Mudurnu is very old, and has survived in the transition from the Ottoman to the Republican times. Held for 3-4 days in the month of September, the fair served the purpose of the rural folk selling their produce after harvest season and acquiring goods they needed at the same time. Interest in the animal market was especially great. Tents were set up, and with the participation of various merchant groups, the fair gained economic vitality. Once again, arches adorned with flowers and flags were prepared for the occasion. The fair began to be called the *Kurtuluş Panayırı* (Liberation Fair) in the Republican years, being scheduled to coincide with the weeks around 29 October (Republic Day). This way, the village folk who had come to town could also take part in the holiday festivities. Also in the *panayır*, shows featuring sports activities and various entertainments for children were staged alongside the commercial activities.





Sanayi

İttihat ve Terakki Fırkası'nın izlediği 'milli iktisat' politikasının bir yansıması olarak Mudurnu'da 1915 yılında kurulan Türk Mensucat ve Sanayi Şirketi Cumhuriyet'in ilk yıllarında da dokumacılık sektöründe bölgede önemli bir yere sahip olmuştur. İpek üretimi ve buna bağlı olarak iğne oyacılığı önemli bir geçim kaynağı haline gelmiştir; ancak bu atılım, araya giren savaş yılları ve Avrupa'dan gelen ürünlerin rekabeti karşısında tutunamamış, yöredeki ipekçilik sanayii 1920'li yılların ortalarında tekrar kaybolmuştur.

Mudurnu İlçesi topraklarının büyük bir bölümünü ormanlar kapladığından kerestecilik iktisadi yaşamında önemli bir sektör yer tutmuştur. Köylerde hızır adı verilen tahta ve kereste biçmeye yarayan, su gücüyle çalışan

Industry

As a reflection of the 'national economy' policy followed by the *İttihat and Terakki Fırkası* (Committee of Union and Progress), the Turkish Textile and Industry Company set up in Mudurnu in 1915 had an important regional role in the weaving sector. Silk production and its associated needlework embroidery became important sources of livelihood for a while; however, the industry did not survive after the mid-1920s, having suffered during the intervening war years and from competition from European manufactured goods.

As a large part of Mudurnu's territory had a forest cover, the timber industry played a large role in the district's economic life. In the villages, large water-powered machines called *hızır*, which worked as saws that cut

AlB_Cn_0909

Karaçayır Çiftliği, su hızırı atölyesi, 7 Ocak 1926

Karaçayır Farm, water-powered *hızır* workshop, 7 January 1926

büyük testereler kullanılarak halk küçük çapta kereste imalatı yapmıştır. Örneğin Karaçayır Mevkii'nde 1926 yılında faaliyet gösteren Sabri Bey'e ait su hızarı dikkate değerdir. Ayrıca Selim Sarıbay tarafından 1930 yılında Dokurcun'da kurulan Selim Sırrı ve Şürekası Kereste Fabrikası ise Cumhuriyet döneminin en önemli işletmesi olmuştur. Kurulduğu döneme göre oldukça modern bir fabrika olup tomruk taşımak için ağaçtan lokomobil hattı yapılmıştır. Senelik beş-altı bin metre mikap işlenmemiş kereste imal ve sevk etmiştir. Ayrıca Selim Bey, 1936 yılında su gücünden yararlanarak fabrikanın ve Ekinviran'da (Ekinören) bulunan çiftliğinin elektriğini kendisi üretmeye başlamıştır. Henüz daha yeni yeni yaygınlaşmaya başlayan radyo ve telefon makineleriyle da halk böylece tanışma fırsatı bulmuştur.

wood and logs, were used by the people for small-scale timber production. A noteworthy instance was the *hızar* belonging to Sabri that was active in 1926 in the Karaçayır vicinity. Also, the Selim Sırrı and Partners Timber Factory, founded by Selim Sarıbay in 1930 in Dokurcun, was the most important enterprise of the region in that period. For the factory, which was quite modern for its time, a wooden locomobile line was constructed to carry the logs. The factory produced and dispatched five to six thousand meter cubes of unprocessed timber annually. In 1936, Sarıbay also started to produce his own electricity for his factory and his farm in Ekinviran (Ekinören), using water power. This way, the local community found a chance to be introduced to the radio and telephone, which were just beginning to become more widespread.

AIB_Cn_0936

Dokurcun Köyü çevresi,
ahşap raylarda işletilen
dekovil hattı,
1920'lar-30'lar

Dokurcun Village environs,
dekovil train line operating
on wooden tracks,
1920s-'30s





AIB_Cn_0940

Selim Sarıbay'ın Dokurcun Kereste Fabrikası önünde işçiler ve yağlama arabası, 1920'lar-30'lar

Workers and oiling cart in front of Selim Sarıbay's Dokurcun Timber Factory, 1920s-'30s

AIB_Cn_0936

Dokurcun Kereste Fabrikası, hıyarda tomruk biçen işçiler, 1920'lar-30'lar

Dokurcun Timber Factory, workers cutting logs at the hıyar machine, 1920s-'30s





AIB_Cn_0946

Dokurcun Kereste
Fabrikası'nda biçilen
tahtaların kurutulması,
1920'lar-30'lar

Drying of the timber cut
at the Dokurcun Timber
Factory, 1920s-'30s

AIB_Cn_0956

Dokurcun Kereste
Fabrikası, lokomobil
kazanını besleyen işçiler,
1920'lar-30'lar

Dokurcun Timber
Factory, workers feeding
the cauldron of the
locomobile, 1920s-'30s





AIB_Cn_0844

Bölgede tarımda
makineleşmenin öncüsü
Sabri Karaçayır, çiftliğinde
makineleriyle, 5 Ocak 1926

Bölgede tarımda
makineleşmenin
öncüsü Sabri Karaçayır,
his region's pioneer in
the mechanization of
agriculture, at his farm
with his machines,
5 January 1926



Tarım

Mudurnu'da arazinin dağlık olmasından dolayı tarih boyunca ziraat istenilen düzeyde yapılamasa da tarım ve ticaret en önemli geçim kaynağı olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mudurnu'da yetiştirilen başlıca ürünler; arpa, buğday, kaplıca, fiğ, yulaf, mısır, darı, nohut, mercimek, fasulye, patates, çavdar, keten tohumu, soğan, üzüm, yaş meyveler, ceviz vs.dir. Ekonomik değeri yüksek olan tütün tarımı, sebzecilik, arıcılık ve gülcülük de yapılmıştır. Deresağ bölgesinde Karaçayır Mevkii'nde kurulan Sabri Karaçayır'a ait çiftlikte 1926 yılında demir tekerlekli traktör ve pulluk gibi döneme göre oldukça modern tarım aletleri kullanılmıştır.

AIB_Cn_0788

Toprak ağası Sabri Karaçayır, çiftliğinde korucuları ve köylüleriyle, 5 Ocak 1926

Landlord Sabri Karaçayır at his farm with his guards and villagers, 5 January 1926

Agriculture

Even though agricultural output was historically always less than the desired level because of Mudurnu's terrain being predominantly mountainous, agriculture has been an important source of livelihood along with trade. In the first years of the Republic, the produce cultivated in Mudurnu included barley, wheat, spelt, vetch, oat, corn, chickpea, lentil, bean, potato, rye, flax seed, onion, grape, fresh fruit and walnut. Tobacco cultivation, vegetable gardening, beekeeping and rose growing were also practiced, as sectors with high economic returns. In 1926, in the Deresağ region, the farm in Karaçayır vicinity belonging to Sabri Karaçayır acquired a tractor with iron wheels and a plough, both quite modern agricultural equipment for their time.



AIB_Cn_0852

Madalyalı subay ve
iki memur ailesinin
çocuklarının sünnet çeyizi,
1920'lar-30'lar

A medalled army officer
and two public servants,
their families and the
'circumcision dowry' of
their sons, 1920s-'30s

Mudurnu'dan Portreler: Bir Erken Cumhuriyet Anadolu Kasabası'nda Özel Yaşam

Portraits From Mudurnu: Personal Life in an Anatolian Town of the Early Republic

Dr. **Ayşe Ege Yıldırım**

Ahmet İzzet Bengüboz'un çektiği cam negatiflerin önemli bir bölümü Mudurnulu vatandaşların özel yaşamını gösteren portrelerden oluşmaktadır. Bunlar arasında aile gruplarının ve çiftlerin çektiği, iki veya daha çok sayıda bireyin yan yana sıralandığı fakat esasen bireylerin kişisel özelliklerinin ön planda olduğu veya tek başına çektiği resimlere rastlanabilmektedir.

Giyim kuşam, portrelerde öne çıkan en belirleyici temalardan biridir. Mudurnu'da kadın, erkek ve çocuk portrelerinden, 24 Ağustos 1925'te Atatürk'ün Kastamonu'daki konuşmasıyla ve hükümetin 2 Eylül 1925 tarih ve 2413 sayılı kararıyla başlayan Şapka (Kıyafet) Devrimi'nin öncesinde ve sonra-

An important portion of the glass negatives that Ahmet İzzet Bengüboz shot consists of portraits that depict the personal lives of the citizens of Mudurnu. Amongst these portraits are photographs of family groups and couples, and group photographs with two or more individuals posing together. Essentially the photographs bring forward the personal characteristics of the subjects, whether they are framed individually or in groups.

Among the themes of the photographs, the subjects' attires are the most prominent element. The wardrobe tendencies from before and after the 1925 Hat Revolution, the changes in the individuals' attire and their public presentations influenced by the era's fashion



AIB_Cn_0239

Mudurnulu, modern giyimli
genç hanımın sandalyeli
pozu, 1930'lu yıllar

Portrait of a young woman
of Mudurnu, in modern
dress with a chair, 1930s

sındaki giyinme eğilimleri, modanın ve Cumhuriyet'in getirdiği bireyin kendini giyimiyle topluma sunuş tarzındaki değişimler bire bir izlenebilmektedir.

Resimlerde benzer oranda, yöresel ve geleneksel, geleneksel-modern karışımı ve 'modern' (Cumhuriyet idealleri ile örtüşen, Batılı tarzda) giyim tarzları ayrışabilmektedir.

Giysilerdeki çeşitliliğe baktığımızda, başlık olarak kalpak, beyaz ve renkli sarık, Laz sarığı, kasket, fötr şapka türlerinin yanısıra, tam bir kategoriye konması zor olan, Şapka Devrimine uyum sağlama çabasında görünen 'geçiş dönemi' başlıklarına rastlanmaktadır. Diğer aksesuarlar arasında, itibar unsuru sayılan baston ve köstekli saat, daha geleneksel olan kuşak, uzun çorap ve 'cızlavat' adlı yöresel lastik ayakkabı görülmektedir. Ana giysi olarak palto, kadınlarda elbise ve etek,

and the formation of the Republic can be observed through the portraits of Mudurnu's women, men and children.

The various dressing styles can be correspondingly distinguished in these photographs, as the local and traditional, the fusion of traditional and modern, and finally the 'modern' (a style in line with the Republic's Western values).

Upon studying the variations in the clothes, one not only notices the various *kalpaks* (a high-crowned cap usually made of felt or sheepskin), white and coloured turbans, Laz turbans, caps and fedoras; but also the sporting of 'transitional' head-wear that reflect attempts to adapt to the Hat Revolution. Amongst the accessories, one can observe stature signifiers such as canes and chain watches, and also the more traditional

AIB_Cn_0873

Nişan töreni sonrasında
hatıra, 1930'lar

Souvenir of an
engagement ceremony,
1930s



erkeklerde takım elbise giyildiği sıklıkla görülmektedir. Portresini çektiren vatandaşların çoğunun hali vakti yerinde ve kentli, az bir bölümün daha mütevazı, köylü vatandaş olduğu anlaşılmaktadır. Mesleklerin resmi uniformaları da birçok portrede giyilmektedir. Kadın giyimlerinin bazılarındaki modern ve cesur çizgiler, Mudurnu'da tutucu olmayan, açık görüşlü bir sosyal ortama işaret etmektedir.

Portresi çekilen kişilerin yaşları, yastık üzerine yerleştirilmiş bebeklerden, özenle giydirilmiş küçük yaştaki kız ve erkek çocuklarına, yaratıcı pozlar verilmiş daha büyük yaştaki çocuklar ve gençlerden, orta yaşlı yetişkinlere ve yaşlılara kadar değişkenlik göstermekte, farklı yaş ve giyim tarzındaki kişiler bazen aynı karede birlikte poz vermektedir. Kişilerin aksak sağlık durumları, hasta-

sashes, long stockings and the 'cızlavat's (local rubber shoes). As main attires, we notice the frequent sporting of coats, for women, dresses and skirts, and for men, suits. Most of the citizens who had their photographs taken were wealthy urbanites, while a few of them were modest, provincial citizens. One also notices that many subjects wore the official uniforms of their vocations. Some of the modern and bold fashion styles sported by the women indicate that Mudurnu had a progressive and open-minded social environment.

The age of the subjects has a wide range, from babies placed on pillows, painstakingly dolled up little girls and groomed little boys, to older children and youngsters posing creatively, to middle-aged adults and elders. Subjects of varying ages and clothes have also posed in the same frames. The unstable

lıkların ve sakatlıkların izleri, dönemin tıbbi imkanlarına dair de ipucu vermektedir.

Bengüboz Mudurnulu vatandaşların portrelerini çekerken, adeta bir antropolog rolüne bürünerek demografik yapının çeşitliliğini vermeyi başarmıştır. Buradaki önemli bir faktör, nüfus memurluğu görevi vesilesiyle verdiği vesikalık resim çekme hizmetini bir fırsat olarak kullanmasıdır. Vesikalık çekerken varolan muhtemel koşullar göz önüne alındığında, kasabadaki bina duvarlarının değişken yüzeylerinin önüne çekilen perdeler, karttan tasarruf (9'a 14 cm ebatlı bir fotoğraf kartı kullanarak, 4,5'a 6 ebatlı vesikalıklardan olabildiğince çok fazla elde etmek) amacıyla yan yana oturtulan kişi gruplarının nedeni daha iyi anlaşılmaktadır.

Portrelerdeki poz verme şekli de ilgi çekici bir başka konudur. Dikkatle yerleştirilmiş, belirli bir simetri anlayışına sahip kompozisyonlar, Ahmet İzzet Bengüboz'un yıllarca askerlik yapmış olmasının verdiği düzenleme ve sıralama alışkanlığının etkili olduğunu düşündürmektedir. Kişisel pozlarda, dönemin İstanbul'u ve büyük kentsel merkezlerindeki ünlü stüdyo fotoğraflarında da kullanılan motiflerin örnek alındığı, üzerine el konan, dirsek yaslanan veya yanında durulan sandalye (veya sehpa), bitki gibi aksesuarlar, sandalyelerin üzerine konan saat veya ayna, masaların üzerine yerleştirilen kitap, bardak, şişe, fincan gibi nesnelerle fotoğrafın zenginleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Fotoğrafı çeken ve fotoğrafı çekilen arasındaki dinamik açısından düşünüldüğünde, Bengüboz'un fotoğrafçı (ve 'yönetmen') yetkisiyle kadraja hakim olduğu inkar edilemez, ancak bir yandan da pozlarda belirli bir serbestlik ve doğallık da sezilmektedir. İnsanların kendilerini ve statülerini öne çıkarabilecek, örneğin asker üniformasının rütbe apoletini, bastonunu veya saatini gösterecek şekildeki duruşlar tercih edilmekte, daha klasik olan birbirine kavuşturulmuş veya diz üstündeki ellerin yanısıra, eli belinde, aile ve arkadaşlar

health conditions, scars of illness and disabilities, also indicate the medical conditions of the era.

While photographing the portraits of Mudurnu's citizens, Bengüboz seems to have innately taken on the role of an anthropologist and succeeded in displaying the diversity of the local demographics. The important factor here is that his employment in the Civil Registration Department rendered him an opportunity to do so. Considering the conditions under which he took the headshots, one can understand the reason behind the group photographs in which different subjects were aligned: the curtain screens placed on the uneven surfaces of the walls of the town's buildings, are used as backdrops for the 9 to 14 photograph cards, which can be later divided into 4.5 to 6 cards for individual portraits as a way of economizing on the printing material.

The style of posing in the portraits is an interesting matter in itself. Looking at the compositions meticulously framed and possessing a specific understanding of symmetry, Ahmet İzzet Bengüboz's habits of orderliness and alignment stemming from his long years in the military are believed to have been influential in his style. In the individual poses, the motifs used in the famous photographic studios of Istanbul and other large cities have been taken as an example. The chairs (or stools) that one places a hand or leans an elbow on, or even stands by, accessories such as plants, watches or mirrors placed on chairs, books, glasses, bottles or cups placed on tables, are all items used to enrich the frames of the photographs. Considering the dynamic between the photographer and the subject, Bengüboz was undoubtedly in charge of the frame with the authority of a maestro photographer, but one can intuit a certain freedom and naturalness in the poses.

We also encounter varying poses in the photographs which emphasize the subjects' positions and statures; for example, poses



AIB_Cn_0872

Genç hükümet tabibi,
mikroskopunun ve
kitaplarının başında,
1920'lar-30'lar

A young government
doctor, with his
microscope and books,
1920s-'30s

arasında kol kola girme, sarılma, elini omzuna koyma vb. samimiyet göstergelerine de rastlanmaktadır. Nihayetinde, portresi çekileni de memnun edecek sonucu almak için, başlı başına bir ihtisas denebilecek 'pozorlук' de fotoğrafçılığın ayrı bir boyutudur. Özellikle eski makinelerdeki uzun pozlama süreleri, fotoğrafçının her ayrıntıya aynı anda hakim olmasını ve gerekli düzeltmeleri- örneğin vesikalıklarda düşük bir sol omuz, yamuk bir kravat, grup resimlerinde kimsenin kıpırdamaması- yapmasını gerektirmektedir. Ahmet İzzet Bengüboz'un fotoğrafları, bize tüm bu konularda usta olduğunu göstermektedir.

that highlight the rank epaulettes of military uniforms, canes or watches are preferred. Along with classical poses in which hands are wrung together or placed on knees, there are also poses in which hands are placed on waists, family members and friends take each other's arms, hug each other, touch each other's shoulders, etc. signifying sincerity and intimacy. Ultimately, 'pose composition' that achieves the results that will also satisfy the subject is a specialty in photography in itself. Due to the lengthy process of posing for old cameras, the photographer must be on top of every detail and make the necessary adjustments, e.g. a drooping left shoulder in the portraits, a lop-sided tie, ensure the synchronized stillness of all subjects in the group photographs, which are examples of this speciality. Ahmet İzzet Bengüboz's photographs show us that he was a maestro in all these aspects of his craft.



AIB_Cn_0294

Bina duvarı önünde oturmuş modern giyimli genç kız, kravatlı ve papyonlu yakınlarıyla, 21 Ocak 1927

Young woman in modern dress, seated in front of a building, with her relatives wearing a tie and bow-tie, 21 January 1927



AIB_Cn_0304

Mudurnulu kalpaklı adam ve elinde çiçekli kızı, kırd, 1920'lar-30'lar

A kalpak-wearing man of Mudurnu and his daughter holding a flower, in a pastoral setting, 1920s-'30s



AIB_Cn_0239

İstiklal Savaşı Gazisi Boşnak Muharrem ve yaşlı adam, 1920'li yılların ortası

Veteran of the War of Independence, Muharrem the Bosnian and an old man, mid-1920s



AIB_Cn_0095

Şık paltolu, başörtülü genç kadın ve kravatlı genç adamın hatıra fotoğrafı, 1920'li yılların sonu

Souvenir photograph of a young woman in a smart coat and headscarf and a young man with a tie, late 1920s



AIB_Cn_0644

Yöresel örtülü hanım ve iki küçük oğlan çocuğu, 1920'lar-30'lar

Woman covered with local traditional cloth and two small boys, 1920s-'30s



AIB_Cn_0651

Kalpak ve kravatlı Posta Müdürü, boynunda beşbirlik büyük kızı ve elinde oltu taşı tespih küçük kızı, 1920'lar-30'lar

The Postal Director wearing a kalpak and tie, his elder daughter wearing a *beşbirlik* necklace and younger daughter holding a rosary, 1920s-'30s



AIB_Cn_0296

Kravatlı ve fesli delikanlı, boynunda beşbirlik, kolunda saat bir genç kız ve kucaklarında çocuklar, 16 Haziran 1925

Young man with a tie and fez, young woman with a *beşbirlik* necklace and a wristwatch with children on their laps, 16 June 1925



AIB_Cn_0579

Mudurnu Adliyesi hakimi, eşi ve çocuklarıyla, 1920'li yılların sonu

Judge of the Mudurnu Judicial Department with his wife and children, late 1920s

MUDURNU'DAN PORTELER: BİR ERKEN CUMHURİYET ANADOLU KAŞABASI'NDA ÖZEL YAŞAM
PORTRAITS FROM MUDURNU: PERSONAL LIFE IN AN ANATOLIAN TOWN OF THE EARLY REPUBLIC



AIB_Cn_0829

Hacı Bayraktar ailesi,
Mudurnu'da bir bahçede,
17 Haziran 1926

Hacı Bayraktar family, in a
garden in Mudurnu,
17 June 1926

AIB_Cn_0708

Mudurnulu fesli, kravatlı
baba, boynunda üç
beşbirlik altınıyla anne ve
okula hazırlanan kızları,
1920'lar-30'lar

A father from Mudurnu
wearing a fez and tie, a
mother with necklace
of three *beşbirlik* gold
pieces and their daughter
preparing for school,
1920s-'30s



AIB_Cn_0431

Kaşıkcının Süleyman baygın oturmuş, arkasında Patların Hacı Mehmet'in tuttuğu kulaklarıyla dengeyi sağlamış, 12 Mart 1925

Süleyman of the 'Kaşıkcılar' seated unconscious, Hacı Mehmet of 'Patlar' behind Süleyman holding his ears to keep him balanced, 12 March 1925



AIB_Cn_0643

İstiklal Savaşı Gazisi Şakir Beylerin Hasan, yakını olan iki hanımla, 1920'lar-30'lar

Veteran of the War of Independence, Hasan of 'Şakir Beyler', with two women relatives, 1920s-'30s

AIB_Cn_0047

Perde önünde oturan Hoca Efendi ve çarşafli kadın, 1920'lar-30'lar

'Hodja Efendi' seated in front of a curtain and a woman in black shroud, 1920s-'30s





AIB_Cn_0306

Hacı Bayraktarlar ailesi, askeri okuldan izne gelen kardeşleriyle bahçede, 1920'lerin sonu

The Hacı Bayraktarlar family, with an elder brother who is visiting from military school and his younger siblings, in a garden, late 1920s

AIB_Cn_0743

Dede, kızı, damadı ve torunlarıyla, duvarda asılı örtü önünde oturmuş, 18 Ağustos 1926

A grandfather, his daughter, son-in-law and grandchildren, seated in front of a cloth hung on a wall, 18 August 1926



AIB_Cn_0838

Hacı Bayraktarlar ailesi, geniş yaka gömleklili baba, ceketli, elbiseli anne ve çocukları, 1920'lerin sonu

Hacı Bayraktarlar family, with the father wearing a wide collared shirt, the mother wearing a jacket and dress and their children, late 1920s



AIB_Cn_0957

Golf takım elbiseli baba, çarşıdan moderniteye anne, genç kız ve bebekleriyle, 21 Haziran 1926

A father with a golf suit, the mother transitioning from being covered to modernity, young woman and baby, 21 June 1926



AIB_Cn_0327

Modern giyimli anne ve baba, ilk adımlarını atmaya başlayan kızlarıyla, 1930'ların başı

A mother and father in modern dress, with their daughter starting to take her first steps, early 1930s





AIB_Cn_0383

Birbirine sarılmış eşler,
çizgili elbiseli kadın, kravatlı
takım elbiseli erkek,
2 Ağustos 1926

A couple embracing, the
woman in a striped dress,
the man in tie and suit,
2 August 1926

AIB_Cn_0390

A couple embracing, the
woman in a striped dress,
the man in tie and suit,
12 August 1926

Waitress Sultane, standing
next to a seated, kalpak-
wearing man,
12 August 1925



AIB_Cn_0033

Mudurnu Belediye Başkanı
(1932-1936), İstiklal
Madalyalı Hakkı Durukan ve
torunu, 5 Ağustos 1933

Mudurnu Mayor (1932-36),
Independence Medalled
Hakkı Durukan and his
granddaughter,
5 August 1933



AIB_Cn_0029

Vedat Remzi bebe, 164
günlük olmuş, 5 Mart 1930
Çarşamba

Baby Vedat Remzi,
164 days old, Wednesday,
5 March 1930

AIB_Cn_0343

Yastığa yatırılmış erkek
bebek, arka fonda ahşap ve
ağaç gövdesi,
4 Ağustos 1926

Baby boy laid on a pillow,
pieces of wood and timber
at the back, 4 August 1926



AIB_Cn_0067

Mes lastik, kısa pantolon, papyon ve paltolu bir küçük adam, 8 Ocak 1939

A little gentleman in elastic 'mes' shoes, short pants, bowtie and coat, 8 January 1939



AIB_Cn_0104

Çiçek taçlı minik abla ve kravatlı, spor takım elbiseli minik adam kardeşi el ele, 17 Nisan 1925

A little older sister with a flower garland on her head and her little younger brother wearing a tie and sporty suit, 17 April 1925

AIB_Cn_0343

Masa üstünde duran, Reşat altını boynunda küçük hanımefendi, 1920'lar-30'lar

A little lady standing on a table, wearing a 'Reshad' gold coin necklace, 1920s-'30s



AIB_Cn_0246

Küçük abla ve minik kardeş, sandalyeli pozda, 1920'lar-30'lar

A little older sister and her younger sister, posing with a chair, 1920s-'30s





AIB_Cn_0342

At üstünde küçük
Mudurnulu erkek çocuğu,
1920'lar-30'lar

Small boy from Mudurnu
on horseback, 1920s-'30s

AIB_Cn_0384

Boz kalpaklı oğlanlar, çizgili, tenteli entarili, altın kolyeli, elleri kınalı kız kardeşleriyle, 1920'lar-30'lar

Young boys with light-coloured *kalpaks*, with their sister wearing a striped dress, golden necklace, and henna-dyed hands, 1920s-'30s



AIB_Cn_0565

Zincirli kösteği belinde, defteri elinde minik adam, hanım ablasıyla sandalyeli pozda, 1920'lar-30'lar

Little man, watch chain by his waist, notebook in his hand, with his older sister posing with a chair, 1920s-'30s



AIB_Cn_0039

Kalpaklı, yelekli, takım elbiseli ve rugan ayakkabılı delikanlı adayları kol kola, 24 Nisan 1925

Two boys with arms intertwined, wearing kalpaks, vests, suits and shiny leather shoes, 24 April 1925



AIB_Cn_0019

Dışından dolayı yüzü şişmiş, çenesi sarılı kadın ve çocuğu, 1920'ler-1930'lar

Woman with her face swollen due to a tooth ailment, chin wrapped in a cloth and her son, 1920s-1930s

AIB_Cn_0066

Kafasında yağ bezesi olan, paltolu kravatlı erkek, 1920'ler-1930'lar

Man with a wen on his head, wearing tie and coat, 1920s-1930s





AIB_Cn_0103

Yüzünde deformasyon
olan, yöresel giyimli erkek,
1920'ler-1930'lar

Man with a deformation on
his face, in local traditional
attire, 1920s-1930s



AIB_Cn_0105

Ayağı kesik, bastonlu,
yöresel giyimli erkek,
1920'ler-1930'lar

Man with wooden leg,
carrying a stick and in
local traditional attire,
1920s-1930s



AIB_Cn_0020

Beyaz sarıklı iki din adamı, soldaki bıyıklı, çizgili ceketli, sağdaki bıyıklı ve sakallı, 1920'ler-1930'lar

Two clergymen in white turbans, the one on the left sporting a mustache and striped jacket, the one on the right with a mustache and beard, 1920s-1930s

AIB_Cn_0324

Beyaz sarıklı, sakallı üç din adamı, arka planda sokak ve taş duvar, 3 Ocak 1925

Three clergymen in white turbans, a street and stone wall in the background, 3 January 1925





AIB_Cn_0857

Sağ eli sol kolunda
oturmuş sarıklı dört din
adamı, 26 Eylül 1925

Four clergymen in turbans,
seated with right hand
over left arm,
26 September 1925



AIB_Cn_0042

Biri kalpaklı, elinde tespih ve yeleğinin üzerinde zincirli çakısı ile, diğeri üniformalı oturmuş iki erkek, 11 Eylül 1925

Two seated men, one of them wearing a kalpak, holding a rosary and knife with chain on his vest, the other one in uniform, 11 September 1925

AIB_Cn_0372

Üniformalı iki asker arasında fesli bir sivil memur, 28 Eylül 1925

A civilian public servant with a fez, seated between two soldiers in uniform, 28 September 1925



AIB_Cn_0562

Şık giyimli, ikisi ayakta biri sandalyede oturmuş, tespih ve kalpaklarıyla poz vermiş üç erkek, 1920'ler

Three well-dressed men, two of them standing, one of them seated on a chair, posing with their rosaries and kalpaks, 1920s

AIB_Cn_0372

Kalpaklı, ellerinde tespihli, bir bahçede çardakta oturmuş dört genç erkek, 1920'ler

Four young men wearing kalpaks, holding rosaries, seated at a garden pergola, 1920s





AIB_Cn_0076

Belinde fişek bağı, kalpaklı
asker, 1920'ler

Soldier wearing a kalpak
and ammunition belt,
1920s

AIB_Cn_0541

Kepi sandalye üzerinde,
kendisi ayakta poz vermiş
asker, 1930'lar

Soldier standing by a chair,
his cap on the chair, 1930s



AIB_Cn_0174

Yöresel kıyafetli, oturan iki yaşlı erkek portresi, 12 Aralık 1925

Two seated older men in local traditional attire, 12 December 1925



AIB_Cn_0021

Biri sanklı, yaşlı, diğeri kalpaklı, üniformalı iki erkek, arkada taş duvar ve ahşap kapı, 1920'ler

Two men, one of them older, in a turban, the other one in uniform, wearing a kalpak, a stone wall and wooden door at the back, 1920s

AIB_Cn_0375

Yöresel kıyafetli, belinde köstekli saat, ve elinde kırbaç, yaşlı erkek ve fesli çocuk, 1920'ler

Old man in local traditional attire, watch and chain by his waist, holding a whip, and boy with fez, 1920s



MUDURNU'DAN PORTELER: BİR ERKEN CUMHURİYET ANADOLU KAŞABASI'NDA ÖZEL YAŞAM
PORTRAITS FROM MUDURNU: PERSONAL LIFE IN AN ANATOLIAN TOWN OF THE EARLY REPUBLIC



AIB_Cn_0830

Üzerine ayna koyulmuş sandalye ile poz veren iki erkek, 1920'ler

Two men posing on two sides of a chair with a mirror placed on it, 1920s

AIB_Cn_0375

Biri kasketli diğeri şapkalı, ceketleri düğmelenmiş iki erkek, 9 Kasım 1925

Two men, one of them wearing a cap, the other a hat, their jackets buttoned, 9 November 1925





AIB_Cn_0893

Şapkalı dede ve oğlu
oturmuş, yanlarında
torunlar, 1920'ler-30'lar

Old man with hat seated
with his son, his grandsons
by their sides, 1920s-'30s



AIB_Cn_0754

Ortadaki papyonlu, fötr
şapkalı, iki yanındaki
kasketli, Atatürk rozetli üç
erkek, 1920'ler-1930'lar

Three men, the one in the
middle wearing a bow-tie
and felt hat, the other two
on his sides wearing caps,
Atatürk badges, 1920s-'30s



AIB_Cn_0119

Yöresel dokuma sarıklı, yelek üzerinde zincirli köstekli iki erkek, 4 Mart 1925

Two men wearing turbans made of local colourful cloths, watch chains over vests, 4 March 1925

AIB_Cn_0013

Solda sarıklı, yaşlı, sağda laz başlıklı daha genç bir erkek, 1920'ler

Two seated men, the older one on the left in a turban, the younger one on the right wearing a 'Laz turban', 1920s

AIB_Cn_0223

Biri beyaz sarıklı, kürklü ceketli, diğeri desenli kumaştan sarıklı, kuşaklı iki erkek, 1920'ler

Two seated men, one of them in a white turban and jacket with fur collars, the other wearing a turban made of local colourful cloths and a sash, 1920s

AIB_Cn_0024

Yöresel dokuma sarıklı, paltolu, ellerini kavuşturmuş iki erkek, 16 Mayıs 1925

Two men wearing turbans made of local colourful cloths and coats, their hands folded, 16 May 1925



AIB_Cn_0916

Şapka ve bastonlu, üçü oturmuş, ikisi ayakta, biri asker beş erkek, 1920'ler-30'lar

Five men with hats and canes, three of them seated, two of them standing, one of them a soldier, 1920s-'30s

AIB_Cn_0752

Ramazan Bayramı hatırası, bayramlıklarıyla Mudurnulu gençler, bir bahçede, çardak önünde, 25 Mart 1928

Souvenir of Ramadan (Eid) Holiday, Mudurnu youngsters with their best attire, in front of a garden pergola, 25 March 1928



AIB_Cn_0515

Smokinli, papyonlu-kravatlı, cep mendilli üç erkek, iç mekan, 1930'lar

Three men wearing tuxedos, bowties or ties and pocket handkerchiefs, interior, 1930s



AIB_Cn_0996

Kravatlı, cep mendilli, dönemin modası yüksek bel pantolonlu iki erkek, 1920'ler-30'lar

Two men wearing a tie, pocket handkerchiefs, high-waisted trousers as per the time's fashion, 1920s-'30s





AIB_Cn_0093

Fesli, ellerini kavuşturarak
oturmuş yaşlı erkek,
7 Temmuz 1925

Old man wearing a fez,
with hands folded,
7 July 1925

AIB_Cn_0002

Yün örme kalpaklı kravatlı
erkek, 1920'ler

Man wearing a woolen
knitted *kalpak* and a tie,
1920s



AIB_Cn_0572

Kalpaklı, çizmeli erkek,
ayakta sandalyeli ve köpekli
poz, 1920'ler

Man wearing a *kalpak*
and boots, standing with
a chair and a dog on the
chair, 1920s



AIB_Cn_0163

Sarıklı, belinde tabancalı,
pantolonu yamalı erkek,
13 Ağustos 1925

Man wearing a turban,
gun at his waist sash, his
trousers patched,
13 August 1925

AIB_Cn_0273

Gösteri için zeybek kıyafeti
giymiş bir genç erkek,
1920'ler-30'lar

Young man wearing a
zeybek (Western Anatolian
local hero) costume for a
show, 1920s-'30s



AIB_Cn_0312

Kalpaklı, kravatlı, yeleğinde köstek ve cebinde kalemli erkek, 1920'ler-30'lar

Man wearing a kalpak, tie, watch chain on his vest and pen in his pocket, 1920s-'30s

AIB_Cn_0614

Kalpaklı, kravatlı, yüksek belli pantolon giymiş erkek, sehpa ile poz, 9 Ekim 1925

Man wearing a kalpak, tie, high-waisted trousers, standing next to a high stool, 9 October 1925



AIB_Cn_0164

Çapraz çizgili kravatı ve yaka mendili ile şık giyimli bir erkek, 1920'ler-30'lar

Well-dressed man with a diagonally striped tie and pocket handkerchief, 1920s-'30s

AIB_Cn_0269

Gözlük, papyon, kruvaze ceket ve mendili ile şık giyimli bir erkek, 1920'ler-30'lar

Well-dressed man with glasses, bow-tie, double-breasted jacket and handkerchief, 1920s-'30s



AIB_Cn_0869

Saçları yapılmış, biri kürk paltosu ile dikkat çeken iki kadın, ortalarında sandalyeye oturtulmuş çocuk, 13 Ocak 1926

Two women, striking with their hair done, one of them in a fur coat, a small child seated on a chair between them, 13 January 1926



AIB_Cn_0606

Elbiseli, saçlarında tokalı,
ayakta duran iki genç
kadın, iç mekan, yerde
kilim, 1920'ler-30'lar

Two standing young
women wearing dresses
and hairpins, interior, a rug
on the floor, 1920s-'30s



AIB_Cn_0445

Elbiseli, modern genç
kadınlar ve kız çocuğu, bir
bahçede, 1930'lar

Five young, modern
women wearing dresses
and a girl in a garden,
1930s

MUDURNU'DAN PORTELER: BİR ERKEN CUMHURİYET ANADOLU KAŞABASI'NDA ÖZEL YAŞAM
PORTRAITS FROM MUDURNU: PERSONAL LIFE IN AN ANATOLIAN TOWN OF THE EARLY REPUBLIC



AIB_Cn_0114

Başı örtülü, paltolu, elleri kavuşturulmuş oturan iki kadın, 1920'ler-30'lar

Two seated women wearing headscarves, coats, their hands folded, 1920s-'30s

AIB_Cn_0214

Yöresel, desenli dokumalara bürünerek poz veren iki kadın, 1920'ler-30'lar

Two women covered in local traditional patterned cloths, 1920s-'30s

AIB_Cn_0386

Üzerinde elışı örtü ve çiçekli bir sehpa yanında, çantaları ile poz veren iki kadın, 1920'ler-30'lar

Two women holding bags, standing next to a stool covered with a hand-embroidered tablecloth and a flower, 1920s-'30s



AIB_Cn_0433

İğne oylarıyla süslü bindallı giymiş kadın, yerde kilim, 1920'ler-30'lar

Woman wearing a traditional bindallı dress embroidered with needlework, a rug on the floor, 1920s-'30s



AIB_Cn_0318

İğne oyasından taçları ve bindallı giymiş altınlarıyla poz veren Mudurnulu iki kadın, bahçede, 1920'ler-30'lar

Two women of Mudurnu posing with their needlework crowns, traditional bindallı dresses and golden jewelry, in a garden, 1920s-'30s



AIB_Cn_0434

İğne oyalı eşarp, altınları ile yöresel kıyafetli kadın ve modern giyimli çocuk, 1920'ler-30'lar

Woman wearing a traditional headscarf embroidered with needlework and golden jewelry and a girl dressed in a modern dress, 1920s-'30s



AIB_Cn_0692

Bindallı giymiş, uzun saçlı,
başında iğne oyali taçlı
kadının sandalyeli pozunu,
1920'ler-30'lar

Woman with long flowing
hair, posing with her
needlework crown and
traditional bindallı dress
posing with a chair,
1920s-'30s



AIB_Cn_0554

Askılı, mini etekli elbiseli kadın, duvar önünde oturmuş, 1920'ler-30'lar

Young woman wearing a strapped mini-dress, seated in front of a wall, 1920s-'30s

AIB_Cn_0602

Dik yaka paltosu ve saç modeli ile dikkat çeken kadın, iç mekan, 1920'ler-30'lar

Woman with a striking hairdo and high-collared coat, interior, 1920s-'30s



AIB_Cn_0344

Geniş kenarlı şapka, manto
giymiş, sol eli cebinde kadın,
iç mekan, 1920'ler-30'lar

Woman wearing a wide-
rimmed hat and coat, her left
hand in her pocket, interior,
1920s-'30s



AIB_Cn_0345

Fırfırlı şapkası, tokalı
kemerli şık elbisesi ile poz
veren kadın, 1920'ler-30'lar

Woman wearing a frilled
hat and fancy dress with a
buckled belt, 1920s-'30s

AIB_Cn_0543

Desenli elbiseli, elinde kitap, bir bitki ile poz vermiş genç kadın, iç mekan, 1920'ler-30'lar

Young woman wearing a patterned dress, a book in her hand, standing next to a plant, interior, 1920s-'30s

AIB_Cn_0406

Çiçeklerle süslü gramofon yanında poz veren genç kadın, arka planda rafta şişeler, 8 Eylül 1926

Young woman standing next to a gramophone adorned with flowers, bottles on a shelf in the background, 8 September 1926



Kaynakça

1. Ak, S. A., 2001, **Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Fotoğrafı 1923-1960**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
2. Ak, S. A., 2004, **Fotoğraf ve Kartpostallarıyla Girit'ten İstanbul'a Bahaettin Rahmi Bediz : Beyaz Atlı Fotoğrafçı 1875-1951**, İletişim Yayınları.
3. Anon., 1916, 'Mudurnu', **1916 Tarihli Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi**.
4. Anon., 1923, '[Kara Fatma ile Raportaj]', **Tanin Gazetesi**, 5 Temmuz 1923.
5. Anon., 1925, 'Mudurnu', **1925 Tarihli Bolu Vilayeti Salnamesi**.
6. Anon., 1944, 'The Halkevi: The Turkish people's house', **Scottish Geographical Magazine**, Cilt 60, Sayı 1, s. 21, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00369228708735259?journalCode=rsgj19> [February 26, 2016 tarihinde erişildi].
7. Anon., 1998, 'Farklı Bir Koleksiyon', **Hürriyet Gazetesi**, 28 Mayıs 1998.
8. Anon., 1998, 'Görülmemiş Fotoğraflar', **Hürriyet Gazetesi**, 17 Mayıs 1998.
9. Anon., 2015a, **Mehmet Kadri Bengüboz, Remzi Kocaman ve Selahattin Bilgiç ile söyleşi kayıtları**, 14 Aralık 2015, Mudurnu.
10. Anon., 2015b, **Mehmet Kadri Bengüboz ve Remzi Kocaman ile söyleşi kayıtları**, 14 Ekim 2015, Mudurnu.
11. Anon., 2016, 'Turkish Hearth', **Encyclopaedia Britannica**, <http://global.britannica.com/topic/Turkish-Hearth> [26 Şubat 2016 tarihinde erişildi].
12. Aksoy, Y., 1998, **Kalpaklı Kalkınma**, Ümit Yayıncılık, Ankara.
13. Apak, R., 1988, **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, TTK Yayınları, Ankara.
14. Bayur, 1967, **Türk İnkılabı Tarihi**, C.III, Ks.4, TTK Yayınları, Ankara.
15. Bengüboz, M.K., **11679 Numaralı İstiklal Madalyası Vesikası** [Özel Arşiv].
16. Bengüboz, M.K., **Ahmet İzzet Bengüboz'un Mudurnu Nüfus Memurluğundan Verilen Maaş Kayıt Örneği Belgesi (24 Aralık 1976)** [Özel Arşiv].
17. Bengüboz, M.K., **Ahmet İzzet Bengüboz'un Nüfus Hüviyet Cüzdanı** [Özel Arşiv].
18. Bengüboz, M.K., **Atatürk'ün Görülmemiş Fotoğrafları ve 1920'li Yıllarda Mudurnu Cam Baskı Fotoğraf Sergisi Davetiyesi** [Özel Arşiv].
19. Beşikçi, Mehmet, 'İhtiyat Zabiti'nden Yedek Subay'a: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Zorunlu Askerlik Kategorisi olarak Yedek Subaylık ve Yedek Subaylar, 1891-1930', **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Sayı: 13, Güz 2011, s. 45-89.
20. Boratav, K., 1998, 'Folklorumuzda Bir Dev', **Cumhuriyet Kitap**, Nisan 1998.
21. Boratav, P.N., 1931, **Köroğlu Destanı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
22. Boratav, P.N., 1945, **Folklor ve Edebiyat I-II**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara.
23. Boratav, P.N., 1982, 'Mudurnu Türküleri', **Folklor ve Edebiyat**, Cilt II, Adam Yayınları, İstanbul.
24. *Comité International de la Croix-Rouge, 1917, Rapports de MM. le Dr. F. Blanchod, F Thormeyer & Em. Schoch sur leur inspection des camps de prisonniers turcs en France, en Corse et en Egypte Décembre 1916 et Janvier 1917* (Kızıl Haç raporu), <http://grandeguerre.icrc.org/en/Camps/Ras-El-Tin-Camp/17/fr/> [1 Kasım 2015 tarihinde erişildi].

25. Çelik, Z. & E. Eldem, 2015, **Camera Ottomana: Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğraf ve Modernite**, 1840-1914, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
26. Çetik, M., 1998, **Üniversitede Cadı Kazanı**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
27. Cihangir, E., 2005, **Aralof'un Hatıralarında Mustafa Kemal ve Türkiye**, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
28. Erkut, S., 1997, **İstiklal Savaşı'nda Mudurnu**, Ankara.
29. Evcin, E., 2013, **I. Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
30. Gölbaş, H. & İ. Ekinci, 2010, **Aydınlık Bir Adam Korkut Boratav**, İmge Yayınları, Ankara.
31. Kalıpçı, İ., 1998, 'Bursa'nın Kurtuluşu'na İmza Atmış Bir Mücahit Kadınıımız', **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 42, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
32. Kanat, F., 2015, **Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafet Devrimi**, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Bursa.
33. Kemal, C., 'Birinci Dünya Savaşı'nda Gazze'yi Nasıl Kaybettik?', **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 55, Güz 2014, Ankara, s. 125-76.
34. Koz, M.S., 1998, 'Folklorumuzun Koca Çınarı', **Cumhuriyet Kitap**, Nisan 1998.
35. Mısıroğlu, A., 1994, **Kuvayı Milliye'nin Kadın Kahramanları**, Sebil Yayınları, İstanbul.
36. Özberk, F., 'Korkut Boratav- Halkçı Bir Bilim Adamı', **Bilim ve Ütopya**, sayı 191, İstanbul.
37. Özendes, E., 1995, **Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafçılık 1839-1919**, İletişim Yayınları.
38. Öztürkmen, A., 1998, 'Zaman İçinde Bir Boratav Zamanı', **Cumhuriyet Kitap**, Nisan 1998.
39. Sait, M., 1933, 'Kara Fatma Rus Manastırında', **Yedigün Dergisi**, 9 Ağustos 1933, Sayı 22, s. 10-12.
40. Sarı, H., 'İkinci Mahmut Dönemi'nde Mudurnu'da Fiyat Hareketleri ve Kentin Genel Giderleri', **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, XVII/28 (1995), Ankara Üniversitesi, Ankara, s. 135-54.
41. Sarıbay, S. (yayına hazırlayan: Mehmet Tunçkol), 2015, **İstiklal Savaşı'nda Mudurnu Bolu Düzce**, Mudurnulular Derneği Yayınları, Bolu.
42. Tansel, F. A., 1991, **İstiklal Harbi'nde Mücahit Kadınlarımız**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
43. Taşkıran, C., 2015, **Ana Ben Ölmedim: 1. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
44. T.C. Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, **Ahmet İzzet Bengüboz Yedek Subay Şahsi Dosyası** [8 Ocak 2016 tarihinde erişilmiştir].
45. T.C. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi, **Ahmet İzzet Bengüboz'un Nüfus Kayıt Örneği**. [1 Aralık 2015 tarihinde erişilmiştir].
46. Tunçkol, M., 1998, **1998 yılında Bolu Halk Eğitim Merkezi'nde Yapılan Sergi Broşürü** [Özel Arşivi].
47. Tunçkol, M., 2008, 'Kara Fatma Mudurnu'da', **Mudurnulular Derneği Bülteni**, Sayı 3, Bolu, s. 29-30.
48. Tunçkol, M., 2010, 'Boratav Ailesi', **Mudurnulular Derneği Bülteni**, Pertev Naili Boratav Özel Sayısı, Bolu, s. 42-51.
49. **Türkçe Bilgi** (web sitesi), 'Pertev Naili Boratav': http://www.turkcebilgi.com/pertev_naili_boratav [7 Şubat 2016 tarihinde erişildi].
50. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), 2014, **81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi**, TEPAV, Ankara: <http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1391012395-8.81IlicinToplumsalCinsiyetEsitligiKarnesiTaslak.pdf> [5 Şubat 2016 tarihinde erişildi].
51. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2014, **Seçilmiş Göstergelerle Bolu 2013**, TÜİK, Ankara: <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/BOLU.pdf> [7 Şubat 2016 tarihinde erişildi].
52. Ural, S., 'Mütareke Döneminde İngilizlerin Elindeki Türk Esirlerinin İadesi ve Ortaya Çıkan Sorunlar', **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 37-38, Mayıs-Kasım 2006, s.187-210.

53. Yalman, A., 2007, 'Kahraman Kadınlarımız', **Cumhuriyet Gazetesi**, Kasım 2007.
54. Yalman, A. E., 1970, **Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim**, Rey Yayınevi, İstanbul.
55. Yıldırım, E., K. Nalbant, B. Aydın, F. Onur, S.G. Sarı, S. Parlak, İ. Öz, N. Hoşcan, G. Bilgin & Y. Moralı, 2014, **Mudurnu Kültürel Miras Alanı Yönetim Planı** [Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ve Mudurnu Belediyesi için hazırlanmış rapor].
56. Zeynal, A., (tarihsiz), 'Dadaş Kara Fatma', **Türkülerle Erzurum**: <http://www.turkulerleerzurum.com/erzurumlu-sahsiyetler/dadas-kara-fatma-fatma-seher-erden.html> [5 Şubat 2016 tarihinde erişildi]

References

1. Ak, S. A., 2004, **Fotoğraf ve Kartpostallarıyla Girit'ten İstanbul'a Bahaettin Rahmi Bediz: Beyaz Atlı Fotoğrafçı 1875-1951**, İletişim Publications.
2. Ak, S. A., 2001, **Erken Republic Dönemi Turkish Photographs 1923-1960**, Remzi Publications, Istanbul.
3. Aksoy, Y., 1998, **Kalpakkı Kalkınma**, Ümit Publications, Ankara.
4. 1916, 'Mudurnu', **1916 Tarihli Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi**.
5. Anon., 1923, '[Interview with Kara Fatma]', **Tanin Newspaper**, 5 July 1923.
6. Anon., 1925, 'Mudurnu', **1925 Tarihli Bolu Vilayeti Salnamesi**.
7. Anon., 1944, 'The Halkevi: The Turkish people's house', **Scottish Geographical Magazine**, Vol. 60, Iss. 1, p. 21, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00369228708735259?journalCode=rsgj19> [accessed on February 26, 2016].
8. Anon., 1998, 'Farklı Bir Koleksiyon', **Hürriyet Newspaper**, 28 May 1998.
9. Anon., 1998, 'Görülmemiş Photographlar', **Hürriyet Newspaper**, 17 May 1998.
10. Anon., 2015a, **Records of Interview with Mehmet Kadri Bengüboz**, **Remzi Kocaman and Selahattin Bilgiç**, 14 December 2015, Mudurnu.
11. Anon., 2015b, **Records of Interview with Mehmet Kadri Bengüboz and Remzi Kocaman**, 14 October 2015, Mudurnu.
12. Anon., 2016, 'Turkish Hearth', **Encyclopaedia Britannica**, <http://global.britannica.com/topic/Turkish-Hearth> [accessed on February 26, 2016].
13. Apak, R., 1988, **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, TTK Publications, Ankara.
14. Bayur, 1967, Y. H., **Türk İnkılabı Tarihi**, C.III, Ks.4, TTK Publications, Ankara.
15. Bengüboz, M.K., **11679 Numaralı İstiklal Madalyası Vesikası** [Private Archive].
16. Bengüboz, M.K., **Ahmet İzzet Bengüboz's Payslip given by the Mudurnu Civil Registration Office (24 December 1976)** [Private Archive].
17. Bengüboz, M.K., **Ahmet İzzet Bengüboz's Identification Document** [Private Archive].
18. Bengüboz, M.K., **Previously Unseen Photographs of Atatürk'ün and Mudurnu in the 1920s Glass Plate Photograph Exhibition Invitation** [Private Archive].
19. Beşikçi, Mehmet, 'İhtiyat Zabiti'nden Yedek Subay'a: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Zorunlu Askerlik Kategorisi olarak Yedek Subaylık ve Yedek Subaylar, 1891-1930', **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Issue: 13, Fall 2011, pp. 45-89.
20. Boratav, K., 1998, 'Folklorumuzda Bir Dev', **Cumhuriyet Kitap**, April 1998.
21. Boratav, P.N., 1931, **Köroğlu Destanı**, Istanbul University Faculty of Letters, Istanbul.
22. Boratav, P.N., 1945, **Folklor and Edebiyat I-II**, Recep Ulusoglu Printing House, Ankara.
23. Boratav, P.N., 1982, 'Mudurnu Türküleri', **Folklor ve Edebiyat**, Vol. II, Adam Publications, Istanbul.
24. *Comité International de la Croix-Rouge, 1917, Rapports de MM. le Dr. F. Blanchod, F Thormeyer & Em. Schoch sur leur inspection des camps de prisonniers turcs en France, en Corse et en Egypte Décembre 1916 et Janvier 1917* (Red Cross report), <http://grandeguerre.icrc.org/en/Camps/Ras-El-Tin-Camp/17/fr/> [accessed on 1 November 2015].

25. Çelik, Z. & E. Eldem, 2015, **Camera Ottomana: Photography and Modernity in the Ottoman Empire, 1840-1914**, Koç University Publications, Istanbul.
26. Çetik, M., 1998, **Üniversitede Cadı Kazanı**, Tarih Vakfı Yurt Publications, Istanbul.
27. Cihangir, E., 2005, **Aralof'un Hatıralarında Mustafa Kemal ve Turkey**, Kum Saati Publications, Istanbul.
28. Economic Policy Research Foundation of Turkey (TEPAV), 2014, **81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi**, TEPAV, Ankara: <http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1391012395-8.81IlicinToplumsalCinsiyetEsitligiKarnesiTaslak.pdf> [accessed on 5 February 2016].
29. Erkut, S., 1997, **İstiklal Savaşı'nda Mudurnu**, Ankara.
30. Evcin, E., 2013, **Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi**, Atatürk Research Centre Publications, Ankara.
31. Güldağ, H. & İ. Ekinci, 2010, **Aydınlık Bir Adam Korkut Boratav**, İmge Publications, Ankara.
32. Kalıpçı, İ., 1998, 'Bursa'nın Kurtuluşu'na İmza Atmış Bir Mücahit Kadınıımız', **Journal of the Atatürk Research Centre**, Issue 42, Atatürk Research Centre Publications, Ankara.
33. Kanat, F., 2015, **Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafet Devrimi**, Uludağ University, Faculty of Science and Literature, Department of History, Bursa.
34. Kemal, C., 'Birinci Dünya Savaşı'nda Gazze'yi Nasıl Kaybettik?', **Ankara University Institute of Turkish Reform History, Atatürk Yolu Journal**, Issue 55, Fall 2014, Ankara, pp. 125-76.
35. Koz, M.S., 1998, 'Folklorumuzun Koca Çınarı', Republic **Kitap**, April 1998.
36. Mısıroğlu, A., 1994, **Kuvayı Milliye'nin Kadın Kahramanları**, Sebil Publications, Istanbul.
37. Özberk, F., 'Korkut Boratav- Halkçı Bir Bilim Adamı', **Bilim ve Ütopya**, sayı 191, Istanbul.
38. Özendes, E., 1995, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğrafçılık 1839-1919**, İletişim Publications.
39. Öztürkmen, A., 1998, 'Zaman İçinde Bir Boratav Zamanı', **Cumhuriyet Kitap**, April 1998.
40. Sait, M., 1933, 'Kara Fatma Russian Manastırında', **Yedigün Magazine**, 9 August 1933, Issue 22, p. 10-12.
41. Sarı, H., 'İkinci Mahmut Dönemi'nde Mudurnu'da Fiyat Hareketleri ve Kentin Genel Giderleri', **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, XVII/28 (1995), Ankara University, Ankara, p. 135-54.
42. Sarıbay, S. (prepared by: Mehmet Tunçkol), 2015, **İstiklal Savaşı'nda Mudurnu Bolu Düzce**, Association of Mudurnu Citizens in Bolu Publications, Bolu.
43. Tansel, F. A., 1991, **İstiklal Harbi'nde Mücahit Kadınlarımız**, Atatürk Research Centre Publications, Ankara.
44. Taşkıran, C., 2015, **Ana Ben Ölmedim: 1. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri**, İş Bank Cultural Publications, Istanbul.
45. Turkish Ministry of Defense Archive, **Ahmet İzzet Bengüboz Yedek Subay Şahsi Dosyası** [8 January 2016 tarihinde erişilmiştir].
46. Turkish Ministry of the Interior, General Directorate of Civil Registration and Nationality Archive, **Ahmet İzzet Bengüboz's Identification Document**. [accessed on 1 December 2015].
47. Tunçkol, M., 1998, Brochure of the Exhibition held in 1998 at the Bolu Public Education Centre [Private Archive].
48. Tunçkol, M., 2008, 'Kara Fatma Mudurnu'da', **Journal of the Association of Mudurnu Citizens in Bolu**, Issue 3, Bolu, pp. 29-30.
49. Tunçkol, M., 2010, 'Boratav Ailesi', **Journal of the Association of Mudurnu Citizens in Bolu**, Pertev Naili Boratav Special Issue, Bolu, pp. 42-51.
50. **Türkçe Bilgi** (website), 'Pertev Naili Boratav': http://www.turkcebilgi.com/pertev_naili_boratav [accessed on 7 February 2016].
51. Turkish Statistical Institute (TÜİK), 2014, **Seçilmiş Göstergelerle Bolu 2013**, TÜİK, Ankara: <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/BOLU.pdf> [accessed on 7 February 2016].

52. Ural, S., ‘Mütareke Döneminde İngilizlerin Elindeki Türk Esirlerinin İadesi ve Ortaya Çıkan Sorunlar’, **Ankara University Institute of Turkish Reform History, Atatürk Yolu Journal**, Issue 37-38, May-November 2006, pp. 187-210.
53. Yalman, A., 2007, ‘Kahraman Kadınlarımız’, **Cumhuriyet Newspaper**, November 2007.
54. Yalman, A. E., 1970, **Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim**, Rey Publications, Istanbul.
55. Yıldırım, E., K. Nalbant, B. Aydın, F. Onur, S.G. Sarı, S. Parlak, İ. Öz, N. Hoşcan, G. Bilgin & Y. Moralı, 2014, **Mudurnu Kültürel Miras Alan Yönetim Planı** [report prepared for the East Marmara Development Agency and Mudurnu Municipality].
56. Zeynal, A., (no date), ‘Dadaş Kara Fatma’, **Türkülerle Erzurum**: <http://www.turkulerleerzurum.com/erzurumlu-sahsiyetler/dadas-kara-fatma-fatma-seher-erden.html> [accessed on 5 February 2016].

Sergi, Kitap ve Arşiv Proje Ekibi

Küratör ve Proje Yöneticisi	Dr. Ayşe Ege Yıldırım, Muduru Kültürel Miras Alan Yönetimi Başkanı
Tarihi Araştırma	Mehmet Tunçkol, Bolu Mudurnulular Derneği Doç. Dr. Nuray Özdemir, Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) Tarih Bölümü
Fotoğraf Danışmanları	Geniş Açılış Proje Ofisi (GAPO) Refik Akyüz Serdar Darendeliler
Proje Koordinasyon	Güray Mercan, Mudurnu Belediyesi Celalettin Çelebi, Bolu Mudurnulular Derneği
Fotoğraf Veritabanı Asistanı	Seçil Yılmaz, AİBÜ Mimarlık Bölümü
Cam Negatiflerin Dijitalleştirilmesi	İhsan Ayıtkan, AİBÜ Eğitim Fakültesi
Güncel Mudurnu Fotoğrafları	Bekir Dindar, MSGSÜ Fotoğraf Bölümü
İngilizce Çeviri	Dr. Ayşe Ege Yıldırım
İngilizce Düzelti	Jason Wood
Sergi ve Kitap Tasarım	Barek Emrah Çiftçi Damla Düzel Senem Gökçe
Fotoğraf Baskı	Fotolab
Video Söyleşi Kayıt ve Kurgu	Giyotin Film Emine Yıldırım Oğuz Kaynak
Sanal Arşiv	Tolga Çakmak, Hacettepe Üniversitesi Alev Ayaokur, VEKAM
Fotoğraf Arşivi Sahibi	Mudurnu Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü Tuğrul Akalın / Levent Özçelik, Müdür
Ana Proje Ortağı	Koç Üniversitesi-VEKAM Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu, Direktör Arzu Beril Kırıcı, Proje ve Etkinlik Uzmanı Alev Ayaokur, Kütüphaneci ve Arşiv Uzmanı Mehtap Türkylmaz, İdari İşler Sorumlusu Fadime Küçükhusseyin, İdari İşler Elemanı

**Proje Ortağı /
Destekleyen Kurumlar**

Mudurnu Belediyesi

Mehmet İnegöl, Belediye Başkanı
Yetkin Karakaşoğlu
Nihan Karakaşoğlu
Fikret Taşpınar

Mudurnu Kaymakamlığı

M. Rıdvan Doğan, Kaymakam Vekili
Durmuş Bahşı, Yazı İşleri Müdürü

Bolu Ticaret ve Sanayi Odası

Türker Ateş, Başkan
İsmail Gören, Genel Sekreter

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ)

Prof. Nihal Kafalı, Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı/ Fotoğraf Bölümü Başkanı
Kültür Sanat Etkinlikleri Koordinatörlüğü
Tophane-i Amire Kültür-Sanat Uygulama Araştırma Merkezi (TAKSUYAM)
MSGSÜ adına Fotoğraf Danışmanları:

Doç. Çetin Ergand, TAKSUYAM Müdür Yardımcısı/ Fotoğraf Bölümü
Yard. Doç. Tuna Uysal, Fotoğraf Bölümü/ Fotoğraf Uygulama Araştırma Merkezi (FUAM)

Çankaya Belediye Başkanlığı

Alper Taşdelen, Belediye Başkanı

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu

Sema Akmeşe, Genel Sekreter V.
Şule Ürün, Genel Sekreter Yardımcısı V.

Teşekkürler

Mehmet Kadri Bengüboz, Ahmet İzzet Bengüboz'un torunu
Remzi Kocaman, Mudurnu Halk Eğitim Merkezi Eski Müdürü
Kerem Süleyman Yüksel, Mudurnu Eski Kaymakamı
Prof. Dr. Demet Binan, MSGSÜ Mimarlık Fakültesi
Prof. Zeki Alpan, MSGSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi
Prof. Dr. Öcal Oğuz, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı
Dr. Buket Coşkun, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AnaMed)
Yavuz Acar
Murat Akar, Koç Üniversitesi
Şenay Aydemir
Meral Bengüboz
Selahattin Bilgiç
Zümrüt Burul, İletişim Deposu
Mehmet Cantürk, Hacı Şakirler Konağı
Albay (E) Ediz Ekinci, Hidropolitik Akademi
Dilde Mahalli, Giyotin Film
Hilmi Nakipoğlu, Nakipoğlu Kamera Müzesi
Albay Ertuğrul Öztürk, Milli Savunma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğü
Turan Ören
Dr. Simone Ricca, RC Heritage
Yard. Doç. Dr. Günder Varinlioğlu, MSGSÜ Sanat Tarihi Bölümü
Em. B.E. Mehmet Nuri Yıldırım
Şahika Yıldırım

Exhibition, Book and Archive Project Team

Curator and Project Manager

Historical Research

Photography Advisors

Project Coordination

Photograph Database Assistant

Digitization of Glass Plates

Contemporary Mudurnu Photographs

Translation

English Copy-Editing

Exhibition and Book Design

Printing

Video Interview Recording and Editing

Online Archive

Photograph Archives Keeper

Management/

Team of Main Project Partner

Dr. Ayşe Ege Yıldırım, Mudurnu Cultural Heritage Site Manager

Mehmet Tunçkol, Association of Mudurnu Citizens in Bolu

Assoc. Prof. Dr. Nuray Özdemir, AIBU Department of History

Geniş Açık Proje Ofisi (GAPO)

Refik Akyüz

Serdar Darendeliler

Güray Mercan, Mudurnu Municipality

Celalettin Çelebi, Association of Mudurnu Citizens in Bolu

Seçil Yılmaz, AIBU Department of Architecture

İhsan Ayıtkan, AİBÜ Eğitim Fakültesi

Bekir Dindar, MSFAU Department of Photography

Dr. Ayşe Ege Yıldırım

Jason Wood

Barek

Emrah Çiftçi

Damla Düzel

Senem Gökçe

Fotolab

Giyotin Film

Emine Yıldırım

Oğuz Kaynak

Tolga Çakmak, Hacettepe University

Alev Ayaokur, VEKAM

Director of the Mudurnu District Public Education Centre

Tuğrul Akalın / Levent Özçelik, Director

Koç University Vehbi Koç Ankara Studies Research Center (VEKAM)

Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu, Director

Arzu Beril Kırıcı, Project and Event Specialist

Alev Ayaokur, Librarian and Archive Specialist

Mehtap Türkyılmaz, Administrative Affairs Senior Specialist

Fadime Küçükhuşeyin, Administrative Staff

**Partner/
Supporting Institutions**

Mudurnu Municipality

Mehmet İnegöl, Mayor
Yetkin Karakaşoğlu
Nihan Karakaşoğlu
Fikret Taşpınar

Mudurnu District Governorship

M. Rıdvan Doğan, Acting District Governor
Durmuş Bahşı, District Governorship Director of Letters

Bolu Chamber of Commerce and Industry

Türker Ateş, President
İsmail Gören, General Secretary

Mimar Sinan Fine Arts University (MSFAU)

Prof. Nihal Kafalı, Dean of the Faculty of Fine Arts / Head of Photography Department
Culture and Arts Events Coordinatorship
Tophane-i Amire Culture-Art Application and Research Center (TAKSUYAM)
Photography Advisors on behalf of MSFAU:
Assoc. Prof. Çetin Ergand, TAKSUYAM Deputy Manager / Photography Department
Asst. Prof. Tuna Uysal, Photography Dept. / FUAM

Çankaya Municipality

Alper Taşdelen, Belediye Başkanı

Turkish National Commission for UNESCO

Sema Akmeşe, Secretary General
Şule Ürün, Assistant Secretary General

Acknowledgments

Mehmet Kadri Bengüboz, grandson of Ahmet İzzet Bengüboz
Remzi Kocaman, former Director of the Mudurnu District Public Education Centre
Kerem Süleyman Yüksel, former Mudurnu District Governor
Prof. Dr. Demet Binan, MSFAU Faculty of Architecture
Prof. Zeki Alpan, MSFAU Faculty of Fine Arts
Prof. Dr. Öcal Oğuz, President of the Turkish National Commission for UNESCO
Dr. Buket Coşkun, Koç University Research Center for Anatolian Civilizations (RCAC)
Yavuz Acar
Murat Akar, Koç University
Şenay Aydemir
Meral Bengüboz (Bengüboz Family)
Selahattin Bilgiç
Zümrüt Burul, İletişim Deposu
Mehmet Cantürk, Hacı Şakirler Mansion
Colonel (R) Ediz Ekinci, Hydropolitics Academy
Dilde Mahalli, Giyotin Film
Hilmi Nakipoğlu, Nakipoğlu Camera Museum
Colonel Ertuğrul Öztürk, Ministry of Defence, Archive Directorate
Turan Ören
Dr. Simone Ricca, RC Heritage
Assist. Prof. Dr. Günder Varinlioğlu, MSFAU
H.E. Mehmet Nuri Yıldırım, Amb. (R)
Şahika Yıldırım

Bengüboz Koleksiyonu ve Mudurnu Kent Arşivini
oluşturacak diğer belgelere sanal ortamda ulaşmak için:

To access the Bengüboz Collection and other documents
to form the Mudurnu City Archive online:

www.mudurnukentarsivi.org